

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TEFSİR PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İBN HİŞAM'IN ES-SİRE'SİNDE ESBAB-I NÜZUL İLE İLGİLİ
BİLGİLERİN TESPİTİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

RUKİYE ERDİNÇ

Danışman
PROF.DR. ÖMER DUMLU

İZMİR-2019

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : RUKİYE ERDİNÇ
Öğrenci No : 2014800904
Tez Başlığı : İbn Hişam'ın es-Sire'sinde Esbab-ı Nüzul İle İlgili Bilgilerin Tespiti ve
Değerlendirilmesi

Savunma Tarihi : 08/07/2019
Danışmanı : Prof.Dr.Ömer DUMLU

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Prof.Dr.Ömer DUMLU	-Dokuz Eylül Üniversitesi	
Dr. Öğr. Üyesi Seyfullah EFE	-Dokuz Eylül Üniversitesi	
Dr. Öğr. Üyesi Nurullah DENİZER	- Uşak Üniversitesi	

RUKİYE ERDİNÇ tarafından hazırlanmış ve sunulmuş olan bu tez savunmada başarılı bulunarak oy birliği ☒ / oy çokluğu () ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Metin ARIKAN
Müdür

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “İbn Hişâm’ın Es-Sîre’sinde Esbab-ı Nüzul İle İlgili Bilgilerin Tespiti Ve Değerlendirilmesi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

2307/2019

RUKİYE ERDİNÇ

İmza


ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

İbn Hişâm'ın es-Sîre'sinde Esbab-ı Nüzul İle İlgili Bilgilerin Tespiti ve

Değerlendirilmesi

Rukiye ERDİNÇ

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Tefsir Programı

“İbn Hişâm'ın es-Sîre'sinde Esbab-ı Nüzul İle İlgili Bilgilerin Tespiti ve Değerlendirilmesi” adlı çalışmamızda, İbn Hişâm'ın esbab-ı nüzul rivayetlerine yaklaşımını tespit ettik.

Tez, giriş, iki bölüm, tablolar ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde, çalışmanın konusu, amacı, önemi ve yöntemi hakkında açıklama yapılmıştır. Ayrıca İbn Hişâm'ın, hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde, “Sîret-i İbn Hişâm'da Esbab-ı Nüzulün Ele Alınışı” irdelenmiştir. Bu bölümde, rivayet kalıplarına ve konularına göre tasnif yapılmış ve bunlar alt başlıklar şeklinde verilmiştir.

İkinci bölümde, “İbn Hişâm'ın Esbab-ı Nüzulün Surelere Göre İşlenişi” ile ilgili bilgi verilmiştir. Bu bölümde, ayetlerin nüzul sırasına göre aktarımı, alt başlıklar şeklinde verilmiştir.

Çalışmamız tabloların sunumu, esere ait genel bir değerlendirme ve tavsiye ile son bulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İbn Hişâm, Sîre, Esbâb-ı Nüzul, Sure, Rivayet.

ABSTRACT

Master's Thesis

Determination and Evaluation of Information Related to Asbab al-Nuzul in

Ibn Hisham's al-Seerah

Rukiye ERDİNÇ

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Basic Islamic Sciences

Commentary Program

In our work named as “Detection and evaluation of information related to Asbab Nuzul at Ibn Hisham's al-Seerah”, we detected Ibn Hisham's Asbab Nuzul to have a myth approach.

It is consisted of thesis, introduction, two sections, tables and conclusion. In the introduction part there is an explanation on the topic of the study, goal, significance and methodology. Besides, the information on life and works of art of Ibn Hişam's was given.

In the first section, “Undertaking of the Asbab Nuzul at al-Seerah Ibn Hisham” was examined. In this section, classification has been done according to its rules and themes and these were presented as subtopics.

In the second section, information on “Studying Ibn Hisham's Nuzul Asbab according to suras” was given. In this section, verses of the Quran are presented as subtopics with respect to their revelation dates.

Our study comes to an end with a demonstration of tables, general evaluation regarding the work of art and recommendation.

Key Words: Ibn Hisham, al-Seerah, Asbab Nuzul, Sura, Myth.

**İBN HİŞAM’IN ES-SİRE’SİNDE ESBAB-I NÜZUL İLE İLGİLİ
BİLGİLERİN TESPİTİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	İİ
ÖZET	İV
ABSTRACT	V
İÇİNDEKİLER	Vİİ
KISALTMALAR	XİV
EKLER LİSTESİ	XV

GİRİŞ	1
-------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

SİRET-İ İBN HİŞÂM’DA ESBAB-I NÜZULÜN ELE ALINIŞI

1.1. BİR KALIP FARKLI KONU	3
1.1.1. وَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِمْ فِيمَا “Yüce Allah, Onlar Hakkında İndirdi” Kalıbında Gelen Ayetler:	3
1.1.2. فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِ “Yüce Allah, Onun Hakkında İndirdi” Kalıbında Gelen Ayetler:	4
1.1.3. فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِمْ “Bunun Üzerine Yüce Allah, Onlar Hakkında İndirdi” Kalıbında Gelen Ayetler:	8
1.1.4. فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِي ذَلِكَ مِنْ قَوْلِهِمْ “Bunun Üzerine Yüce Allah, Onların Sözlerinden (Dolayı-Karşılık) İndirdi” Kalıbından Gelen Ayetler:	13
1.1.5. وَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى “Yüce Allah İndirdi” Kalıbıyla Gelen Ayetler:	16
1.1.6. فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيهِ “Aziz ve Celil Olan Allah, Onun Hakkında İndirdi” Kalıbında Gelen Ayetler:	18
1.1.7. فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيهِمْ “Aziz ve Celil Olan Allah, Onların Hakkında İndirdi” Kalıbında Gelen Ayetler:	19

1.1.8. “Bunun Üzerine Allah, Onlar Hakkında İndirdi” Kalıbından Gelen Ayetler:	24
1.1.9. “Yüce Allah, Onların Bu Sözlerinden (Dolayı-Karşılık) İndirdi” Kalıbından Gelen Ayetler:	25
1.1.10. “Yüce Allah, Onlar Hakkında İndirdi” Kalıbında Gelen Ayetler:	28
1.1.11. “Allah Teâlâ İndirdi” Kalıbında Gelen Ayetler:	30
1.1.12. “Bunun Üzerine Allah, Bu Olay Hakkında İndirdi” Kalıbından Gelen Ayetler:	32
1.1.13. “Bunun Üzerine Yüce Allah, Onların Sözlerinden (Dolayı-Karşılık) İndirdi” Kalıbında Gelen Ayetler:	34
1.1.14. “Bunun Üzerine Yüce Allah Teâlâ İndirdi” Kalıbında Gelen Ayetler:	34
1.1.15. “Yüce Allah’ın Bu Konu Hakkında Kur’an’dan İndirdiklerindendir” Kalıbında Gelen Ayetler:	35
1.1.16. “Allah Onun Hakkında İndirdi” Kalıbında Gelen Ayetler:	36
1.2. BİR KONU FARKLI KALIP	37
1.2.1. Cahiliye Döneminde Arapların Hayvanları Putlaştırması Hakkında	37
1.2.2. Arapların Hac Menasiklerinde Hames Yapmaları	40
1.2.3. Velîd b. Muğîre’nin Hz. Peygamber’i Nitelediği Sıfatlar ve Hz. Peygamber İçin Planlanan Komplo	41
1.2.4. Hz. Peygamber’in Kendisi İçin Allah’tan İstekte Bulunmasını Söyleyen Kureyşliler Hakkında İndirilenler	43
1.2.5. Nadr b. Hâris’in Hz. Peygamber’in Anlattıklarına Eskilerin Masalları Demesine Karşılık İndirilenler	44
1.2.6. İbn Zîbâ’râ’nın Sözleri Hakkında İndirilenler	45
1.2.7. Übey b. Halef Ve Ukbe b. Muayt Hakkında İndirilenler	47
1.2.8. Dubey Oğulları Hakkında İndirilenler	48
1.2.9. Kureyşlilerin Yahûdîler Tarafından Kışkırtılması ve Hiziblerin Savaşmayı Hızlandırma Çalışmaları	49

İKİNCİ BÖLÜM

İBN HİŞÂM'DA ESBAB-I NÜZULÜN SURELERE GÖRE İŞLENİŞİ

2.1. TEK KONU TEK KALIP	51
2.1.1. Sebe Suresi 15-16. Ayetler (ففیه أنزل الله تبارك و تعالى على رسوله محمد)	
Konu Hakkında Yüce Allah, Resulü'ne (s.a.s) İndirdi) صلى الله عليه وسلم	51
2.1.2. Burûc Suresi 4-8. Ayetler (أنزل الله تعالى على رسوله سيدنا محمد صلى الله)	
Yüce Allah, Resulü Efendimiz Muhammed'e (s.a.s) İndirdi) عليه وسلم	52
2.1.3. Tevbe Suresi 37. Ayet (ففیه أنزل الله تبارك و تعالى)	
Yüce Allah... Hakkında İndirdi)	52
2.1.4. En'âm Suresi 136. Ayet (وفيهم أنزل الله تبارك و تعالى فيما يذكرون)	
Allah Onların Söyledikleri Şey Hakkında İndirdi)	53
2.1.5. Duhâ Suresi (فجاءه جبريل بسورة الضحى يقسم له ربه)	
Suresi'ni-ki Allah Ona Yemin Etmiştir-Getirdi)	54
2.1.6. Müddessir Suresi 1-2. Ayetler (فأنزل الله تعالى عليه)	
Bunun Üzerine Yüce Allah, Ona İndirdi)	55
2.1.7. Meryem Suresi 64. Ayet (قال لجبريل حين جاءه)	
Cebraîl (a.s), Geldiği Zaman (Peygamber'e) Söyledi)	55
2.1.8. Lokmân Suresi 27. Ayet (فأنزل الله تعالى عليه فيما سأله عنه من ذلك)	
Bunun Üzerine Sordukları Şey Hakkında Allah Teâlâ Ona İndirdi)	56
2.1.9. İsrâ' Suresi 90-93. Ayetler (وأنزل الله عليه فيما قال عبد الله بن ابي اميه)	
Abdullâh b. Ebî Ümeyye'nin Söylediklerine Karşılık Allah, Ona İndirdi)	57
2.1.10. Ra'd Suresi 30. Ayet (وأنزل عليه في قولهم)	
Söyledikleri (Şeyler) Üzerine Allah, Ona İndirdi)	58
2.1.11. Alak Suresi 9-19. Ayetler (أنزل عليه فيما قال ابو جهل ابن هشام لعنه الله)	
Ebû Cehil b. Hişâm'ın Söylediklerine Karşılık, Allah Ona İndirdi)	58
2.1.12. Müddessir Suresi 31. Ayet (فأنزل الله تعالى عليه في ذلك من قوله)	
Bunun Üzerine Yüce Allah, Onun Söylediklerinden (Dolayı-Karşılık) İndirdi)	59
2.1.13. İsrâ' Suresi 110. Ayet (أنزلت هذه الآية)	
Bu Ayet İndirildi)	60

- 2.1.14. İsrâ' Suresi 45-51. Ayetler (فأنزل الله تعالى عليه في ذلك من قولهم) :Yüce Allah, Onun Söylediklerinden (Dolayı) İndirdi) 60
- 2.1.15. Leyl Suresi 5-21. Ayetler (فيتحدث انه ما نزل هؤلاء الآيات الا فيه وفيما قال) :Şu Ayetler Onun (Ebu Bekir) ve Babasının, Ona Dedikleri Hakkında İndirildi, Onun Babasına Dediği Gibi) 62
- 2.1.16. Zührûf Suresi 31-32. Ayetler (فأنزل الله تعالى فيه فيما بلغني) :Bana Bildirdiği Gibi, Yüce Allah İndirdi) 62
- 2.1.17. Kasas Suresi 52-55. Ayetler (فيهم نزلت هؤلاء الآيات) :Ardından Onlar Hakkında Bu Ayetler İndi) 63
- 2.1.18. Kevser Suresi (فأنزل الله في ذلك قوله) :Bunun Üzerine Allah, Söylediklerin (den Dolayı) İndirdi) 64
- 2.1.19. En'âm Suresi 10. Ayet (فأنزل الله تعالى عليه في ذلك من أمرهم) :Yüce Allah, Onların Durumları Üzerine İndirdi) 65
- 2.1.20. Hicr Suresi 94-96. Ayetler (أنزل الله تعالى عليه) :Yüce Allah, Ona İndirdi) 65
- 2.1.21. Bakara Suresi 278. Ayet (نزلن في ذلك من طلب خالد الربا) :Hâlid'in Babasının Faizini İstemesinden Dolayı İndirildi) 66
- 2.1.22. Bakara Suresi 193. Ayet (ثم أنزل الله تبارك وتعالى عليه) :Sonra Yüce Allah, Ona İndirdi) 66
- 2.1.23. Zümer Suresi 67. Ayet (جاءه من الله تعالى بجواب ما سألوه عنه) :Yüce Allah'tan Sordukları Hakkında Cevap Geldi) 67
- 2.1.24. Zümer Suresi 53-55. Ayetler (أنزل الله تعالى فيهم وفي قولنا وقولهم لأنفسهم) :Yüce Allah, Onların Ve Bizim Söylediğimiz (Şeyler) Hakkında İndirdi) 68
- 2.1.25. Ahzâb Suresi 13. Ayet (فأنزل الله تبارك وتعالى فيه) :Yüce Allah, Onun Hakkında İndirdi) 69
- 2.1.26. Nisâ Suresi 107. Ayet (الذي أنزل الله تعالى فيه) :Öyle Ki Allah Teâlâ, Onun Hakkında İndirdi) 69
- 2.1.27. Bakara Suresi 135. Ayet (فأنزل الله تعالى في ذلك من قول عبد الله بن صوريا) :Yüce Allah, Abdullâh b. Sûriyâ'nın Sözü Üzerine ve Hristiyanlar'ın Dediklerinden Dolayı Bu Konuda İndirdi) 71

2.1.28. Bakara Suresi 170. Ayet (فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي ذَلِكَ مِنْ قَوْلِهِمَا) Aziz ve Celil Olan Allah, Onların Söylediklerinden (Dolayı-Karşılık) İndirdi)	72
2.1.29. Âl-i İmrân Suresi 98-99. Ayetler (فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِي شَأْسِ بْنِ قَيْسٍ وَمَا صَنَعَ) Bunun Üzerine Şa's b. Kays'ın Yaptıklarına Karşılık Yüce Allah Teâlâ İndirdi)	72
2.1.30. Âl-i İmrân Suresi 100-105. Ayetler (وَأَنْزَلَ اللَّهُ فِي) Allah Hakkında İndirdi)	73
2.1.31. Âl-i İmrân Suresi 118-119. Ayetler (أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِمْ يَنْهَاهُمْ عَنْ مُبَاطَنَّتِهِمْ) Onlarla Dostluğun Yasaklanması Hakkında, Allah Teâlâ İndirdi)	74
2.1.32. Âl-i İmrân Suresi 181-188. Ayetler (فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيمَا قَالَ فَنَحَاصِّ، رَدَا) Finhas'ı Reddetmek ve Ebû Bekir'i Onaylanmak İçin Finhas'ın Söyledikleri Hakkında Yüce Allah İndirdi)	75
2.1.33. En'âm Suresi 19-20. Ayetler (فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِمْ وَفِي قَوْلِهِمْ) Yüce Allah, Onların Söylediklerinden (Dolayı) İndirdi)	76
2.1.34. Tevbe Suresi 30. Ayet (فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي ذَلِكَ مِنْ قَوْلِهِمْ) Aziz ve Celil Olan Allah, Onların Sözlerinden Dolayı Bunu İndirdi)	77
2.1.35. İsrâ' Suresi 88. Ayet (فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِمْ وَفِيمَا) Yüce Allah, Onlar Ve Söyledikleri Hakkında İndirdi)	77
2.1.36. İhlâs Suresi (وَجَاءَهُ مِنَ اللَّهِ بِجَوَابِ مَا سَأَلُوهُ عَنْهُ) Sordukları Soru Hakkında Allah'tan Cevap Geldi)	78
2.1.37. Âl-i İmrân Suresi 7. Ayet (إِنْ هَؤُلَاءِ إِلَّا آيَاتُ نَزَلَتْ فِيهِمْ) Şüphesiz Bu Ayetler, ... Kimseler Hakkında İndirildi)	79
2.1.38. Bakara Suresi 217. Ayet (فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيهِمْ) Aziz ve Celil olan Allah, Onlar Hakkında İndirdi)	80
2.1.39. Nisâ Suresi 97. Ayet (فَنَزَلَ فِيهِمْ مِنَ الْقُرْآنِ) Bunun Üzerine Kur'an'dan Onlara İndirildi)	81
2.1.40. Mâide Suresi 51-56. Ayetler (وَفِي عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي نَزَلَتْ هَذِهِ الْقِصَّةُ مِنَ الْمَائِدَةِ) Bu Kısas, Mâide Suresi'nden, Abdullâh b. Übey Hakkında İndirildi)	82
2.1.41. Enfâl Suresi 36. Ayet (أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى) Yüce Allah İndirdi)	83

2.1.42. Âl-i İmrân Suresi 128. Ayet (فأنزل الله عز وجل في ذلك)	Bunun Üzerine,	83
2.1.43. Bakara Suresi 204-207. Ayetler (فأنزل الله تعالى في ذلك من قول المنافقين)	Münafıkların Sözleri Üzerine, Yüce Allah İndirdi)	84
2.1.44. Nûr Suresi 62-64. Ayetler (فأنزل الله تعالى في أولئك من المؤمنين)	Müminlerden, Bunlar İçin (Durumlarıyla İlgili) Yüce Allah İndirdi)	86
2.1.45. Hucurât Suresi 6-7. Ayetler (فأنزل الله تعالى فيه و فيهم)	Allah, Onların Hakkında İndirdi)	87
2.1.46. Fetih Suresi 1-15. Ayetler (نزلت سورة الفتح)	Fetih Suresi İndirildi)	88
2.1.47. Mümtetine Suresi 10. Ayet (فلما نزلت هذه الآية)	Bu Ayet İndirildiği Zaman)	89
2.1.48. Mümtetine Suresi 1-4. Ayetler (فأنزل الله تعالى في حاطب)	Hâtıb Hakkında Yüce Allah İndirdi)	90
2.1.49. Tevbe Suresi 25-26. Ayetler (وأنزل الله عز وجل في يوم حنين)	Huneyn Günü İçin, Aziz Ve Celil Olan Allah İndirdi)	92
2.1.50. Tevbe Suresi 81-82. Ayetler (فأنزل الله تبارك وتعالى فيهم)	Yüce Allah'ı Têâlâ, Onların Hakkında İndirdi)	93
2.1.51. Tevbe Suresi 80 ve 84. Ayetler (نزلت هاتان الآيتان)	Bu İki Ayet İndirildi)	93
2.1.52. Tevbe Suresi 102. Ayet (والآية التي نزلت في توبة قول الله عز وجل)	Tevbe Suresi'nde İndirdiği Ayette Allah, Şöyle Buyurdu)	94
2.1.53. Tevbe Suresi 107. Ayet (ونزل فيهم من القرآن ما نزل)	Kur'an'dan Onlar Hakkında Birçok Ayet İndirdi)	95
2.1.54. Hucurât Suresi 4. Ayet (وفيه من القرآن)	Kur'an'da, Onlar Hakkında İndi)	96
2.1.55. Ra'd Suresi 8-13. Ayetler (وأنزل الله عز وجل وفي عامر وارب)	Âmir Ve Erbed Hakkında, Aziz ve Celil Olan Allah İndirdi)	97
2.1.56. Nisâ Suresi 94. Ayet (واخبرناه الخبر نزل فينا)	Ona Haber Verdik, Hakkımızda İndi)	98

2.1.57. Ahzâb Suresi 37. Ayet (ففيها أنزل الله تبارك وتعالى: Onun Hakkında, Yüce Allah İndirdi)	99
2.2. TEKRARLANAN AYETLER	99
2.2.1. Ahzâb Suresi 5. Ayet	99
2.2.2. Kalem Suresi 15. Ayet	100
2.2.3. Tebbet Suresi	101
2.2.4. Tevbe Suresi 65. Ayet	102
2.2.5. Mâide Suresi 11. Ayet	104
2.2.6. Haşr Suresi 11-16. Ayetler	105
2.2.7. Tevbe Suresi 49. Ayet	106
2.2.8. İsrâ' Suresi 60. Ayet	106
2.2.9. Âl-i İmrân Suresi 12-13. Ayetler	109
2.2.10. Âl-i İmrân Suresi 86. Ayet	110
2.2.11. Bakara Suresi 89. Ayet	111
 SONUÇ	 113
KAYNAKÇA	116
EKLER	

KISALTMALAR

(a.s)	aleyhi's-selâm
(s.a.s)	sallallâhu aleyhi ve sellem
b.	bin (oğlu)
bkz.	bakınız
bt.	bint (kızı)
çev.	çeviren
DİB.	Diyanet İşleri Başkanlığı
es-Sîre	es-Sîretü'n-Nebeviyye
h.	hicrî
h.ö.	hicretten önce
Hz.	Hazreti
m.	mîlâdî
ö.	ölüm tarihi
r.a.	radıyallâhu anhü
s.	sayfa
ss.	sayfalar arası
T.D.V.	Türkiye Diyanet Vakfı

EKLER LİSTESİ

Ek 1: İbn Hişâm'ın Es-Siresi'nde Sure Ve Ayetlerin Veriliş Sırası Ve Geçtiği Cilt Numarasına Göre Dağılımları	ek s. 1
Ek 2: İbn Hişâm'ın Sireti'ndeki Nüzul Kalıpları	ek s. 7
Ek 3: İbn Hişâm'ın Sireti'nde Nüzul Bilgisi Verilen Ayetler Ve Konu Dağılımı	ek s. 15
Ek 4: Siret-İ İbn Hişâm'ın Ayetlerin İniş Yerleri Ve Zamanları İle İlgili Verdiği Bilgiler	ek s. 28
Ek 5: Siret-İ İbn Hişâm'ın Yaptığı Yorumlar Tablosu	ek s. 31

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ

Kur'an'ı anlama, açıklama ve yorumlama çalışmaları İslam'ın ilk yıllarından günümüze kadar gelmektedir. Çünkü Kur'an, insanın dünya ve ahiret hayatında, yol gösteren bir kitaptır.

Sahabe, bir konu hakkında bilgi sahibi olmak isterse veya yaşadıkları bir olay hakkında bilgi edinmek isterse Hz. Peygamber'e giderek, durum hakkında ondan bilgi alabilmiştir. Hz. Peygamber'in bilgisinin olmadığı konu veya durumda, vahiy nazil olmuştur. Bu sayede insanlar, Kur'an'ı yaşayarak öğrenmiştir. Sahabenin, Hz. Peygamberle aynı dönemde yaşamaları avantaj olmuştur. Ancak daha sonraki dönemlerde, ayetin hangi konuda, ne zaman, nerede, hangi şartlar altında veya hangi olay sebebiyle indiği ile ilgili bilgilere ihtiyaç duyulmuştur. Ayrıca ayetten Allah'ın muradının ne olduğu veya kimlerin kastedildiği ve ayetten çıkarılacak hükmün ne olduğu gibi durumlar önem arz etmiş ve esbab-ı nüzul konusunda yetkin olan sahabilere başvurulmuştur. Sahabenin ilmi gayretleriyle, Kur'an'ın anlaşılması ve yaşanılmasını sağlayan doğru rivayet aktarımlarını elde etmişlerdir.

İbn Hişâm'ın (ö.218/828) es-Sîretü'n-Nebeviyye'si, ilk dönem tarih kaynakları arasında büyük öneme sahiptir. İbn Hişâm, eserinde, ayetlerin inmesine sebep olan, olay ve durumları aktarmıştır. Eserde, Hz. Peygamber'in hayatını anlatırken, sadece vahiy sonrası dönemden bahsetmemiştir. O, aynı zamanda İslam öncesi dönemden itibaren İslamiyet'in yayılışını da içeren dönem; ayrıca Arap Yarımadası'nın ve komşu şehirlerin durumları hakkında bilgi vermiştir. İslam'ın yayıldığı dönemle ilgili sahabenin ileri gelenlerinin hayatlarından da bazı bilgiler vermiştir.

İbn Hişâm'ın eserinde, sebep-i nüzul bilgisine de rastlanmaktadır. Nüzul sebebi bilgilerine dayanarak ayetleri aktarırken, ayetlerde geçen anlaşılması zor olan kelimelere de değinmiştir. Ayet hakkında bilgi verirken; kelimeyi bir şiirle veya başka bir ayetle örneklendirmiştir. Ayetin inmesine sebep olan kişiler hakkında nesep bilgisine de yer vermiştir.

Bu çalışmada, es-Sîretü'n-Nebeviyye'de, nüzul bilgilerinin nasıl kullanıldığı, hangi kalıp ve ifadelerle aktarıldığı incelenmiştir. Buradaki amaç, Kur'an ayetlerinin,

nasıl ve ne şekilde anlaşılabilceğini kolaylaştırmaktadır. es-Sîretü'n-Nebeviyye nüzul rivayetlerinin, tefsir kitaplarında ele alınış şekinden farklı olarak, şiir, lügavi ifadeler, ensab ve coğrafi bilgilerle işlenmesi gibi pek çok konu bakımından zengin bir eserdir.

Bu eseri incelerken takip edilen yöntem şudur:

1. es-Sîretü'n-Nebeviyye'de, bazı ayetlerin tekrarlandığını tespit ettik. Tekrarlanan ayetlerin, veriliş şekillerini inceledik. Bazen bir kalıpla verilen ayetin, birden çok konuyu kapsadığını gözlemledik. Bazen de bir konunun, farklı kalıplarla verildiğini gördük. Yine bir konunun, bir kalıpla aktarıldığını gördük ve bunları sınıflandırdık, gruplandırdık, inceledik ve açıkladık.
2. Sîret'te geçen bütün ayetlerin meallerini, Diyanet İşleri Başkanlığı'na ait mealden istifade ettik.¹ Konu bütünlüğünün bozulmaması için, ayetleri Türkçe mealleri ile birlikte tam olarak verdik.
3. İbn Hişâm'ın eserinde, aktarılan konunun net anlaşılabilmesi için, kalıpları ana başlık olarak verdik. Konu bütünlüğüne zarar vermemek adına, olayın gerçekleştiği zaman veya olay hakkındaki diğer bilgileri, parantez içerisinde veya dipnotta verdik.
4. es-Sîretü'n-Nebeviyye'de, sure ve ayetlerin veriliş sırası ve geçtiği cilt numarasına göre dağılımlarını verdik.
5. es-Sîretü'n-Nebeviyye'de verilen sebab-i nüzul rivayet kalıplarını saptadık ve tablo şeklinde verdik. Sure veya ayetlerin, nüzul kalıplarını, konulara göre tablo şeklinde verdik.
6. İbn Hişâm'ın aktardığı ayetlerde yaptığı yorumları tablo şeklinde verdik. Ayetlerin indiği yer ve zaman hakkında verilen bilgilerin de tablosunu çıkarttık.

Bu sayede İbn Hişâm'ın eserinden yararlanmak isteyen okuyucular için kolaylık sağlayacağını düşündük ve bunları ortaya koymaya gayret ettik.

¹ Halil Altuntaş ve Muzaffer Şahin, **Kur'an-ı Kerim Meali**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2007.

BİRİNCİ BÖLÜM

SÎRET-İ İBN HİŞÂM'DA ESBAB-I NÜZULÜN ELE ALINIŞI

1.1. BİR KALIP FARKLI KONU

1.1.1 “Yüce Allah, Onlar Hakkında İndirdi: أَنزَلَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِمْ فِيمَا

Kalıbında Gelen Ayetler

Yahûdî hahamları, Hz. Peygamber'den kendileri için dağları yürütmesini istedi. Ayrıca onlar, Hz. Peygamber'den, ölen atalarının dünyaya tekrar gönderilmesini istediler.² Bunun üzerine Allah Teâla, Ra'd Suresi 31. ayeti onlar hakkında indirdi³:

*“Eğer gelmesi sebebiyle dağların yürütüldüğü veya yerin parçalandığı yahut ölülerin konuşturulduğu bir Kur'an olsaydı (yine inanmazlardı). Fakat bütün işler Allah'a aittir. Müminler hâlâ anlamadılar mı ki Allah dileseydi bütün insanları hidayete erdirirdi? Allah'ın vaadi gelinceye kadar yaptıklarından dolayı inkâr edenler ya kendileri felâkete uğrayıp duracaklar veya felâket onların yurtlarının yakınına inecektir. Allah, vaadinden asla dönmez.”*⁴

Kureyşliler, Hz. Peygamber'e ücret vermek istediler.⁵ Allah Teâlâ, Sebe' Suresi 47. ayeti onlar hakkında indirdi:⁶

*“De ki: “Sizden isteyebileceğim bir karşılık varsa o da sizin olsun; benim mükâfatımı verecek olan yalnız Allah'tır. O her şeye tanıktır.”*⁷

² İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 217.

³ وَلَوْ أَنَّ قُرْآنًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الْأَرْضُ أَوْ كُلُّم بِهِ الْمَوْتَى بَلْ لِلَّهِ الْأَمْرُ جَمِيعًا أَفَلَمْ يَأْتِ الْبَاطِلَ الَّذِينَ كَفَرُوا تُصِيبُهُمْ بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةٌ أَوْ تَحُلُّ قَرِيبًا مِنْ دَارِهِمْ حَتَّى يَأْتِيَ وَعْدُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ

⁴ Ra'd, 13/31.

⁵ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 220.

⁶ قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

⁷ Sebe', 34/47.

1.1.2 “Yüce Allah, Onun Hakkında İndirdi : فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِ” Kalıbında

Gelen Ayetler:

Ümeyye b. Halef b. Vehb b. Huzâfe b. Cumah, Hz. Peygamber’i gördüğünde ona göz kırpar, kaşıyla gözüyle çekiştirir ve ona hakaret ederdi.⁸ Onun hakkında Yüce Allah, Hümeze Suresi’ni indirmiştir:⁹

“Arkadan çekiştiren, ayıp kusur arayan, servet toplamış ve onu sayıp durmuş olan herkesin vay haline! O, malının kendisini sonsuzca yaşatacağını zanneder. Hayır! Andolsun ki o, hutameye atılacaktır. Nedir o hutame bilir misin? Allah’ın tutuşturulmuş ateşi! Uzatılmış direklere bağlı olarak içine hapsedildikleri, yükselip yürekleri saran ateş!”¹⁰

Habbâb b. Eret, Mekke’de kılıç yapıp satar, geçimini bununla sağlardı. As b. Vâil es-Sehmî’ye de birkaç kılıç yapmış; ancak ücretini alamamıştı. Ücretini almak için As b. Vâil’e gidince, Habbâb’a, “Sizin cennette istediğiniz kadar altın, gümüş, hizmetçi ya da elbiseniz olacağını Muhammed size söylemiyor muydu?” dedi. O da evet deyince, As b. Vâil, “O zaman bana kıyamete kadar zaman ver. Ben orada sana borcumu ödeyeyim. Ne sen ne de Muhammed Allah katında değerli değilsiniz. En değerli olan Allah katında benim deyince, Allah Teâlâ,¹¹ onun hakkında, Meryem Suresi 78-80. ayetlerini indirdi:¹²

“O, gaybı mı biliyor, yoksa Allah’ın katından bir söz mü aldı? Kesinlikle hayır! Biz onun söylediklerini yazacağız ve cezasını uzattıkça uzatacağız. Onun sözünü ettiği şeyler sonunda bize kalacak, kendisi de tek başına bize gelecek.”¹³

Ebû Cehil b. Hişâm, Hz. Peygamber’le karşılaştığında, “Yemin olsun ki Ey Muhammed! Taptıklarımıza sövmeyi bırakmazsan, biz de senin taptığına söveriz” demesi üzerine,¹⁴ Yüce Allah, hakkında En’âm Suresi 108. ayeti indirdi:¹⁵

⁸ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 248.

⁹ وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ (١)... فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ (٩)

¹⁰ Hümeze, 104/1-9.

¹¹ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 249.

¹² أَطْلَعَ الْعَلِيِّ أَمْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا (٧٨)... وَنَرِثُهُ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا (٨٠)

¹³ Meryem, 19/78-80.

¹⁴ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 249.

*“Allah’tan başkasına tapanlara hakaret etmeyin; sonra onlar da bilgisizlik yüzünden sınırı aşarak Allah’a hakaret ederler. Böylece biz her ümmete kendi işlerini güzel gösterdik. Sonunda dönüşleri Rabbi’nedir. Artık O, ne yaptıklarını kendilerine bildirecektir.”*¹⁶

Ahnes b. Şerîk b. Amr b. Vehb es-Sekafî ile Zühre oğulları ittifaktır. Ahnes b. Şerîk, kavmi tarafından kabul gören, sözü dinlenen biridir. O, Hz. Peygamber’e eziyet eden ve ona karşı sözünü sakınmayan bir kişidir. Bundan dolayı, onun hakkında¹⁷ Allah Teâlâ, Kalem Suresi 10. ve 11. ayetleri indirdi:¹⁸

*“Olur, olmaz yemin eden, aşağılık, daima kusur arayıp iğneleyen, durmadan laf götürüp getiren, iyiliği hep engelleyen, saldırgan, günahkâr, huysuz ve sert, bütün bunlardan sonra bir de ne idüğü belirsiz kimselere, serveti ve çocukları var diye sakın boyun eğme.”*¹⁹

İbn Hişâm’a göre “zenim” kelimesi; “bir kavme, topluluğa sonradan katılan kimse” demektir. Bu kelimededen asıl anlaşılması gereken mana soyundaki illet, eksiklik veya kusur değildir. Allah kimseyi nesep yönüyle ayıplamaz. Allah’ın bu kelimeyle onu sıfatlandırmasının, nitelemesinin sebebi onun bilinmesi, tanınması içindir.²⁰

Allah Teâlâ, Kureyş topluluğunu korkutmak için zakkum ağacından bahsetti. Ebû Cehil b. Hişâm da bu zakkum ağacının aslında Medine’deki bir çeşit hurmanın adının olduğunu söylemiştir. Ayrıca onun kaymakla yendiğini, eğer bunu elde ederse yer-yutarız gibi sözler söylemesi üzerine²¹ Yüce Allah, onun hakkında Duhân Suresi 43-46. ayetler indirilmiştir:²²

15 وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَلِكَ زَيْنًا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلُهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

16 En’âm, 6/108.

17 İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 251.

18 وَلَا تُطِيعُ كُلَّ حَلَّافٍ مَهِينٍ (١٠) هَمَّازٍ مَشَاءٍ بِنَمِيمٍ (١١)

19 Kalem, 68/10-14.

20 İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 251; Tercüme, Cilt: 1, s. 455.

21 İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 252.

22 إِنَّ شَجَرَتَ الرَّقُومِ (٤٣) طَعَامُ الْإِنِّيمِ (٤٤) كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ (٤٥) كَغَلِيِّ الْحَمِيمِ (٤٦)

*“Zakkum ağacı günahkârın yiyeceğidir. O, karınlarda, fokurdayan su misali kaynayan bir tortu gibidir.”*²³

İbn Hişâm ayette geçen “mühl” kelimesini açıklamıştır.²⁴ Ona göre mühl; “bakır, kurşun ya da buna benzer eritilebilen bir çeşit madendir.”

Yine Allah Teâlâ bu konu hakkında²⁵ İsrâ’ Suresi 60. ayetini de indirmiştir:²⁶

*“Hani sana, “Rabbin insanları çepeçevre kuşatmıştır” demiştik. Sana gösterdiğimiz o rüyayı ve Kur’an’da lânetlenen ağacı, sadece insanları sınamak için meydana getirdik. Biz onları korkutan uyarılarda bulunuruz, fakat bu onların taşkınlıklarını iyice arttırmaktan başka bir şey sağlamaz.”*²⁷

Hiz. Peygamber, Velîd b. Muğire ile konuşuyordu. Onunla konuşmasının sebebi Velîd b. Muğire’nin Müslüman olmasını istemesiydi. Onlar konuşurken gözleri görmeyen İbn Ümmi Mektum, Hiz. Peygamber’in kendisine Kur’an okumasını istemiş, onunla konuşmaya başlamıştı. Bu durum peygamberi rahatsız etti ve ona ağır geldi. Çünkü Hiz. Peygamber’i, Velîd b. Muğire ile ilgilenmekten alıkoyuyordu. Ümmi Mektum’un ısrarları artınca, Hiz. Peygamber ona suratını asarak oradan ayrıldı.²⁸ Bunun üzerine Yüce Allah, onun hakkında, Abese Suresi 1-14. ayetlerini indirdi: ²⁹

“Suratını astı, yüzünü çevirdi. Çünkü ona gözü görmeyen biri gelmişti. Sen nereden bileceksin, belki o arınacaktı. Yahut o öğüt alacak da öğüt kendisine fayda verecekti. Sen ise kendini her şeye yeterli görenle ilgileniyorsun. Onun arınmamasından sen sorumlu değilsin! Ama gönlünde Allah korkusu taşıyarak koşup

²³ Duhân, 44/43-46.

²⁴ İbn Hişâm, Ebû Ubeyde’den gelen anlamı açıkladıktan sonra, İbn Mes’ûd’un tefsirini açıklamıştır. Ömer b. Hattab, Abdullah b. Mes’ûd’u Kûfe’ye vali olarak atamıştı. Bir gün gümüş eritilmesini istemiş, içindeki çözeltili renklenmeye başlamıştı. Dışarıda olan birilerini içeri çağırarak onlara mühlün asıl rengini göstermiştir. İbn Hişâm, İbn Mes’ûd’un açıklamasından sonra Hiz. Ebu Bekir’in öleceği zaman yıkanmış iki elbise istediğini ve onlarla kefenleneceğini söylemesi üzerine kızı Aişe’nin bunlara ihtiyacı olmadığını, yeni bir kefen alması gerektiğini söylemesi üzerine Ebu Bekir, “kefen bir saatliktir. Sonra o, cerahate karışır,” demiştir. İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 254.

²⁵ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 254.

²⁶ وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ وَمَا جَعَلْنَا الرُّءْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ وَنُخَوِّفُهُمْ فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا طُغْيَانًا كَبِيرًا

²⁷ İsrâ’, 17/60.

²⁸ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 254.

²⁹ عَبَسَ وَتَوَلَّى (۱) أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى (۲) وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّه يُزَكَّى (۳) ... فِي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٍ (۱۳) مَرْفُوعَةٍ مُطَهَّرَةٍ (۱۴)

sana gelenle ilgilenmiyorsun! Hayır! Şüphesiz bu ayetler birer öğüttür. Dileyen ondan öğüt alır. O, mukaddes sayfalardadır; yüce makamlara kaldırılmış, tertemiz sayfalarda.”³⁰

Burada Hz. Peygamber’in uyarılmasının asıl sebebi, onun bir kişiye gönderilen bir peygamber değil; herkes için gönderilen bir elçi olduğunu hatırlatmaktadır. Hz. Peygamber’in, herkes için müjdeleyici ve uyarıcı olduğu ifade edilmektedir.³¹

İbn Hişâm burada nesep bilgisi de verir. İbn Ümmi Mektum aslında Âmir b. Lüey oğullarındandır, adı da Abdullâh’tır. Ona Amr da denilmiştir.³²

Umeyr b. Vehb ya da Hâris b. Hişâm, Bedir Savaşı’nda şeytanın savaş alanından kaçarken düştüğünü görenlerdir. Bunu söyleyenler hakkında³³ Yüce Allah, Enfâl Suresi 48. ayeti indirdi: ³⁴

“O vakit şeytan onlara yaptıklarını güzel göstermiş ve “Bugün insanlar arasında sizi yenecek kimse yoktur, ben de sizin yanınızdayım” demişti. Ardından iki güç birbirini görünce hemen dönüş yaptı ve “Şüphesiz benim sizin sorumluluğunuzla ilgim yok, kuşkusuz sizin görmediğinizi görüyorum ve elbette Allah’tan korkuyorum, Allah’ın cezası çetindir” dedi.”³⁵

Burada şeytan, onlara yaptıklarını güzel göstererek kandırmıştır. Şeytan aralarında geçen eski bir savaşı onlara hatırlatmış, Kinâne oğullarıyla yapılan savaşta Süraka b. Cüşüm’a benzetmiştir. Sonrasında asker olarak gönderilenlerin, Allah’ın gönderdiği melekler olduğunu anlamıştır. Meleklerin, müminler ve Rasulullah için gönderildiğini görmüştür. Ayrıca o, görmediklerini gördüğünü de iddia etmiştir.³⁶ Velhasıl savaş başladığında, iki topluluğu birbiriyle savaşırken görünce kaçmış ve onları tehlike içinde bırakmıştır.³⁷

³⁰ Abese, 80/1-14.

³¹ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 254; Tercüme, Cilt: 1, s. 459.

³² İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 254; Tercüme, Cilt: 1, s. 459.

³³ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 498.

³⁴ وَإِذْ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمْ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌ لَكُمْ فَلَمَّا تَرَآءَتِ الْفَتَنَ تَنَكَّرَ عَلَى عَقْبَيْهِ وَقَالَ إِنِّي بِرِءٍ مِّنْكُمْ إِنِّي أَرَىٰ مَا لَا تَرَوْنَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ

³⁵ Enfâl, 8/48.

³⁶ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 459; Tercüme, Cilt: 2, s. 367.

³⁷ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 498; Tercüme, Cilt: 2, s. 368.

1.1.3. “Bunun Üzerine Yüce Allah, Onlar Hakkında İndirdi: فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى

”فِيهِمْ” Kalıbında Gelen Ayetler

Esved b. Muttalib b. Esed b. Abdiluzza, Velîd b. Muğire, Ümeyye b. Halef ve As b. Vâil es-Sehmî gibi kişiler kavimleri arasında sözü geçen kimselerdir. Bu şahıslar, Rasulullah Kâbe’yi tavaf ederken önüne geçip teklifte bulundular: “Ey Abdullâh’ın oğlu! Biz senin ilahına ibadet edelim, sen de bizim ilahlarımıza ibadet et. O zaman ortak oluruz. Ancak senin ilahın, bizimkilerden üstün ise senin hakkından, payından almış oluruz. Yok, eğer bizim ilahlarımız, seninkinden üstünse, sen de bizden pay almış olursun.” Bu sözleri üzerine Allah Teâlâ, onlar hakkında Kâfirûn Suresi’ni³⁸ indirdi: ³⁹

“De ki: “Ey inkârcılar! Ben sizin tapmakta olduğunuz şeylere tapmam. Siz de benim taptığıma tapıyor değilsiniz. Ben sizin taptıklarınıza tapacak değilim. Siz de benim taptığıma tapacak değilsiniz. Sizin dininiz size, benim dinim banadır.””⁴⁰

Hız. Peygamber, mescitte Müslümanlarla oturuyordu, yanında oturanların arasında Habbâb, Ammâr, Ebû Fukeyhe Yesar, Suheyb gibi kişiler vardı.⁴¹ Kureyşliler, hidayetden nasiplenene, Allah’ın ihsan ve lütufta bulunduğu kişiler hakkında dalga geçtiler ve onlarla alay ettiler.⁴² Bu hadise üzerine, Yüce Allah, En’âm Suresi 52-54. ayetleri indirdi: ⁴³

“Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam O’na yalvaranları kovma! Onların hesaplarından sana sorumluluk yoktur, senin hesabından da onlara sorumluluk yoktur ki onları yanından uzaklaştırıp da zalimlerden olasın. “Aramızda Allah’ın kendilerine lütufta bulunduğu kimseler de bunlar mı?” demeleri için onların bir kısmını diğerleriyle işte böyle imtihan ettik. Allah şükredenleri bilmez mi? Ayetlerimize inananlar sana geldiğinde onlara de ki: “Selâm size! Rabbimiz

³⁸ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 253.

³⁹ قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ (١) ... لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ (٦)

⁴⁰ Kâfirun, 109/1-6.

⁴¹ Bu durum Müslüman olan Nasranî heyetinin gelmesinden sonra olmuştur. İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 272; Tercüme, Cilt: 2, s. 37.

⁴² İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 272.

⁴³ وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ (٥٢) ... الرَّحْمَةُ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٥٤)

merhamet etmeyi -bir lütuf olarak-kendine yazdı. Gerçek şu ki, sizden kim bilmeyerek bir kötülük yapar da ardından tövbe edip kendisini düzeltirse, bilsin ki Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.”⁴⁴

Kıblenin Kudüs’ten Kâbe’ye döndürülüşü, Hz. Peygamber’in Medine’ye gelmesinden on yedi ay sonra, Recep Ayı’na denk gelmiştir. Yahûdîlerden Rifaa b. Kays, Kardem b. Amr, Kâ’b b. Eşref, Rafî Ebî Rafî, Haccâc b. Rafî, Rebî b. Rebî b. Ebilhukayk ve Kinâne b. Ebilhukayk, Hz. Peygamber’e kıbleden yönünü çevirme sebebini sordular. Yine onlar, İbrahim Peygamber’in milleti ve dininden olanların Kudüs’e yönelmeleri gerektiğinden bahsettiler. Eğer Hz. Peygamber, eski kibleye yönelmezse, ona tabi olmayacaklarını söylediler. Allah da, onlar hakkında⁴⁵ Bakara Suresi 142-147. ayetleri indirdi: ⁴⁶

“İnsanlardan bir kısım sefihler, “Onları şimdiye kadar yöneldikleri kableden vazgeçiren sebep nedir?” diyeceklerdir. De ki: “Doğu da batı da Allah’ındır. O, dilediğini dosdoğru yola iletir.”...Gerçek, rabbinden gelendir; o halde sakın şüpheye düşenlerden olma!”⁴⁷

İbn Hişâm’a göre kıblenin değişmesi, onların bir imtihana tabi tutulduklarına işarettir. Bu imtihanın da sadece Allah’ın hidayetine tabi olanlara kolay olacağı kastedilmektedir. İlk kibleye uyan kişi için dininden, peygamberinden, ya da itaatinden bir şey eksileceği anlamına gelmemektedir. Sonraki kibleye dönüşte de yapılan ibadet ve itaatler zayi olmayacaktır. Allah hepsinin sevabını ayrı ayrı verecektir. Yapılan her şey Allah’tandır, bu hususta şüphe edilmemelidir.⁴⁸

İbn Hişâm verilen ayet sayısını, 142. ayetten 145. ayete kadar vermiştir. İbn İshâk ise, 149. ayete kadar devam ettiğini söylemiştir.⁴⁹

Muâz b. Cebel, Sa’d b. Muâz ve Harice b. Zeyd, Yahûdî hahamlarına Tevrat’ta olan bazı bilgiler hakkında sorular sordular. Hahamlar, onların sordukları

⁴⁴ En’âm, 6/52-54.

⁴⁵ İbn Hişâm, Cilt: 2, ss. 408-409.

⁴⁶ سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلِيَهُمْ عَنِ قِبْلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (١٤٢) ... وَلَئِنْ آتَيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ وَمَا أَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ وَلَئِنْ آتَيْنَا أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ (١٤٥)

⁴⁷ Bakara, 2/142-147.

⁴⁸ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 409; Tercüme, Cilt: 2, ss. 220-223.

⁴⁹ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 409; Tercüme, Cilt: 2, ss. 220-223.

soruların ve bilgilerin cevaplarını gizlediler ve konuşmak istemediler.⁵⁰ Bunun üzerine Allah Teâlâ, onlar hakkında Bakara Suresi 159. ayeti indirdi.⁵¹

*“İndirdiğimiz açık delillerle hidayet bilgisini-kitapta onu insanlara apaçık göstermemizden sonra-gizleyenler yok mu, işte onlara hem Allah lânet eder hem de lânet okuyanlar lânet eder.”*⁵²

Münafıklardan olan Abdullâh b. Sayf, Adiy b. Zeyd ve Hâris b. Avf, kendi aralarında şöyle dediler: “Haydi, Muhammed ve ashabına indirilenlere sabah iman edip, akşam inkâr edelim. Onların dinlerini ve akıllarını karıştıralım. Umulur ki yaptığımız bu davranış ve fiiller, onların dinlerinden dönmelerine sebep olur” demeleri hakkında⁵³ Âl-i İmrân Suresi 71-73. ayetler indirildi: ⁵⁴

*“Ey Ehli kitap! Neden hakkı bâtil ile karıştırıyor ve bile bile gerçeği gizliyorsunuz? Ehli Kitap’tan bir grup şöyle dedi: “Gün başlarken müminlere indirilmiş olana, iman edip günün sonunda inkâr edin. Belki onlar da dinlerinden dönerler. Ve kendi dininize uyanlardan başka hiç kimseye inanmayın.” De ki: “Doğru olan yol ancak Allah’ın gösterdiği yoldur. Birine, size verilenin benzeri veriliyor diye mi veya Rabbimiz’in huzurunda aleyhinize deliller getirecekler diye mi (böyle davranıyorsunuz)?” De ki: “Kuşkusuz lütuf Allah’ın elindedir, onu dilediğine verir.” Allah (zatında ve sıfatlarında) sınırsızdır ve her şeyi bilmektedir.”*⁵⁵

Abdullâh b. Sûriyâ el-A’ver ve Kâ’b b. Esed’in de bulunduğu Yahûdî hahamlarının liderleriyle konuşan Hz. Muhammed, onlara, “Ey Yahûdî topluluğu! Allah’tan sakının, Müslüman olun. Vallahi size getirdiğim dinin hak din olduğunu biliyorsunuz” demesi üzerine onlar, “Hayır ey Muhammed, biz senin getirdiğin dinin ne olduğunu bilmiyoruz” diye karşılık verdiler. Allah Teâlâ, onların bu inkâr ve sözleri hakkında⁵⁶ Nisâ Suresi 47. ayeti indirdi: ⁵⁷

⁵⁰ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 409.

⁵¹ إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ

⁵² Bakara, 2/159.

⁵³ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 411.

⁵⁴ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَلْبِسُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ... وَلَا تُؤْمِنُوا إِلَّا لِمَنْ تَبِعَ دِينَكُمْ قُلْ إِنَّ الْهُدَىٰ هُدَىٰ اللَّهِ أَنْ يُؤْتَىٰ أَحَدٌ مِثْلَ مَا أُوتِيتُمْ أَوْ يُحَاجُّوكُمْ عِنْدَ رَبِّكُمْ قُلْ إِنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (٧٣)

⁵⁵ Âl-i İmrân, 3/ 71-73.

⁵⁶ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 417.

⁵⁷ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ آمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَطْمِسَ وُجُوهًا فَنَرُدَّهَا عَلَىٰ أُنْبَارِهَا أَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّا أَصْحَابَ السَّبْتِ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا

*“Ey Ehli kitap! Biz birtakım yüzleri silip dümdüz ederek arkalarına çevirmeden yahut cumartesi adamlarını lânetlediğimiz gibi onları da lânetlemeden önce, sizdekini doğrulamak üzere indirdiğimiz kitaba iman edin. Allah’ın emri mutlaka yerine gelecektir.”*⁵⁸

Nu’mân b. Edâ’, Bahri b. Amr ve Şa’s b. Adiy, Hz. Peygamber’in yanına geldiler ve onunla sohbe başladılar. Hz. Peygamber de onları İslam’a davet etti ve Allah’ın gazabına karşı uyardı. Ancak onlar, bu uyarılara karşı korkmadıklarını, kendilerinin Hristiyanların söyledikleri gibi, Allah’ın erkek evlatları ve Allah’ın sevgilileri olduklarını söylediler. Bu söylemleri hakkında⁵⁹ Mâide Suresi 18. ayet indirildi:⁶⁰

*“Yahûdîler ve Hristiyanlar, “Biz Allah’ın oğulları ve sevgili kullarıyız” dediler. De ki: “Öyleyse Allah günahlarınızdan dolayı sizi niçin cezalandırıyor? Doğrusu siz de O’nun yarattığı sıradan insanlarsınız. O, dilediğini bağışlar, dilediğini de cezalandırır. Göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin mülkiyeti Allah’a aittir. Dönüş de yalnız O’nadır.”*⁶¹

Hiz. Muhammed, Medine’ye geldiğinde, Yahûdî hahamları Mirdas’ın evinde toplanırdı. İçlerinden evli bir erkek, evli bir kadınla zina etti. Yahûdî hahamları bunların durumunu Hiz. Peygamber’e sormaya karar verdiler. Yahûdîler, Hiz. Peygamber doğru hükmü verirse ki onlara göre hüküm “hurma lifinden yapılmış ipin, zifte bandırılarak vurulmasıdır,” ona uymalarını, hükmü yerine getirmelerini söylediler. Eğer Hiz. Peygamber, recm cezası verirse, onun gerçek peygamber olduğunu ve ondan uzaklaşmalarını söylediler.

Yahûdî hahamları Hiz. Peygamber’e gidip evli erkek ve evli kadının zina yaptıklarını ve hükmünün ne olacağını sordular. Hiz. Muhammed de, Yahûdî âlimlerinin öne çıkıp konuşmasını istedi. Onlar İbn Sûriyâ, Ebû Yâsir b. Ahtab ve Vehb b. Yahuza’yı öne çıkarttılar. Hiz. Peygamber, Abdullâh b. Sûriyâ’nın Tevrat’ı en iyi bilen kişi olduğunu bildiği için, onların durumu hakkında Tevrat’ta nasıl hüküm verildiğini sordu. Sûriyâ, gerçeği bilen Yahûdî hahamların doğru bilgiyi sakladıklarını söyledi. Hiz. Muhammed de, zina edenlerin Ganm b. Mâlik b. Neccâr

⁵⁸ Nisâ, 4/ 47.

⁵⁹ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 419.

⁶⁰ وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَىٰ نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبَّاؤُهُ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُم بِذُنُوبِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بَشَرٌ مِّمَّنْ خَلَقَ يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ

⁶¹ Mâide, 5/ 18.

oğullarının mescitlerinin kapısı önünde recm edilmelerini karar kıldı. Sûriyâ bunu inkâr etti ve Hz. Peygamber’i tasdik etmediklerini söylemeleri üzerine⁶² Allah Teâlâ, onların hakkında Mâide Suresi 41. ayeti indirdi:⁶³

*“Ey peygamber! Kalpleri inanmadığı halde ağızlarıyla “iman ettik” diyenlerden ve Yahûdîlerden küfürde yarışanlar seni üzmesin. Onlar hep yalana kulak verirler, sana gelmeyen başka bir kesimi dinler dururlar; kelimeleri konulduğu anlamlarından kaydırıp değiştirirler. “Eğer size şu verilirse hemen alın, eğer o verilmezse uzak durun” derler. Allah bir kimseyi fitneye düşürmek isterse elbette Allah’ın iradesine karşı senin elinden hiçbir şey gelmez. İşte onlar Allah’ın, kalplerini temizlemek istemediği kimselerdir. Onların dünyadaki hakkı büyük bir rezilliktir. Ahirette de onlar için büyük bir azap vardır.”*⁶⁴

Ebû Yâsir b. Ahtab, Nafi b. Ebî Nafi, Azir b. Ebî Azir, İzar b. Ebî İzar ve Eşya’nın olduğu bir Yahûdî topluluğu, Hz. Peygamber’e geldiler. Ona iman ettiği peygamberlerin kimler olduğunu sordular. Hz. Peygamber de, “Biz Allah’a, bize indirilene, Hz. İbrahim’e indirilene, Hz. İsmail’e, Hz. İshâk’a, Hz. Yakup’a, O’nun on iki oğluna ve soyundan gelenlere, Hz. Mûsâ ve Hz. İsrâ’ya verilene; peygamberlere Rablerinden verilene iman ederiz. Onlardan hiçbirisi arasında ayırım yapmayız” dedi. Hz. İsrâ’nın adı geçince, Yahûdî topluluğu onu peygamber olarak kabul etmedi. İsrâ b. Meryem’e iman etmeyeceklerini, ona iman edene de iman etmeyeceklerini söylemeleri üzerine⁶⁵ Yüce Allah, onların hakkında Mâide Suresi 59. ayeti indirdi: ⁶⁶

*“De ki: “Ey Ehli kitap! Biz yalnız Allah’a, bize indirilene ve daha önce indirilene iman ettiğimiz için mi bizden hoşlanmıyorsunuz? Oysa sizin çoğunuz yoldan çıkmış kimselersiniz.”*⁶⁷

İçlerinde Rafî b. Hârise, Sellâm b. Mişkem, Mâlik b. Sayf, Rafî b. Hureymile’nin olduğu Yahûdî topluluğu, Hz. Muhammed’e gelerek İbrahim

⁶² İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 420; Tercüme, Cilt: 2, s. 247.

⁶³ يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَاعُونَ لِقَوْمٍ آخَرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ بِحَرْفٍ مِنَ الْكَلِمِ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَذَا فَخُذُوهُ وَإِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئاً أُولَئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يُطَهِّرْ قُلُوبَهُمْ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

⁶⁴ Mâide, 5/41.

⁶⁵ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 422.

⁶⁶ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَنْقِمُونَ مِنَّا إِلَّا أَنْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلُ وَأَنَّ أَكْثَرَكُمْ فَاسِقُونَ

⁶⁷ Mâide, 5/59.

Peygamber'in hangi millet/dinden olduğunu sordular ve onun Tevrat'a iman ettiğini iddia ettiler. Hz. Muhammed de, onların Allah'ın onlardan aldığı sözü inkâr ettiklerinden, açıklanması gereken bilgileri gizlediklerinden ve olay çıkarmalarından dolayı kendilerinden beri olduğunu söyledi. Bu sözlere karşılık Yahûdî topluluğu, sahip oldukları şeylere bağlı kalacaklarını, kendilerinin doğru ve hak yolda olduklarını dillendirdiler. Hz. Peygamber'e iman etmeyeceklerini ve ona tabi olmayacaklarını söylediler. Bunun üzerine, onlar hakkında ⁶⁸ Mâide Suresi 68. ayet indirildi:⁶⁹

*“De ki: “Ey Ehli kitap! Siz Tevrat'ı, İncil'i ve rabbinizden size indirileni (Kur'an'ı) doğru dürüst uygulamadıkça tuttuğunuz yol yol değildir.” Rabbi'nden sana indirilen, onlardan birçoğunun azgınlığını ve inkârcılığını kuşkusuz arttıracaktır. Kâfirler topluluğu yüzünden üzülme.”*⁷⁰

1.1.4 . “Bunun Üzerine Yüce Allah, Onların Sözlerinden (Dolayı-Karşılık) İndirdi: فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِي ذَلِكَ مِنْ قَوْلِهِمْ ” Kalıbından Gelen Ayetler

H. Muhammed, Merve tepesine çıktığında, genellikle Hristiyan bir köle olan Cebr'in iş yerinde ikamet ederdi, orada dinlenirdi. Müşrikler de bu durumu kendi lehlerine çevirmek için “Muhammed bu bilgileri Cebr'den öğreniyor. Onun getirdiği bilgileri Cebr, ona anlatıyor” derlerdi. Onların bu söylemlerine karşılık⁷¹ Nahl Suresi 103. ayet indirildi:⁷²

*“Hiç kuşkusuz, “Kesin olarak bunları ona bir insan öğretiyor” dediklerini biliyoruz. Oysa ona öğretiyor dedikleri kişinin dili yabancısıdır, bunun dili ise açık seçik Arapçadır.”*⁷³

H. Peygamber, Zem'a b. Esved, Nadr b. Hâris, Esved b. Abdiyeğus, Übey b. Halef ve As b. Vâil'i İslam'a davet etti. Onlar, H. Peygamber'in yanında bir melek

⁶⁸ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 422.

⁶⁹ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُمْ عَلَى شَيْءٍ حَتَّى تُقِيمُوا التَّوْرِيَّةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

⁷⁰ Mâide, 5/68.

⁷¹ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 272.

⁷² وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَهَذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ

⁷³ Nahl, 16/103.

olduğu görülürse veya bir melek gönderilirse; insanlara Hz. Peygamber'in yerine melek konuşursa, o zaman ona iman edebileceklerini söylediler. Bu sözlerin söylenmesine karşılık⁷⁴ Allah Teâlâ, En'âm Suresi 8. ve 9. ayetleri indirdi:⁷⁵

*“Ona bir melek indirilseydi ya!” dediler. Eğer biz bir melek indirseydik elbette iş bitirilmiş olur, artık kendilerine mühlet verilmezdi. Şayet peygamberi bir melek kılsaydık muhakkak ki onu (yine) bir adam suretine sokar, onları yine halen içinde bulundukları kuşkuyla düşürürdük.”*⁷⁶

Hz. Peygamber, gönderilen peygamberlerin isimlerini sayarken Hz. Süleyman'ın adı geçince Yahûdîler, Süleyman Peygamber'in sihirbaz olduğunu, onun peygamber olmadığını iddia ettiler.⁷⁷ Onu peygamber kabul etmeyip, inkâr etmelerine karşılık Allah Teâlâ, Bakara Suresi 102. ayeti indirdi:⁷⁸

*“Onlar, Süleyman'ın hükümlerliği hakkında şeytanların uydurup söylediklerine uydular. Gerçek şu ki Süleyman kâfir olmadı, fakat şeytanlar kâfir oldular; çünkü insanlara sihri, Bâbil'de iki meleğe, Harut'la Marut'a indirileni öğretiyorlardı. Hâlbuki bu iki melek, “Biz ancak imtihan vasıtasıyız; sakın küfre sapma!” demedikçe hiç kimseye bilgi vermezlerdi. Fakat onlar bu iki melekten, karı ile koca arasını açacak şeyleri öğreniyorlardı. Oysa Allah'ın izni olmadıkça onunla hiç kimseye zarar veremezlerdi. Yine de kendilerine fayda sağlayan değil zarar vereni öğreniyorlardı. Andolsun onlar, bunu (sihir) satın alan kimsenin ahiretten nasibi olmadığını çok iyi biliyorlardı. Karşılığında kendilerini sattıkları şey ne kötüdür, bir bilselerdi!”*⁷⁹

İbn Hişâm'a göre; Yahûdîler, Süleyman Peygamber'i inkâr ettiler. Bu sebeple, Allah'ın da Yahûdîleri reddettiği ifade edilmiştir.⁸⁰

⁷⁴ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 274.

⁷⁵ وَقَالُوا لَوْلَا أَنْزَلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ وَلَوْ أَنْزَلْنَا مَلَكَ لَفُضِيَ الْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ (٨) وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكَ لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِمْ مَا يَلْبَسُونَ (٩)

⁷⁶ En'âm, 6/ 8-9.

⁷⁷ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 403.

⁷⁸ وَأَتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مُلْكٍ سَلِيمٍ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمٌ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أَنْزَلَ عَلَى الْمَلَائِكَةِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا بَحْنُ فِتْنَةٍ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

⁷⁹ Bakara, 2/ 102.

⁸⁰ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 403.

Necranlılar Hristiyan'dır. Bunlar Hz. Peygamber'in yanına gelmişlerdi. Yahûdî hahamları da o sırada Hz. Peygamber'in yanına gelmişlerdi. Hz. Peygamber'in yanında Necranlı Hristiyanlar ile Yahûdî hahamları birbirlerinin peygamberleri ve kitapları hakkında tartışmaya başladılar. Hristiyanlar, Hz. Mûsâ'yı peygamber olarak görmediklerini söylediler ve Tevrat'ı ilahi kitap olarak kabul etmediler, inkâr ettiler. Yahûdî hahamları da, Hz. İsâ'yı peygamber olarak ve İncil'i ilahi kitap olarak kabul etmediler, inkâr ettiler. Onların Hz. Muhammed'in huzurunda bu şekilde tartışmalarına karşılık⁸¹ Allah Teâlâ, Bakara Suresi 113. ayeti indirdi:⁸²

*"Hepsi de kitabı okumakta oldukları halde Yahûdîler, "Hristiyanlar hiçbir gerçeğe dayanmıyor" dediler; Hristiyanlar da "Yahûdîler hiçbir gerçeğe dayanmıyor" dediler. Bilmeyenler de onların dediklerine benzer şeyler söylediler. Allah, ayrılığa düştükleri konularda kıyamet günü aralarında hükmünü verecektir."*⁸³

Yahûdîlerden olan Abdullâh b. Selam, Salebe b. Sa'ye, Üseyd b. Sa'ye, Esed b. Übeyd, Müslüman olmuştu. Onların Müslüman olması, başkalarının da Müslüman olmasını sağladı. İslamiyet'i kabul edenlerin sayının artması üzerine Yahûdîler ve kâfirler, Hz. Peygamber'e iman edenlerin; onların kötülüklerini ifade ettiler. İyi olanların ise, atalarının dinlerini korumaya çalıştıklarını söylemelerine karşılık,⁸⁴ Âl-i İmrân Suresi 113. ve 114. ayetler indirildi.⁸⁵

*"Hepsi bir değildir: Ehli Kitap'tan geceleri secdeye kapanarak Allah'ın ayetlerini okuyup duran bir topluluk vardır. Bunlar Allah'a ve ahiret gününe inanırlar, iyiliği emrederler, kötülükten menederler ve hayırlarda yarışırırlar. İşte bunlar iyi kimselerdendir."*⁸⁶

Yahûdî topluluğundan bir cemaat, Hz. Muhammed'in yanına geldiğinde Hz. Peygamber, onlara, "Allah'a yemin olsun ki, sizler benim Allah tarafından size

⁸¹ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 407.

⁸² وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَىٰ لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَىٰ شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ

⁸³ Bakara, 2/113.

⁸⁴ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 414.

⁸⁵ لَيْسُوا سَوَاءً مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُونَ (١١٣) يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَأُولَٰئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ (١١٤)

⁸⁶ Âl-i İmrân, 3/113-114.

gönderildiğini biliyorsunuz” dedi. Onlar da bu söze karşılık, kendilerinin bunu bilmediklerini ve buna da şahitlik yapmadıklarını söylediler.⁸⁷ Allah Teâlâ da, onların sözlerine karşılık, Nisâ Suresi 166. ayeti indirdi:⁸⁸

*“Fakat Allah sana indirdiğine, onu ilmiyle (ilminin bir eseri olarak) indirdiğine şahitlik eder; melekler de şahitlik ederler. Ve şahit olarak Allah yeterlidir.”*⁸⁹

1.1.5. “Yüce Allah İndirdi: وَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى” Kalıbıyla Gelen Ayetler

Hiz. Peygamber’in amcası Ebû Tâlib’in⁹⁰ yanında, Hiz. Muhammed ile anlaşma yapmak isteyen Kureyş topluluğu bulunmaktaydı. Kureyş topluluğu ile Hiz. Peygamber arasında geçen soru-cevap şeklinde konuşma hakkında⁹¹ Allah Teâlâ, Sad Suresi 1-7. ayetleri indirdi:⁹²

*“Sâd. Öğüt ve uyarı dolu Kur’an’a andolsun ki inkâr edenler, bu uyarıya kulak verecekleri yerde, gurura kapılmış ve muhalefete düşmüşlerdir. Onlardan önce nice nesilleri helâk ettik; o sırada feryat ettiler ama artık zaman kurtulma zamanı değildi. Şimdi bunlar da kendilerine aralarından bir uyarıcı gelmesine şaşıyorlar ve bu inkârcılar şöyle diyorlar: “Bu adam bir sihirbazdır, tam bir yalancıdır. Tanrıları tek tanrıya mı indiriyor? Bu gerçekten şaşılacak bir şey!” Onların ileri gelenleri harekete geçip şöyle dediler: “Yolunuzda yürüyün! Tanrılarınıza bağlılıkta direnin! İşte (sizden) istenen budur. Bildiğimiz son dinde böyle bir şeyi işitmedik; bu uydurmadan başka bir şey değil.”*⁹³

Tebük Savaşı’na katılmayıp sonrasında Hiz. Peygamber’e durumlarını arz eden⁹⁴ Kâ’b b. Mâlik, Mürare b. Rebî ve Hilâl b. Ümeyye hakkında Hiz. Peygamber, onlara Allah hüküm verinceye kadar beklemeleri gerektiğini bildirmişti. Hiz.

⁸⁷ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 418.

⁸⁸ لَكِنَّ اللَّهَ يَشْهَدُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ وَالْمَلَكُ يَشْهَدُونَ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيداً

⁸⁹ Nisâ, 4/166.

⁹⁰ Bu olay, Hiz. Peygamber’in amcası olan Ebu Tâlib’in Müslüman olması için onunla konuşması olayından sonradır. İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 302; Tercüme, Cilt: 2, s. 67.

⁹¹ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 303.

⁹² ص وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ (١) ... مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ إِنْ هَذَا إِلَّا خُلُقٌ (٧)

⁹³ Sad, 38/1-7.

⁹⁴ Daha fazla bilgi için; Tercüme, Cilt: 4, ss. 252-259.

Peygamber, bu süreyi onlara tövbe, bağışlanma ve duayla geçirmelerini söyledi. Onların Hz. Peygamber'den hüküm beklemelerine sebep olan durum, savaşa katılmayan diğer kimseler gibi; yalan söylemeleri idi.⁹⁵ Hz. Muhammed mescitte sabah namazını ashabıyla beraber kıldı. Sonra Hz. Peygamber, kendisine gelen vahiy üzerine; onların tövbelerinin kabul edildiğini insanlara duyurdu. Bir adam da Kâ'b b. Mâlik'e doğru at sürdü. Eslem'den birisi de dağa çıkarak onların tövbelerinin kabul edildiğini ilan etti. Ses atlıdan önce gelmişti. Kâ'b b. Mâlik, atlıya müjdeli haberinden dolayı elbisesini çıkarıp hediye etti.

Kâ'b b. Mâlik, mescide doğru ilerlerken insanlar, bağışlanması nedeniyle onu kutladı. Kâ'b b. Mâlik, mescide girdiğinde onu tebrik eden muhacirlerden sadece Talha b. Ubeydullâh'tı. Hz. Peygamber, Kâ'b'a dedi ki, "Müjdelersiniz! Doğduğunuz günden beri, sizin için en mutlu gün bugündür." Kâ'b da, "Ya Rasulallah! Bu müjde sizin katından mıdır, yoksa Allah katından mıdır?" diye sordu. Hz. Peygamber, "Allah katındandır" dedi. Kâ'b, malını Allah yoluna sadaka olarak vermek istedi; ancak Hz. Peygamber, bir kısmının yanında kalmasının daha uygun olduğunu söyledi. Kâ'b da malından Hayber Savaşı'ndaki hissesini yanında bırakıp, kalanını sadaka olarak verdi. Kâ'b b. Mâlik'in tövbesinin kabul edilmesinin esas nedeni; Hz. Peygamber'e doğruyu söylemesi, yaşadığı sürece de doğruyu konuşacağına yemin etmesidir. Kâ'b, "Yaşamı boyunca hep doğrulukla sınılandığını, bundan sonrası için umudunun Allah'ın kendisini koruması olduğunu" ifade etmiştir. Kâ'b b. Mâlik bu sözleri üzerine Yüce Allah, Tevbe Suresi 117-119. ayetleri indirmiştir:⁹⁶

"Şu bir gerçek ki Allah, peygambere ve -içlerinden bir grubun kalpleri kaymaya yüz tutup, arkasından Allah tövbelerini kabul buyurduktan sonra -o sıkıntılı zamanda peygambere bağlılıklarını koruyan muhacirlere ve Ensar'a lütfuyla muamele etti. Allah onlara karşı çok şefkatli ve merhametlidir. Allah geriye bırakılan (savaşa katılmayan) üç kişinin de tövbesini kabul etti. Sonunda, bütün genişliğine

⁹⁵ Allah Teâlâ yalan söyleyen kişiler için de şu ayetle onları ifade etmiştir: "سَيَخْلُقُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ إِذَا انْقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لِنُعْرِضُوا عَنْهُمْ فَأَعْرِضُوا عَنْهُمْ إِنَّهُمْ رَجِسٌ وَمَآوِيَهُمْ جَهَنَّمُ جَزَاءُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (٩٥) يَخْلُقُونَ لَكُمْ لِيَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ (٩٦)"

"Yanlarına döndüğünüz zaman, onları hesaba çekmekten vazgeçesiniz diye size yemin billâh edecekler. Artık onlardan uzak durun; zira onlar tiksiniyecek kimselerdir, işlemiş oldukları günahların karşılığı olarak varacakları yer de cehennemdir. Hoşnut olasınız diye size yemin ederler. Fakat siz onlardan hoşnut olsanız bile Allah günaha batmış o kimselerden asla razı olmaz." Tevbe Suresi 9/95-96; Tercüme, Cilt: 4, s. 258.

⁹⁶ لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ... يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ (١١٩)

rağmen yeryüzü onlara dar gelmeye başlamış, vicdanları kendilerini sıkıştırmış ve Allah'a karşı O'ndan başka sığınılacak kimse olmadığını anlamışlardı. Bunun üzerine O da eski durumlarına dönmeleri için onlara tövbe nasip etti. Hiç şüphesiz Allah, tövbe kapısını alabildiğine açık tutmakta ve rahmetiyle kuşatmaktadır. Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun."⁹⁷

Geri bırakılan üç kişinin tövbesi İbn Hişâm'a göre; diğerleri gibi savaştan geri kalmaları değildir. Diğerleri kendilerini savunurken, durumlarını ifade ederken yalana başvurmuştu. Üç kişinin ise, yalan yerine doğruyu söylemeleri, felaketten kurtulmalarını sağlamıştır. Onların doğruyu söylemelerine karşılık Allah Teâlâ da, onların tövbelerini kabul edip bağışlamıştır.⁹⁸

1.1.6. "Aziz ve Celil Olan Allah, Onun Hakkında İndirdi: فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ

فيه" Kalıbında Gelen Ayetler

Medine münafıklarından, Yahûdîlere katılanlar arasında Cülâs b. Süveyd b. Sâmit de vardı. O, Tebük Savaşı'na katılmamıştı. Cülâs, "Eğer Muhammed doğru ise emin olun ki biz, merkeplerden daha kötüyüz" dedi. Umeyr b. Sad onun sözünü işitti. Umeyr, Cülâs'ın annesinin ikinci eşiydi. Cülâs, onun elinde büyümüştü. Umeyr, Cülâs'ın bu sözlerinden dolayı ona, "Allah'a yemin olsun ki seni en çok ben severim. Başına bir fenalık, felaket veya kötülük gelsin istemem; bu sözleri birine ulaştırırsam; rezil olursun. Eğer susarsam da dinim tehlikeye girer. Ben, benim için doğru olanı seçeceğim" dedi. O, bu sözleri Hz. Peygamber'e ulaştırdı. Cülâs, Hz. Peygamber'in yanına giderek bu sözleri söylemediğini, Umeyr'in kendisine iftira attığını söyledi. Cülâs'ın bu davranışı ve sözlerine karşılık⁹⁹ Allah Teâlâ Tevbe Suresi 74. ayeti indirdi:¹⁰⁰

"Söylemediklerine dair Allah adına yemin ediyorlar. Oysa inkârcılık içeren sözü söylemişler, Müslüman olduklarını beyan ettikten sonra inkârcılığa sapmışlar

⁹⁷ Tevbe, 9/117-119.

⁹⁸ Tercüme, Cilt: 4, s. 259

⁹⁹ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 383.

¹⁰⁰ يَخْلُقُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ وَهُمْ بِمَا لَمْ يَنَالُوا وَمَا نَقَمُوا إِلَّا أَنْ أَغْنَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ فَإِنْ يَتُوبُوا يَكُ خَيْرًا لَهُمْ وَإِنْ يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ

ve başaramadıkları o işe yeltenmişlerdir. Onların öç almaya kalkışmaları için Allah'ın ve O'nun lütfu sayesinde resulünün kendilerini zengin etmesinden başka bir sebep de yoktu! Eğer pişman olup tövbe ederlerse bu kendilerinin iyiliğine olur; yüz çevirirlerse Allah onları dünyada da ahirette de elem verici bir azaba uğratar; artık yeryüzünde onlara ne bir dost ne bir yardımcı bulunur.”¹⁰¹

Medine münafıklarından, Yahûdîlere katılardan birisi de Levzan oğullarından Nebtel b. Hâris'tir. Hz. Peygamber, “Kim şeytana bakmak isterse Nebtel b. Hâris'e baksın” demiştir.¹⁰² Nebtel; iri yarı, uzun boylu, dağınık ve siyah saçlı, gözleri kırmızı, esmer tenli biridir. Hz. Peygamber'in yanına gelip onunla sohbet eder, onu dinler ve dinlediklerini münafıklara iletirdi. Bir keresinde de, “Muhammed bir kulaktır, kim ona bir şey bildirirse onu kabul eder” sözleriyle Hz. Peygamber'e hakaret etmiştir. Allah, onun bu sözleri hakkında¹⁰³ Tевbe Suresi 61. ayeti indirdi.¹⁰⁴

“Onlardan peygamberi inciten ve “O her söylenene kulak veriyor” diyenler var. De ki: “O sizin için hayırlı olana kulak veriyor; Allah'a inanıp müminlere güveniyor. Ve o içinizden iman edenler için bir rahmettir. Allah'ın resulünü incitenler için elem verici bir azap vardır.””¹⁰⁵

1.1.7. “Aziz ve Celil Olan Allah, Onların Hakkında İndirdi: فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ

وَجَلَّ فِيهِمْ” Kalıbında Gelen Ayetler

Dahhâk b. Sâbit, Abdüleşhel oğullarındandır. Dahhâk'tan başka Abdüleşhel oğullarından münafık kimse olmamıştır. Dahhâk, Kâ'b oğullarına da mensuptur, ayrıca Sa'd b. Zeyd'in de kavmindendir. O, münafıklara ve Yahûdîlere olan sevgisiyle bilinirdi.¹⁰⁶

Hasan b. Sâbit'e göre; Cülâs b. Süveyd b. Sâmit'in tövbesinden önce, Muattib b. Kuşeyr, Rafî b. Zeyd ve Bişr, İslam'a davet edildiler ve Müslüman olarak

¹⁰¹ Tевbe, 9/74.

¹⁰² Tercüme, Cilt: 2, s. 178.

¹⁰³ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 385.

¹⁰⁴ وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أَدْنَىٰ أُنْذِرْ لَكُمْ يَوْمَ اللَّهِ يَوْمَئِذٍ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةً لِّلَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

¹⁰⁵ Tевbe, 9/61.

¹⁰⁶ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 385.

bilinirlerdi. Ancak bazı Müslümanlar, onları bir davadan dolayı Hz. Peygamber’e şikâyet ettiklerinde, onlar Hz. Peygamber’e karşılık cahiliye dönemindeki kâhinlerini çağırırlardı. Onların bu yaptıkları davranış hakkında Aziz ve Celil olan Allah,¹⁰⁷ Nisâ Suresi 60. ayeti indirdi:¹⁰⁸

*“Sana indirilene ve senden önce indirilenlere inandıklarını ileri sürenleri görmedin mi? Onu tanımamaları kendilerine emredildiği halde tağutun önünde mahkemeleşmek istiyorlar. Şeytan da onları büsbütün saptırmanın yollarını arıyor.”*¹⁰⁹

Yahûdî ve münafıklardan bazıları, Hz. Mûsâ’ya, “Ey Mûsâ, Allah’ı görmek bizim için yasaktır. Ancak sen Allah ile konuşurken, onun sözünü dinleyebilmemizi sağla” dediler. Hz. Mûsâ, onların isteklerini Allah Teâlâ’ya bildirince, Allah Teâlâ, “Onlara buyur ki, güzelce temizlensinler, elbiselerini de temizlesinler ve oruç tutsunlar” buyurdu. Onlar da kendilerine söylenen her şeyi yerine getirdiler. Hz. Mûsâ ile beraber Tur Dağı’na geldiler. Üstlerini bulut kaplayınca Hz. Mûsâ, onların secdeye gitmelerini söyledi ve secdeye kapandılar. Hz. Mûsâ, Rabbi ile konuşurken onlar da Allah’ın sözlerini işittiler. Allah Teâlâ onlara bazı şeyleri yasakladı, bazı şeyleri yapmalarını emretti. Konuşma bittikten sonra Hz. Mûsâ ile beraber İsrailoğulları’nın yanına gittiler. İçlerinden bazıları Hz. Mûsâ’nın Allah’la konuşmasındaki kuralları, hükümleri değiştirdi. Onlar, Allah’ın emrettiklerine yasak koydular; yasakladıklarını ise emrettiler. Allah’ın onlara söylediği hükümlerin karşısını söylediler. Allah Teâlâ, bu konu hakkında,¹¹⁰ Bakara Suresi 76. ayeti indirdi:¹¹¹

*“Onlar inananlarla karşılaştıklarında ‘İman ettik’ derler. Birbirleriyle baş başa kaldıklarında ise, ‘Allah’ın size açtıklarını (Tevrat’taki bilgileri) Rabbimiz katında sizin aleyhinizde delil getirsinler diye mi onlara anlatıyorsunuz; bunları düşünemiyor musunuz!’ derler.”*¹¹²

¹⁰⁷ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 388.

¹⁰⁸ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا

¹⁰⁹ Nisâ, 4/60.

¹¹⁰ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 397.

¹¹¹ وَإِذَا لقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَا بِعَضْبُهُمْ إِلَى بَعْضٍ قَالُوا اتَّخَذْتُهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُّوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

¹¹² Bakara, 2/76.

İbn Hişâm'a göre bu ayette "iman edenlerle karşılaşanlar" diye ifade edilen Hz. Muhammed'dir. Gelecek olan Hz. Peygamber'in kendi kabilelerinden çıkacağını düşünenler, Hz. Peygamber'in kendi aralarından gelmemesi sebebiyle Hz. Peygamber'i inkâr ettiler. Oysaki Allah, Hz. Peygamber'e itaat etmeleri için onlardan söz almıştı. Ama onlar, Hz. Muhammed'i ve Kitab'ı inkâr ettiler.¹¹³

Bazı Yahûdî âlimleri, Hz. Muhammed'e gelerek ona dört soru soracaklarını ve bu dört soruya kesin ve doğru cevap verirse, ona iman ve itaat edeceklerini söylediler. Hz. Peygamber onlardan sözlerinin doğruluğunu garanti altına aldıktan sonra, onlar sorularını sordular. İlk soru olarak; çocuğun menisinin erkekten alınmasına rağmen nasıl oluyor da çocuk anneye benziyor, bunun sebebini sordular. Hz. Peygamber; Allah'ın İsrail oğullarına verdiği güne yemin ederek, erkek menisinin beyaz ve kalın; kadın menisinin sarı ve ince olduğunu, hangisi diğerine ağır basarsa, çocuğun ona benzeyeceğini söyledi. Onlar da bunu doğruladı.

İkinci soruları Hz. Peygamber'in uykusunun nasıl olduğudur. Hz. Peygamber; Allah'ın, İsrail oğullarına verdiği güne yemin ederek, kendisinin uykusunda gözünün uyuduğunu, kalbinin uyumadığını söyledi. Onlar bu sorunun cevabını da onayladı. Üçüncü soruları ise; Yakup Peygamber'in kendisine haram ettiği şeylerin neler olduğunu sormalarıdır. Hz. Peygamber; Allah'ın, İsrail oğullarına verdiği güne yemin ederek Yakup Peygamber'in en çok sevdiği yiyeceğin deve eti, içecek olarak da deve sütü olduğunu, ancak Yakup Peygamber hasta olunca Allah Teâlâ'nın

¹¹³ Allah Teâlâ da onların bu inkârlarına, reddetmelerine karşılık Bakara Suresi 77. ve 78. ayetlerde şöyle buyurdu: *أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ (٧٧) وَمِنْهُمْ أُمِّيُونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِيَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ (٧٨)*

"Onlar bilmezler mi ki, gizlediklerini de açığa vurduklarını da Allah bilmektedir! İçlerinde birtakım ümmîler vardır ki kitabı bilmezler; bütün bildikleri kuruntulardan ibarettir. Onlar sadece zan ve tahminde bulunurlar." Bakara, 2/77-78.

İbn Hişâm buradaki bazı kelimeleri açıklamıştır: "İlla emaniyye" kelimesi ona göre; Ancak okumayı bilirler demektir. Ümmî demek okuyabilen ancak yazmayandır. Yazmayı bilmeyişleri içinde geçenleri anlamalarına engel olmaktadır. Peygamberi de anlayamamış olduklarından inkâr ediyorlar, önyargılı davranıyorlar, denmektedir.

"Temenna" kelimesi de okudu anlamındadır. Nitekim Hac Suresi 52. ayette: *وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّى أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكُمُ اللَّهُ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ*

"Senden önce hiçbir resul ve nebi göndermedik ki, o bir temennide bulunduğu şeytan ile de onun arzularına bir şeyler katmaya kalkışmasın. Fakat Allah şeytanın katmaya çalıştığını iptal eder. Sonra Allah kendi ayetlerini (onun kalbine) sağlam olarak yerleştirir. Allah hakkıyla bilmekte, hikmetle yönetmektedir" geçtiği gibi; "bir insanın mal, mülk gibi şeyleri arzu etmesidir" anlamında değerlendirmiştir. İbn Hişâm, Cilt: 2, ss. 397-398; Tercüme, Cilt: 2, ss. 200-202.

bunları ona haram ve yasak ettiğini belirtti. Bunun sebebinin de şükürden dolayı olduğunu söyleyince, onlar bu sorunun cevabını da doğruladılar.

Son olarak ruh hakkında sorular sordular. Ruhun hangi melek olduğunu sordular. Hz. Peygamber; Allah'ın, İsrail oğullarına verdiği güne yemin ederek, Hz. Peygamber'e gelen meleğin Cebrail (a.s) olduğunu söyledi. Ancak onlar bu son soruda, sorunun cevabı olarak Cebrail (a.s)'i kabul etmediler. Cebrail (a.s)'ın kendilerinin düşmanı olduğunu; ayrıca onun şiddete ve kan dökmeye sebep olduğunu söylediler. Eğer ruhun Cebrail (a.s) olmadığını söyleseydi ona iman edeceklerini ve dediklerini onaylayacaklarını söylediler.¹¹⁴ Allah, onlar hakkında¹¹⁵ Bakara Suresi 97-102. ayetleri indirdi:¹¹⁶

“Söyle (Yahûdîlere): Cebrail (a.s)’e kim düşmansa bilsin ki, Allah’ın izniyle önce gelen kitapları doğrulayıcı, müminler için bir hidayet rehberi ve müjdeci olarak Kur’an’ı senin kalbine indiren odur. Her kim Allah’a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail (a.s)’e ve Mikail’e düşman ise bilsin ki Allah da inkârcıların düşmanıdır. Andolsun ki sana apaçık ayetler indirdik. Onları ancak fasıklar inkâr eder. Ne zaman onlar bir söz verdilerse yine kendilerinden bir grup onu bozup bir kenara atmadı mı? Zaten onların çoğu iman etmezler. Allah tarafından kendilerine, yanlarında bulunanı (Tevrat) tasdik edici bir elçi gelince Ehli kitabın bir kısmı, Allah’ın kitabını sanki bilmiyorlarmış gibi arkalarına atıp terk ettiler. Onlar, Süleyman’ın hükümlerine hakkında şeytanların uydurup söylediklerine uydular. Gerçek şu ki Süleyman kâfir olmadı, fakat şeytanlar kâfir oldular; çünkü insanlara sihri, Bâbil’de iki meleğe, Hârût’la Mârût’a indirileni öğretiyorlardı. Hâlbuki bu iki melek, “Biz ancak imtihan vasıtasıyız; sakın küfre sapma!” demedikçe hiç kimseye bilgi vermezlerdi. Fakat onlar bu iki melekten, karı ile koca arasını açacak şeyleri öğreniyorlardı. Oysa Allah’ın izni olmadıkça onunla hiç kimseye zarar veremezlerdi. Yine de kendilerine fayda sağlayanı değil zarar vereni öğreniyorlardı. Andolsun onlar, bunu (sihir) satın

¹¹⁴ İbn Hişâm, Cilt: 2, ss. 402-403; Tercüme, Cilt: 2, ss. 210-212.

¹¹⁵ İbn Hişâm, Cilt: 2, ss. 402-403.

¹¹⁶ قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ. وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مُلْكٍ سُلَيْمٍ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمٌ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرُّوا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ (١٠٢)

alan kimsenin ahiretten nasibi olmadığını çok iyi biliyorlardı. Karşılığında kendilerini sattıkları şey ne kötüdür, bir bilselerdi!”¹¹⁷

Yahûdî âlimleri ile Necran Hristiyanları, Hz. Peygamber’in yanına geldikleri zaman tartışmaya başladılar. Yahûdîler, İbrahim Peygamber’in “Yahûdî” olduğunu; Hristiyanlar da, İbrahim Peygamber’in “Hristiyan” olduğunu söylediler. Tartışma konusu ve tartışanlar hakkında¹¹⁸ Aziz ve Celil olan Allah, Âl-i İmrân Suresi 65-68. ayetleri indirdi: ¹¹⁹

“Ey Ehli kitap! İbrahim hakkında niçin tartışırsınız? Oysa Tevrat da İncil de kesinlikle ondan sonra indirildi. Hiç düşünmüyor musunuz? İşte siz böylesiniz; hadi hakkında bilginiz olan konuda tartıştınız, fakat hiç bilgi sahibi olmadığınız bir konuda niçin tartışıyorsunuz! Oysa Allah bilir, siz bilmezsiniz. İbrahim ne Yahûdî ne Hristiyan idi; bilâkis o, tek Allah’a inanıp boyun eğmiş birisiydi, müşriklerden de değildi. Doğrusu insanların İbrahim’e en yakın olanı, ona tâbi olanlar, şu Peygamber (Hz. Muhammed) ve iman edenlerdir. Allah da müminlerin dostudur.”¹²⁰

H. Muhammed, Bedir’den dönüştü, Abdullâh b. Cahş b. Riab el-Esedî ile birlikte bir grup insanı Safvân Gazası’ndan kaçanların arkasından gönderip, bu kaçan kişiler hakkında bilgi almak istemişti. Hz. Peygamber, Abdullâh b. Cahş’a grubun öncüsü yaptığı bir mektup verdi ve bu mektubu iki gün yol aldıktan sonra açması gerektiğini; mektubu açtıklarında ise yazılı hükmü uygulamalarını söyledi. Onlar da iki günlük yolun sonunda mektubu açıp hükmü uyguladılar. Yolda giderken bir ticaret kervanına rastladılar. Kervanda bulunanlardan biri Amr b. Hadramî’ydi. Ne yapacaklarını bilemeyen Abdullâh b. Cahş ve arkadaşları, onu öldürüp kervanı yanlarına aldılar. Onların öldürüldüğü günler ise savaşmanın yasak olduğu haram aylardı. Hz. Peygamber onlara haram ayda savaşmayı yasaklamıştı. Abdullâh b. Cahş ve arkadaşları, kervandaki iki esirle beraber Medine’ye geldiler. Medine’ye gelince Hz. Peygamber, durumdan haberdar oldu. Onlara, “Haram ayda savaşmayı yasaklamıştım” demesiyle Abdullâh b. Cahş ve arkadaşları, kendilerinin helak olduklarını zannettiler ve pişman oldular.¹²¹

¹¹⁷ Bakara, 2/ 97-102.

¹¹⁸ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 411.

¹¹⁹ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تُحَاجُّونَ فِي إِبْرَاهِيمَ وَمَا أُنْزِلَتِ التَّوْرَةُ وَالْإِنْجِيلُ إِلَّا مِنْ بَعْدِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (٦٥) ... إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لَلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهَذَا النَّبِيُّ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ (٦٨)

¹²⁰ Âl-i İmrân, 3/65-68.

¹²¹ Detaylı bilgi için Tercüme, Cilt: 2, ss. 298-304.

Abdullâh b. Cahş ve arkadaşları, kendileri hakkında hüküm gelene kadar beklediler. Kendi durumlarıyla ilgili vahiy geldiğini öğrenen Abdullâh b. Cahş ve arkadaşları, bu savaştan sevap ümit ettiklerini ve mücâhitlerin sevaplarına hak kazanıp kazanmadıklarını Hz. Peygamber’e sormaları¹²² üzerine Aziz ve Celil olan Allah, Bakara Suresi 218. ayeti indirdi:¹²³

*“İman edenler, hicret eden ve Allah yolunda savaşanlar; şüphesiz işte bunlar Allah’ın rahmetini umarlar. Allah çok yargılayıcıdır, sonsuz rahmet sahibidir.”*¹²⁴

Bu ayetle onlar için ümit kapısı açıldı. İbn Hişâm’a göre; Müslümanların elde ettikleri ilk ganimet bu ticaret kervanı olmuştur. Müslümanların ilk öldürdüğü kişi de Amr b. Hadramî’dir. Ele geçirilen ilk esir ise Osmân b. Abdullâh ve Hakem b. Keysân’dır.¹²⁵

1.1.8. “Bunun Üzerine Allah, Onlar Hakkında İndirdi: فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِمْ

Kalıbından Gelen Ayetler

Kâ’b b. Eşref ile Kerdan b. Kays birbiriyle ortaklık yapan iki Yahûdî’dir. Üsam b. Habib, Nafi b. Ebî Nafi, Bahri b. Amr, Huyey b. Ahtab ve Rifaa b. Zeyd b. Tabut, Ensar’dan bazı Müslümanların yanına gelip hasbihal ederlerdi. Onlara nasihat verir gibi davranırlardı. Onlara mallarını infak etmemelerini, infak ettiklerinde mallarının zayi olarak fakirliğe düşmelerinden korktuklarını, sadaka, yardımlaşma ve infakta acele etmemeleri söylerlerdi. Çünkü kimsenin hayatında ne olacağını bilmediği; kendilerini güvence altına almaları gerektiği gibi cümlelerle Müslümanların akıllarını karıştırmak isterler ve Müminleri cimriliğe sevk etmeye çalışırlardı. Allah Teâlâ, onların bu sözleri hakkında¹²⁶ Nisâ Suresi 37-39. ayetleri indirdi:¹²⁷

¹²² İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 450.

¹²³ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

¹²⁴ Bakara, 2/218.

¹²⁵ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 450; Tercüme, Cilt: 2, s. 304.

¹²⁶ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 416.

¹²⁷ الَّذِينَ يَخْلَوْنَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا (٣٧) ... وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَانْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا (٣٩)

*“Bunlar cimrilik eden ve insanlara da cimriliği tavsiye eden, Allah’ın kendilerine lütfundan verdiğini gizleyen kimselerdir. Biz, kâfirler için alçaltıcı bir azap hazırladık. Ve bunlar Allah’a ve ahiret gününe inanmadıkları halde mallarını, insanlara gösteriş için sarf edenlerdir. Bir kimsenin arkadaşı şeytan olursa o ne kötü bir arkadaştır! Allah’a ve ahiret gününe iman edip de Allah’ın kendilerine verdiğinden harcasalardı ne olurdu sanki! Allah onların durumunu hakkıyla bilmektedir.”*¹²⁸

Kâ’b b. Esed, İbn Saluba, Abdullâh b. Sûriyâ ve Şa’s b. Kays kendi aralarında, “Muhammed’e gidelim, umut ediyoruz ki onu dininden döndürebiliriz. O da nihayetinde bir insandır” dediler. Sonra Hz. Peygamber’in yanına gelip, “Ey Muhammed! İyi bilirsin ki bizler, Yahûdî âlimleriyiz ve toplumumuzda sözü dinlenen insanlarız. Eğer biz sana iman edersek; toplumumuz da iman eder ve sana karşı çıkmaz. Ancak bazı Yahûdîlerle aramızda düşmanlık var. Sen bizlerin ve onların arasında hakem olursan ve kararını bizden yana verirsen biz de sana iman ederiz ve söylediklerini onaylarız” dediler. Hz. Peygamber, bu olaya karşı çıktı ve Allah, onların hakkında¹²⁹ Mâide Suresi 49-50. ayetleri indirdi:¹³⁰

*“Aralarında Allah’ın indirdiği ile hükmet, onların arzularına uyma, Allah’ın sana indirdiği hükümlerin bir kısmından seni saptırmamaları için onlardan sakın (diye onu indirdik). Eğer yüz çevirirlerse bil ki Allah, (öyle istedikleri, bunu hak ettikleri için) onların bazı günahları sebebiyle başlarına bir belâ getirmek istiyordur. İnsanların birçoğu gerçekten Allah’ın yolundan çıkmışlardır. Yoksa Cahiliye devrinin hükmünü mü istiyorlar? Gerçeği kesin olarak bilip kabul eden kimseler için Allah’tan daha güzel hüküm sahibi kim olabilir?”*¹³¹

1.1.9. “Yüce Allah, Onların Bu Sözlerinden (Dolayı-Karşılık) İndirdi:

“فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِي ذَلِكَ مِنْ قَوْلِهِمَا” Kalıbından Gelen Ayetler

Rafî b. Hureymile ve Vehb b. Zeyd, Hz. Peygamber’e, “Ey Muhammed! Gökten üzerimize bir kitap indir ki, biz onu okuyalım; altımızdan ırmaklar aksın ki,

¹²⁸ Nisâ, 4/37-39.

¹²⁹ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 422.

¹³⁰ وَأَنْ أَحْكُمَ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ... أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ (٥٠)

¹³¹ Mâide, 5/49-50.

sana itaat edelim” demişlerdi.¹³² Bu sözlerinden dolayı o ikisi hakkında Allah Teâlâ Bakara Suresi 108. ayeti indirdi:¹³³

*“Yoksa daha önce Mûsâ’ya sorulduğu gibi siz de Hz. Peygamber’inize sorular sormak mı istiyorsunuz? Kim imanı küfre değişirse şüphesiz dosdoğru yoldan sapmış olur.”*¹³⁴

Ebû Rafî el-Kurâzi, Yahûdî âlimleri ve Necranlı Hristiyanlardan bazıları Hz. Muhammed’in yanında toplandıklarında, Hz. Peygamber onları İslam’a davet etti. Ebû Rafî, “Hristiyanların Hz. İsâ’ya taptıkları şekilde, kendine tapılmasını mı istiyorsun?” dedi. Necranlı bir Hristiyan olan Ribbis (Reis veya Riys de denmiştir), “Bu söylenen şeyi bizden istiyor musun ey Muhammed?” demesi üzerine, Hz. Muhammed, “Allah’tan başkasına iman etmekten, ibadet etmekten Allah beni korusun, Allah beni bunun için göndermedi ve bana bunu yasakladı” dedi. Konuşulan bu durumdan dolayı¹³⁵ Yüce Allah, Âl-i İmrân Suresi 79-80. ayetleri indirdi:¹³⁶

*“Allah’ın kendisine kitap, hüküm ve peygamberlik vermesinden sonra hiçbir insanın kalkıp insanlara “Allah’ı bırakıp bana kul olun” demesi düşünülemez. Aksine “Okuyup öğretmekte olduğunuz kitap gereğince Rabbin halis kulları olun!” der. Ve o Hz. Peygamber’in size melekleri ve peygamberleri rab edinmenizi emretmesi de (düşünülemez). Müslüman olmanızdan sonra size inkârcılığı emreder mi hiç?”*¹³⁷

Sükeyn ve Adiy b. Zeyd’in Hz. Muhammed’e, Hz. Mûsâ’dan sonra peygamber gelmediğini söylemelerinden dolayı¹³⁸ Yüce Allah, Nisâ Suresi 163-165. ayetleri indirdi:¹³⁹

¹³² İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 406

¹³³ اَمْ تَرِيدُونَ اَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سِئِلَ مُوسٰى مِنْ قَبْلَ وَمَنْ يَتَّبِعِ الْكُفْرَ بِالْاِيْمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ

¹³⁴ Bakara, 2/108.

¹³⁵ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 411.

¹³⁶ مَا كَانَ لِبَشَرٍ اَنْ يُؤْتِيَهُ اللّٰهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِّىْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلٰكِنْ كُونُوا رَبَّانِيَىنَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُوْنَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُوْنَ (٧٩) وَلَا يَأْمُرُكُمْ اَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّىْنَ اَرْبَابًا اَيَاْمُكُمْ بِالْكَفْرِ بَعْدَ اِذْ اَنْتُمْ مُسْلِمُوْنَ (٨٠)

¹³⁷ Âl-i İmrân, 3/79-80.

¹³⁸ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 418.

¹³⁹ اِنَّا اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ كَمَا اَوْحَيْنَا اِلَى نُوْحٍ وَالنَّبِيِّىْنَ مِنْ بَعْدِهٖ ... رُسُلًا مُّبَشِّرِيْنَ وَمُنْذِرِيْنَ لِنَّا لِيَكُوْنَ لِلنَّاسِ عَلٰى اللّٰهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيْزًا حَكِيْمًا (١٦٥)

“Biz Nuh’a ve ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik. Ve İbrahim’e, İsmail’e, İshâk’a, Yakup’a, torunlara, İsâ’ya, Eyüp’e, Yûnus’a, Harun’a ve Süleyman’a vahyettik. Dâvûd’a da Zebur’u verdik. Bir kısım peygamberleri sana daha önce anlattık, bir kısmını ise sana anlatmadık. Ve Allah, Mûsâ ile gerçekten konuştu. Müjdeleyen ve uyarıcı peygamberler gönderdik ki, insanların peygamberlerden sonra Allah’a karşı tutunacak bir delilleri olmasın! Allah izzet ve hikmet sahibidir.”¹⁴⁰

Hiz. Peygamber, Yahûdîleri İslâm’a çağırdı ve İslâm’ı kabul etmeleri için kalplerini yumuşattı, cesaretlendirdi. Hiz. Peygamber, onlara Allah’tan başkasına ibadetin yasak olduğunu söyledi; Allah’ın gazabına ve azabına karşı onları uyardı. Yahûdîler bunu kabul etmediler ve Hiz. Peygamber’in getirdiği vahyi tasdik etmediler. Muâz b. Cebel, Sa’d b. Ubâde ve Ukbe b. Âmir, “Ey Yahûdî cemaati! Allah’tan korkun. Vallahi Muhammed’in peygamber olduğunu biliyorsunuz. Muhammed, peygamber gönderilmezden önce bize onu zikrederdiniz; onun niteliklerini ve sıfatlarını açıklardınız” dediler. Rafî b. Hureymile ve Vehb b. Yehuza bunu kabul etmediler. Onlar, Hiz. Mûsâ’dan sonra Allah’ın hiçbir kitap göndermediğini; ondan sonra hiçbir şekilde müjdeleyici veya uyarıcının da gelmediğini¹⁴¹ söyleyince¹⁴² Yüce Allah, Mâide Suresi 19. ayeti indirdi:¹⁴³

“Ey Ehli kitap! “Bize ne bir müjdeleyici ne de bir uyarıcı geldi” demeyesiniz diye peygamberlerin arası kesildiği bir dönemde size gerçekleri açıklamak üzere elçimiz gelmişti. İşte size müjdeleyici de uyarıcı da geldi. Allah her şeye kadirdir.”¹⁴⁴

¹⁴⁰ Nisâ, 4/163-165.

¹⁴¹ Bu olay, Yahûdî hahamlarının, peygambere recm hakkında danışmalarından önce gerçekleşmiştir. İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 420; Tercüme, Cilt: 2, s. 244.

¹⁴² İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 419.

¹⁴³ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَى فَتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ أَنْ تَقُولُوا مَا جَاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ فَقَدْ جَاءَكُمْ بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

¹⁴⁴ Mâide, 5/19.

1.1.10. “Yüce Allah, Onlar Hakkında İndirdi: فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِمَا

Kalıbında Gelen Ayetler

Allah Teâlâ, Kureyşlilerin Hz. Peygamber’e karşı düşmanca davranışlarına; ona karşı kurdukları tuzaklara ve tehlikeli planlarına engel oldu. Kureyşlilere karşı, Hâşim ve Muttalip oğulları, Hz. Peygamber’i koruma altına aldılar. Kureyşliler, Hz. Peygamber’e sözleriyle ve kaş-göz hareketleriyle eziyet etmeye başladılar. Onu çekiştirdiler; hatta daha da ileri giderek düşmanca davranışlarını artırdılar. Kur’an’da, Kureyş’in yaptıkları, Hz. Peygamber’e düşmanlık edenlerin durumları hakkında ayetler inmeye devam ediyordu. Bazen bu kişilerin isimleri verilirken, bazen de isimler zikredilmeden bütün kâfirler kastediliyordu.¹⁴⁵

Hakkında vahiy inen ve ismi geçenler arasında Hz. Peygamber’in amcası Ebû Leheb b. Abdülmuttalip ve Ebû Leheb’in karısı Ümmü Cemîl bt. Harb b. Ümeyye de vardır. Onlar hakkında inen ayette, “odun hamalı” ifadesi geçmektedir. Çünkü onlar, Hz. Peygamber’in geçtiği yollara dikenler atarak, ona eziyet etmektedir.¹⁴⁶ İkisi hakkında Allah Teâlâ Tebbet Suresi 1-5. ayetleri indirdi:¹⁴⁷

*“Ebû Leheb’in elleri kurusun! Kurudu zaten. Ona ne malı fayda verdi ne de kazandığı başka şeyler. O, alev alev yanan ateşe atılacak! Dedikodu yapıp söz taşıyan karısı da. Boynunda da ipten bükülmüş bir halat bulunacak.”*¹⁴⁸

Huyey b. Ahtab ile Ebû Yâsir b. Ahtab, Arapları çok kıskanan Yahûdîlerdendir. Kıskanmaların sebebi ise; Allah’ın gönderdiği peygamber, onların kavminden değil de Arapların kavminden gelmesidir. İki kardeş, Müslümanların önlerine geçip, insanların İslamiyet ile şereflenmelerine engel olmak için ellerinden gelen bütün çabayı harcarlardı. Allah Teâlâ, onların bu davranışları hakkında¹⁴⁹ Bakara Suresi 109. ayeti indirdi:¹⁵⁰

¹⁴⁵ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 246.

¹⁴⁶ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 246.

¹⁴⁷ تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ (١) ... فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ (٥)

¹⁴⁸ Tebbet, 111/1-5.

¹⁴⁹ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 407.

¹⁵⁰ وَكَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُم مِّنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِندِ أَنْفُسِهِمْ مِّنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

“Ehli Kitap’tan çoğu, hakikat kendilerine apaçık belli olduktan sonra, sırf içlerindeki haset duygusundan ötürü, sizi imanınızdan vazgeçirip küfre döndürmek istediler. Yine de siz, Allah hükmünü ortaya koyuncaya kadar affedin ve hoşgörün. Şüphesiz Allah her şeye kadirdir.”¹⁵¹

Hiz. Muhammed, Yahûdilerin toplandıkları, sohbet ettikleri ve Tevrat okumalarını yaptıkları Mirdas’ın evine gidip, onları İslamiyet’e çağırdı. Orada bulunan Nu’mân b. Amr ile Hâris b. Zeyd, Hiz. Muhammed’e hangi din üzerinde olduğunu sordu. Hiz. Peygamber, onlara, “İbrahim Peygamber’in milletinden ve İbrahim’in dininden olduğunu” söyledi. Onlar, İbrahim Peygamber’in “Yahûdî” olduğunu söylediklerinde; Hiz. Peygamber, Tevrat’ı aralarında hakem yapmak istediğini söyleyince; onlar bunu reddetti. Onların ret cevabı ve sözleri üzerine¹⁵² Âl-i İmrân Suresi 23. ve 24. ayetler indirildi.¹⁵³

“Kendilerine kitaptan bir pay verilmiş olanlara baksana, aralarında hakem olması için Allah’ın kitabına çağrılıyorlar da, içlerinden bir grup yüz çevirip gerisin geri gidiyor. Onların bu tutumu “Sayılı günler dışında bize ateş asla dokunmayacak” demelerinden ötürüdür. Uydura geldikleri yalanlar dinleri hakkında kendilerini yanıltmaktadır.”¹⁵⁴

Rifaa b. Zeyd b. Tabut ve Süveyd b. Hâris, Müslüman olduklarını beyan ettiler, daha sonra da münafık oldular. Onların bu durumunu bilen Müslümanlardan bazıları, onlarla dostluklarına devam ettiler. Dostluğa devam edenler ve Müslümanlıktan dönenler hakkında¹⁵⁵ Mâide Suresi 57-61. ayetler nazil oldu.¹⁵⁶

“Ey iman edenler! Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden dininizi alay ve eğlence konusu edinenleri ve kâfirleri dost edinmeyin. Eğer müminseniz Allah’tan korkun. Namaza çağırdığınız zaman onu alay ve eğlence konusu yaparlar. Bu, onların aklını kullanmaz bir topluluk olmalarındandır. De ki: “Ey Ehli kitap! Biz yalnız Allah’a, bize indirilene ve daha önce indirilene iman ettiğimiz için mi bizden

¹⁵¹ Bakara, 2/109.

¹⁵² İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 410.

¹⁵³ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يُدْعَوْنَ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِّنْهُمْ وَهُمْ مُّعْرِضُونَ (٢٣) ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ وَغَرَّهُمْ فِي دِينِهِمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (٢٤)

¹⁵⁴ Âl-i İmrân, 3/23-24.

¹⁵⁵ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 423.

¹⁵⁶ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوءًا وَلَعِبًا مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكَافِرَ أَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ (٥٧) ...وَإِذَا جَاؤُكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكَفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ (٦١)

hoşlanmıyorsunuz? Oysa sizin çoğunuz yoldan çıkmış kimselersiniz.” De ki: “Allah katında cezası bundan daha kötü olanı size haber vereyim mi? Onlar, Allah’ın lânetlediği ve gazap ettiği, bir kısmını maymunlara ve domuzlara çevirdiği, tağuta tapan kimselerdir. İşte bunlar, yeri daha kötü olanlar ve doğru yoldan daha fazla sapmış bulunanlardır.” Size geldiklerinde “İman ettik” derler. Oysa onlar inkârla girmiş, yine onunla çıkmışlardır. Allah onların neler gizlemiş olduklarını daha iyi bilir.”¹⁵⁷

Cebel b. Ebî Kureyş ve Şemvil b. Zeyd’in, Hz. Peygamber’e gelip, “Ey Muhammed! Eğer gerçekten peygambersen, bize kıyametin ne zaman kopacağını bildirirsin” demeleri üzerine¹⁵⁸ Allah Teâlâ, ikisi hakkında A’râf Suresi 187. ayeti indirdi:¹⁵⁹

“Ne zaman gelip çatacak?” diye sana kıyamet saatini sorarlar. De ki: “Onun hakkındaki bilgi sadece Rabbimin katındadır. Vakti geldiğinde onu açığa çıkaracak olan ancak Allah’tır. O (kıyamet), göklere de yere de ağır gelecektir! Sizi ansızın yakalayacaktır!” Sanki sen onu biliyormuşsun gibi sana soruyorlar. De ki: “Onun bilgisi Allah katındadır, fakat insanların çoğu bunu bilmezler.”¹⁶⁰

1.1.11. “Allah Teâlâ İndirdi: وانزل الله تعالى” Kalıbında Gelen Ayetler

Hz. Peygamber Kurayza oğulları gazasında, Kurayza oğullarını kuşatmış ve bu kuşatma yaklaşık yirmi beş gün sürmüştür. Kurayza oğulları, bu kuşatmada zor durumda kaldılar ve korkuya kapıldılar. Hz. Peygamber’den anlaşma sağlanması için hakem olarak, Ebû Lübâbe b. Abdülmünzir’i istediler. Kurayza oğulları, onunla görüşüp durumları hakkında fikir almak istediler. Kurayza oğulları, Ebû Lübâbe’yi görünce ağlamaya başladılar. Erkekleri ayağa kalktı, kadınlar ve çocuklar ağlayarak Ebû Lübâbe’ye durumlarını anlatınca, Ebû Lübâbe onların durumuna acıdı. Ebû Lübâbe’ye, Hz. Peygamber’in kararının ne yönde olacağını, Hz. Peygamber’in kararını kabul edip etmeyeceği hakkında konuştular. Ebû Lübâbe, onların bu

¹⁵⁷ Mâide, 5/57-61.

¹⁵⁸ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 423.

¹⁵⁹ يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسِيهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجِيبُهَا لَوْفَتُهَا إِلَّا هُوَ تَقُلْتُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمُ إِلَّا بَعَثَتُ يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ حَفِيٌّ عَنْهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

¹⁶⁰ A’râf, 7/187.

sorularına karşılık, Hz. Peygamber’i kastederek, boğazını eliyle sıkarak “o boğazlanmalı” demiştir. Ebû Lübâbe, oradan ayrılmadan; hatta bir adım bile atmadan, hata yaptığını anladı ve oradan çıkınca kendini mescidin direğine bağladı. O, Hz. Peygamber’e karşı ihanet ettiğini söyleyip, tövbesi kabul edilene kadar bağlandığı yerden çözülmeyeceğine, affedilirse Kurayza topraklarına bir daha gelmeyeceğine dair yemin etmiştir.

Bu durumu Süfyân b. Uyeyne, İsmail b. Ebî Hâlid aracılığıyla Abdullâh b. Ebî Katâde’den aktarmıştır. Abdullâh b. Katâde onun hakkında¹⁶¹ Allah’ın, Enfâl Suresi 27. ayeti indirdiğini bildirmiştir:¹⁶²

*“Ey iman edenler! Allah ve Resulüne karşı hainlik etmeyin, emanetinizdeki şeylere de bile bile hıyanet etmeyin.”*¹⁶³

Allah Teâlâ, Hendek Savaşı ve Kurayza oğullarının durumu hakkında Ahzâb Suresi’nden bazı ayetler indirmiştir. Bu ayetlerde münafıkların başına gelen felaketler, onlara verilen nimet-rızıklar ve onların içinde bulundukları belanın Allah tarafından kaldırılmasının kolay olduğu gibi konulardan bahsedilmiştir. Bu ayetlerde ayrıca münafıkların bazı sözleri zikredilip,¹⁶⁴ bununla ilgili Ahzâb Suresi 9. ayetin nazil olduğu söylenmiştir:¹⁶⁵

*“Ey iman edenler! Allah’ın size şu lütfunu hatırlayın: Üzerinize düşman ordusu gelmişti de onların üzerine şiddetli bir fırtına ve göremediğiniz bir ordu göndermiştik. Allah bütün yaptıklarınızı görmekteydi.”*¹⁶⁶

Ayette geçen “ordulardan” ifadesi İbn Hişâm’a göre; Kureyş, Gatafân ve Kurayza oğullarıdır. Allah’ın asker olarak rüzgârla gönderdikleri ise meleklerdir.¹⁶⁷

¹⁶¹ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 502.

¹⁶² يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

¹⁶³ Enfâl, 8/27.

¹⁶⁴ İbn Hişâm, Cilt: 3, s. 176.

¹⁶⁵ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ عَالِيَكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا

¹⁶⁶ Ahzâb, 33/9.

¹⁶⁷ İbn Hişâm, Cilt: 3, 176; Tercüme, Cilt: 3, s. 336.

1.1.12. “Bunun Üzerine Allah, Bu Olay Hakkında İndirdi: فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِي

”Kalıbından Gelen Ayetler” ذلك

Hız. Aişe’ye atılan iftira ve onun aleyhine söz söyleyenlere ayetler inince, Hız. Ebû Bekir akrabası olan Mistah’a ihtiyacı için yardım etmeyeceğini söyledi. Hız. Aişe hakkında hoş olmayan sözlerinden dolayı, ona yardım etmeyi bırakacağını, söylemesi üzerine¹⁶⁸ Allah Teâlâ, Nûr Suresi 22. ayeti indirdi:¹⁶⁹

“İçinizden yardım sever ve zengin olanlar akrabaya, yoksullara ve Allah yolunda hicret edenlere artık bir şey vermeyeceğiz diye yemin etmesinler. Bağışlasınlar, hoş görsünler; Allah’ın sizi bağışlamasını arzu etmez misiniz? Allah çok bağışlayıcıdır, çok esirgeyicidir.”¹⁷⁰

İbn Hişâm, “ولا يأتل أولوا الفضل” “Vela ye’teli ülül fadli” cümlesini ise; “hali vakti yerinde olan yemin etmesin” anlamında kullanmıştır.¹⁷¹ “الالية” “Eliyye” kelimesini “yemin” anlamında kullanmıştır. Bunu Kur’an’dan لِلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ “Kadınlarından uzaklaşmaya yemin edenler için dört ay beklemek vardır. Eğer geri dönerlerse Allah çok bağışlayıcıdır, sonsuz rahmet sahibidir”¹⁷² ayetiyle açıklamıştır.

“En yu’tu” kelimesi aslında “ان لا يؤتوا” “en lâ yu’tu” dur ve İbn Hişâm bu kelimeyi de Kur’an’dan Nisâ Suresi 176. ayetiyle örnek vererek açıklamıştır.¹⁷³ Yine

¹⁶⁸ İbn Hişâm, Cilt: 3, s. 225.

¹⁶⁹ وَلَا يَأْتَلِ أُولُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيُغْفِرُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

¹⁷⁰ Nûr, 24/22.

¹⁷¹ İbn Hişâm, Cilt: 3, s. 227; Tercüme, Cilt: 3, s. 414.

¹⁷² Bakara, 1/226; İbn Hişâm, Cilt: 3, s. 225.

¹⁷³ يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ إِنْ امْرُؤًا هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ وَهُوَ يَرِثُهَا إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهَا وَلَدٌ فَإِنْ كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ وَإِنْ كَانُوا إِخْوَةً رِجَالًا وَنِسَاءً فَلِلَّذَكَرِ مِثْلُ حِظِّ الْأُنثِيَيْنِ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ أَنْ تَضِلُّوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ “Senden fetva isterler. De ki: “Allah, babası ve çocuğu olmayan kimsenin mirası hakkındaki hükmü şöyle açıklıyor: Eğer çocuğu olmayan bir kimse ölür de onun bir kız kardeşi bulunursa, bıraktığının yarısı bunundur. Eğer (ölen) kız kardeşin çocuğu yoksa erkek kardeş de ona vâris olur. Kız kardeşler iki tane olursa, bıraktığının üçte ikisi onlarındır. Eğer erkekli kadınlı daha fazla kardeş varsa, erkeğin hakkı iki kadın payı kadardır. Yanılmayasınız diye Allah size açıklama yapıyor. Allah her şeyi bilmektedir.” Nisâ,4/176; İbn Hişâm, Cilt: 3, s. 226.

bu kelime için, “ان تقع على الارض” “En tegaa alel’erd” kelimesini de Hac Suresi 65.¹⁷⁴ ayetiyle örneklendirmiştir.

Bu ayetten sonra Hz. Ebû Bekir yemini bozarak, Allah’tan af dilemiş, tövbe etmiş ve Mistah’a yaptığı yardımı kesmeyeceğini söylemiştir.¹⁷⁵

Hz. Peygamber ve ashabı, Hayber Fethi’nden döndükten sonra, Zilhicce ayında müşriklerin yapmalarına izin vermediği umreyi yapmaya karar verdiler. Müslümanlar Hz. Peygamber ile beraber, bu umrenin telafisi için, ertesi yılın Zilhicce ayında yola çıktılar. Bir yıl sonra mahrum edildikleri umreyi yerine getirmelerine “umretülkazâ”¹⁷⁶ denir.¹⁷⁷

Hz. Peygamber, yedinci yılın Zilkade ayında, umre için Mekke’ye gelmiştir.¹⁷⁸ İbn Abbâs’ın bildirdiğine göre, Yüce Allah, Bakara Suresi 194. ayeti bu olay hakkında indirmiştir.¹⁷⁹

*“Haram ayın karşılığı haram aydır; saldırmazlık kurallarına riayet karşılıklıdır. Şu halde kim size saldırırsa, onun saldırısının dengiyle siz de ona saldırın. Allah’ın hükmüne saygılı olun ve bilin ki Allah kendisine saygılı olanların yanındadır.”*¹⁸⁰

¹⁷⁴ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلُكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرٍ وَهُوَ يُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرُؤُوفٌ رَحِيمٌ

“Görmüyor musun ki, Allah yeryüzündekileri ve O’nun emriyle denizde akıp giden gemileri sizin hizmetinize verdi! Kendi izni olmadıkça yerkürenin üzerine düşmemesi için göğü tutan da o’dur. Şüphesiz Allah insanlara çok şefkatli, çok merhametlidir.” Hac, 22/65; İbn Hişâm, Cilt: 3, s. 226.

¹⁷⁵ Tercüme, Cilt: 3, s. 415.

¹⁷⁶ Umre niyetiyle yola çıkıldığı halde yerine getirilemeyen umrenin ertesi yıl yapılan kazâsı olduğu için “umretü’l-kazâ”, Hudeybiye Antlaşması’nda kararlaştırılmasından dolayı “umretü’l-kazıyye” ve “umretü’s-sulh” diye adlandırılır. Mustafa Sabri Küçükaşçı, “Umretü’l-Kaza”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2012, Cilt: 42, ss. 153-155.

¹⁷⁷ İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 285; Tercüme, Cilt: 4, s. 53.

¹⁷⁸ İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 285.

¹⁷⁹ الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ

¹⁸⁰ Bakara, 2/194.

1.1.13.“Bunun Üzerine Yüce Allah, Onların Sözlerinden (Dolayı-

Karşılık) İndirdi: فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِي ذَلِكَ مِنْ قَوْلِهِ ” Kalıbında Gelen Ayetler

Ebû Salûba el-Fetunî adındaki Yahûdî ve Hz. Peygamber’e gelerek, “Ey Muhammed! Bize bilinen bir bilgi getirmedi. Allah’ın sana verdiği vahiy anlaşılır ve açık olsun ki, sana tabi olalım” demesi üzerine¹⁸¹ Bakara Suresi 99. ayet indirildi:¹⁸²

*“Andolsun ki sana apaçık ayetler indirdik. Onları ancak fasıklar inkâr eder.”*¹⁸³

Rafî b. Hureymile, “Ey Muhammed! Eğer sen, gerçekten Allah katından gelen bir elçiyse; Allah’ın bizimle konuşsun, O’nu duyalım” gibi sözler söylemesinden dolayı¹⁸⁴ Allah, Bakara Suresi 118. ayeti indirmiştir:¹⁸⁵

*“Bilgiden yoksun olanlar, “Allah bizimle konuşmalı veya bize bir mucizeli işaret gelmeli değil miydi?” dediler. Bunun gibi onlardan öncekiler de onların dediklerinin benzerini demişlerdi. Kalpleri hep birbirine benziyor! Biz, kesin gerçeği bilmek isteyenlere ayetleri açıkladık.”*¹⁸⁶

1.1.14.“Bunun Üzerine Yüce Allah Teâlâ İndirdi: فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى

Kalıbında Gelen Ayetler

Resulullah (s.a.s), Meymûne bt. Hâris b. Hazn b. Bahir b. Hüzem b. Rüveybe b. Abdullâh b. Hilâl b. Âmir b. Sa’saa ile evlenmiştir. Onu Abbâs b. Abdulmuttalib evlendirdi. Abbâs ona, Resulullah (s.a.s) adına dört yüz dirhem mehir verdi. Ondan önce Meymûne, Ebû Rûhm b. Abdüluzzâ b. Ebî Kays b. Abdived b. Nasr b. Mâlik b. Hisl b. Âmir b. Lüey ile evliydi. Meymûne’nin, “Kendini Hz. Peygamber’e (s.a.s)

¹⁸¹ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 406.

¹⁸² وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ

¹⁸³ Bakara, 2/99.

¹⁸⁴ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 407.

¹⁸⁵ وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَنْزِيلًا آيَةً كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ

بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ

¹⁸⁶ Bakara, 2/118.

hibe eden kadın” olduğu söylenir. Şöyle ki Hz. Peygamber (s.a.s)’in onu istediği, kendisine ulaşınca, o devesinin üzerindeydi, “Deve ve üzerindeki Allah ve Resulü’nündür,” dedi.¹⁸⁷ Allah Teâlâ, bunun üzerine¹⁸⁸ Ahzâb Suresi 50. ayeti indirdi:¹⁸⁹

*“Ey peygamber! Mehirleri verdiğin eşlerini, Allah’ın sana ganimet olarak verip de elinin sahip olduğu kadınları, seninle birlikte hicret eden amcakızlarını, halakızlarını, dayıkızlarını, teyzekızlarını, kendini peygambere mehirsiz olarak bağışlar da peygamber de onunla evlenmek isterse böyle bir mümin kadını-ki sonuncusu diğer müminlere değil, zatına mahsustur-sana helâl kıldık. Müminlere eşleri ve sahip oldukları kadınları hakkında hangi kuralları geçerli kıldığımızı biliyoruz. Sana mahsus olanı güçlük çekmeyesin diye meşru kıldık. Allah çok bağışlayıcı, pek esirgeyicidir.”*¹⁹⁰

1.1.15. “Yüce Allah’ın Bu Konu Hakkında Kur’an’dan İndirdiklerindendir: ذلك وكان مما أنزل الله عز وجل من القرآن في ذلك” Kalıbında Gelen Ayetler

Cebrail (a.s), Resulullah (s.a.s)’a gelerek yatağında uyumamasını söyledi. Hz. Peygamber, yatağına Hz. Alî’yi yatırdı. Gecenin üçte birinde müşrikler anlaştıkları üzere Hz. Peygamber’i öldürmek için kapının önünde toplandılar. Hz. Peygamber uyur uyumaz saldırıp öldürmek için beklediler. Hz. Peygamber, yerden bir avuç toprak alıp, Yâsin Suresi’nin 1-9. ayetlerini¹⁹¹ okuyarak dışarıda bekleyenlerin

¹⁸⁷ İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 498; Tercüme, Cilt: 4, s. 392.

¹⁸⁸ İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 498.

¹⁸⁹ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ الَّتِي أَتَيْتَ أَجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمَّكَ وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتِ خَالَكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ الَّتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ وَامْرَأَةً مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبْتَ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا أَغْنَاهُمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ (۸) وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ (۹)

¹⁹⁰ Ahzâb, 33/50.

¹⁹¹ يَسَّ (۱) وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ (۲) إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ (۳) عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (۴) نَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ (۵) لِنُنْذِرَ قَوْمًا مَّا أُنْذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ (۶) لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَى أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (۷) إِنَّا جَعَلْنَا فِيهِ أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ (۸) وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ (۹)

“Yâsin. Hikmet dolu Kur’an’a andolsun ki, sen kesinlikle dosdoğru bir yolda yürümek üzere gönderilmiş peygamberlerden birisin. (Bu kitap) izzeti büyük, rahmeti bol olan Allah tarafından ataları uyarılmamış, bu yüzden kendileri de gaflet içinde bulunan bir toplumu uyarasın diye

yüzüne serpti ve oradan çıktı. Resulullah (s.a.s), oradan çıkarken müşrikler onu görmedi. Müşrikler, içeri girip sabaha kadar beklediler. Müşriklerin, Hz. Peygamber'i öldürmek için bekleyişi hakkında¹⁹² Enfâl Suresi'nin 30. ayeti indirildi:¹⁹³

*“Hatırlar mısın? İnkâr edenler seni etkisiz hale getirmek veya öldürmek ya da yurdundan çıkarmak için tuzaklar kuruyorlardı; onlar tuzak kuruyorlardı Allah da bozuyordu. Tuzak bozma işini en iyi yapan Allah'tır.”*¹⁹⁴

Yine müşrikler için¹⁹⁵ Tur Suresi 30. ve 31. ayetler indirilmiştir:¹⁹⁶

*“Demek onlar, “O bir şairdir; zamanın sillesini yiyeceği günü bekliyoruz” diyorlar öyle mi? De ki: “Bekleyin bakalım, ben de sizinle birlikte beklemekteyim!”*¹⁹⁷

İbn Hişâm'a göre ayetteki “الْمُنُونِ” “menun” kelimesi “ölüm ve ölümün emaresidir.” İbn Hişâm bu kelimeyi, insanı şüphelendiren ve onda arız olan şeylerdir, şeklinde vermiştir.¹⁹⁸

1.1.16 . “Allah Onun Hakkında İndirdi: فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ” Kalıbında Gelen

Ayetler

Hız. Peygamber, İslam'ı tebliğ için gönderilip, müşriklerin, İslam adına verdikleri sözleri ve Allah'ın onlardan aldıkları sözü Hız. Peygamber, Mâlik b. Sayf'e hatırlatınca onun, “Allah'a yemin olsun ki, biz ona bir söz vermedik, onun içinde bir garanti vermedik” demesi hakkında Allah, Bakara Suresi 100. ayeti¹⁹⁹ indirdi:²⁰⁰

indirilmiştir. Andolsun ki onların çoğu hakkında o söz (azap) gerçekleşecektir; çünkü onlar iman etmeyecekler. Biz onların boyunlarına çenelerine kadar dayanan halkalar geçirdik, bu yüzden kafaları yukarı kalkık durmaktadır. Onların önlerinden bir set, arkalarından da bir set çektik, böylece gözlerini perdeledik; artık görmezler.” Yasin 36/ 1-9, İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 352.

¹⁹² İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 353.

¹⁹³ وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ

¹⁹⁴ Enfâl, 8/30.

¹⁹⁵ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 353.

¹⁹⁶ أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمُنُونِ (٣٠) قُلْ تَرَبَّصُوا فَإِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَرِبِينَ (٣١)

¹⁹⁷ Tur, 52/30-31.

¹⁹⁸ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 353; Tercüme, Cilt: 2, s. 138.

¹⁹⁹ Bu ayet ayrıca Yahûdî âlimlerin, Hız. Peygamber'e dört tane soru sorduklarıyla ilgili indirilen ayette de geçmektedir. Gerekli bilgi için ilgili ayete bakabilirsiniz. İbn Hişâm, Cilt: 2, ss. 402-403; Tercüme, Cilt: 2, ss. 210-212.

“Ne zaman onlar bir söz verdilerse yine kendilerinden bir grup onu bozup bir kenara atmadı mı? Zaten onların çoğu iman etmezler.”²⁰¹

Yahûdî büyüklerinden olan Rifaa b. Zeyd, Hz. Peygamber konuştuğu zaman onunla alay etmek için dilini eğip, “Ey Muhammed! Bizi dinle ki seni işitip anlayalım” derdi. Sonra o, İslam’ı kötüler ve ona dil uzatırdı. Onun hakkında²⁰² Nisâ Suresi 44-46. ayetler indirilmiştir.²⁰³

“Kendilerine kitaptan nasip verilenleri görmüyor musun? Sapkınlığı satın alıyorlar ve sizin de yoldan çıkmanızı istiyorlar. Allah düşmanlarınızı daha iyi bilir. Gerçek bir dost (veli) olarak Allah yeter, bir yardımcı olarak da Allah kâfidir. Yahûdîlerden bir kısmı kelimeleri yerlerinden saptırıyorlar. Dillerini eğip bükerek ve dine saldırarak “işittik ve karşı geldik; dinle, dinlemez olası, râinâ” diyorlar. Eğer onlar “Dinledik ve itaat ettik, dinle ve bizi gözet” deselerdi şüphesiz kendileri için daha hayırlı ve daha doğru olacaktı; fakat inkârları sebebiyle Allah onları lânetlemiştir. Artık pek az inanırlar.”²⁰⁴

1.2. BİR KONU FARKLI KALIP

1.2.1. Cahiliye Döneminde Arapların Hayvanları Putlaştırması Hakkında

İbn Hişâm, bahîre, sâibe, vâsile ve ham ile ilgili durumu Yûnus b. Habib en-Nahvi’den şöyle nakletti:

Bahîre (بَحِيرَة): Sâibenin kızı olan dişi devedir. Sâibenin arka arkaya on batın dişi doğurmuş olmasıdır. Doğanların arasında erkek bulunmayan ve serbest bırakılan onbirinci dişi yavru olup, annesi gibi o da serbest bırakılır. Bu dişi devenin kulağı kesilir, ilahlar için başıboş bırakılır. Bu hayvanın sütünden, saadece misafirlere

أَوْكَلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

²⁰¹ Bakara, 2/100.

²⁰² İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 416.

²⁰³ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يَشْتَرُونَ الضَّلَالَةَ وَيُرِيدُونَ أَنْ تَضِلُّوا السَّبِيلَ (٤٤) وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَائِكُمْ وَكَفَى بِاللَّهِ وَلِيًّا وَكَفَى بِاللَّهِ نَصِيرًا (٤٥) مِنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاسْمِعْ غَيْرَ مُسْمِعٍ وَرَاعِنَا لِيَا بَالْسِّنَتِهِمْ وَطَعْنَا فِي الدِّينِ وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَاسْمِعْ وَانْظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَأَقْوَمَ وَلَكِنْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا (٤٦)

²⁰⁴ Nisâ, 4/44-46.

ikram edilebilir ya da sadaka olarak verilebilir. Ayrıca bunların sırtına binilmez yünleri kırılmaz ve hiçbir işte kullanılamazlar.²⁰⁵

Sâibe (سَائِبَة): Adak veya dileğin yerine gelmesi sonucunda serbest bırakılan dişi devedir. Dişi olsun erkek olsun bu deveden istifade edilmez ve o, serbest bir şekilde dolaşır ve otlar.

Vasîle (وَصِيلَة): Deve doğurduğunda sahibi; dişi yavruları putlara bırakılır.

Erkek yavruları kendisine ayırdı. Deve, bir batında dişi devenin yanında, erkek yavru da doğurursa, erkek deveyle birlikte dişi deve de serbest bırakılır ve ondan faydalanılmaz. Bu sebeptir ki ‘dişi yavru, erkek kardeşine vasıl oldu’ denilir.²⁰⁶

İbn Hişâm’a göre bahîrenin çoğulu; behair (بحائر) ve buhurdur (بحور). Vasîlenin çoğulu; vesail (وصائل) ve vusuldür (وصل). Sâibenin çoğulu ise; sevaib (سوائب) ve süyyeb (سيب)dir.²⁰⁷

Yüce Allah, Hz. Peygamber’i gönderdiği zaman, bu durum hakkında ona,²⁰⁸ Mâide Suresi 103. ayeti indirdi:²⁰⁹

“Allah bahîre, sâibe, vasîle ve hâm ile (diye bazı hayvanların işaretlenip kullanımdan alıkonması) ilgili bir buyruk koymamıştır. Fakat inkârcılar kendi uydurdukları yalanları Allah’a yakıştırmaya çalışıyorlar; onların çoğu akıllarını kullanmıyorlar.”²¹⁰

Yine Allah, bu konu hakkında²¹¹ En’âm Suresi 139. ayeti de indirdi:²¹²

“Dediler ki: ‘Şu hayvanların karınlarında olanlar yalnız erkeklerimize aittir, eşlerimize ise yasaklanmıştır. Şayet (yavru) ölü doğarsa, o zaman (kadın-erkek) hepsi ona ortaktır.’ Allah bu değerlendirmelerinin cezasını verecektir. Şüphesiz ki O,

²⁰⁵ İbn Hişâm, İbn İshak’ın görüşünü bildirmiştir. Ardından bahire hakkında aynı görüşü vermiş, saibe için farklı bir yorum getirmiştir. İbn Hişâm, İbn İshak’ın bahire, saibe ve vâsile ile ilgili görüşünü; diğer Arapların görüşünden farklı olduğunu belirtmiştir. İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 78; Tercüme, Cilt: 1, ss. 133-135; İshak Yazıcı, “Bahire”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 1999, Cilt. 4, s. 487.

²⁰⁶ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 78; Tercüme, Cilt: 1, ss. 133-135.

²⁰⁷ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 79.

²⁰⁸ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 78.

²⁰⁹ مَا جَعَلَ اللَّهُ مِنْ بَجِيرَةٍ وَلَا سَائِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍّ وَلَكِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَكَثُرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ

²¹⁰ Mâide, 5/103.

²¹¹ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 78.

²¹² وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَذِهِ الْأَنْعَامِ خَالِصَةٌ لِدُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَى أَزْوَاجِنَا وَإِنْ يَكُنْ مِنْتَهُ فِهِمْ شُرَكَاءُ سَيَجْزِيهِمْ وَصْفَهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ

hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir.”²¹³ Yine bu konu hakkında Allah Teâlâ, Yûnus Suresi 59. ayeti de indirdi.²¹⁴

“De ki: ‘Allah’ın size rızık olarak indirdiği şeylerden bir kısmını helâl bir kısmını haram saymanıza ne demeli?’ De ki: ‘Buna Allah mı izin verdi yoksa Allah adına hüküm mü uyduruyorsunuz?’”²¹⁵

Bu konu hakkında²¹⁶ En’âm Suresi 143.²¹⁷ ve 144.²¹⁸ ayetler de indirildi:

“Koyundan iki, keçiden iki olmak üzere sekiz eş... De ki: ‘O, bunlardan iki erkeği mi, iki dişi mi, yoksa bu iki dişinin rahimlerindeki yavrularını mı haram kıldı? Eğer doğruysanız bana bilerek söyleyin.’”²¹⁹

“Ve deveden iki, sığırdan iki... De ki: ‘O, bunlardan iki erkeği mi, iki dişi mi, yoksa bu iki dişinin rahimlerindeki yavruları mı haram kıldı? Yoksa Allah’ın size böyle buyurduğuna şahit mi oldunuz?’ Bilgisizce insanları saptırmak için Allah hakkında yalan uydurandan daha zalimi kimdir! Allah o zalimler topluluğunu asla doğru yola iletmez.”²²⁰

Bu indirilen ayetler aynı konuyla ilgili olmasına rağmen, farklı kalıplarda gelmiştir. İbn Hişâm, Mâide Suresi 103. ayet “فلما بعث الله تبارك وتعالى رسوله محمد” kalıpta²²¹, En’âm Suresi 139. ayet “وأنزل الله تعالى”²²² ve Yûnus Suresi 59. ve En’âm 143-144. ayetleri de “وأنزل عليه”²²³ şeklinde vermiştir.²²⁴

²¹³ En’âm, 6/139.

²¹⁴ قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ لَكُمْ مِنْ رِزْقٍ فَجَعَلْتُمْ مِنْهُ حَرَامًا وَحَلَالًا قُلْ اللَّهُ آذِنَ لَكُمْ أَمْ عَلَى اللَّهِ تَفْتَرُونَ

²¹⁵ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 78.

²¹⁶ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 78.

²¹⁷ ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ مِنَ الصَّانِئِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْرِ اثْنَيْنِ قُلْ الذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمْ الْإُنثَيْنِ أَمْ اسْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيْنِ تَبَوُّي بَعْلَمَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

²¹⁸ وَمِنَ الْأَبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ قُلْ الذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمْ الْإُنثَيْنِ أَمْ اسْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيْنِ أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ وَصَّيْكُمْ اللَّهُ بِهَذَا فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا لِيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

²¹⁹ En’âm, 6/143.

²²⁰ En’âm, 6/144.

²²¹ “Yüce Allah, Resulünü gönderdiği zaman, ona indirdi” anlamındadır.

²²² “Yüce Allah indirdi” anlamındadır.

²²³ “Ona indirdi” anlamındadır.

²²⁴ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 78; Tercüme, Cilt: 1, ss. 113-135.

1.2.2. Arapların Hac Menasiklerinde Hames Yapmaları

Hums:²²⁵ Cahiliye döneminde Kureyşlilerin dinlerinde uyguladıkları şeylerde aşırıya gitmeleri, bu konuda tutucu fanatiklik sergilemiş olmaları anlamındadır.

Kureyşliler, kendilerini Harem halkı kabul ettiklerinden dolayı ve Beyt'in idarecisi ve Mekke sakinleri olmaları sebebiyle, kendilerinin sahip oldukları hakka, diğer insanların sahip olmadıklarını söylediler. Onlar, Arafat'ta vakfe yapmayı ve Arafat'a gitmeyi bıraktılar. Kendilerinin "hums" yani "harem halkı" olduklarını, Hil halkının da bunları yapmama haklarının olduğunu söylediler. Bu durumu o kadar büyüttüler ki kendi dinlerinde olmayan şeyleri dinlerine eklediler. İhramlıyken yağlı yemek yapılmamasını, kıl çadırlara girilmemesini; ancak deri çadırlara girilebileceğini söylediler. Hil bölgesinden hac veya umreye gelen kişilerin, yanlarında getirdikleri yiyecekleri yemelerini yasakladılar. Beyt'i tavaf ederken, elbiseleriyle tavaf yapmalarını, bunu yapmazlarsa çıplak tavaf etmelerini ve tavaf sonrası bu elbiselerin atılmasını söyleyerek dini konulardaki hükümlere eklemeler yaptılar.²²⁶

Nihayet Hz. Peygamber'in gönderilmesi, İslam Dini'ni kabul edenlerin artması ve hac ibadetinin meşru olup; usul ve esaslarının öğretilmesinden sonra²²⁷ Allah Teâlâ, Bakara Suresi 199. ayeti indirdi:²²⁸

*"Sonra insanların dalga dalga ilerlediği yerden siz de ilerleyin. Allah'tan bağışlanmanızı dileyin. Kuşkusuz Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir."*²²⁹

²²⁵ Hums: حمس (hamise): "Heves, tutku, istek, şevk, gayret" anlamlarına gelmektedir. "Ahmes" in çoğuludur. احمس (ahmes) ise gayretli, fanatik ve tutucu demektir. İslamiyet'ten önce, Mekke'de yaşayan ve Kâbe'nin hizmetinde bulunan, Kureyş ile akrabası ve müttefiki bazı kabilelere 'hums' denir. Onların dışında kalanlara ise 'hille' denilirdi; hums, "mutaassıp, cesur ve kahraman olmak" anlamındaki 'hames' masdarından gelen 'ahmesin' çağulu olup dini inanç ve yaşayışları konusunda katı ve tavizsiz, savaşta güçlü ve cesur olmaları sebebiyle kendilerine bu ad verilmiştir. Detaylı bilgi için; Recep Uslu, "Hums", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 1998, İstanbul, Cilt: 18, ss. 364-365; Serdar Mutçalı, **Arapça-Türkçe Sözlük**, Dağarcık Yayınları, s. 195. İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 151; Tercüme, Cilt: 1, ss. 258-264.

²²⁶ وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَتَصْدِيَةً فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ (٣٥)

"Beytullah'ın yanında onların namazı ısıklık çalmak ve el çırpaktan ibarettir. Madem öyle, küfrünüze karşılık azabı tadın!" (Enfâl; 8/35)

²²⁷ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 151.

²²⁸ ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

²²⁹ Bakara, 3/199.

Beyt'in çıplak tavaf edilmesi, insanların yanlarında getirdikleri yiyeceklerin haram edilmesi hakkında²³⁰ Allah Teâlâ, ona, A'râf Suresi 31.²³¹ ve 32.²³² ayetleri indirdi:

*“Ey Âdemoğulları! Her namaz kılacağınızda güzelce giyinin, yiyin için fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez.”*²³³

*“De ki: ‘Allah’ın kulları için yarattığı süsü, temiz ve iyi rızıkları kim haram kıldı?’ De ki: ‘Onlar dünya hayatında müminlere yaraşır; kıyamet gününde ise yalnız onlara mahsus olacaktır.’ İşte bilmek isteyen bir topluluk için ayetleri böyle açıklıyoruz.”*²³⁴

Bu ayetler de Bakara Suresi 199. ayet “حتى بعث الله تعالى محمد صلى الله عليه”²³⁵ ve A'râf Suresi 31-32. ayetlerde “وأنزل الله عليه”²³⁶ kalıplarında gelmiştir.²³⁷

1.2.3. Velîd b. Muğire'nin Hz. Peygamber'i Nitelediği Sıfatlar ve Hz. Peygamber İçin Planlanan Komplo

İçlerinde Velîd b. Muğire'nin de olduğu Kureyş'ten bir topluluk, bir toplantı düzenlemişlerdir. Bu toplantıda hac mevsiminin yaklaşması sebebiyle, Arap heyetlerinin Mekke'ye geleceği ve Hz. Peygamber'in durumu-sözleri hakkında heyetlerin bilgilerinin olma ihtimaline karşı çözüm bulmaları gerektiği konuşulmuştur. Bu konuşmalarda Hz. Peygamber'in sözlerinin, gelecek kişilerin dikkatini çekmemesi için, Hz. Peygamber'e bazı nitelendirmelerde bulunmuşlardır. Topluluk bu nitelendirmeler arasında Hz. Peygamber'e, “kâhin, mecnun, şair, sihirbaz” denilebileceği fikrini dillendirmişlerdir. Ancak Velîd b. Muğire, bu sıfatlar içerisinde en uygun olanın “sihirbaz” olduğunu ifade etmiştir. Hz. Peygamber'in

²³⁰ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 151.

²³¹ يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

²³² قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَمَةِ كَذَلِكَ نَفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

²³³ A'râf, 7/31.

²³⁴ A'râf, 7/32.

²³⁵ “Hatta Yüce Allah, Muhammed'i gönderdi ve ona indirdi” anlamındadır.

²³⁶ “Allah, ona indirdi” anlamındadır.

²³⁷ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 151; Tercüme, Cilt: 1, ss. 262-264.

davranışları ve sözlerinin, kâhinliğe de mecnunluğa da şairliğe de uymadığını; bilakis onun sözlerinin, sihirli olduğunu söylemiştir. O, öyle bir söz getirmiştir ki; o sözle insanın babasıyla, karısıyla, kardeşiyle ve hatta kabilesiyle arasının açılabilceğini, onlardan ayırabileceğini söylemiştir. Bu sözle, Hz. Peygamber'in nitelendirilmesini ve bu sözde birlik olup, hac mevsiminde geçilen yollarda oturup, gelen heyetlere peygamberi bu şekilde anlatmaya, onları Hz. Peygamber'den men etmeye ve bu şekilde heyetlerin onunla görüşmelerini engellemeye karar vermişlerdir. Allah Teâlâ da, Velîd b. Muğire'nin sözleri hakkında²³⁸ Müddessir Suresi 11-25. ayetleri indirmiştir.²³⁹

“Yarattığım o şahsı (cezalandırmak üzere) tek başına bana bırak! Kendisine geniş bir servet ve gözü önünde duran oğullar verdiğim; önüne nimetleri serdikçe serdiğim, arkasından daha fazla vermeme bekleyen kişiyi! (Daha fazla vermek mi?) Asla! Çünkü o bizim ayetlerimize karşı inatla direnmektedir. Ben de onu sarp bir yokuşa süreceğim! Çünkü o, düşündü taşındı, ölçtü biçti. Kahrolası, ne biçim ölçtü biçti! Sonra kahrolası ne biçim ölçtü biçti! Sonra baktı. Sonra kaşlarını çatı, suratını astı. En sonunda sırtını dönüp gitti ve kibrine yenildi. ‘Bu’ dedi, ‘Olsa olsa eskilerden nakledilmiş bir sihirdir. Bu, insan sözünden başka bir şey değildir.’”²⁴⁰

Allah Teâlâ, bu konuda Hz. Peygamber'ine²⁴¹ Hicr Suresi 90-93. ayetleri de indirmiştir.²⁴²

“Nitekim biz, bölüp parçalayanları cezalandırdık. Kur'an'ı parçalara ayıranlar yok mu? Rabbine andolsun ki yaptıklarından dolayı muhakkak surette onların hepsini sorguya çekeceğiz! Sen, sana buyurulanı açıkça duyur, müşriklere aldırış etme!”²⁴³

Bu konuda indirilen Müddessir Suresi 11-25. ayetler “فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِي الْوَلِيدِ”²⁴⁴ kalıbında ve Hicr Suresi 90-93. ayetleri ise “وَأَنْزَلَ”²⁴⁵ kalıbında gelmiştir.²⁴⁶

²³⁸ İbn Hişâm, Cilt: 1, ss. 189-190.

²³⁹ دَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا (١١)... إِنَّ هَذَا قَوْلُ الْبَشَرِ (٢٥)

²⁴⁰ Müddessir, 74/11-25.

²⁴¹ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 190.

²⁴² كَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِمِينَ (٩٠)... عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٩٣)

²⁴³ Hicr, 15/90-93.

²⁴⁴ “Velid b. Muğire'nin sözlerinden dolayı Yüce Allah indirdi, peygamber dedi” anlamındadır.

²⁴⁵ “Yüce Allah, Rasülü hakkında indirdi” anlamındadır.

1.2.4. Hz. Peygamber'in Kendisi İçin Allah'tan İstekte Bulunmasını Söyleyen Kureyşliler Hakkında İndirilenler

Hz. Peygamber'e gelen Kureyşliler, onun kendisi için Allah'tan hazineler, köşkler, bahçeler ve hatta kendi yerine görev yapacak bir melek gönderilmesini istemesini söylemeleri üzerine²⁴⁷ Allah Teâlâ, Furkân Suresi 7-10. ayetlerini indirdi:²⁴⁸

*"Dediler ki: 'Bu nasıl peygamber! Yemek yiyor, çarşılarında dolaşıyor. Ona bir melek indirilmeli ve kendisiyle birlikte o melek de uyarıcılık görevi yapmalı değil miydi? Veya ona bir hazine verilmeliydi ya da zahmetsizce yiyip içtiği bir bahçesi olmalıydı.' Bu zalimler (inananlara), 'Siz sadece kendisine büyü yapılmış bir adamın peşinden gidiyorsunuz' dediler. Gör işte, senin hakkında ne tür yakıştırmalarda bulundular! Bu şekilde yoldan çıkmış bulunuyorlar, artık bir daha da doğru yolu bulamayacaklar. Allah, öyle aşkın ve cömerttir ki, eğer isterse sana bundan daha hayırlısını, içinden ırmakların aktığı şirin bahçeler verir; senin için saraylar yapar."*²⁴⁹

İbn Hişâm'a göre müşrikler, Hz. Peygamber'in bir beşer olması, çarşıda dolaşması ve geçimini sağlamak için çalışmasından rahatsızlıklarını dile getirmişlerdir. Ancak böyle bir durum olmasaydı, yine Hz. Peygamber'in durumunu yanlış yorumlayacaklarına işaret edilmiştir.²⁵⁰

Yine bu konuda²⁵¹ Allah Teâlâ, Furkân Suresi 20. ayeti indirmiştir:²⁵²

*"Senden önce gönderdiğimiz peygamberler de hiç şüphesiz yemek yerler, çarşıda pazarda dolaşırlardı. Biz kiminizi kiminiz için imtihan vesilesi yaptık ki bakalım sabredecek misiniz! Rabbin her şeyi görüp gözetlemektedir."*²⁵³

²⁴⁶ İbn Hişâm, Cilt: 1, ss. 189-190; Tercüme, Cilt: 1, ss. 339-342.

²⁴⁷ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 217.

²⁴⁸ وَقَالُوا مَالِ هَذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ لَوْلَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونُ مَعَهُ نَذِيرًا (٧)... تَبَارَكَ الَّذِي إِنْ شَاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذَلِكَ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَيَجْعَلُ لَكَ فُصُورًا (١٠)

²⁴⁹ Furkân, 25/7-10.

²⁵⁰ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 217.

²⁵¹ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 217.

²⁵² وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِي الْأَسْوَاقِ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا

²⁵³ Furkân, 25/20.

İbn Hişâm'a göre ayette, gelen her Peygamber'in bir beşer olduğu, rızıklarını temin etmekle zayıf olmadıkları ifade ediliyor. Yine imtihan vesilesine sabredilmesi gerektiği, Allah dileseydi bütün peygamberlerin kabul görmesini de sağlayabileceği kastediliyor. Bu ayetler müşriklere verilen bir cevaptır.²⁵⁴

Bu konu hakkında indirilen ayetlerde İbn Hişâm, Furkân Suresi 7-10. ayetlerinde “وَأَنْزَلَ عَلَيْهِ فِي قَوْلِهِمْ”²⁵⁵ kalıbını ve 20. ayette ise “وَأَنْزَلَ عَلَيْهِ فِي ذَلِكَ مِنْ”²⁵⁶ kalıbını kullanmıştır.²⁵⁷

1.2.5. Nadr b. Hâris'in Hz. Peygamber'in Anlattıklarına Eskilerin Masalları Demesine Karşılık İndirilenler

Hiz. Peygamber'in sohbet yaptığı bir mecliste, Nadr b. Hâris de oturuyordu. Hiz. Peygamber, insanları Allah'a davet ediyor, Kur'an okuyor, Kureyş'e evvelki ümmetlerinin yaşadığı durumlardan haber veriyor ve onların başlarına gelen felaketlerden korumak için onları uyarıyordu. Daha sonra Hiz. Peygamber, meclisten ayrıldığında Nadr b. Hâris, onun yerine oturdu. Onlara İsfendiyar ve İran hükümdarlarının hikâyelerini anlattı. Sonra da; “Vallahi en güzel hikâyeye anlatan benim, Muhammed benim kadar güzel anlatamaz. O geçmişlerin hikâyelerinden anlatıyorsa, ben de anlatıyorum” dedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ, Nadr b. Hâris hakkında²⁵⁸ Furkân Suresi 5-6. ayetleri indirdi:²⁵⁹

*Yine dediler ki: “Bunlar, onun başkalarına yazdırdığı, sabah akşam kendisine okunan eskilerin masallarıdır!” De ki: “Onu, göklerin ve yerin sırlarını bilen Allah indirdi. Doğrusu O çok bağışlayıcı, çok merhametlidir.”*²⁶⁰

Nadr b. Hâris hakkında²⁶¹ Kalem Suresi 15. ayeti de indirildi:²⁶²

*“Ona ayetlerimiz okunduğu zaman, ‘Öncekilerin masalları!’ der.”*²⁶³

²⁵⁴ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 217.

²⁵⁵ “Sözleri üzerine Allah, ona indirdi” anlamındadır.

²⁵⁶ “Allah, söyledikleri hakkında ona indirdi” anlamındadır.

²⁵⁷ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 217.

²⁵⁸ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 249.

²⁵⁹ وَقَالُوا أَأَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمْلَى عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا (٥) قُلْ أَنْزَلَهُ الَّذِي يَعْلَمُ السِّرَّ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا (٦)

²⁶⁰ Furkân, 25/5-6.

²⁶¹ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 249.

²⁶² إِذَا تَتْلَى عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ

Yine onun hakkında²⁶⁴ Câsiye Suresi 7. ve 8. ayetler de indirildi.²⁶⁵

“Kendisine Allah’ın ayetleri okunurken işitip de sonra büyükenerek işitmemişçesine inkârda ısrar eden her bir günahkâr iftiracıya yazıklar olsun! Bu sebeple göreceği ağır azabı ona bildir.”²⁶⁶

Nadr b. Hâris hakkında indirilen ayetlerde kullanılan kalıplarsa “فأنزل الله”²⁶⁷ ve “ونزل فيه”²⁶⁸ dır.

1.2.6. İbn Ziba’râ’nın Sözleri Hakkında İndirilenler

Hiz. Peygamber bir meclisten kalkıp gidince Abdullâh b. Ziba’râ es-Sehmî geldi ve onun yerine oturdu. Velîd b. Muğire, Abdullâh b. Ziba’râ’ya, “Vallahi Abdulmuttalib’in oğluna karşı Nadr b. Hâris hiçbir karşılık veremedi. Muhammed “bizim ve tanrılarımızın cehennem için odun olduğumuzu iddia etti”²⁶⁹ dedi. Abdullâh b. Ziba’râ ise, “Vallahi ben burada olmuş olsaydım onunla mücadele ederdim. Muhammed’e sorun bakalım: Allah’ın dışında tapılan her şey beraberindekilerle cehennemlik midir?²⁷⁰ Oysa bizler meleklerle taparız. Yahûdîler, Üzeyr’e tapar ve Hristiyanlar da, İsâ b. Meryem’e tapar.” Bu sözleri mecliste bulunanlar ve Velîd b. Muğire beğendi. Konuşulanlar, Hiz. Peygamber’e ulaştırıldı.²⁷¹ Bunun üzerine Allah Teâlâ, Enbiyâ Suresi 101. ve 102. ayetleri indirdi: ²⁷²

²⁶³ Kalem, 68/15.

²⁶⁴ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 249.

²⁶⁵ وَيْلٌ لِّكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ (٧) يَسْمَعُ آيَاتِ اللَّهِ تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ (٨)

²⁶⁶ Câsiye, 45/7-8.

²⁶⁷ “Allah, hakkında indirdi” anlamındadır.

²⁶⁸ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 249.

²⁶⁹ إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَارِدُونَ

“Şüphesiz ki siz ve Allah’tan başka taptığınız tanrılar cehennem yakıtıdır, hepiniz oraya gideceksiniz.” (Enbiyâ, 21/98)

²⁷⁰ لَوْ كَانَ هَؤُلَاءِ إِلَهًا مَا وَرَدُوهَا وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدُونَ

“Onlar tanrı olsalardı cehenneme gitmezlerdi. Oysa hepsi orada ebedî kalacaklardır.” (Enbiyâ, 21/99)

²⁷¹ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 250.

²⁷² إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ (١٠١) لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَةً وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنفُسُهُمْ خَالِدُونَ (١٠٢)

“Daha önce bizden en güzel sonucun vaadini almış olanlara gelince, işte onlar cehennemden uzak tutulurlar. Onlar cehennemin uğultusunu işitmezler, canlarının istediği nimetler içinde ebedî olarak kahlrlar.”²⁷³

Kendilerinin meleklere taptıklarını söylemesine karşılık,²⁷⁴ Enbiyâ Suresi 26-29. ayetler indirilmiştir.²⁷⁵

“Böyle iken (bazıları) ‘Rahman evlât edindi ’dediler. Hâşâ! O bundan münezzektir. Bilâkis o evlât dedikleri lütuf ve ihsana mazhar olmuş kullardır. O’nun sözünün önüne geçmezler, sadece O’nun emriyle hareket ederler. Allah onların önlerindeki de arkalarındaki de (bildiklerini de bilmediklerini de) bilir. Onlar Allah’ın razı olduklarından başkasına şefaât edemezler ve Allah korkusundan titrerler! Onlardan biri, ‘Tanrı O değil, benim!’ diyecek olsa (ki demez), biz onu da cehennemle cezalandırırız. Zalimleri böyle cezalandırırız.”²⁷⁶

Îsâ b. Meryem’e ibadet edilmesiyle ilgili²⁷⁷ Zuhrûf Suresi 57, 59-61. ayetleri indirilmiştir.²⁷⁸

“Meryem’in oğlu misal olarak zikredilince senin kavmin bundan dolayı hemen yaygarayı basıyorlar. İsa, kendisine lütuflarda bulunduğumuz ve İsrailoğulları’na ilâhî kudretin örneği kıldığımız bir kuldur ancak. İsteseydik sizin yerinize, yeryüzünde egemen olacak melekler yaratırdık. Bilin ki, o kıyamete ait bir bilgidir. Sakın ondan şüphe etmeyin ve bana tâbi olun. Bu dosdoğru yoldur.”²⁷⁹

Bu konuda; Enbiyâ Suresi 101-102. ayetlerde “فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ فِي ذَلِكَ”²⁸⁰, Enbiyâ Suresi 26-29. ayetler ve Zuhrûf Suresi 57, 59, 61. ayetlerde ise “وَنَزَلَ فِيهَا”²⁸¹ kalıbı kullanılmıştır.²⁸²

²⁷³ Enbiyâ, 21/101-102.

²⁷⁴ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 251.

²⁷⁵ وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ (٢٦) ... وَمَنْ يَقُلْ مِنْهُمْ إِنِّي إِلَهٌ مِنْ دُونِهِ فَذَلِكَ نَجْزِيهِ جَهَنَّمَ كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ (٢٩)

²⁷⁶ Enbiyâ, 21/26-29.

²⁷⁷ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 251.

²⁷⁸ وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ (٥٧) إِنَّهُ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ (٥٩) وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلَائِكَةً فِي الْأَرْضِ يَخْلُقُونَ (٦٠) وَإِنَّهُ لَعِلْمٌ لِّلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَاتَّبِعُونْ هَذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ (٦١)

²⁷⁹ Zuhrûf, 43/57, 59, 61.

²⁸⁰ “Yüce Allah, bunu indirdi” anlamındadır.

²⁸¹ “Onlar hakkında indi” anlamındadır.

²⁸² İbn Hişâm, Cilt: 1, ss. 250-251.

1.2.7. Übey b. Halef Ve Ukbe b. Muayt Hakkında İndirilenler

Übey b. Halef ile Ukbe b. Muayt çok yakın iki dosttu. Ukbe'nin, Hz. Peygamber meclisinde onun sohbetini dinlediği, Übey'e haber verildi. Übey, Ukbe'ye, "Senin yüzün bana haram olsun, sen Muhammed meclisinde oturup onu dinledin. Seni, onun yüzüne tükürürsen veya onu dinlemezsen ya da meclisine gitmezsen affederim" diyerek yemin etti. Ukbe de kendine söylenen her şeyi yaptı. Allah Teâlâ, ikisi hakkında²⁸³ Furkân Suresi 27-29. ayetleri indirdi.²⁸⁴

*"O gün, (dünyada iken) haktan sapmış kişi ellerini ısırarak şöyle diyecek: 'Keşke peygamberle birlikte aynı yolda olsaydım! Eyvah! Keşke falancayı kendime dost edinmeseydim! Meğer bana uyarıcı mesaj geldikten sonra, o dost bildiğim kişi bu mesajdan beni saptırmış!' İşte şeytan insanı (böyle) çaresizlik içinde yapayalnız bırakır."*²⁸⁵

Übey b. Halef, elinde çürümüş ve parçalanmış bir kemikle Hz. Peygamber'in yanına giderek, "Çürüyen ve parçalanan kemikler tekrar mı diriltilecek?" diye sordu. Hz. Peygamber de bu çürümüş kemikleri onun üzerine üfledi. Allah Teâlâ, Übey b. Halef'in yaptığı ve söyledikleri hakkında²⁸⁶ Yâsin Suresi 78-80. ayetlerini indirdi.²⁸⁷

*"Kendi yaratılışını unutup bize örnek getirmeye kalkışıyor ve 'Şu çürümüş kemiklere kim can verecekmiş?' diyor. De ki: 'Onları ilk başta yaratmış olan diriltecek. O yaratmanın her türlüşünü bilir.' Yemyeşil ağaçtan sizin için ateş çıkaran o'dur; işte ondan yakıp durmaktasınız."*²⁸⁸

Sîret-i İbn Hişâm'da, Furkân Suresi 27-29. ayetler **فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِمَا**²⁸⁹ kalıbından gelmiştir. Yâsin Suresi 78-80. ayetler ise **فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِ**²⁹⁰ kalıbıyla gelmiştir.²⁹¹

²⁸³ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 252.

²⁸⁴ وَيَوْمَ يَعْصُ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا (٢٧) يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا (٢٨) لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا (٢٩)

²⁸⁵ Furkân, 25/27-29.

²⁸⁶ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 253.

²⁸⁷ الَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقِنُونَ (٨٠) ... وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ

²⁸⁸ Yâsin, 36/78-80.

²⁸⁹ "Yüce Allah, onlar hakkında indirdi" anlamındadır.

²⁹⁰ "Yüce Allah, onun hakkında indirdi" anlamındadır.

²⁹¹ İbn Hişâm, Cilt: 1, ss. 252-253.

1.2.8. Dubey Oğulları Hakkında İndirilenler

Ebû Habibe b. Ez'ar, Mescidi Dırar'ı yapanlardan birisidir. Dubey oğullarından Ez'ar'ın dışında Salebe b. Hâtıb ve Muattıb b. Kuşeyr de vardı. Bu kişiler Allah ile ahitleşenlerdir ki, kendilerine Allah'ın lütfundan verilirse; sadaka vereceklerini ve iyilerden olacaklarına dair yemin edenlerdir.²⁹² Muattıb, Uhud Savaşı'nda; 'Eğer Allah'tan nasıplendiğimiz bir şey olsaydı, burada öldürülmezdik' demesi üzerine²⁹³ Allah Teâlâ, Âl-i İmrân Suresi 154. ayeti indirdi:²⁹⁴

“Sonra o kederin ardından Allah size bir güven, bir grubunuzu kendinden geçiren uyuklama hali verdi; bir grup da kendi canlarının derdine düşmüşler, Allah hakkında haksız yere Cahiliye düşüncelerine kapılarak, ‘Bu işten bize ne?’ diyorlardı. De ki: ‘İşin tamamı Allah’a aittir.’ Sana açmadıklarını içlerinde gizliyorlar: ‘Bu işte bizim görüşümüz alınsaydı burada öldürülmezdik’ diyorlar. De ki: ‘Evlerinizde dahi olsaydınız, yine de haklarında ölüm yazılmış olanlar ölüp düşecekleri yere geleceklerdi. Bu, Allah'ın içinizde olanı ortaya çıkarması ve kalplerinizdeki şüpheyi gidermesi içindir. Allah kalplerde olanı bilir.’”²⁹⁵

Yine Muattıb, Hendek Savaşı'nda: “Biz tuvalete bile güven içinde gidemezken Muhammed, bize Kısra ve Kayser'in hazineleriyle umut vadediyor” deyince, onun hakkında²⁹⁶ Ahzâb Suresi 12. ayet nazil olmuştur:²⁹⁷

“Yine o zaman münafıklar ve kalplerinde bozukluk bulunanlar, “Allah ve Resulü'nün vaatleri bizleri aldatmaktan ibaretmiş!” demişlerdi.”²⁹⁸

Bu ayetlerde Âl-i İmrân 154. ayet *فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِي ذَلِكَ مِنْ قَوْلِهِ*²⁹⁹ kalıbında ve Ahzâb 12. ayet *فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيهِ*³⁰⁰ kalıbında gelmiştir.

²⁹² وَمِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللَّهُ لِنِائِنَّا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِحِينَ

“Onların içinde öyleleri var ki, “Allah bize lutuf ve kereminden bahşederse biz de elbette hayır yolunda harcar ve iyi kimselerden oluruz” diye Allah'a söz vermişlerdi.” (Tevbe; 9/75)

²⁹³ İbn Hişâm, Cilt: 3, s. 67.

²⁹⁴ ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ أَمَنَةً نَاعَسَا يَغْشَى طَائِفَةً مِنْكُمْ وَطَائِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ قُلْ إِنْ الْأَمْرُ كُلُّهُ لِلَّهِ يَخْفَوْنَ فِي أَنْفُسِهِمْ مَا لَا يُبْدُونَ لَكَ يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا هَهُنَا قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَى مَضَاجِعِهِمْ وَلِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحَّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

²⁹⁵ Âl-i İmrân, 3/154.

²⁹⁶ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 386.

²⁹⁷ وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا

²⁹⁸ Ahzâb, 33/12.

1.2.9. Kureyşlilerin Yahûdîler Tarafından Kışkırtılması ve Hiziblerin³⁰¹ Savaşmayı Hızlandırma Çalışmaları

Kureyş'te Kurayzaoğulları ve Gatafân'dan grup kuranlar: Huyey b. Ahtab, Sellâm b. Ebi'l-Hukayk Ebû Rafî, Rebî b. Rebî b. Ebi'l-Hukayk, Ebû Ammâr, Vahvah b. Âmir ve Hevze b. Kays'tır. Bu gruptakiler içinden Nadir oğullarından ve Vâil oğullarından olanlar da vardı. Bu kişiler, Mekke'ye geldiler. Kureyş'i, Hz. Peygamber ile savaşıma teşvik edip, "Onlardan bir kişi bile kalmadan öldüreceğiz ve sizinle bu savaşta beraber olacağız" dediler. Kureyş de onlara: "Ey Yahûdî topluluğu! İlk kitap ehlinden olanlar sizlersiniz; bizim başımıza gelen durumu da en iyi siz bilirsiniz. Muhammed ile anlaşılmadık, onun dini mi, yoksa bizim dinimiz mi daha doğru?" dediklerinde Yahûdî topluluğu, "Sizin dininiz daha doğrudur ve siz haklısınız" dediler.³⁰² Onların bu konuşmaları hakkında Nisâ Suresi 51-54. ayetler indirildi:³⁰³

*"Kendilerine kitaptan nasip verilenleri görmedin mi? Putlara ve bâtila iman ediyorlar, sonra da kâfirler için 'Bunlar Allah'a iman edenlerden daha doğru yoldadır' diyorlar. Bunlar Allah'ın lânetlediği kimselerdir. Allah'ın rahmetinden uzaklaştırdığı kimseye yardımcı bulamazsın. Yoksa onların mülkten bir nasipleri mi var? Öyle olsaydı insanlara zerre miktarı bir şey vermezlerdi. Yoksa onlar, Allah'ın lütfundan verdiği şeylerden dolayı insanlara haset mi ediyorlar? Oysa İbrahim soyuna da kitabı ve hikmeti verdik ve onlara büyük bir hükümlerlik bahsettik."*³⁰⁴

Bu ayetler, Sîret-i İbn Hişâm'da iki farklı yerde ifade edilmiştir. Bunlardan birincisi hiziplerin harekete geçtiği durum³⁰⁵ ve ikincisi de Yahûdîlerin, Kureyşlileri

²⁹⁹ "Yüce Allah, sözlerinden dolayı, bunu indirdi" anlamındadır.

³⁰⁰ "Yüce Allah, hakkında indirdi" anlamındadır.

³⁰¹ Hizb: "حزب" "Grup, birlik, takım, ekip" gibi anlamlara gelmektedir. Sertliği, gücü olan bir topluluktur. Kur'an'da; taraftar, ordu, birlik gibi anlamlarda da kullanılmıştır. (Detaylı bilgi için: Ragıb el-İsfahani, s. 278) Mutçalı, s. 165.

³⁰² İbn Hişâm, Cilt: 3, s. 153.

³⁰³ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْحَبِيبِ وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَؤُلَاءِ أَهْدَىٰ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا (٥١)... أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا (٥٤)

³⁰⁴ Nisâ, 4/51-54.

³⁰⁵ İbn Hişâm Cilt:2, s. 417; Tercüme, Cilt: 2, ss. 240-241.

savaşa kışkırttığı durumdur.³⁰⁶ Bu ayetler iki olayda da aynı konuyu kapsamasına rağmen İbn Hişâm, iki farklı kalıpta rivayet etmiştir. İbn Hişâm, İbn İshâk’tan farklı olarak ayette geçen “tağut” ve “cibt” kelimelerini açıklamıştır.³⁰⁷

³⁰⁶ İbn Hişâm, Cilt: 3, s. 153; Tercüme, Cilt: 3, ss. 301-303.

³⁰⁷ İbn Hişâm’a göre (طاغوت) tağut; “şeytan”, her azgın ve Allah’tan başka tapınılan her şey anlamına gelir. (جبت) cibt ise “sihirdir, kendisinde hayır bulunmayan, bir işe yaramaz, rezil, değersiz şey demektir. Cibt, Araplara göre: Allah dışında ibadet edilen şeydir. Tağut ise, insanı haktan ayıran, sapıttıran her şeydir. Cibt’in çoğulu “cubut”, tağutun çoğulu “tavağit”tir. Ragıb el-İsfahani, s. 217; ss. 635-637; İbn Hişâm, Cilt: 3, s. 153; Tercüme, Cilt: 3, ss. 301-303.

İKİNCİ BÖLÜM

İBN HİŞÂM'DA ESBAB-I NÜZULÜN SURELERE GÖRE İŞLENİŞİ

2.1. TEK KONU TEK KALIP

2.1.1. Sebe Suresi 15-16. Ayetler (ففیه أنزل الله تبارک و تعالی علی رسولہ محمد صلی)

Konu Hakkında Yüce Allah, Resülü'ne (s.a.s) İndirdi: الله عليه وسلم

Hiz. İsmail'in soyundan olan Amr b. Âmir, Merib Seddi'nin bir fare tarafından kemirilerek delindiğini gördü. Suyu zapt eden baraj kapakları delinmekteydi. Amr ve Yemenliler, barajın suyunu istedikleri şekilde kullanabilmekteydiler. Amr, farenin barajı deldiğini görünce, bu seddin yıkılacağını anladı. Yemen'den gitmeye karar verdi. Plan yaparak en küçük oğluna toplum içinde kendisine tokat atmasını söyledi. Çocuk da babasının sözünü dinledi ve tokat attı. Amr, artık bu şehirde yaşayamayacağını, gururunun yıkıldığını söyleyerek, mallarını satışa çıkardı. Malları satılan Amr, çocukları ve torunlarıyla beraber Yemen'i terk etti. Yeni bir şehre yerleşmek için yola çıkan aile, Ak topraklarına yerleştiler. Ancak onlar, Amr ailesine savaş açtı. Bu savaş sonrası oradan da ayrıldılar, her biri farklı şehirlere dağıldı. Cefne b. Amr b. Âmir Şam'a yerleşti; Evs ve Hazrec Medine'ye; Huzâa ailesi Merr'e; Ezdiserat ailesi Serat'a; Ezdiuman ailesi Uman'a yerleşti.

Yemen'deki seddin üzerine Allah Teâlâ, bir sel gönderdi ve barajı yıktı. Bu hususta³⁰⁸ Allah Teâlâ, Sebe' Suresi 15. ve 16. ayetleri indirdi:³⁰⁹

*“Andolsun ki oturdukları yerlerde Sebe kavmine ait büyük bir işaret vardı. Biri sağda diğeri solda iki bahçedir. “Rabbinizin bahşettiği rızıktan yiyin ve O'na şükredin. Ne güzel bir belde, ne bağışlayıcı bir Rab!” Ama onlar yüz çevirdiler. Biz de üzerlerine Arim selini gönderdik. Onların iki bahçesini, acı yemişli, ilginli ve birkaç da sedir ağacı bulunan iki bahçeye çevirdik.”*³¹⁰

³⁰⁸ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 26; Tercüme; Cilt: 1, ss. 45-46.

³⁰⁹ لَقَدْ كَانَ لِسَيِّ فِي مَسْكَنِهِمْ آيَةً جَنَّاتٍ عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ بَلَدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ (١٥) فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتِي أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثَلٍ وَشَيْءٍ مِنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ (١٦)

³¹⁰ Sebe', 34/15-16.

2.1.2. Burûc Suresi 4-8. Ayetler (أنزل الله تعالى على رسوله سيدنا محمد صلى الله عليه)

وسلم: Yüce Allah, Resulü Efendimiz Muhammed'e (s.a.s) İndirdi)

Amr b. Âmir'den sonra Yemen'de birçok kral değişmiştir. Bu krallar; Rebîa b. Nasra, Hassan b. Tubani Esad ve sonuncu olarak Zû Nuvâs'tır.

Zû Nuvâs, Hristiyan olan Necran halkının “Yahûdî” olmasını istedi. Onlara, ölümle hayat arasında seçim yapmaları gerektiğini bildirdi. Onlar, ölümü seçtiler. Zû Nuvâs, hendekler kazdırdı, onları ateşte yaktı. Bazılarını kılıçtan geçirip öldürdü, bazılarını da işkence yaptırdı. Necran halkından ölenlerin sayısı, yirmi bindi. Bu olay hakkında³¹¹ Allah, Burûc Suresi 4-8. ayetleri indirdi.³¹²

*“O çukurları, alev alev yanan ateş çukurlarını hazırlayanlar mahvolmuşlardır! Hani o sırada ateşin başında oturmuşlar, inananlara yaptıklarını seyrediyorlardı. Aziz, övgüye lâyık, göklerin ve yerin mâliki olan Allah'a inandıkları için, yalnızca bunun için müminlerden öç aldılar. Allah her şeye şahittir.”*³¹³

İbn Hişâm ayetteki “uhdud” (الْأُحْدُوْدُ) kelimesini, “yere uzunlamasına kazılan hendek, çukur” anlamında kullanmıştır. Bu kelimenin çoğulu “ehadid”dir.³¹⁴

2.1.3. Tevbe Suresi 37. Ayet (فففيه أنزل الله تبارك و تعالى) Yüce Allah...

Hakkında İndirdi)

Cahiliye Arapları, ayların yerlerini değiştirirlerdi. Haram ayların bir tanesini helal ederler; helal ayların bir tanesini haram ederlerdi. Allah Teâlâ, Kitab-ı Kerim’inde bu konu³¹⁵ hakkında Tevbe Suresi 37. ayeti indirdi.³¹⁶

³¹¹ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 41.

³¹² قَتَلَ أَصْحَابُ الْأُحْدُوْدِ (٤) ... وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ (٨)

³¹³ Burûc, 85/ 4-8.

³¹⁴ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 41; Tercüme, Cilt: 1, s. 69.

³¹⁵ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 47.

³¹⁶ إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُجْلُونَ غَافِلِينَ أَعْمَاءُ وَخَرْمُونَ غَامُونَ لِيُطَاطَأُ عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ فَيُحْلُوا مَا حَرَّمَ اللَّهُ زَيْنٌ لَهُمْ سَاءَ أَعْمَالِهِمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

“Aylara ek yapmak, inkârcılığı artırmaktan başka bir şey değildir, inkârcıların daha da sapmasına yol açmaktadır. Onlar (ayların sayısını) Allah’ın yasakladığı aylara uyarlamak üzere, bu eklemeyi bir yıl helâl bir yıl haram sayıyorlar ki, böylece Allah’ın haram kıldıklarını meşru hale getirsinler. Bu yaptıkları kötü işler kendilerine güzel görünüyor. Allah inkârcılar topluluğunu doğru yola iletmez.”³¹⁷

İbn Hişâm, “ليواطئوا” “liyuvêtiû” kelimesini “muvâtaet” anlamında kullanmıştır. “Uzlaşma (muvafakat etmek)” anlamındadır.³¹⁸ (مواطاة) Muvataet kelimesi karşılıklı uyum anlamındadır. Bu kelimenin aslı bir kişinin ayağını kaldırdığı yere diğerinin basması demektir.³¹⁹

2.1.4. En’âm Suresi 136. Ayet (وفيهم أنزل الله تبارك وتعالى فيما يذكر) “Yüce Allah Onların Söyledikleri Şey Hakkında İndirdi)

Cahiliye döneminden itibaren her kabilenin, kendisine ait bir putu vardı. İnsanlar kendi putlarına tapardı. Havlan’ın da kendine ait bir putu vardı ve adı “Umyanis”ti. Havlan’ın bir kolu “Edim”dir. Onlar, hayvanlarından ve zirai ürünlerinden ona hisse verirlerdi. Rivayete göre, bir hisse Umyanis’in, bir hisse Allah’ındı. Umyanis’in hakkı gözetilirdi; Umyanis’e ait hisse; Allah’ın hissesine geçerse iade edilir, Allah’ın hissesi; Umyanis’e geçerse iade edilmezdi. Bu putların durumuyla ilgili³²⁰ Allah Teâlâ, En’âm Suresi 136. ayeti indirdi:³²¹

“Allah’ın yarattığı ekin ve hayvanlardan Allah’a pay ayırıp zanlarınca, “Bu Allah’a, bu da ortaklarımıza (putlara)” dediler. Ortakları için ayrılan Allah’a ulaşmıyor, fakat Allah için ayrılan ortaklarına ulaşıyor! Ne kötü hüküm veriyorlar!”³²²

³¹⁷ Tevbe, 9/37.

³¹⁸ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 47; Tercüme, Cilt: 4, s. 275.

³¹⁹ Ragıb el-İsfahani, ss. 1164-1165.

³²⁰ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 72.

³²¹ وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُوا هَذَا لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ وَهَذَا لِشُرَكَائِنَا فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَى شُرَكَائِهِمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ

³²² En’âm, 6/136.

2.1.5. Duhâ Suresi (فجاءه جبريل بسورة الضحى يقسم له ربه) Cebrâil, Duhâ

Suresi’ni-ki Allah Ona Yemin Etmiştir-Getirdi)

Peygamberliğin ilk yıllarında Hz. Peygamber’e gelen vahiy azdı. Bu durum Hz. Peygamber’e ağır geldi ve onu üzdü.³²³ Sonra Cebrail (a.s), Duhâ Suresi’yle beraber indi.³²⁴

*“Yemin olsun, kuşluk vaktine; kararıp sakinleştiğinde geceye ki; Rabbin seni bırakmadı ve sana darılmadı. Elbette işin sonu senin için öncesinden daha hayırlı olacaktır. Rabbin sana mutlaka lütuflarda bulunacak, sen de memnun olacaksın. O seni yetim bulup barındırmadı mı? Seni yol bilmez halde bulup yol göstermedi mi? Ve seni yoksul bulup zengin etmedi mi? O halde sakın yetimi ezme! El açıp isteyen de sakın boş çevirme! Rabbinin lütuflarını şükranla an.”*³²⁵

İbn Hişâm’a göre, Allah Teâlâ, Hz. Peygamber’ine, onu yalnız bırakmadığını ve ona kırılmadığını yemin ederek bildirmektedir. Aslında Allah, Hz. Peygamber’ine ikram etmiştir.³²⁶

Ayette Allah’ın Hz. Peygamber’ine darılmadığını, küsmediğini, Allah katında verilecek ikram ve lütfun; dünyadaki ikramlardan daha iyi ve faydalı olacağını, dünya nimetlerinin zafer; ahiret nimetlerinin ise sevap olacağını açıklamıştır.

Allah’ın, Hz. Peygamber’ine verdiği yetimlik ve fakirliğin zikredilmesi, bunların Allah’ın ihsan ve rahmetine dönüşeceğini ve Hz. Peygamber’ini bütün sıkıntılardan kurtaracağını anımsatmak içindir.

Allah, Elçisi’nin üslubunun ağır ve kırıcı olmaması gerektiğini bildirmiştir. Yine onun, zulmedici olmamasını ve kibirli davranışlarda bulunmamasını tavsiye etmiştir. Hz. Peygamber’e verilen görevin Allah tarafından verilen bir hediye ve lütf olduğunu; bunun için onun, her an dua ile Allah’ı anmasını, zikretmesini istemiştir.³²⁷

İbn Hişâm, ayetleri açıkladıktan sonra, “سَجَى” “secâ” kelimesini; “sakinleşti, sessizleşti” anlamında kullanmıştır.

³²³ İbn Hişâm, Cilt: 1, ss.175-176.

³²⁴ وَالضُّحَى (١) ...وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ (١١)

³²⁵ Duhâ 93/1-11.

³²⁶ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 170; Tercüme, Cilt: 1, s. 307.

³²⁷ İbn Hişâm, Cilt: 1, ss. 170-171; Tercüme, Cilt: 1, ss. 307-310.

“عَائِلًا” “Âil” kelimesini “fakir, aile sahibi, korkan kişi-kimse, ağır, yorucu şey” anlamlarında kullanmış ve ayrıca Nisâ Suresi 3. ayeti³²⁸ de örnek olarak vermiştir.³²⁹

“Yetimlerin hakkına riayet edemeyeceğinizden korkarsanız, beğendiğiniz kadınlardan ikişer, üçer, dörder nikâhlayın. Haksızlık etmekten korkarsanız tek kadın veya mülkiyetinizde bulunan cariye ile yetimin; bu, adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır.” Bu ayette geçen “âil” kelimesini de “korkan” anlamında kullanmıştır.³³⁰

2.1.6. Müddessir Suresi 1-2. Ayetler (فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ: Bunun Üzerine Yüce Allah, Ona İndirdi)

Hız. Peygamber’in, Kureyşlilerden çektiği en büyük sıkıntı; peygamberin evinden çıkmasının akabinde insanlardan kime rastladıysa, onun peygamberliğini yalanladılar; ona eziyet ettiler. Hız. Peygamber de evine geri döndü. Yaşadığı şeylerin üzüntüsünden örtüsüne bürünüp yattı. Allah, onun bu durumuna karşılık³³¹ Müddessir Suresi 1. ve 2. ayetleri indirdi.³³²

“Ey örtüsüne bürünen! Kalk ve uyar!”³³³

2.1.7. Meryem Suresi 64. Ayet (قَالَ لَجَبْرِيلَ حِينَ جَاءَهُ: Cebrail (a.s), Geldiği Zaman (Peygamber’e) Söyledi)

Kureyşli müşrikler, Hız. Peygamber’e eski zamanlarda yaşayan gençleri sordular. Ayrıca onlar, dünyayı doğudan batıya gezen kişi ve ruhun mahiyeti hakkında kendilerine bilgi vermesini istediler. Hız. Peygamber, onların sorularına “yarın cevap vereceğim” diyerek karşılık verdi; bu ifadesinde “inşallah” kelimesi

وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُفْسِدُوا فِي الْيَمَامِي فَانْكَحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلَّةَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَى أَلَّا تَعُولُوا

³²⁸ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 176.

³²⁹ İbn Hişâm, Cilt: 1, ss. 175-176; Tercüme, Cilt: 1, ss. 307-310.

³³⁰ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 205.

³³¹ يَا أَيُّهَا الْمَدَّثِرُ (١) فُمْ فَأَنْذِرُ (٢)

³³² Müddessir, 74/1-2.

yoktu. Aradan on beş gün geçmesine rağmen, hiçbir şekilde Hz. Peygamber’e vahiy gelmedi. Bu olay üzerine Mekke’li müşrikler, Hz. Peygamber’in sordukları sorulara hala cevap vermeyişleriyle alay etmeye ve hoş olmayan sözler söylemeye başladılar. Hz. Peygamber de vahyin gelmeyişine, Cebrail (a.s)’in gecikmesine üzüldü. Cebrail (a.s), Hz. Peygamber’e Kehf Suresi ile gelince o, sitemle neden geç geldiğini sordu ve kendisinin zor durumda kaldığını söyledi. Bu sitem üzerine³³⁴ Allah, Meryem Suresi 64. ayeti indirdi: ³³⁵

“(Melek dedi ki:) “Biz ancak Rabbim’in emriyle ineriz. Önümüzde, arkamızda ve bunlar arasında olan her şey O’na aittir. Senin Rabbin unutkan değildir.””³³⁶

Sorulan sorular hakkında Kehf Suresi’nden yaklaşık 85 ayet indirilmiştir.³³⁷

2.1.8. Lokmân Suresi 27. Ayet (فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ فِيمَا سَأَلُوهُ عَنْ ذَلِكَ) Bunun Üzerine Sordukları Şey Hakkında Allah Teâlâ Ona İndirdi)

Hiz. Muhammed, Medine’ye geldiğinde Yahûdî hahamları, Hiz. Peygamber’in, “Size az ilim verildi” sözüyle kimden bahsettiğini sordular. Hiz. Peygamber, o sözle hem Yahûdîleri hem de kendi kavmini kastettiğini söyledi. Yahûdîler, Tevrat’ta verilen bilgilerin hepsinin, kendi kitabında da var olduğunu, bu bilginin Hiz. Peygamber’de de olduğunu söylediler. Bunun üzerine Hiz. Peygamber, “Tevrat’taki bilgiler, Allah’ın bilgisine göre azdır. Sizdeki bilgileri uygularsanız, sizi kurtaracak kadardır” dedi. Ancak onların, kendilerine sadece Tevrat’ın geldiğini ve onda her şeyin açıklandığını ifade etmeleri üzerine³³⁸ Lokmân Suresi 27. ayet nazil oldu: ³³⁹

“Eğer yeryüzündeki bütün ağaçlar kalem olsaydı, deniz de-ardından ona yedisi daha eklenmek üzere-mürekkep olsaydı yine de Allah’ın sözleri tükenmezdi; Allah azizdir, hakîmdir.”³⁴⁰

³³⁴ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 211.

³³⁵ وَمَا نَنْتَرِلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَلِكَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا (٦٤)

³³⁶ Meryem, 19/64.

³³⁷ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 211; Tercüme, Cilt: 1, ss. 381-392.

³³⁸ İbn Hişâm, I, 216.

³³⁹ وَلَوْ أَنَّ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمْدُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ

حَكِيمٌ

³⁴⁰ Lokmân, 31/27.

Bu ayette İbn Hişâm'a göre, Yahûdîlerin sözlerine karşılık Tevrat'taki bilgilerin, Allah'ın ilmine göre daha az olduğu ifade edilmektedir.³⁴¹

2.1.9. İsrâ' Suresi 90-93. Ayetler (وأُنزِلَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِيمَا قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَمِيهِ)

Abdullâh b. Ebî Ümeyye'nin Söylediklerine Karşılık Allah, Ona İndirdi)

Abdullâh b. Ebî Ümeyye'nin, Hz. Peygamber'den gereksiz vaatlerde ve isteklerde bulunması hakkında³⁴² İsrâ' Suresi 90-93. ayetler indirildi: ³⁴³

“Dediler ki: “Sen bizim için yerden bir kaynak fışkırtmadıkça sana asla inanmayacağız.” “Veya senin bir hurma bahçen ve üzüm bağın olmalı; içlerinden de çağıl çağıl nehirler akıtmalısın.” “Yahut-iddia ettiğin gibi-göğü üzerimize parçalar yağdırmalısın veya Allah'ı ve melekleri şöyle karşımıza getirmelisin.” “Veya altından bir evin olmalı; ya da göğe çıkmalısın. Bize okuyacağımız bir kitap indirmedişsin sürece oraya çıktığına da asla inanmayacağız.” De ki: “Rabbimi tenzih ederim! Ben sadece bir beşer-peygamberim.”³⁴⁴

İbn Hişâm, ayetteki kelimeleri şu şekilde ifade etmiştir: “يَنْبُوعاً” “Yenbû” kelimesini “yerden veya başka bir yerden kaynayan, fışkıran pınardır.” “كِسْفًا” “Kisef” kelimesi “azap parçaları” anlamındadır. “قَبِيلًا” “Kabîl” kelimesi ise “kişinin karşısında veya gözünün önünde duran” anlamında olup, Kehf Suresi 55. ayette³⁴⁵ de “ayan-beyan açık” anlamında kullanmıştır.³⁴⁶

³⁴¹ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 217.

³⁴² İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 217.

³⁴³ وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنْبُوعًا (٩٠)... أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِنْ زُخْرُفٍ أَوْ تَرْفَى فِي السَّمَاءِ وَلَنْ نُؤْمِنَ لِرُفَيْكَ حَتَّى تَنْزِلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَقْرُوهُ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّيَ هَلْ كُنْتُ إِلَّا بَشَرًا رَسُولًا (٩٣)

³⁴⁴ İsrâ', 17/90-93.

³⁴⁵ وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَى وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ قُبُلًا “Kendilerine hidayet geldiğinde insanları iman etmekten ve Rablerinden mağfiret talep etmekten alıkoymayan şey sadece, öncekilerin başına gelenlerin kendi başlarına da gelmesini yahut ahiret azabının göz göre göre kendilerine gelmesini beklemeleridir.” (Kehf, 18/55)

³⁴⁶ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 217; Tercüme, Cilt: 1, s. 396.

2.1.10. Ra'd Suresi 30. Ayet (وَأُنزِلَ عَلَيْهِ فِي قَوْلِهِمْ: Söyledikleri (Şeyler)

Üzerine Allah, Ona İndirdi)

Hız. Peygamber'in insanlara aktardıklarını "Rahmân" adında birinden öğrendiğini iddia eden bir müşriğin, müşriklerin kendisine asla tabi olmayacaklarını söylemesi üzerine³⁴⁷ Ra'd Suresi 30. ayet indirildi:³⁴⁸

*"İşte seni de kendilerinden önce nice benzerlerinin gelip geçtiği bir ümmete gönderdik ki sana vahyettiğimizi onlara okuyasın. Onlar ise Rahman'ı inkâr ediyorlar. De ki: "Benim Rabbim O'dur, O'ndan başka tanrı yoktur; sadece O'na güvenip dayandım, dönüş de yalnız O'nadır."*³⁴⁹

2.1.11. Alak Suresi 9-19. Ayetler (إِنزِلَ عَلَيْهِ فِيمَا قَالَ أَبُو جَهْلٍ ابْنُ هِشَامٍ لَعْنَهُ اللَّهُ وَمَاهَمَ)

به: Ebû Cehil b. Hişâm'ın Söylediklerine Karşılık, Allah Ona İndirdi)

Ebû Cehil b. Hişâm'ın, Hız. Peygamber için düşündüğü kötülükler sebebiyle³⁵⁰ Allah Teâlâ, Alak Suresi 9-19. ayetleri indirmiştir:³⁵¹

*"Gördün mü, bir kulu namaz kılarken engelleyen o adamı? Peki, düşündün mü (ey inkârcı), ya o kul doğru yolda ise? Yahut gûnahtan sakınmaya çağırıyorsa! Düşündün mü (ey Resulüm), ya o adam hakkı inkâr ediyor, sırt çeviriyorsa! Allah'ın her şeyi gördüğünü bilmiyor mu o? Hayır, hayır! Eğer vazgeçmezse mutlaka onu perçeminden yakalayıp sürükleriz! O yalancı, günahkâr perçeminden! O hemen kurultayını çağırsın. Biz de zebanileri çağıracağız! Sakın onun isteğine uyma! Secdeye kapan ve Allah'a yakınlaş."*³⁵²

İbn Hişâm, ayette geçen "لَنَسْفَعًا" "lenesfean" kelimesini "elbette çekeriz, tutarız" anlamında kullanmıştır. "نَادِيَهُ" "Nêdi" kelimesini ise "grupların toplandığı

³⁴⁷ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 218.

³⁴⁸ كَذَلِكَ أَرْسَلْنَاكَ فِي أُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهَا أُمَمٌ لِّتَتْلُوَ عَلَيْهِمُ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَنِ قُلْ هُوَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابِ

³⁴⁹ Ra'd, 13/30.

³⁵⁰ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 219.

³⁵¹ أَرَأَيْتَ الَّذِي يُنْهَى (٩) عَبْدًا إِذَا صَلَّى (١٠) ...كَأَلَّا لَا تُطِيعُهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ (١٩)

³⁵² Alak, 96/9-19.

ve karar alınan meclis” şeklinde ifade etmiştir. Ankebut Suresi 29. ayette³⁵³ geçen kelime ile aynı anlamda kullanmıştır. Yine Meryem Suresi 73. ayetteki³⁵⁴ “nêdiyy” sözcüğü de “meclis halkı” olarak ele alınmıştır. Meclis halkından kastedilen ise “köy halkının çağrılmasıdır.”

2.1.12. Müddessir Suresi 31. Ayet (فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ فِي ذَلِكَ مِنْ قَوْلِهِ) **Bunun**

Üzerine Yüce Allah, Onun Söylediklerinden (Dolayı-Karşılık) İndirdi)

Ebû Cehil, günlerin birinde, Hz. Peygamber ve İslam Dini ile alay etti. O, Kureyş topluluğuna, Allah’ın askerlerinin cehennemde onlara eziyet edeceklerini, onları orada tutsak edeceklerini ve bu askerlerin sayısının on dokuz olduğunu söyledi. Kureyşlilerin ise; tutsak edenlerden çok olduğunu, Kureyşlilerden yüz kişinin, Allah’ın askerlerinden bir kişinin hakkından gelebilecekleri söyledi. Bu sözlere karşılık³⁵⁵ Yüce Allah, Müddessir Suresi 31. ayeti indirdi: ³⁵⁶

“Biz cehennemin işlerine bakmakla yalnız melekleri görevlendirmişizdir. Onların sayısını da inkâr edenler için sadece bir imtihan vesilesi yaptık ki böylelikle kendilerine kitap verilenler kesin bilgi edinsinler, inananların imanı artsın; kendilerine kitap verilenler ve müminler şüpheye düşmesinler; kalplerinde hastalık bulunanlar ve inkârcılar da, “Allah bu sayı misaliyle ne demek istemiş olabilir?” desinler. İşte Allah böylece dilediğini sapkınlıkta bırakır, dilediğine de doğru yolu

³⁵³ أَنْتُمْ لَأَنْتَوْنَ الرِّجَالِ وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِي نَادِيَكُمُ الْمُنْكَرَ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا إِنَّتُمْ بَعْدَآبِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ مِنَ الصَّادِقِينَ

“Siz hâlâ erkeklere yaklaşıp, meşru yolu kapatacak, toplantılarınızda ahlâk dışı işler yapacak mısınız?” Kavminin tek cevabı şu oldu: “Hadi, doğru söyleyenlerden isen başımıza Allah’ın azabını getir de görelim!” (Ankebut; 29/29). İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 219.

³⁵⁴ وَإِذَا تَتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا

“Kendilerine ayetlerimiz açıkça okunduğu zaman inkâr edenler iman edenlere, “İki topluluktan hangimizin konumu daha üstün ve mensupları daha iyi?” diye sorarlar.” (Meryem; 19/73). İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 219.

³⁵⁵ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 220.

³⁵⁶ وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عَدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيَقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزِدَّ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا وَلَا يَرْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنِ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنِ يَشَاءُ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرَى لِلْبَشَرِ

gösterir. Rabbi'nin ordularını kendisinden başkası bilmez. İşte bu, insanlık için sadece bir öğüttür.”³⁵⁷

2.1.13. İsrâ' Suresi 110. Ayet (أُنزِلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ): Bu Ayet İndirildi)

İbn Hişâm, İbn İshâk'tan, o da Dâvûd b. Husayn'dan, o da İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan bildirdi ki; İsrâ' Suresi 110. ayet, Kureyşli müşriklerin durumu için indirildi. Çünkü onlar, namazda okunanların sesli okunulduğunu duyunca uzaklaşırlardı. Kur'an sessiz okunarak, saklı dinlemek isteyenlerin onu dinlemelerine engel olunmaması; duymaları için de orta bir sesle okunması gerektiği; böylece onu duyan kişinin, duyduğu şeylerle yanlıştan dönebilmesine yönelik olarak,³⁵⁸ İsrâ' Suresi 110. ayet indirilmiştir.³⁵⁹

“De ki: “İster Allah diyerek, ister Rahman diyerek yakarın; hangisiyle yakarsanız olur, çünkü bütün güzel isimler O'na mahsustur.” Namazında niyazında sesini fazla yükseltme, fazla da kısma, ikisinin arasında bir yol tut.”³⁶⁰

2.1.14. İsrâ' Suresi 45-51. Ayetler (فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ فِي ذَلِكَ مِنْ قَوْلِهِمْ): Yüce Allah, Onun Söylediklerinden (Dolayı) İndirdi)

Hız. Peygamber, Kureyşlilere Kur'an okur, onları İslam'a çağırırdı. Kureyşliler, kalplerinin örtülü olması sebebiyle, okunan şeyleri anlamadıklarını söylediler. Onlar, kulaklarındaki yükten dolayı, okunanları duymadıklarını, kendileriyle Hız. Peygamber'in arasında perde olduğunu; bu perdenin de iletişimlerine engel olduğunu söylediler. Onlar, Hız. Peygamber'in dilediği şeyleri

³⁵⁷ Müddessir, 74/31.

³⁵⁸ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 221.

³⁵⁹ قُلْ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا

³⁶⁰ İsrâ', 17/110.

yapmasını söylemeleri üzerine³⁶¹ Allah Teâlâ, İsrâ' Suresi 45-51. ayetleri indirmiştir.³⁶²

“Kur'an okuduğun zaman seninle, ahirete inanmayanlar arasına gizli bir perde çekeriz. Ayrıca onu anlamamaları için kalplerinin üzerine örtüler, kulaklarına da bir tıkaç koyarız. Sen Rabbi'nin Kur'an'daki ismini tek başına andığında canları sıkılmış olarak arkalarını dönüp giderler. Biz onların seni dinlerken neye kulak verdiklerini, kendi aralarında fısıldaşırken de o zalimlerin, “Siz, sadece büyülenmiş bir adama uyuyorsunuz!” dediklerini çok iyi biliyoruz. Bak işte, senin hakkında ne türlü benzetmeler yapıyorlar! Böylece yoldan saptılar, bir daha da doğru yolu bulamıyorlar. Dediler ki: “Biz bir kemik yığını haline gelmiş, ufalanmışken yepyeni bir yaratmayla dirilecekmişiz, öyle mi?” De ki: “İster taş olun ister demir; isterse canlanmasını aklınızın almadığı herhangi bir yaratık!” Bu defa da “Bizi tekrar hayata kim döndürecek?” diyecekler. “Sizi birinci defa yaratan” de. Sonunda onlar, sana alaylı bir tarzda başlarını sallayacak ve “Ne zamanmış o?” diye soracaklar. De ki: “Yakın olduğunu sanıyorum.”³⁶³

Ayette Allah, onların kalplerine, kulaklarına perde gibi bir engelin, kendisi tarafından koyulmadığını göstermiştir. Aslında bu kişiler, Allah'tan gelen şeylerin bırakılmasını, birbirlerine nasihat ettikleri ve hidayete eremeyeceklerini ifade etmiştir.³⁶⁴

Çürüyen kemikler hakkındaki sorularına karşılık, ilk yarattığı madde olan topraktan yaratan Allah'ın, tekrar yaratmasının zor olamayacağını açıklamıştır.³⁶⁵

İsrâ' Suresi 51. ayet ile ilgili İbn Hişâm, İbn İshâk'tan, o da Abdullâh b. Ebî Nüceyh'ten, o da Mücâhit'ten, o da, İbn Abbâs'tan aktardığına göre “أَوْ خَلَقًا مِّمَّا يَكْبُرُ” ifadesiyle “Allah'ın ölümü” kastettiğini söylemiştir.³⁶⁶

³⁶¹ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 222.

³⁶² وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجَابًا مَسْتُورًا (٤٥)... أَوْ خَلَقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِي صُدُورِكُمْ فَسَيَقُولُونَ مَن يُعِيدُنَا قُلِ الَّذِي فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَسَيُنْغِضُونَ إِلَيْكَ رُءُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَى هُوَ قُلْ عَسَى أَنْ يَكُونَ قَرِيبًا (٥١)

³⁶³ İsrâ', 17/45-51.

³⁶⁴ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 222.

³⁶⁵ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 222.

³⁶⁶ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 223.

2.1.15. Leyl Suresi 5-21. Ayetler (فيتحدث انه ما نزل هؤلاء الآيات الا فيه وفيما قال له)

ابوه: Şu Ayetler Onun (Ebu Bekir) ve Babasının, Ona Dedikleri Hakkında İndirildi, Onun Babasına Dediği Gibi)

Hız. Ebû Bekir'in babası Ebû Kuhafe, oğlunun zayıf köleleri alıp, serbest bırakmasını anlamlandıramamıştı. Ona göre, direnci yüksek, güçlü köleler alıp serbest bırakılmasının daha iyi olacağını; çünkü kuvvetli kölelerin, oğlunu koruyabileceğini düşünmüştü. Hız. Ebû Bekir ise; sadece Allah'ın rızasını kazanmayı düşündüğünü, başka bir amacının olmadığını söyleyince³⁶⁷ Leyl Suresi 5-21. ayetler indirildi.³⁶⁸

*“Artık kim cömert davranır, günah işlemekten sakınırsa; bunların güzel karşılığına da inanırsa; biz onu işin kolayına yönlendiririz. Ama kim cimrilik eder, kendisiyle yetinirse; güzel karşılığı da yalan sayarsa; biz onu zora sokarız. Kabir çukuruna düştüğü zaman da malı kendisine hiç fayda vermez. Doğru yolu göstermek bize aittir. Şüphesiz ahiret de dünya da bizimdir. Böylece alev alev yanan bir ateşe karşı sizi uyarmış bulunuyorum. O ateşe ancak gerçeği yalan sayıp sırt çeviren isyankâr kişi girer. Malını Allah yolunda verip arınan takva ehli ise ondan uzak tutulur. Onun üzerinde birine ait olup karşılığı verilecek bir lütuf yoktur. Ancak yüce Rabbi'nin rızasını kazanmak için verir. Bu hoşnutluğa da mutlaka erecektir.”*³⁶⁹

2.1.16. Zuhrûf Suresi 31-32. Ayetler (فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِ فِيمَا بَلَّغْنِي)

Bildirdiği Gibi, Yüce Allah İndirdi)

Velîd b. Muğire, Hız. Peygamber'e gelen vahyin, Kureyş'in büyüklerinden ve reislerinden biri olan kendisine gelmemesinin sebebini sormuştur. Yine Hız. Peygamber'e gelen vahyin Ebû Mes'ûd Ömer b. Umeyr es-Sekafî'ye gelmemesinin sebebini sormuş; onun da Sakîf kabilesinin büyüklerinden ve reislerinden olduğunu

³⁶⁷ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 225.

³⁶⁸ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى (٥)...وَلَسَوْفَ يَرْضَى (٢١)

³⁶⁹ Leyl, 92/5-21.

söylemiştir. Onun sorduğu sorular ve söylediği sözlerle ilgili,³⁷⁰ Zuhrûf Suresi 31-32. ayetler indirildi:³⁷¹

“Bu Kur’an, şu iki şehirden büyük bir kişiye indirilseydi ya!” diye de eklediler. Rabbi’nin rahmetini paylaşdırmak onlara mı düşmüş? Dünya hayatında onların geçimliklerini biz paylaştırdık. Bir kısmı diğerini istihdam etsin diye kimini kiminden derecelerle üstün kıldık. Rabbi’nin rahmeti onların biriktirdiklerinden daha hayırlıdır.”³⁷²

2.1.17. Kasas Suresi 52-55. Ayetler (فيهم نزلت هؤلاء الآيات) Ardından Onlar Hakkında Bu Ayetler İndi)

Hiz. Peygamber, Mekke’de iken yaklaşık yirmi kişilik bir grup Mescid-i Nebevi’ye geldi (onların Necranlı Hristiyanlar oldukları söylenmekle birlikte haklarında kesin bir bilgi yoktur.) Hiz. Peygamber, gelen gruba Kur’an okudu, onlar da dinleyip ağladılar. Peygamberin sıfatlarını kitaplarından bildikleri için, Hiz. Muhammed’in peygamber olduğuna emin oldular ve iman ettiler. Onlar, mescitten çıktıktan sonra Kureyş müşrikleri, bu heyetin yoluna çıkıp, onları dinlerinden döndürmeye çalıştılar. Heyet, iman üzere olduklarından imandan dönmediler ve “selam size” diyerek yollarına devam ettiler. Kasas Suresi 52-55. ayetler, Necranlı heyet için³⁷³ indirilmiştir:³⁷⁴

“Bundan önce kendilerine kitap verdiğimiz kimseler (bir kısmı) buna da iman ederler. Onlara Kur’an okunduğu zaman, “Ona iman ettik, şüphesiz o Rabbimizden gelmiş gerçeğin kendisidir. Esasen biz bundan önce de Rabbimize boyun eğmiştik” derler. İşte (baskılara karşı) sabretmelerinden ötürü onlara mükâfatları iki defa verilecektir. Onlar kötülüğü iyilikle savarlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan da Allah

³⁷⁰ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 252.

³⁷¹ وَقَالُوا لَوْلَا نَزَّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِّنَ الْقَرِيبَيْنِ عَظِيمٍ (٣١) أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سَخِرِيًّا وَرَحْمَتَ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ (٣٢)

³⁷² Zuhrûf, 43/ 31-32.

³⁷³ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 271.

³⁷⁴ الَّذِينَ آمَنُوا هُمْ أَقْبَلُ إِلَيْهِ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ (٥٢) وَإِذَا يُنْزِلُ عَلَيْهِمْ قَالُوا آمَنَّا بِهِ إِنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّنَا إِنَّا كُنَّا مِنَ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ (٥٣) أُولَٰئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَيَدْرُؤُنَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةِ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ (٥٤) وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا تَبْتَغِي الْجَاهِلِينَ (٥٥)

rızası için harcarlar. Onlar, boş söz işittikleri zaman ondan yüz çevirirler ve “Bizim yaptıklarımız bize, sizin yaptıklarınız da size; esen kalın; bizim cahillerle işimiz yok” derler.”³⁷⁵

İbn Şihâb ez-Zührî’ye göre de bu ayetler Necâşî ve arkadaşları için indirilmiştir. Ayrıca o, Mâide Suresi 82-83. ayetlerde³⁷⁶ de onların ifade edildiğini söylemiştir.

2.1.18. Kevser Suresi (فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِي ذَلِكَ قَوْلَهُ) Bunun Üzerine Allah,

Söylediklerin (den Dolayı) İndirdi)

As b. Vâil es-Sehmî, bir toplulukta Hz. Peygamber’in adı ne zaman geçse “Onu bırakın, onun soyu kesiktir, evlatları olmadığı için, ölürse adı da unutulur, ondan kurtulursunuz” gibi sözler söylerdi. Bu sözlerine karşılık³⁷⁷ Allah Teâlâ, Kevser Suresi’ni indirdi:³⁷⁸

“Şüphesiz biz sana bitip tükenmez nimetler verdik. Şimdi sen Rabbin için namaz kıl ve kurban kes! Asıl sonu gelmeyecek olan, sana karşı nefret duyandır.”³⁷⁹

İbn Hişâm’a göre, “الْكَوْثَرُ” “Kevser” öyle bir şeydir ki, kişinin dünyada istediği her şeyden daha hayırlıdır. “Kevser” kelimesi “büyük ve çok” anlamındadır.³⁸⁰

³⁷⁵ Kasas, 28/52-55.

³⁷⁶ لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى ذَلِكَ بِأَنَّ مِنْهُمْ قِسِيَّيْنَ وَرُهْبَانًا وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ (٨٢) وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَى أَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ (٨٣)

“Kuşku yok ki iman edenlerin, insanlar içinde en amansız düşmanlarının Yahûdiler ve şirk koşanlar olduğunu göreceksin. Yine, onlar arasında iman edenlere sevgi bakımından en yakın olanların da, “Biz Hristiyan’ız” diyenler olduğunu göreceksin. Çünkü bunların içinde (insaflı) keşişler ve rahipler vardır ve onlar büyüklük taslamazlar. Peygamber’e indirileni dinledikleri zaman hakikate dair bilgileri bulunduğundan dolayı gözlerinden yaşlar boşandığını görürsün. Derler ki: “Rabbimiz! İman ettik, bizi hakka şahitlik edenlerle beraber yaz.”” Mâide, 5/82-83; İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 272.

³⁷⁷ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 273.

³⁷⁸ إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ (١) فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ (٢) إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ (٣)

³⁷⁹ Kevser, 108/1-3.

³⁸⁰ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 273.

2.1.19. En'âm Suresi 10. Ayet (فَأَنزَلَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ فِي ذَلِكَ مِنْ أَمْرِهِمْ): Yüce Allah,

Onların Durumları Üzerine İndirdi)

Velîd b. Muğire, Ümeyye b. Halef ve Ebû Cehil b. Hişâm, Hz. Peygamber ile karşılaştıklarında onunla alay ettiler, kaş-göz işaretleriyle, Hz. Peygamber ile dalga geçtiler. Bu duruma Hz. Peygamber çok üzülünce³⁸¹ En'âm Suresi 10. ayet indirildi:³⁸²

*“Senden önceki peygamberlerle de alay edilmiş, sonunda onlarla alay edenleri, alaya aldıkları şey (azap) kuşatıvermişti.”*³⁸³

2.1.20. Hicr Suresi 94-96. Ayetler (أَنزَلَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ): Yüce Allah, Ona

İndirdi)

Hâris b. Talatıla b. Amr b. Hâris b. Amr (Lüey b.) Melkan, Huzâa oğullarına mensuptur. Huzâa oğullarının yaptıkları kötülüklerin önüne geçilemeyince ve bunlar hadlerini aşp, Hz. Peygamber ile alay etmede ileri gidince, aşırılıkları sebebiyle³⁸⁴ Allah Teâlâ, Hicr Suresi 94-96. ayetleri indirdi:³⁸⁵

*“Sen, sana buyurulanı açıkça duyur, müşriklere aldırış etme! Allah'ın yanında başka bir tanrı daha edinen o alaycılara karşı biz senin yanındayız. Onlar ileride anlayacaklar!”*³⁸⁶

³⁸¹ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 275.

³⁸² وَلَقَدْ اسْتَهْزَأَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ

³⁸³ En'âm, 6/10.

³⁸⁴ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 296.

³⁸⁵ فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ (٩٤) إِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ (٩٥) الَّذِينَ يَجْعَلُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ (٩٦)

³⁸⁶ Hicr, 15/94-96.

2.1.21. Bakara Suresi 278. Ayet (نزلن في ذلك من طلب خالد الربا): Hâlid'in Babasının Faizini İstemesinden Dolayı İndirildi)

Taif halkı Müslüman oldu. Velîd b. Muğire'nin, Sakîf Kabilesi'nde kalan faizi için Hâlid b. Velîd, Hz. Peygamber'den, babasının faizini istedi, bunun hakkında Hz. Peygamber ile konuştu. Hâlid b. Velîd'in konuşma sebebi ise; babasının ölmeden önce, faizini Sakîf kabilesinden alınmasını vasiyet etmesiydi. Hâlid'in babasının faizini istemesinden dolayı³⁸⁷ faizin haram olduğunu bildiren Bakara 278. ayetin indirildi:³⁸⁸

“Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve gerçekten iman etmiş iseniz faizden kalanı bırakın.”³⁸⁹

2.1.22. Bakara Suresi 193. Ayet (ثم أنزل الله تبارك وتعالى عليه): Sonra Yüce Allah, Ona İndirdi)

İbn Hişâm, Ziyâd b. Abdullâh el-Bekkâî'den, o da İbn İshâk'tan bildirdi ki: Akabe biatından önce, kan dökmek, savaşmak gibi durumlara Allah Teâlâ izin vermemişti. Fakat Müslümanlar, müşrikler tarafından eziyete maruz kalıyor, malları ziyan ediliyordu. Allah Teâlâ, Müslümanların yaşadıkları bu duruma sabretmelerini emretmişti. Onlarla münakaşa etmelerini Müslümanlara yasaklamıştır. Kureyşlilerin eziyetleri o kadar ağırlaştı ki, bu eziyetler sebebiyle bazı Müslümanlar dinden döndü, bazıları yurtlarından çıkarıldı, bazıları da işkenceleri görmeye devam etti. Hz. Peygamber'den izin alan bazı Müslümanlar, Habeşistan'a bazıları da Medine'ye hicret etmek zorunda kaldılar.

Kureyşin, Müslümanlara yaptığı işkence ve eziyetler daha da artınca, Hz. Peygamber'i yalanlamaya ve inkâr etmeye başladılar. İslam'a dilleriyle hakaret etmeleri sebebiyle Allah, savaş emri verdi. Aslında savaş emrinin verildiği, kan

³⁸⁷ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 299.

³⁸⁸ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ

³⁸⁹ Bakara, 2/287.

dökmenin helal sayıldığı ayet, Urve b. Zübeyr ve diğer bazı âlimlere göre Hac Suresi 39-41. ayetlerdir.³⁹⁰

Bu ayetin inmesinde diğer bir sebep ise, Müslümanlara yapılan eziyetlerdir. Müşriklerin, onları dinden döndürmelerine karşılık; dinde, hangi durumların helal sayılıp, hangilerinin helal sayılmayacağını bilgisini vermesinden dolayı³⁹¹ indirilmiştir.³⁹²

*“Fitne ortadan kalkıncaya ve din yalnız Allah’ın oluncaya kadar onlarla savaşın; fakat vazgeçerlerse, artık zalimlerden başkasına saldırmak yoktur.”*³⁹³

2.1.23. Zümer Suresi 67. Ayet (جاءه من الله تعالى بحواب ما سأله عنه) Yüce Allah’tan Sordukları Hakkında Cevap Geldi)

Yahûdilerden bir topluluk, Allah’ın kim tarafından yaratıldığını sorduklarında İhlâs Suresi nazil olmuştu. Ancak onlar, Allah’ın yaratıldığı madde, uzuvlarının nasıl olduğu şeklinde sorular sormaya devam ettiler. Hz. Peygamber, çok kızdı ve Allah Teâlâ cevap vermek için³⁹⁴ Zümer Suresi 67. ayeti indirdi:³⁹⁵

*“Onlar Allah’ı gereği gibi takdir edip tanımadılar. Kıyamet gününde bütün dünya O’nun avucundadır; gökler de O’nun kudret elinde dürülüp bükülmüştür. Allah, müşriklerin koştukları ortaklardan uzaktır ve yücedir.”*³⁹⁶

أَذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بَانِهِمْ ظُلْمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ (٣٩) الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهْذَمَتْ صَوَامِعُ وَبِيْعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ (٤٠) الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَاللَّهُ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ (٤١)

Saldırıya uğrayanlara zulme maruz kaldıkları için savaş izni verildi. Allah onları muzaffer kılmaya elbette kadirdir. Onlar sırf “Rabbimiz Allah’tır” dediklerinden dolayı haksız yere yurtlarından çıkarılmış kimselerdir. Eğer Allah’ın, insanların bir kısmıyla diğer kısmını engellemesi olmasaydı, manastırlar, kiliseler, havralar ve mescitler -ki oralarda Allah’ın adı çokça anılır-yıkılır giderdi. Allah kendi dinine yardım edenlere muhakkak yardım edecektir. Kuşkusuz Allah güçlüdür, mutlak galiptir. Onlar öyle kimselerdir ki, kendilerine bir yerde egemenlik versek, namazı kılarlar, zekâtı verirler, iyiliği emrederler ve kötülükten alıkoymaya çalışırlar. İşlerin sonu Allah’a varır.” Hac, 22/39-41; İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 340.

³⁹⁰ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 340.

³⁹¹ وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنْ ائْتَوْا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ

³⁹³ Bakara, 2/193.

³⁹⁴ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 426.

³⁹⁵ وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ

³⁹⁶ يُشْرِكُونَ

³⁹⁶ Zümer, 39/67.

2.1.24. Zümer Suresi 53-55. Ayetler (أُنزِلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِمْ وَفِي قَوْلِنَا وَقَوْلِهِمْ لِأَنفُسِهِمْ)

Yüce Allah, Onların Ve Bizim Söylediğimiz (Şeyler) Hakkında İndirdi)

Müslümanların, özellikle de Hz. Ömer'in, dinden dönenlerin hiçbir şekilde Allah katında tövbelerinin, hayırlarının kabul edilmeyeceğine dair düşünenler vardı. Dinden dönen kimseler, yaşadıkları kötü bir olay sonucu bu işi gerçekleştirmiştir. Onlar da, kendi durumları hakkında Hz. Ömer gibi düşünmekteydi.³⁹⁷ Allah, onların durumuyla ilgili Zümer Suresi 53-55. ayetleri indirdi:³⁹⁸

*“De ki (Allah şöyle buyuruyor): “Ey kendi aleyhlerine olarak gûnahta haddi aşan kullarım! Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Allah (dilerse) bütün günahları bağışlar; doğrusu O çok bağışlayıcı, çok merhametlidir.” Azap size gelip çatmadan önce Rabbi’nize yönelip O’na teslim olun; sonra kimseden yardım göremezsiniz. Hiç farkında olmadığınız bir sırada azap ansızın başınıza gelmeden önce Rabbi’nizden size indirilen en güzel hükümlere uyun.”*³⁹⁹

Bu ayet nazil olunca Hz. Ömer, bu ayetleri yazarak Hişâm b. As’a gönderdi. Hişâm b. Âs, o sırada Zû Tuva denilen ve Mekke’nin aşağı kısmında bulunan bir yerdeydi. Mektup, kendisine ulaşınca okumaya başladı; ancak yazılanları anlayamadı. Çünkü o da dinden dönmüştü. Sonra Allah’a dua ederek bunun ne olduğunu kalbine ilham etmesini niyaz etti. Allah Teâlâ, Hişâm b. Âs’ın kalbine kendileri gibi dinden dönenler hakkında nazil olduğunu ilham etti. Devesine binip Medine’ye Hz. Peygamber’in yanına döndü.⁴⁰⁰

³⁹⁷ İbn Hişâm, Cilt: 2, ss. 346-347.

³⁹⁸ قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ (٥٣) وَأَنْبِئُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصِرُونَ (٥٤) وَأَتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ (٥٥)

³⁹⁹ Zümer, 39/53-55.

⁴⁰⁰ İbn Hişâm, Cilt: 2, ss.346-347.

2.1.25. Ahzâb Suresi 13. Ayet (فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِيهِ: Yüce Allah, Onun Hakkında İndirdi)

Hârise b. Hâris b. Hazrec b. Amr b. Mâlik b. Evs oğullarından; Mirza b. Kayzi, Hz. Peygamber, Uhud Savaşı'na giderken onun bahçesinden geçtiği için yerden toprak alıp, Hz. Peygamber'in yüzüne atmak istemişti. Fakat atacağı toprağın, Hz. Peygamber'e değil de yanındaki kişilere gelebileceğini düşünerek vazgeçmişti. O, Hz. Peygamber'e yapmak istediğini anlatınca sahabe hiddetlenip onu öldürmek istedi. Hz. Peygamber, "Onu bırakın, çünkü onun hem gözü, hem de basireti kördür" demiştir. Sa'd b. Zeyd (bu kişi Abdüleşhel oğullarına mensuptur), onun başına yayla vurarak onu yaraladı.

Mirza b. Kayzi'nin kardeşi, Medine münafıklarından olup Yahûdîlere katılanlardandır. O Hendek Savaşı sırasında Hz. Peygamber'den evlerinin savunmasız halde kaldığını, geri gitmek için izin istediğini söyleyen kişidir.⁴⁰¹ Onun hakkında Allah, Ahzâb Suresi 13. ayeti indirmiştir.⁴⁰²

*"Onlardan bir grup, "Ey Medineliler! Sizin işiniz burada durmak değildir, hemen dönün" diyorlardı. Onlardan bir bölük de, aslında açıkta olmadığı halde, "Evlerimiz açıkta ve korumasız" diyerek peygamberden izin istiyorlardı; bunların istediği kaçıktan başka bir şey değildi."*⁴⁰³

İbn Hişâm, ayette geçen "عَوْرَةٌ" "avret" kelimesini "düşmana açık, korumasız ve tehlikede" anlamında kullanmıştır.⁴⁰⁴

2.1.26. Nisâ Suresi 107. Ayet (الَّذِي أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِ: Öyle Ki Allah Teâlâ, Onun Hakkında İndirdi)

Zafer oğullarından Hâtıb b. Ümeyye b. Rafî isimli kişi iri cüsseli ve orta yaşın üstünde bir adamdır. Bu adam, ömrünün çoğunu, Cahiliye döneminde geçirmiş

⁴⁰¹ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 387.

⁴⁰² وَأَذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا

⁴⁰³ Ahzâb, 33/13.

⁴⁰⁴ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 387; Tercüme, Cilt: 2, s. 182.

biridir. Bu kişinin, Müslüman olan iyi bir oğlu vardı, onun adı Yezid b. Hâtıb'dır. O, Uhud Savaşı'nda yaralanmış ve durumunun ağır olması sebebiyle Zafer oğullarının yurduna götürülmüştü. Bu kişinin durumu ölüm haline yaklaştığında, Müslüman kadınlar ve erkekler başında toplanmış, Yezid b. Hâtıb'ın şehit olacağı-cennetle müjdeleneceği tarzında sözler söylemeleri üzerine Yezid'in münafıklığı ortaya çıkmıştır. O, "Neden sevinmeliyim ki, vallahi kavmim için savaştım" dedi. Yezid'in ağrıları artınca, ok kuburundan bir ok aldı; okla, ellerinin sinir ve damarlarını kesti, intihar etti.⁴⁰⁵ Babası Hâtıb da, "Vallahi bahsettiğiniz cennet üzerliktendir. Çocuğumu kandırdığınız için bu haldedir" dedi.

Zafer oğullarından Büşeyr b. Ubeyrık adındaki bir kişi Rifaa b. Zeyd'e ait iki zırhı çaldı. Rifaa'nın akrabası, bu durumu Hz. Peygamber'e bildirdi. Zırhı çalanlar, Hz. Peygamber'e karşı kendilerini savundu; kendilerine iftira atıldığını, onların iyi ve dindar bir Müslüman aileye karşı kötü bir davranışta bulunduklarını ve hırsızlığı yapan kişinin; Lebid b. Sehl olduğunu söylediler. Hz. Peygamber, duyduklarına karşılık, Rifaa ve akrabasına kızdı.⁴⁰⁶ Bu olaylar üzerine Nisâ Suresi 107. ve 112. ayetler nazil oldu.⁴⁰⁷

*"Kendilerine hıyanet edenleri savunma. Çünkü Allah, hainliği meslek edinmiş günahkârları sevmez. Kim de bir hata veya günah işler, sonra onu bir suçsuzun üzerine atarsa şüphesiz ağır bir iftira suçunu ve apaçık bir günahı yüklenmiş olur."*⁴⁰⁸

Böylece hırsızlığı yaptığı iddia edilen kişi, Allah tarafından temize çıkarıldı. Bu olay sonrası Übeyrık'ın hırsızlık yapan oğlu, Mekke'ye kaçtı, oradan Hayber'e, daha sonra da bir eve girmeye çalışırken, evin duvarı üzerine çökerek öldü.⁴⁰⁹

⁴⁰⁵ Tercüme, Cilt: 2, s.183.

⁴⁰⁶ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 387.

⁴⁰⁷ وَلَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنْفُسَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَانًا أَثِيمًا وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهِ بَرِيئًا فَقَدْ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا

⁴⁰⁸ Nisâ, 4/107-112.

⁴⁰⁹ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 387; Tercüme, Cilt: 2, ss. 182-184.

2.1.27. Bakara Suresi 135. Ayet (فَاَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالٰى فِىْ ذٰلِكَ مِنْ قَوْلِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ صُوْرِيَا وَمَا)

Yüce Allah, Abdullâh b. Sûriyâ'nın Sözü Üzerine ve Hristiyanlar'ın Dediklerinden Dolayı Bu Konuda İndirdi)

Abdullâh b. Sûriyâ el-A'ver el-Fatyûnî, Hz. Peygamber'in yanlış yolda olduğunu; Yahûdî olursa, onun doğru yolda olacağını ve onlara tabi olmasını söyledi. Hristiyanlar da buna benzer sözler söyledi. Allah, Sûriyâ ve Hristiyanlar için⁴¹⁰ Bakara Suresi 135. ayeti indirdi:⁴¹¹

*“Onlar, “Yahûdî veya Hristiyan olun ki doğru yolu bulasınız” dediler. Sen de şöyle de: “Hayır! Biz, Hanîf olan İbrahim’in dinine uyarız. O, müşriklerden değildi.”*⁴¹²

Allah Teâlâ, bu konu hakkında Bakara Suresi 141. ayete kadar olan ayetleri indirdi.⁴¹³

⁴¹⁰ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 408.

⁴¹¹ وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

⁴¹² Bakara, 2/135.

⁴¹³ قُولُوا آمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ (١٣٦) قُلْ آمَنُوا بِمَثَلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدْ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللّٰهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (١٣٧) صِبْغَةَ اللّٰهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللّٰهِ صِبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ (١٣٨) قُلْ أَتُحَاجُّونَنَا فِي اللّٰهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ (١٣٩) أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ قُلْ أَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمْ اللّٰهُ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللّٰهِ وَمَا اللّٰهُ بِعَاقِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ (١٤٠) تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٤١)

“Biz Allah’a ve bize indirilene; keza İbrahim, İsmail, İshak, Yakup ve torunlarına indirilenlere; yine Mûsâ ve İsa’ya verilenlere ve bütün peygamberlere rableri tarafından gönderilenlere inandık. Onlar arasında ayırım yapmayız; biz O’na teslim olmuşuzdur” deyin. Eğer onlar da sizin inandığınız gibi inanırlarsa kesinlikle doğru yolu bulmuş olurlar; fakat eğer yüz çevirirlerse bilesin ki bir ayrılıkçılığın içindedirler. O takdirde artık onlara karşı Allah sana yeter; O, işitendir, bilendir. “Allah’ın boyasıyla boyandık. Kim boyası bakımından Allah’tan daha güzeldir? Biz yalnız O’na kulluk ederiz” (deyin). De ki: “Allah bizim de Rabbimiz, sizin de rabbiniz olduğu halde O’nun hakkında bizimle tartışmaya mı kalkışıyorsunuz? Bizim yaptıklarımız bize, sizin yaptıklarınız da size aittir. Biz O’na gönülden bağlanmışızdır. Yoksa siz İbrahim, İsmail, İshak, Yakup ve torunların Yahûdî yahut Hristiyan olduklarını mı söylüyorsunuz?” De ki: “Siz mi daha iyi bilirsiniz, yoksa Allah mı?” Allah katından gelmiş olup kendinde bulunan bir tanıklığı (bilgiyi insanlardan) gizleyen daha zalim kim vardır? Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir. Onlar bir ümmetti gelip geçti. Onların kazandıkları kendilerinin, sizin kazandıklarınız sizindir. Siz onların yaptıklarından sorguya çekilecek değilsiniz.” Bakara, 2/136 -141; İbn Hişâm, Cilt: 2, ss. 407-408.

2.1.28. Bakara Suresi 170. Ayet (فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي ذَلِكَ مِنْ قَوْلِهِمَا) : Aziz ve Celil Olan Allah, Onların Söylediklerinden (Dolayı-Karşılık) İndirdi)

Hız. Peygamber, Yahûdîleri İslâm'a çağırdı. Ehli Kitap'tan olan Yahûdîleri, İslâm'a çağırırken, onlara İslamiyet'in güzelliğini anlattı. Allah'ın azabından kaçınmaları gerektiğini bildirdi. Ancak orada bulunan Rafî b. Harice ve Mâlik b. Avf, Hız. Peygamber'e atalarının dinlerine uymaya devam edeceklerini, onların daha bilgin ve hayır yolunda olduklarını söylediler. Bu sebepten dolayı⁴¹⁴ Allah Teâlâ, Bakara Suresi 170. ayeti indirdi:⁴¹⁵

“Onlara, “Allah'ın indirdiğine uyun” denildiğinde, “Hayır, atalarımızdan gördüğümüze uyarız” dediler. Ya atalarının akıllı bir şeye ermemiş, doğru yolu bulamamışlarsa!”⁴¹⁶

2.1.29. Âl-i İmrân Suresi 98-99. Ayetler (فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِي شَأْسِ بْنِ قَيْسٍ وَمَا صَنَعَ) : Bunun Üzerine Şa's b. Kays'ın Yaptıklarına Karşılık Yüce Allah Teâlâ İndirdi)

Şa's b. Kays adında yaşlı ve Müslümanlara düşmanlık düşünen bir kâfir vardı. O, Evs ve Hazrec'in, İslâm'dan sonra dostluk yapmalarını kıskanmıştı. Şa's b. Kays, bir gence, onların bulunduğu ortamda, Cahiliye döneminde Evs ve Hazrec'in yaptıkları savaşı anlatmasını, bu savaşı kazanan Evs'e övgüler sunmasını ve onların kahramanlıklarını anlatmasını söylemişti. Bu genç, söylenenleri yaptı. Evsliler ve Hazrecîliler tartışmaya başladı. Evs'ten Evs b. Kayzi; Hazrec'li Cebbâr b. Sahr'ın üzerine yürüdü. Olayın büyümesi üzerine taraflar, silahlanma kararı aldılar. Hız. Peygamber'e onların durumu haber verildi. Hız. Peygamber, ashabıyla beraber olay yerine geldiğinde, “Ey Müslümanlar! Allah'tan korkun, Allah'tan korkun! Nedir bu Cahiliye çağrılar, Allah, size İslâm'ı verdikten, onu size ikram ettikten, cahiliye

⁴¹⁴ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 410.

⁴¹⁵ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ

⁴¹⁶ Bakara, 2/170.

bağını sizden kopardıktan, sizi küfürden kurtardıktan ve kalplerinizi ısıtırdıktan sonra böyle mi yapıyorsunuz?” dedi.⁴¹⁷

Onlar, kendilerinin bir tuzağa düştüklerini anladılar ve barıştılar. Hz. Peygamber’in sözünü dinleyip ayrıldılar. Yüce Allah, da Şa’s b. Kays’ın planını, ona geri çevirdi. Onun yaptığı bu kötülükten dolayı⁴¹⁸ Âl-i İmrân Suresi 98-99. ayetler indirildi.⁴¹⁹

“De ki: “Ey Ehli kitap! Allah yaptıklarınızı görüp dururken niçin Allah’ın ayetlerini inkâr edersiniz?” De ki: “Ey Ehli kitap! (Gerçeği) görüp bildiğiniz halde niçin Allah’ın yolunu eğri göstermeye yeltenerek müminleri Allah yolundan çevirmeye kalkışıyorsunuz? Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir.”⁴²⁰

2.1.30. Âl-i İmrân Suresi 100-105. Ayetler (واتزل الله في) Allah Hakkında İndirdi)

Evs ve Hazrec’in arasını açmaya çalışan Evs b. Kayzi ve Cebbâr b. Sahr ile yanlarında bulunan topluluklardan, Şa’s b. Kays’ın fitneliğiyle kavgaya sebep olanlar hakkında Yüce Allah, Âl-i İmrân Suresi 100-105. ayetlerini indirmiştir.⁴²¹

“Ey iman edenler! Kendilerine kitap verilenlerden bir grubun sözünü dinlerseniz sizi imanınızdan vazgeçirip yeniden küfre döndürürler. Size Allah’ın ayetleri okunup dururken, üstelik Allah Resulü de aranızda bulunurken nasıl inkâra saparsınız? Her kim Allah’a bağlanırsa kesinlikle doğru yola iletilmiştir. Ey iman edenler! Allah’a karşı gereği gibi saygılı olun ve ancak Müslüman olarak can verin. Hep birlikte Allah’ın ipine sımsıkı yapışın; bölünüp parçalanmayın. Allah’ın size olan nimetini hatırlayınız. Hani siz birbirine düşman idiniz de Allah gönüllerinizi birleştirdi ve O’nun nimeti sayesinde kardeş oldunuz. Siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi Allah kurtarmıştı. İşte Allah size ayetlerini böyle açıklıyor ki doğru yolu bulasınız. İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü

⁴¹⁷ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 413; Tercüme, Cilt: 2, s. 232.

⁴¹⁸ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 413.

⁴¹⁹ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِالْآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا تَعْمَلُونَ (٩٨) قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ مَن أَمِنَ تَبَغُّوهَا عِوَجًا وَأَنتُمْ شُهَدَاءُ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ (٩٩)

⁴²⁰ Âl-i İmrân, 3/98-99.

⁴²¹ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُم بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ (١٠٠) وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِن بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ (١٠٥)

meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir. Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra parçalanıp ayrılığa düşenler gibi olmayınız. İşte onlar için büyük bir azap vardır.”⁴²²

2.1.31. Âl-i İmrân Suresi 118-119. Ayetler (أنزل الله تعالى فيهم بينهم عنباطتهم)

Onlarla Dostluğun Yasaklanması Hakkında, Allah Teâlâ İndirdi)

Yahûdîlerden bazı kimselerle, Müslümanlardan bazı kimselerin dostlukları devam etmekteydi. Dostluğun devam etme sebebi; aralarında yaptıkları anlaşmaydı ki; bu koruma altında bulunmalarını sağlayan bir ortaklık anlaşmasıydı. Birbirlerine dostluklarının yasaklandığını, sırların söylenmesinin men edildiği hakkında⁴²³ Yüce Allah, Âl-i İmrân Suresi 118-119. ayetleri indirdi.⁴²⁴

“Ey iman edenler! Sizden olmayanları sırdaş edinmeyin, onlar size kötülük yapmaktan geri durmazlar, sıkıntıya düşmenizi isterler. Onların ağızlarından nefret taşmaktadır; kalplerinin gizlediği ise daha büyüktür. Gerçekten size delilleri açıklamışızdır, eğer düşünüyorsanız! Size gelince, bakın siz onları seviyorsunuz, ama onlar sizi sevmiyorlar. Siz kitabın tamamına inanıyorsunuz; onlar sizinle karşılaştıkları zaman “inandık” diyorlar; yalnız kaldıklarında ise size karşı öfkelerinden parmaklarını ısıırıyorlar. De ki: “Öfkenizden çatlayın!” Şüphesiz Allah kalplerde olanı bilmektedir.”⁴²⁵

⁴²² İbn Hişâm, Cilt: 2, ss. 413-414.

⁴²³ İbn Hişâm, Cilt: 2, ss. 414-415.

⁴²⁴ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ (١١٨) هَآ أَنتُمْ أَولَآءِ تُحِبُّونَهُمْ وَلَا يُحِبُّونَكُمْ وَتُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ كُلِّهِ وَإِذَا لِقُوكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا عَصَوْا عَٰلَيْكُمْ الْوَٰعِدَ مِنَ الْعَيْثِ قُلْ مُؤْمِنُوا بِعَيْظِكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (١١٩)

⁴²⁵ Âl-i İmrân, 3/118-119.

2.1.32. Âl-i İmrân Suresi 181-188. Ayetler (فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهَا قَالِ فَحَاص، ردا)

Finhas'ı Reddetmek ve Ebû Bekir'i Onaylanmak İçin Finhas'ın Söyledikleri Hakkında Yüce Allah İndirdi)

Hiz. Ebû Bekir, Yahûdîlerin Tevrat okudukları bir eve girdi. Orada, Finhas adında bir adamın etrafında insanların, onu dinlediklerini gördü. Finhas, Yahûdîlerin bilginlerinden ve hahamlarındandır. Yanında da haham olan Eşya da vardı. Hiz. Ebû Bekir, onları İslamiyet'e çağırdı. Hiz. Muhammed'in, Allah'ın peygamberi olduğunu, Allah katından hak olanı getirdiğini, bunun da Tevrat ve İncil'de yazılı olduğunu bildiklerini söyledi. Finhas'da Hiz. Ebû Bekir'e kendilerinin hiçbir şeye muhtaç olmadıklarını, hatta daha da ileri giderek Allah'a bile muhtaç olmadıklarını söyledi. Aslında Allah'ın onlara muhtaç olduğunu; bunun sebebinin de Allah'ın, onlara kendi mallarından Allah yolunda harcamalarını söylediğini, Yahûdîlerin zengin, Allah'ın ise fakir olduğunu söyledi. Ayrıca Müslümanlara faizin yasak olduğunu; ancak Yahûdîlere faizin yasak olmadığını söyledi. Bu sözlere hiddetlenen Hiz. Ebû Bekir, Finhas'ın yüzüne tokat attı. Finhas, atılan tokatın karşılığını Hiz. Ebû Bekir'den almak için olayı peygambere anlattı. Hiz. Peygamber, Hiz. Ebû Bekir'e sordu, o da olayı anlattı. Ancak Finhas bütün olanları yalanladı. Yüce Allah da, Finhas'ın yalanını ortaya çıkarmak ve Hiz. Ebû Bekir'in doğru söylediğini açıklamak için⁴²⁶ Âl-i İmrân Suresi 181-188. ayetleri indirdi:⁴²⁷

“Allah fakirdir, biz zenginiz” diyenlerin sözünü andolsun ki Allah işitmiştir. Hem bu söylediklerini hem de haksız yere peygamberleri öldürmelerini elbette (bir tarafa) yazacağız ve “Yakıcı azabı tadın!” diyeceğiz. Bu, ellerinizle yapmış olduğunuzun karşılığıdır. Yoksa Allah kullara asla zulmedici değildir. Onlar, “Doğrusu Allah, ateşin yakıp bitireceği bir kurban getirinceye kadar hiçbir peygambere inanmama hususunda bizden söz aldı” diyenlerdir. De ki: “Benden önce nice peygamberler size mucizeler ve dediğiniz şeyi getirmişlerdi. Doğru söylüyorsanız onları niçin öldürdünüz?” Seni yalanladılarsa bil ki senden önce

⁴²⁶ İbn Hişâm, Cilt: 2, ss. 415-416.

⁴²⁷ لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ سَنَكْتُمُ مَا قَالُوا وَقَتْلَهُمُ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلُ دُفُؤًا عَذَابَ الْحَرِيقِ (١٨١)... لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا آتَوْا وَيُجِبُونَ أَنَّ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبَنَّهُمْ بِمَفَازَةٍ مِنَ الْعَذَابِ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (١٨٨)

belgeler, sahifeler ve aydınlatıcı kitap getiren peygamberler de yalancılıkla suçlanmışlardı. Herkes ölümü tadacaktır; yaptıklarınızın karşılığı size eksiksiz olarak ancak kıyamet gününde verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılır da cennete konursa artık kurtulmuştur. Dünya hayatı zaten aldatıcı şeylerden ibarettir. Andolsun ki mallarınız ve canlarınız konusunda denemeden geçirilirsiniz; şüphesiz sizden önce kendilerine kitap verilenlerden ve Allah’a ortak koşanlardan birçok üzücü şey işitirsiniz. Eğer sabreder ve sakınırsanız bilin ki bu size gereken davranışlardandır. Allah, kendilerine kitap verilenlerden, “Onu insanlara mutlaka açıklayacaksınız, onu gizlemeyeceksiniz” diye sağlam söz almıştı. Ama onlar bunu kulak ardı edip kitabı az bir dünyalıkla değiştiler. Karşılığında aldıkları ne kadar da değersiz! Sanma ki yaptıklarından memnun olanlar, yapmadıklarıyla övülmekten hoşlananlar, evet, sanma ki onlar azaptan kurtulacaklardır! Onlar için elem verici bir azap vardır.”⁴²⁸

2.1.33. En’âm Suresi 19-20. Ayetler (فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِمْ وَفِي قَوْلِهِمْ): Yüce Allah,

Onların Söylediklerinden (Dolayı) İndirdi)

Münafıklardan Nahham b. Zeyd, Kardem b. Kâ'b ve Bahri b. Amr, Hz. Peygamber’e gelerek Allah’tan başka ilah olup olmadığını sormaları üzerine; Hz. Peygamber, “Allah’ın bir ve tek olduğunu, peygamber olarak kendisinin gönderildiğini ve onları İslam’a davet ettiğini söyledi. Onların sözlerinden dolayı⁴²⁹ Allah Teâlâ, En’âm Suresi 19-20. ayetleri indirdi:⁴³⁰

“De ki: “Hangi şahidin şahitliği daha güvenilirlerdir?” De ki: “Benimle sizin aranızda Allah şahittir. Bu Kur’an bana, hem sizi hem de ulaştığı herkesi onunla uyarmam için vahyedildi. Yoksa siz Allah ile beraber başka tanrılar olduğuna şahitlik mi ediyorsunuz?” De ki: “Ben buna şahitlik etmem.” De ki: “O, ancak bir tek Allah’tır; ben sizin ortak koştuğunuz şeylerden kesinlikle uzağım.” Kendilerine

⁴²⁸ Âl-i İmrân, 3/181-188.

⁴²⁹ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 423.

⁴³⁰ قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلْ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنْذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ أَتَيْنَكُمْ لَتُشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ إِلَهَةً أُخْرَى قُلْ لَا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَأِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ (١٩) الَّذِينَ اتَّيْنَاهُمْ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمُ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (٢٠)

kitab verdiklerimiz, onu kendi oğullarını tanıdıkları gibi tanırırlar. Kendilerini ziyan edenlere gelince, işte onlar inanmazlar.”⁴³¹

2.1.34. Tevbe Suresi 30. Ayet (فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي ذَلِكَ مِنْ قَوْلِهِمْ: Aziz ve Celil Olan Allah, Onların Sözlerinden Dolayı Bunu İndirdi)

Sellâm b. Mişkem, Nu'mân b. Ebî Evfâ, Ebû Enes, Mahmûd b. Dihye, Şa's b. Kays ve Mâlik b. Sayf, Hz. Peygamber'e, “Sana itaat etmeyiz ve senin dinini kabul etmeyiz. Çünkü sen, bizim kiblemizden başka bir kibleye döndün. Yine sen, Üzeyir'i Allah'ın oğlu olarak görmüyorsun”⁴³² demelerinden dolayı, Aziz ve Celil olan Allah, Tevbe Suresi 30. ayeti indirdi.⁴³³

*“Yahûdîler “Üzeyir, Allah'ın oğludur” dediler, Hristiyanlar da “Mesih (Îsâ) Allah'ın oğludur” dediler. Bunlar, daha önceki inkârcıların söylediklerine benzer biçimde ağızlarından çıkan sözlerdir. Allah onları kahretsin! (Gerçeklerden) nasıl da yüz çeviriyorlar!”*⁴³⁴

İbn Hişâm, ayette geçen “yudâhiûne” kelimesini “kâfirlerin konuşmasına benzer konuşma” şeklinde anlamlandırmıştır.⁴³⁵

2.1.35. İsrâ' Suresi 88. Ayet (فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِمْ وَفِيمَا: Yüce Allah, Onlar Ve Söyledikleri Hakkında İndirdi)

Yahûdîlerden olan Mahmûd b. Seyhan, Nu'mân b. Eda, Bahri b. Amr, Üzeyir b. Ebî Üzeyr ve Sellâm b. Mişkem, Hz. Peygamber'e gelen Kitab'ın Allah katından geldiğine şüphe ettiklerini söylediler. Çünkü bu kitabın, Tevrat'la benzerlik göstermediğini düşünüyorlardı. Hz. Peygamber de, “Vallahi, onun Allah katından olduğunu biliyorsunuz, onu yanınızdaki Tevrat'ta buluyorsunuz. Eğer insanlarla

⁴³¹ En'âm, 6/19-20.

⁴³² İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 430.

⁴³³ قَالَتِ الْيَهُودُ عَزِيزُ ابْنِ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهَوْنَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَنْ قَبْلَ قَاتِلِهِمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ

⁴³⁴ Bu ayet tercümede 31. ayet olarak verilmiştir. Ancak ayetten kastedilen 30. ayettir ve Arapçasında da bu şekildedir. İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 430; Tercüme; Cilt: 2, s. 253.

⁴³⁵ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 430; Tercüme, Cilt: 2, s. 254.

cinler onun benzerini getirmek için toplansalar, onu getiremezler”⁴³⁶ dedi. Orada bulunanlardan Finhas, Abdullâh b. Sûriyâ, İbn Saluba, Kinâne b. Ebi'l-Hukayk, Eşyâ, Kâ'b b. Esed, Şemvil b. Zeyd ve Cebel b. Amr b. Sükeyne, Hz. Peygamber'in sözlerini işitti. Hz. Peygamber'e, bu bilgileri, insan ya da cinden hangisi tarafından öğretildiğini sordular. Bunun üzerine Hz. Peygamber, “Vallahi onun, Allah katından olduğunu biliyorsunuz, ben Allah'ın Resul'üyüm, onu yanınızdaki Tevrat'ta görüyorsunuz”⁴³⁷ dedi. O kişiler de, “Ey Muhammed, Allah, Hz. Peygamber'inin istediği her şeyi yapabilir, ona söyle de üzerimize gökten bir kitap göndersin; okuyup Allah'ı tanıyalım. Aslında senin kitabına benzer biz de bir kitap getiririz demelerine karşılık⁴³⁸ Yüce Allah, İsrâ' Suresi 88. ayeti indirdi: ⁴³⁹

“De ki: “Yemin ederim, bu Kur'an'ın bir benzerini ortaya koymak için ins ve cin bir araya gelip birbirine destek olsa dahi onun benzerini ortaya koyamazlar.””⁴⁴⁰

İbn Hişâm ayette geçen “zahir” kelimesini “yardımcı” anlamında ifade etmiştir. “Tezaheru aleyhi” kelimesindeki gibi “birine yardım etmek” anlamındadır.⁴⁴¹

2.1.36. İhlâs Suresi (وجاءه من الله بجواب ما سأله عنه): Sordukları Soru Hakkında Allah'tan Cevap Geldi)

Yahûdîlerden bir topluluk, Hz. Peygamber'e Allah'ın, yaratılan her şeyin yaratıcısı olduğunu bildiklerini; ancak Allah'ın kim tarafından yaratıldığını bilmediklerini; onu yaratanın kim olduğunu sordular. Peygamber, bu soruya karşılık o kadar çok kızdı ki, yüzünün rengi değişti; kızardı. Cebrail (a.s), gelerek Hz. Peygamber'i sakinleştirdi. Sordukları soruya karşılık⁴⁴² İhlâs Suresi indirildi: ⁴⁴³

⁴³⁶ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 425; Tercüme, Cilt: 2, s. 254.

⁴³⁷ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 425; Tercüme, Cilt: 2, s. 254.

⁴³⁸ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 425.

⁴³⁹ قُلْ لِّئِنْ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيراً

⁴⁴⁰ İsrâ', 17/88.

⁴⁴¹ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 425.

⁴⁴² İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 425.

⁴⁴³ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ (١) اللَّهُ الصَّمَدُ (٢) لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ (٣) وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ (٤)

“De ki: “O, Allah’tır, tektir. Allah sameddir. Doğurmamış ve doğmamıştır. O’nun hiçbir dengi yoktur.””⁴⁴⁴

İbn Hişâm'a göre, “Samed” kelimesi “kendisine sığınılan, koşulan kimse” anlamında kullanılmaktadır.⁴⁴⁵

2.1.37. Âl-i İmrân Suresi 7. Ayet (ان هؤلاء الآيات نزلت فيهم) Şüphesiz Bu Ayetler, ... Kimseler Hakkında İndirildi)

Necran Hıristiyanlarından gelen heyetteki kişilerin Hz. İlsâ’yı Allah’ın oğlu olarak görmeleri, ona için üçüncüsü demeleri ve kendilerinin asıl Müslümanlar oldukları tarzındaki söylemlerini Hz. Peygamber duydu. Hz. Peygamber, onların Müslüman olmadığını; çünkü Allah’ın evladının olmadığını, onların haça taptıklarını ve domuz eti yediklerini söyledi. Bu yaptıkları ve söyledikleri şeylerin Müslüman olmaya engel olduğunu da bildirdi. Hıristiyanlar, söylenenleri kabul etmediler, Allah’ın emirlerini de inkâr etmeleri üzerine,⁴⁴⁶ Âl-i İmrân Suresinin ilk ayetinden itibaren yaklaşık seksen ayet indirildi. Âl-i İmrân Suresi 7. ayet bunlardandır.⁴⁴⁷

“Sana kitabı indiren O’dur. Onun (Kur’an) bir kısım ayetleri muhkemdir ki bunlar kitabın esasıdır, diğerleri ise müşabihtir. Kalplerinde sapma meyli bulunanlar, fitne çıkarmak ve onu (kişisel arzularına göre) tevil etmek için ondaki müteşabihlerin peşine düşerler. Hâlbuki onun tevilini ancak Allah bilir; bir de ilimde yüksek pâyeye erişenler. Derler ki: Ona inandık, hepsi Rabbimiz katındandır. (Bu inceliği) yalnız aklıselim sahipleri düşünüp anlar.”⁴⁴⁸

İbn Hişâm’a göre, Allah tarafından verilen hükmün kulların eliyle değiştirilmesine de farklı yorumlanmasına da imkân yoktur. Kulun değiştirememesi sebebi ise, kulların imtihan edildiğidir ki; bu da helal ve haramla gerçekleşmektedir. Bunun içindir ki kullar, yanlışa yönelmesin ve haktan ayrılmasın.⁴⁴⁹

⁴⁴⁴ İhlâs, 112/1-4.

⁴⁴⁵ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 425; Tercüme, Cilt: 2, s. 255.

⁴⁴⁶ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 405.

⁴⁴⁷ هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلَةٍ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُوا الْأَلْبَابِ

⁴⁴⁸ Âl-i İmrân, 3/7.

⁴⁴⁹ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 405; Tercüme, Cilt: 2, s. 262.

Hidayetten ayrılanların, kendilerinin uydurduğu şeyleri onaylamalarındaki amaç; kendi lehlerine ellerinde delil bulunmasıdır. Bunu yapma sebeplerinden biri de fitne-kargaşa çıkarmak ki; bu da Hz. İsa'nın hüküm verdik sözüne karşılık bu sözü yanlış anlama çekme çabasıdır.

İndirilenler Allah'ın sözü olduğuna göre onda anlaşmazlık olamayacağını, müteşabih olanın yorumlanması, muhkem olanın anlaşılmasını sağlar. Bu da gösterir ki Kitap'ta bir ayrılık yoktur ve birbirini kabul eder, onaylar. Böylece yanlış ortadan kalkar ve küfür silinmiş olur.⁴⁵⁰

2.1.38. Bakara Suresi 217. Ayet (فَأَنزَلَ اللَّهُ عز وجل فِيهِمْ): Aziz ve Celil olan Allah, Onlar Hakkında İndirdi)

Hiz. Peygamber, Abdullâh b. Cahş ve grubunun, Bedir Savaşı'nda Kureyşlileri takip edip, bilgi almalarını istedi. Hiz. Peygamber, Abdullâh b. Cahş'ın haram aylarda savaşmasına kızdı. İnsanların bu olay hakkında olumsuz konuşmaları kötüleşince⁴⁵¹ Allah Teâlâ, Bakara Suresi 217. ayeti indirdi:⁴⁵²

*“Sana haram ayı, onda savaşmayı soruyorlar. De ki: Onda savaşmak büyük günahdır. Allah'ın yolundan menetmek ve O'nu inkâr etmek, Mescid-i Haram'dan (insanları) engellemek, halkını oradan çıkarıp sürmek ise Allah katında daha büyük günahdır. Fitne de öldürmekten daha ağırdır. Güçleri yeterse sizi dininizden çevirinceye kadar durmadan sizinle savaşsınlar. İçinizden kim dininden döner de kâfir olarak ölürse, dünyada ve ahirette amelleri boşa gidenler işte bunlardır. Cehennemnin dostları da bunlardır ve orada onlar devamlı kalıcıdırlar.”*⁴⁵³

İbn Hişâm'a göre bu ayet, müşriklerin, Müslümanları Allah yolundan alıkoymaları, Allah'ı inkâr etmeleri, Müslümanların Mescid-i Haram'a girmesini engellemeleri, Müslümanları dinden dönmeye zorlamaları ve yapılan zulüm karşısında da pişmanlık duymamalarını tenkit etmiştir. Ayrıca Allah'ın, müşriklerin

⁴⁵⁰ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 405; Tercüme, Cilt: 2, s. 262.

⁴⁵¹ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 450.

⁴⁵² يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدٌّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا يَزَالُونَ بُقَاتِلُوكُمْ حَتَّى يَرْدُوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنْ اسْتَطَاعُوا وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ قِيمَتُهُ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

⁴⁵³ Bakara, 2/217.

yaptıklarını Müslümanların haram aylarda savaşmalarından daha büyük ve daha kötü suç olarak nitelemiştir.⁴⁵⁴

Bu ayetin indirilmesinden sonra Hz. Peygamber, haram aydaki savaştan elde edilen kervanı ve ele geçirilen iki esiri bırakmadı. Osmân b. Abdullâh ve Hakem b. Keysân'ın esir almasından dolayı Kureyşliler, Hz. Peygamber'e onların fidyesini gönderdi. Hz. Peygamber, onların savaşta esir aldıkları Sa'd b. Ebî Vakkas ile Utbe b. Gazvan'ı sağ olarak göndermedikleri sürece, esirlerin fidyesini kabul etmeyeceğini söyledi. Nihayetinde Müslüman esirler, sağ olarak gönderildi ve Hz. Peygamber de diğerlerin fidyesini kabul etti.⁴⁵⁵

2.1.39. Nisâ Suresi 97. Ayet (فَنَزَلَ فِيهِمُ مِنَ الْقُرْآنِ): Bunun Üzerine Kur'an'dan

Onlara İndirildi)

Hâris b. Zem'a b. Esved b. Abdülmuttalib b. Esed, Esed b. Abdüluzza b. Kusay oğullarındandır. Ebû Kays b. Fakih b. Muğire b. Abdullâh b. Ömer ile Ebû Kays b. Velîd b. Muğire b. Abdullâh b. Amr, Mahzûm oğullarındandır. Alî b. Ümeyye b. Halef b. Vehb b. Hanzala b. Huzâfe, Cumah oğullarındandır. Âs b. Münebbih b. Haccâc b. Âmir b. Huzeyfe b. Sa'd, Sehm oğullarındandır.⁴⁵⁶ Hz. Peygamber, Mekke'de iken İbn Hişâm'ın, kabilelerini belirttiği bu kişiler Müslüman olmuştu. Hz. Peygamber, Medine'ye göç edince bu kişilerin aile ve akrabaları müslüman olmalarından dolayı onlara işkence ettiler. Medine'ye gitmelerine izin verilmeyen bu kişiler, işkenceler karşısında dinlerinden döndüler. Bu kişiler, Mekke'deyken, Bedir Savaşı'nda Hz. Peygamber'e karşı savaşmışlar; savaşta bu kişilerin hepsi öldürüldü. Onların öldürülüp ruhlarının alınıp şekilleri hakkında bilgi vermek üzere⁴⁵⁷ Yüce Allah, Nisâ Suresi 97. ayeti indirmiştir.⁴⁵⁸

“Kendilerine yazık etmekte iken hayatlarını sona erdirdikleri kimselere melekler “Ne işte idiniz?” dediler, (onlar) “O yerde zayıf görülenlerden idik”

⁴⁵⁴ İbn Hişâm; Cilt: 2, s. 450; Tercüme, Cilt: 2, s. 302.

⁴⁵⁵ İbn Hişâm; Cilt: 2, s. 450; Tercüme, Cilt: 2, s. 302.

⁴⁵⁶ Tercüme, Cilt: 2, s. 343.

⁴⁵⁷ İbn Hişâm; Cilt: 2, s. 480.

⁴⁵⁸ إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّيْتُمُ الْمَلَائِكَةَ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَٰئِكَ مَأْوِيَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا

cevabını verdiler. Melekler ise “Allah’ın arzı geniş değil miydi, hicret etseydiniz ya!” dediler. İşte onların barınağı cehennemdir ve orası gidilecek ne kötü bir yerdir!”⁴⁵⁹

2.1.40. Mâide Suresi 51-56. Ayetler (و في عبد الله بن أبي نزلت هذه القصة من)

المائدة: Bu Kıssa, Mâide Suresi’nden, Abdullâh b. Übey Hakkında İndirildi)

Kaynukâ oğulları, Hz. Peygamber’le savaştı. Abdullâh b. Übey b. Selûl, Yahûdîlerle hemhal oldu ve önderleri oldu. Avf oğullarıyla ve Kaynukâ oğullarıyla halif ve ortak olan Ubâde b. Sâmit, Kaynukâ oğullarından ayrıldı ve Hz. Peygamber’in yanına gitti. O, Kaynukâ Yahûdîleriyle bir ilişkisi kalmadığını, Hz. Peygamber tarafına geçtiğini söyledi. Ubâde b. Sâmit ve Abdullâh b. Übey hakkında⁴⁶⁰ Mâide Suresi 51-56. ayetler indirildi:⁴⁶¹

“Ey iman edenler! Yahûdîleri ve Hristiyanları veli edinmeyin. Onlar birbirlerinin velileridir. Sizden kim onları dost edinirse şüphesiz o da onlardandır. Allah zalimler topluluğunu hidayete erdirmez. Kalplerinde hastalık bulunanların “Başımıza bir felâketin gelmesinden korkuyoruz” diyerek onların dostluklarını kazanmaya çalıştıklarını görürsün. Belki de Allah müminlere katından bir fetih veya başka bir başarı getirir de onlar içlerinde gizledikleri şeyden dolayı pişman olurlar. İman edenler de “Sizinle beraber olduklarına dair bütün güçleriyle Allah’a yemin edenler bunlar mıydı?” derler. Onların bütün yaptıkları boşa gitmiş, sonuçta hüsrana uğramışlardır. Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse bilsin ki Allah öyle bir kavim getirecektir ki Allah onları sever, onlar da Allah’ı severler; müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı vakarlıdırlar; Allah yolunda cihat ederler ve hiç kimsenin kınamasından korkmazlar. İşte bu Allah’ın dilediğine verdiği bir lütfudur. Allah’ın lütfu geniştir; O, her şeyi bilir. Sizin veliniz ancak Allah’tır, peygamberidir, bir de Allah’ın emrine boyun eğerek namazı dosdoğru kılan, zekâtı

⁴⁵⁹ Nisâ, 4/97.

⁴⁶⁰ İbn Hişâm, Cilt: 3, s. 9.

⁴⁶¹ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (٥١)... وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ (٥٦)

veren müminlerdir. Kim Allah'ı, Peygamber'ini ve iman edenleri veli edinirse bilsin ki Allah'tan yana olanlar mutlaka galip geleceklerdir."⁴⁶²

2.1.41. Enfâl Suresi 36. Ayet (أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: Yüce Allah İndirdi)

Bedir Savaşı'nda, Kureyşli kâfirler öldürülmüş, yaşayanlar Mekke'ye geri dönmüştü. O sırada Ebû Süfyân, ticaret kervanıyla Mekke'ye gelmişti. Abdullâh b. Ebî Rebîa, İkrime b. Ebû Cehil ve Safvân b. Ümeyye ve Bedir Savaşı'nda akrabaları ölen Kureyşliler, Ebû Cehil'e ve ticaret kervanında malı olan kişilerin yanına gittiler. Onlar, bu ticaret kervanındaki tüm malların Hz. Muhammed'e tekrar savaş açılabilmek için, kendilerine verilmesini istediler. Onlar, Bedir'de öldürülenlerin intikamını yeni bir savaşla alacaklarını; ancak bunu kervan sahiplerinin yardımı olursa kazanacaklarını söylediler. Kervan sahipleri de bu yardım teklifini kabul ettiler.⁴⁶³ Bu olay hakkında Yüce Allah, Enfâl Suresi 36. ayeti indirdi:⁴⁶⁴

"Hak dine inanmayanlar servetlerini, insanları Allah'ın yolundan engellemek için harcarlar, yine harcayacaklar, sonra bu onlara yürek acısı olacak, daha sonra da yenilecekler. İnkâra sapanlar sonunda cehenneme sevk edilecekler."⁴⁶⁵

2.1.42. Âl-i İmrân Suresi 128. Ayet (فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي ذَلِكَ: Bunun Üzerine, Allah İndirdi)

Uhud Savaşı, öyle bir gündü ki; bir felaket ve katletme günüdür. Müslümanlar, bu savaşta parçalandı, düşmanlar onlara hükmetti. Bazı Müslümanlar, şehitlik makamına yükseldi. Hatta düşmanlar, Hz. Peygamber'e kadar yaklaştı. Müşriklerden Utbe b. Ebî Vakkas, Hz. Peygamber'in yanına kadar yaklaşıp ona taş

⁴⁶² Mâide, 5/51-56.

⁴⁶³ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 503 ve Cilt: 3, s. 17.

⁴⁶⁴ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيَفْشِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ

⁴⁶⁵ Enfâl, 8/36.

attı ve onu yere düşürdü. Hz. Peygamber'in ön dişleri kırıldı, yüzü yaralandı ve kan yanaklarından süzüldü, dudağı da patladı.

H. Peygamber, Uhud'da yüzünden yaralandı; kanı sildikçe, kan akıyordu. Hz. Peygamber, "Peygamberlerinin yüzünü kanatan bir toplum nasıl esenlik bulur, oysaki onları, Allah'a davet ediyordu" dedi.⁴⁶⁶ Bunun üzerine Âl-i İmrân Suresi 128. ayet indirildi:⁴⁶⁷

*"(Resulüm!) Bu işte senin yapacağın bir şey yok. Allah ya onların tövbelerini kabul eder veya onları cezalandırır. Çünkü onlar zalimlerdir."*⁴⁶⁸

İbn Hişâm'a göre; Utbe, Hz. Peygamber'e taş atarak yaraladı, ön dişini kırdı ve alt dudağını kanattı. Abdullâh b. Şihâb ez-Zührî de Utbe'nin yüzünü yaraladı. Ebû Âmir'in Müslümanların içine düşmesi için kazdığı hendeklerden birinin içine Hz. Peygamber düştü. Hz. Alî, Hz. Peygamber'in elinden tuttu, Talha b. Ubeydullâh da onu hendeğin içinden kaldırdı ve onu hendekten çıkardılar. Hz. Peygamber ayağa kalkınca Mâlik b. Sinan, onun yaralı yüzünü ağzıyla emdi ve kanı yuttu. Hz. Peygamber de, "Kanım kimin kanına karışırsa, ona ateş dokunmaz" dedi.⁴⁶⁹

Kendisini çukurdan kaldıran Talha b. Ubeydullâh için Hz. Peygamber, İbn Hişâm, Abdülazîz b. Muhammed ed-Derâverdî'den aktardığı rivayete göre, "Kim yeryüzünde yürüyen bir şehit görmek isterse, Talha b. Ubeydullâh'a baksın" demiştir.⁴⁷⁰

2.1.43. Bakara Suresi 204-207. Ayetler (فَأَنزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِي ذَلِكَ مِنَ قَوْلِ الْمُنَافِقِينَ):

Münafıkların Sözleri Üzerine, Yüce Allah İndirdi)

Uhud Savaşı'ndan sonra, Adal ve Kâre'den bir grup, İslamiyet'i öğrenmek için Medine'ye geldiler. Hz. Peygamber'den, kendilerine İslam'ı anlatması için memleketlerine öğretici göndermesini istediler. Hz. Peygamber de onlarla birlikte altı kişiyi, onların memleketine gönderdi. İslamiyet'i öğretmek için gidenler; Mersed b. Ebî Mersed el-Ğanevî, Hâlid b. Bükeyr el-Leysî, Âsım b. Sâbit b. Ebîleflah, Hubeyb

⁴⁶⁶ İbn Hişâm, Cilt: 3, s. 34.

⁴⁶⁷ لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبُهُمْ فَأِنَّهُمْ ظَالِمُونَ

⁴⁶⁸ Âl-i İmrân, 3/128.

⁴⁶⁹ İbn Hişâm, Cilt: 3, s. 34; Tercüme, Cilt: 3, s. 110.

⁴⁷⁰ İbn Hişâm, Cilt: 3, s. 35; Tercüme, Cilt: 3, s. 111.

b. Adiy, Zeyd b. Desine b. Muâviye ve Abdullâh b. Târik'tır. Gidenlerin hepsi öldürüldü.⁴⁷¹

İbn İshâk, Zeyd b. Sâbit'in azatlısından, onun da İkrime, Said b. Cübeyr veya İbn Abbâs'tan bildirdiğine göre; Recî' Olayı'nda öldürülenler arasında Mersed ile Âsım'ın da olduğu duyuldu. Münafıklar, öldürülenlere yazık olduğunu, dinlerinden dolayı zulme uğradıklarını, helak oldukları için evlerinde bile oturamadıklarına dair sözleri üzerine⁴⁷² Yüce Allah, Bakara Suresi 204-207. ayetleri indirdi.⁴⁷³

*“İnsanlardan öylesi vardır ki dünya hayatı konusundaki sözleri senin hoşuna gider; o, hasımların en yamanı olduğu halde kalbinde olana Allah'ı şahit de tutar. Hâkimiyeti ele aldığı anda ise ülkede bozgunculuk çıkarıp ürünleri ve nesilleri yok etmeye çalışır. Allah bozgunculuğu sevmez. Ona, “Allah'tan kork!” dense gururu kendisini günaha sürükler. Ona cehennem yeter! Orası ne kötü bir yataktır! İnsanlardan öylesi de vardır ki, kendisini Allah'ın hoşnutluğunu kazanmaya adanmıştır. Allah, kullarına çok şefkatlidir.”*⁴⁷⁴

İbn Hişâm, bu ayetlerde de bazı kelimeleri açıklamıştır. “Eled” kelimesini “fitne çıkaran, fasıklık yapan” anlamında kullanmıştır ve ona göre, çoğulu “lüdd”dür. Lüdd kelimesini, Kur'an'da, Meryem Suresi 97. ayette⁴⁷⁵ de geçtiğini belirterek örneklendirmiştir. “Yeşrî nefsehu” kelimesini ise “kendini satmak, nefsinin satmak” anlamında ele almıştır.⁴⁷⁶

⁴⁷¹ İbn Hişâm, Cilt: 3, ss. 119-120; Tercüme, Cilt: 3, ss. 240-249.

⁴⁷² İbn Hişâm, Cilt: 3, s. 119; Tercüme, Cilt: 3, ss. 246-248.

⁴⁷³ وَمِنَ النَّاسِ مَن يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ (٢٠٤) وَمِنَ النَّاسِ مَن يُشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ (٢٠٧)

⁴⁷⁴ Bakara, 2/204-207.

⁴⁷⁵ فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَتُنذِرَ بِهِ قَوْمًا لَّدَا

“Biz Kur'an'ı senin dilinle kolay anlaşılır kıldık ki günahattan sakınanları onunla müjdeleyesin ve inatla direnenleri de onunla uyarasın!” Meryem, 19/97; İbn Hişâm, Cilt: 3, ss. 119-120.

⁴⁷⁶ İbn Hişâm, Cilt: 3, s. 119; Tercüme, Cilt: 3, ss. 246-248.

2.1.44. Nûr Suresi 62-64. Ayetler (فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِي أَوَّلِكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ)

Müminlerden, Bunlar İçin (Durumlarıyla İlgili) Yüce Allah İndirdi)

Hiz. Peygamber, Hendek Savaşı için, Medine’de kalıp ve hendeklerin kazılmasına kararı verince; Medine’nin etrafına hendek kazıldı. Hiz. Peygamber, Müslümanların şevklerini ve gayretlerini artırmak için bizzat çalıştı.

Hiz. Peygamber ve Müslümanlar, hendek kazılmasında çalışırken; münafıklar işi yavaşlatmaya çalıştılar ve gayretsizdiler. Münafıklar, Hiz. Peygamber’in haberi olmadan işi terk ediyorlardı. Müslümanlardan birinin işi olduğunda Hiz. Peygamber’e bildirirler veya ondan izin alırlardı. İşini bitiren Müslümanlar, görevlerine geri dönerdi. Bunu yapmalarındaki sebep; Müslümanların, Allah’tan ecir beklemeleridir.⁴⁷⁷ Allah Teâlâ, onların bu durumları hakkında, Nûr Suresi 62-64. ayetleri indirdi.⁴⁷⁸

“Müminler ancak Allah’a ve Resulü’ne iman edenlerdir ve onunla ortak bir iş için toplanmış iken kendisinden izin almadan çekip gitmeyenlerdir. Senden izin isteyenler, evet işte onlar Allah’a ve resulüne hakkıyla iman edenlerdir. Bazı özel işlerinden dolayı senden izin istediklerinde onlardan dilediğine izin ver ve Allah’tan onların bağışlanmasını dile. Kuşkusuz Allah çok bağışlar, çok esirger. Resulün çağrısını aranızda, birinizin diğerini çağırması gibi görmeyin. Aranızdan gizlice sızıp gidenleri Allah elbette bilir. Onun emrine aykırı davrananlar başlarına ya bir belânın gelmesinden yahut can yakan bir cezaya çarpılmaktan korksunlar! Evet, göklerde ve yerde olan her şey şüphesiz Allah’a aittir. O şu andaki durumunuzu da, O’na götürüldükleri zamandaki durumu da iyi bilir. O zaman kendilerine de yapip ettiklerini bir bir haber verecektir. Allah her şeyi bilmektedir.”⁴⁷⁹

İbn Hişâm’a göre, Allah Teâlâ 62. ayeti, hendekte çalışarak ecir ve sevap bekleyen Müslümanlar indirmiştir. 63. ayeti ise münafıklar hakkında, onların

⁴⁷⁷ İbn Hişâm, Cilt: 3, ss. 154-155.

⁴⁷⁸ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَى أَمْرٍ جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّى يَسْتَأْذِنُوهُ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأَذَنْ لِمَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٦٢) لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنْكُمْ لِوَاذًا فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (٦٣) إِلَّا إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قَدْ يَعْلَمُ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (٦٤)

⁴⁷⁹ Nûr, 24/62-64.

işlerinden izinsiz gidişleri, görevlerini yerine getirmeyişleri ve tembelliklerinden dolayı indirmiştir.⁴⁸⁰

İbn Hişâm, “livâz” kelimesini “bir şeyin arkasına saklanmak ve kaçmak” şeklinde açıklamıştır.⁴⁸¹

2.1.45. Hucurât Suresi 6-7. Ayetler (فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِ وَ فِيهِمْ) Allah, Onların Hakkında İndirdi)

Hz. Peygamber, Müstalikoğulları’nın, Müslüman olmasından sonra toplanılan zekâtı almak için Velîd b. Ukbe b. Muayt’ı görevlendirdi. O da atına binip yola çıktı. Bu haberi duyan Müstalikoğulları, elçiyi karşılayıp ikramda bulunmak ve zekâtı vermek için ona doğru at sürdüler. Muayt, onları görünce kendisini öldürmeye geldiklerini sandı. Geri dönerek Hz. Peygamber’e, kendisine saldırmak için geldiklerini söyledi; hatta zekâtı vermediklerini dillendirdi. Bu olay, her yerde söylenir oldu. Hz. Peygamber, zekât vermeyenlere karşı savaş emri verdi. Olay böyle devam ederken Müstalikoğulları’nın da bu olayı duyması üzerine bir heyet, Hz. Peygamber’e geldi. “Ey Muhammed! Bize gelen elçiyi karşılamak için yola çıktık. Ancak o geri döndü, biz onu öldürmek için çıkmadık. Karşılayıp misafir etmek için çıktık. Vallahi biz bunun için gelmedik” demeleri üzerine⁴⁸² Allah Teâlâ, onlar hakkında Hucurât Suresi 6. ve 7. ayetleri indirdi:⁴⁸³

“Odaların dışından sana seslenenlerin çoğu kuşkusuz düşünemiyorlar. Sen yanlarına çıkıncaya kadar sabredip bekleselerdi elbette kendileri için daha iyi olacaktı. Yine de Allah çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir. Ey iman edenler! Bilmeden birilerine zarar verip de sonra yaptığınıza pişman olmamanız için, yoldan çıkmışın biri size bir haber getirdiğinde doğruluğunu araştırın.”⁴⁸⁴

Bunun üzerinde Hz. Peygamber seferi iptal etti.

⁴⁸⁰ İbn Hişâm, Cilt: 3, ss. 154-155; Tercüme, Cilt: 3, ss. 304, 305.

⁴⁸¹ İbn Hişâm, Cilt: 3, ss. 154-155; Tercüme, Cilt: 3, ss. 304-305.

⁴⁸² İbn Hişâm, Cilt: 3, s. 220.

⁴⁸³ إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِنَ الْهُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ (٤) وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٥) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ (٦)

⁴⁸⁴ Hucurât, 49/6-7.

2.1.46. Fetih Suresi 1-15. Ayetler (نزلت سورة الفتح: Fetih Suresi İndirildi)

Hudeybiye Barış Anlaşması'nın imzalanmasından sonra, geriye dönen Hz. Peygamber ve Müslümanlar, kurbanlarını kestiler. Hz. Peygamber, müşrikleri kızdırmak için Ebû Cehil'den ganimet olarak kalan gümüş halkalı devesini kurban etti. Sonra Müslümanlar, saçlarını keserek, tıraşlarını oldular. Hz. Peygamber, Mekke ile Medine arasında bir yere gelince⁴⁸⁵ Fetih Suresi 1-15. ayetler indirildi:⁴⁸⁶

“Senin geçmiş gelecek bütün günahını Allah’ın bağışlaması, sana nimetini eksiksiz vermesi, seni dosdoğru yolda yürütmesi ve Allah’ın sana güçlü bir şekilde yardım etmesi için sana apaçık bir fetih ihsan ettik. İmanlarına iman katsınlar diye müminlerin kalplerine huzur ve güven aşılayan da O’dur. Göklerin ve yerin askerleri yalnız Allah’a aittir ve Allah her şeyi bilmekte, yerinde yapmaktadır. Böyle yapmıştır ki, mümin erkekleri ve mümin kadınları, orada devamlı kalmak üzere, altından ırmaklar akan cennetlere koysun ve onların kötü fiillerinin üstünü örtsün. Bu Allah katında (onlar için) büyük bir kazançtır. Erkek olsun, kadın olsun, Allah hakkında kötü zan besleyen münafıkları ve müşrikleri de cezalandırsın. Kötülük ve belâ çemberi asıl onların boyunlarına geçmiştir. Allah onlara gazap etmiş, kendilerini lânetlemiş ve onlar için cehennemi hazırlamıştır. Orası ne kötü bir varış yeridir! Göklerin ve yerin askerleri yalnızca Allah’a aittir; O sonsuz güç ve hikmet sahibidir. Allah’a ve Hz. Peygamber’ine iman edersiniz, O’nu destekleyip büyüklüğü karşısında eğilesiniz ve akşam sabah O’nu tenzih ederek anasınız diye seni, şahit, müjdeci ve uyarıcı olarak göndermişizdir. Allah’a ve Peygamber’ine iman edersiniz, O’nu destekleyip büyüklüğü karşısında eğilesiniz ve akşam sabah O’nu tenzih ederek anasınız diye seni, şahit, müjdeci ve uyarıcı olarak göndermişizdir. Sana yeminle bağlılık sözü verenler gerçekte bu sözü Allah’a vermiş oluyorlar, Allah’ın eli onların elleri üzerindedir. Bu sebeple kim Allah’a verdiği ahdi bozarsa ancak kendi aleyhine bozmuş olur, Allah’a verdiği sözün gereğini yerine getirene ise Allah yakında büyük ödül verecektir. Arap kabilelerinden savaşa katılmayanlar sana, gönüllerinde olmayanı dillerinin ucuyla söyleyerek, “Bizi mallarımız ve ailelerimiz alıkoydu, bu

⁴⁸⁵ İbn Hişâm, Cilt: 3, ss. 229-230.

⁴⁸⁶ *إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا (۱) ...سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ إِذَا انْطَلَقْتُمْ إِلَى مَغَائِمٍ لِّتَأْخُذُوا بِهَا دَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ يُرِيدُونَ أَنْ يُبَدِّلُوا كَلَامَ اللَّهِ قُلْ لَنْ تَتَّبِعُونَا كَذَلِكُمْ قَالَ اللَّهُ مِنْ قَبْلُ فَسَيَقُولُونَ بَلْ نَحْسُدُونَنَّ بَلْ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا (۱۵)*

yüzden Allah'ın bizi bağışlamasını iste" diyecekler. Onlara şöyle de: "Size bir zarar gelmesini isterse veya size iyilik etmeyi murat ederse, sizin için Allah'a karşı herhangi bir şey yapmaya kimin gücü yeter? Hayır! Allah bütün yaptıklarınızı bilmektedir; tam aksine siz, Resulün ve müminlerin artık ailelerine hiç dönemeyeceklerini sandınız, bu gönlünüze hoş geldi. Kötü zanna kapıldınız ve kaybedenler siz oldunuz!" Kim Allah'a ve resulüne iman etmezse bilsin ki biz, kâfirler için kavurucu bir ateş hazırladık. Göklerin ve yerin egemenliği Allah'a aittir; dilediğini bağışlar, dilediğine de azap eder. Bununla beraber O, ziyadesiyle bağışlamakta ve çok esirgemektedir. Ele geçirmek üzere ganimetlere doğru hareket ettiğinizde savaştan geri kalanlar, Allah'ın sözünü değiştirmeyi dileyerek, "Bizi engellemeyin de size katılalım" diyecekler. De ki: "Asla bizim peşimize takılamayacaksınız, Allah (kötü niyet ve davranışınız sebebiyle) sizin için daha önce böyle buyurdu." Bunun üzerine, de "Hayır, siz bizi çekemiyorsunuz" diyecekler. Tam aksine kendileri kavramakta güçlük çekiyorlar."⁴⁸⁷

2.1.47. Mümtetine Suresi 10. Ayet (فلما نزلت هذه الآية): Bu Ayet İndirildiği

Zaman)

İbn Ebi Huyneyde'ye mektup yazan Velîd b. Abdülmelik'in memuru, Mümtetine Suresi 10. ayetin indirilme sebebini sordu.⁴⁸⁸ Bu ayet indirildiği zaman:⁴⁸⁹

"Ey iman edenler! Mümin kadınlar göç ederek size geldiklerinde-onların imanlarını Allah daha iyi bilmekle beraber, siz onları sınavın. Eğer mümin olduklarını anlarsanız, onları kâfirlere iade etmeyin. Bunlar onlara helâl değildir, onlar da bunlara helâl olmaz. Onlara (kocalarına) harcadıklarını (mehirleri) geri verin. Mehirlerini ödediğiniz takdirde bu kadınlarla evlenmenizde sakınca yoktur. Kâfir kadınları nikâhınız altında tutmayın. Siz harcadığınızı (verdiğiniz mehir)

⁴⁸⁷ Fetih, 48/1-15.

⁴⁸⁸ İbn Hişâm, Cilt: 3, ss. 244-245.

⁴⁸⁹ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَاِمْتَحِنُوهُنَّ ۚ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ ۚ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ ۚ لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لِهِنَّ وَأَتَوْهُنَّ مَا أَنْفَقُوا وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ ۚ وَسْأَلُوا مَا أَنْفَقْتُمْ وَلْيَسْأَلُوا مَا أَنْفَقُوا ۚ ذَٰلِكُمْ حُكْمُ اللَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

isteyin, onlar da harcadıklarını istesinler. Allah'ın hükmü işte budur. Aranızda hükmünü böyle veriyor. Allah hakkıyla bilmektedir, hüküm ve hikmet sahibidir."⁴⁹⁰

Urve b. Zübeyr'in yazdığına göre; Hudeybiye'de, Kureyş ile Hz. Peygamber anlaşma yapınca, velisinden izinsiz göç edenler iade edilecekti. Kadınlardan bazıları, İslam dinine girince Yüce Allah, onların iadesine izin vermedi. Onların Müslümanlığı seçme sebeplerinin araştırılmasını istedi. Kadınların eğer gerçekten İslam için geldiği bilirse, gönderilmemesini, orada kalmalarını emretti. Allah, müşriklerin tuttukları kadınların mehirlerini, Müslümanlara geri verirse; müşriklerin verdikleri mehirlerin de onlara geri verilmesini emretti. Böylece Hz. Peygamber, kadınları göndermedi, mehir konusunda emredileni yerine getirdi.

Bu ayetin indirilmesinden sonra, Hz. Ömer de karısını boşadı. Hz. Ömer'in boşadığı kadınla, Muâviye b. Ebî Süfyân evlendi. İkisi de Mekke müşriklerindendi.⁴⁹¹

2.1.48. Mümtetine Suresi 1-4. Ayetler (فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِي حَاطَبِ) Hâtıb Hakkında Yüce Allah İndirdi)

Hız. Peygamber, Kureyş'e savaş açma kararı alınca, Hâtıb b. Ebî Beltea bu durumu Kureyşlilere bildirmek istedi. Onların, bu durumdan haberdar olmaları için Hâtıb, bir kadına mektup yazıp verdi. Bu kadının Müzeyne'den veya Abdulmuttalip oğullarının azathılarından "Sâre" olduğu söylenmiştir. Kadın aldığı mektubu, saçına yaptığı topuzun içine sakladı. Hız. Peygamber'e, Cebrail (a.s) gelerek olanları anlattı. Hız. Peygamber, Alî b. Ebî Tâlib ve Zübeyr b. Avvâm'ı görevlendirdi. Alî b. Ebî Tâlib ve Zübeyr b. Avvâm, yolda kadını durdurdular. Kadının eşyalarını aradılar; ancak mektubu bulamadılar. Hız. Alî, Hız. Peygamber'in yalan söylemeyeceğini, eğer kadın mektubu teslim etmezse; onu soyacaklarını söyledi. Kadın saçının içinden mektubu çıkararak onlara verdi. Mektup, peygambere getirilip verildi. Hız. Peygamber, Hâtıb'a bunu yapma sebebi sordu. O, Hız. Peygamber'e ve Allah'a itaat ettiğini, ancak Kureyşlilerin arasında aile ve akrabalarının olduğunu; onların zarar görmesini engellemek için yaptığını söyledi. Hız. Ömer, onu öldürmek istediğini ve

⁴⁹⁰ Mümtetine, 60/10.

⁴⁹¹ İbn Hişâm, Cilt: 3, ss. 244-245; Tercüme; Cilt: 4, ss. 5-7.

onun münafık olduğunu söyledi. Hz. Peygamber, “Ne biliyorsun, ya Ömer, belki Allah, Bedir’e katılanların kalbine baktı da, “Ne yaparsanız yapın, sizi bağışladım,” buyurdu”⁴⁹² dedi. Bu olay ve Hâtıb hakkında⁴⁹³ Allah Teâlâ, Mümteherine Suresi 1-4. ayetleri indirdi.⁴⁹⁴

“Ey iman edenler! Eğer benim yolumda savaşmak ve hoşnutluğumu kazanmak üzere yola çıkmışsanız, benim de düşmanım sizin de düşmanınız olan kimseleri kendilerine sevgi göstererek dost edinmeyin. Onlar size gelen gerçeği inkâr etmektedirler; üstelik rabbiniz Allah’a iman ettiniz diye peygamberi ve sizi yurduunuzdan çıkarıyorlar. Ben sizin gizlediklerinizi de açıkladıklarınızı da bildiğim halde onlara gizliden gizliye sevgi besliyorsunuz. İçinizden kim bunu yaparsa bilsin ki doğru yoldan sapmış demektir. Onlar sizi bir yakalasalar size yine düşmanca davranırlar, elleriyle ve dilleriyle size kötülük etmeye çalışırlar ve isterler ki sizler de hakkı inkâr edesiniz. Kıyamet gününde ne yakınlarınızın ne de çocuklarınızın size yararı olabilir; Allah aranızda hükmünü verir. Yapıp ettiklerinizi Allah tamamıyla görmektedir. İbrahim’de ve ona uyanlarda size güzel bir örneklik vardır; onlar kavimlerine şöyle demişlerdi: Bilin ki bizim sizinle ve Allah’ı bırakıp da taptıklarınızla bir ilişkimiz yoktur. Sizi (ve değerlerinizi) reddediyoruz. Sizinle bizim aramızda, siz bir tek Allah’a iman edinceye kadar sürüp gidecek bir düşmanlık ve nefret açıkça ortaya çıkmıştır. Ancak İbrahim’in, babasına “Hiç şüphelen olmasın bağışlanman için dua edeceğim, ama Allah’tan sana geleceklere karşı yapabileceğim bir şey de yoktur” demesi başka. Rabbimiz! Sadece sana dayanıp güvendik, sana yöneldik; dönüş de ancak sanadır.”⁴⁹⁵

⁴⁹² Tercüme, Cilt: 4, s. 89.

⁴⁹³ İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 308.

⁴⁹⁴ قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءُؤُا مِنْكُمْ وَمِمَّا يَأْتِيهِمُ الَّذِينَ آمَنُوا يُعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدَهُ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَا اسْتَفْعِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ (٤)

⁴⁹⁵ Mümteherine, 60/1-4.

2.1.49. Tevbe Suresi 25-26. Ayetler (وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي يَوْمٍ حَنِينٍ): Huneyn

Günü İçin, Aziz Ve Celil Olan Allah İndirdi)

Sa'd b. Bekir oğullarından birinin anlattığına göre; Hz. Peygamber, Huneyn Savaşı'nda hata yapan Bica'd'ın kaçmasına engel olunmasını emretti. Müslümanlar, onun ailesini ve onu yakalayıp sürükleyerek, Hz. Peygamber getirdiler. Bu ailenin arasında Şeymâ' bt. Hâris b. Abdiluzzâ da bulunmaktaydı. Şeymâ', Hz. Peygamber'in süt kız kardeşiydi, ona da eziyet etmişlerdi. O, kendisinin Hz. Peygamber'in süt kardeşi olduğuna inandırmaya çalıştı; ama kimse ona inanmadı. Hz. Peygamber'e getirilen ailenin içinden Şeymâ', Hz. Peygamber'e kendisinin süt kardeşi olduğunu söyledi. Hz. Peygamber, ondan kanıt istedi; Şeymâ' ise omzuna açtı, sırtındaki ısırlmış izi gösterdi ve bunu küçükken peygamberi sırtında taşıırken, O'nun yaptığını söyledi. Hz. Peygamber, izi hatırladı, üzerindeki örtüyü yere serip Şeymâ'yı oturttu; yanında kalabileceğini ya da kavmiyle de dönebileceğini söyledi. Şeymâ' kavmine dönmeyi tercih etti. Hz. Peygamber, ona fayda sağlayacak şeylerden verdi. Mekhul isminde bir köleyi ve bir cariyeyi hediye olarak verdi. Rivayete göre bu köle ve cariyeyi evlendirmiş; onların soylarının devam ettiği söylenmiştir. İbn Hişâm'a göre, Allah Teâlâ, Huneyn Savaşı ile ilgili⁴⁹⁶ Tevbe Suresi 25. ve 26. ayetler indirdi:⁴⁹⁷

*“Allah birçok yerde, bu arada Huneyn Savaşı'nda gerçekten size yardım etmiştir. O gün sayıca çokluğunuza güvenmiştiniz, fakat bunun size hiçbir yararı olmamıştı; o yer geniş olmasına rağmen size dar gelmiş, nihayet geriye çekilmeye başlamıştınız. Bunun üzerine Allah, Hz. Peygamber'inin ve müminlerin üzerine kendi katından bir güven duygusu indirdi, bir de göremediğiniz askerler gönderdi ve böylece inkâr edenlerin cezasını verdi. İşte bu, inkârcıların hak ettiği karşılıktır.”*⁴⁹⁸

⁴⁹⁶ İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 356.

⁴⁹⁷ لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئاً وَضَاقَتْ عَلَيْكُمْ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُم مُّدْبِرِينَ (٢٥) ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْزَلَ جُنُوداً لَمْ تَرَوْهَا وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ (٢٦)

⁴⁹⁸ Tevbe, 9/25-26.

2.1.50. Tevbe Suresi 81-82. Ayetler (فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِيهِمْ) Yüce Allah’u

Têâlâ, Onların Hakkında İndirdi)

Münafıkların bazıları birbirlerine Tebük Savaşı’na katılmamalarını, Hakk’a karşı şüphe duyduklarını belirtti. Münafıklar, Hz. Peygamber’in ilettiği haberlerin gerçek olmadığını gösterebilmek için, sıcak havada savaşmamalarını birbirlerine teşvik ettiler. Yüce Allah, onların bu düşünce ve davranışlarına karşılık,⁴⁹⁹ Tevbe Suresi 81-82. ayetleri indirdi:⁵⁰⁰

“Allah’ın Resulü’nün çağrısına uymayarak seferden geri kalanlar yerlerinden ayrılmamış olmaktan dolayı sevinç duydular; canlarıyla mallarıyla Allah yolunda savaşmak istemediler, üstelik “Bu sıcakta sefere çıkmayın” dediler. De ki: “Cehennem ateşi çok daha sıcaktır” anlayabilselerdi! Yapıp ettikleri karşısında artık az gülsünler, çok ağlasınlar!”⁵⁰¹

2.1.51. Tevbe Suresi 80 ve 84. Ayetler (نَزَلَتْ هَاتَانِ الْآيَاتَانِ) Bu İki Ayet

İndirildi)

Hız Ömer’in anlattığına göre, Abdullâh b. Ubey ölünce, cenaze namazının kıldırması için Hz. Peygamber davet edildi. O gidip namaza durunca Hz Ömer, Hz. Peygamber’in önüne geçerek onun yaptıklarını ve söylediği sözleri Hz. Peygamber’e hatırlattı. Hz. Peygamber de, “Ey Ömer, geri çekil, ben serbest bırakıldım; ben de kılmayı tercih ettim. Bana onlar için istiğfar et ya da etme; onlar için yetmiş kere istiğfar etsen, Allah onları bağışlamayacaktır, denildi. Eğer yetmişten fazla ettiğim takdirde bağışlanma olacağını bilseydim, daha fazla ederdim,”⁵⁰² dedi. Hz.

⁴⁹⁹ İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 398.

⁵⁰⁰ فَارْحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ وَكَرِهُوا أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ (٨١) فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (٨٢)

⁵⁰¹ Tevbe, 9/81-82.

⁵⁰² Tercüme, Cilt: 4, s. 283.

Peygamber, namazı kıldı ve mezarlığa kadar gitti, defnetme işlemi bitince⁵⁰³ Hz. Peygamber’e,⁵⁰⁴ Tevbe Suresi 80.⁵⁰⁵ ve 84.⁵⁰⁶ ayetler indirildi:

*“Onların bağışlanması için Allah’a ister dua et ister etme; onların affedilmesi için yetmiş kere de dua etsen Allah onları bağışlamayacaktır. Çünkü onlar, Allah ve Resulü’nü inkâr etmişlerdir. Allah günaha batmış kimseleri doğru yola iletmez.”*⁵⁰⁷

*“Onların arasından ölen birinin namazını sakın kılma, mezarı başında da durma! Çünkü onlar Allah ve resulünü inkâr ettiler ve yoldan sapmış olarak öldüler.”*⁵⁰⁸

H. Peygamber, bir daha hiçbir münafığın namazını kılmadı. H. Ömer’in söylediğine göre, o gün, H. Peygamber’in karşısına geçip söylediklerinden dolayı, kendine hayret etmiştir.⁵⁰⁹

2.1.52. Tevbe Suresi 102. Ayet (الآية التي نزلت في توبة قول الله عز و جل): Tevbe

Suresi’nde İndirdiği Ayette Allah, Şöyle Buyurdu)

Ebû Lübâbe, yaptığı hatadan dolayı kendini mescidin direğine bağlamıştı.⁵¹⁰ Bu durum H. Peygamber’e, o direğe bağlandıktan çok zaman sonra söylendi. H. Peygamber, Ebû Lübâbe’ye: “Durumunu bana ızah etseydi; onun için tövbe ederdim.

⁵⁰³ İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 427.

⁵⁰⁴ İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 427.

⁵⁰⁵ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

⁵⁰⁶ وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ

⁵⁰⁷ Tevbe, 9/80.

⁵⁰⁸ Tevbe, 9/84.

⁵⁰⁹ İbn Hişâm, IV, 427; Tercüme, IV, 283.

⁵¹⁰ H. Peygamber Kurayza oğulları gazasında, Kurayza oğullarını kuşatmış ve bu kuşatma yaklaşık yirmi beş gün sürmüştür. Kurayza oğulları bu kuşatmada zor durumda kaldılar ve korkuya kapıldılar. Anlaşma sağlanması için peygamberden kendilerine Ebu Lübâbe b. Abdülmünzir’i istediler. Onunla görüşüp durumları hakkında fikir almak istediler. Kurayza oğulları, Ebu Lübâbe’yi görünce ağlamaya başladılar. Erkekleri ayağa kalktı, kadınlar ve çocuklar ağlayarak Ebu Lübâbe’ye durumlarını anlatınca Ebu Lübâbe onların durumuna acıdı. Ebu Lübâbe’ye H. Peygamber’in kararına ne cevap vereceğini, onun kararını kabul edip etmeyeceği hakkında fikir sundular. Lübâbe de onların bu sorularına karşılık boğazını eliyle sıkarak “o boğazlanmalı” demiştir. Oradan ayrılmadan hatta bir adım bile atmamıştı ki hata yaptığını anlayıp oradan çıkınca kendini mescidin direğine bağlamıştır. H. Peygambere karşı ihanet ettiğini, tövbesi kabul edilene kadar buradan çözülmeyeceğini, affedilirse Kurayza topraklarına da bir daha gelmeyeceğini hakkında yemin etmiştir. İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 502.

Böyle bir şey yaptıysa, Allah onu affedene kadar orada bağlı kalsın, ben onu kendimce çözemem” dedi.

Ümmü Seleme’nin evinde bulunan Hz. Peygamber’e, seher vaktinde vahiy geldi. Hz. Peygamber, gülümsüyordu. Bunun sebebi sorulduğunda Ebû Lübâbe’nin affedildiğini, tövbesinin kabul olduğunu söyledi. Ümmü Seleme, Hz. Peygamber’den izin alarak müjde vermeye gitti. O zamana kadar örtünme ile ilgili bir yasak yoktu. Ümmü Seleme, Ebû Lübâbe’ye müjdeyi verdi, mescittekiler onu çözmek için koşuştular ancak Ebû Lübâbe izin vermedi. “Resulullah gelip onu kendi elleriyle çözerse, o zaman kurtulurum” dedi. Hz. Peygamber, sabah namazını kılıp mescitten çıkarken onu çözdü.

İbn Hişâm’a göre, Ebû Lübâbe, direkte altı gece bağlı durmuştur. Her namaz vaktinde eşi onun bağını çözer, o namazını kılar sonra tekrar kendini direğe bağlardı.⁵¹¹ Onun tövbesi hakkında, Tevbe Suresi’nde indirdiği 102. ayette Allah, şöyle buyurdu:⁵¹²

*“Bir başka grup iyi işe bir de kötü iş karıştırmış olarak sonra günahlarını itiraf etmişlerdir. Umulur ki Allah onların tövbesini kabul eder. Şüphesiz Allah çok esirgeyici, çok bağışlayıcıdır.”*⁵¹³

2.1.53. Tevbe Suresi 107. Ayet (ونزل فيهم من القرآن ما نزل): Kur’an’dan Onlar Hakkında Birçok Ayet İndirdi)

Hz. Peygamber, Tebük Savaşı’ndan sonra Medine’ye döndü. Hz. Peygamber, Zî Evan denilen Medine’ye bir saatlik yakınlıkta olan yere geldi. Dırar Mescidi’ni yapan Yahûdîler, daha önce, Hz. Peygamber’e gelerek hasta, ihtiyaç sahibi, konaklama için mescit yaptıklarını, oraya gelip onlarla namaz kılmaalarını istediler. Hz. Peygamber, müsait olursa, nasip olursa gelip namaz kılabileceğini söyledi. Hz. Peygamber, Zî Evan denilen yere geldiğinde, ona mescit hakkında bilgi ulaştı. Hz. Peygamber, Salim b. Avf oğullarından Mâlik b. Duşum ile Ma’n b. Adî veya Âsım b. Adî’yî çağırıp, onlara bu zalim mescidin yıkılıp yakılmasını emretti. Onlar da

⁵¹¹ İbn Hişâm, Cilt: 3, s. 170.

⁵¹² وَأَخْرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا عَسَى اللَّهُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

⁵¹³ Tevbe, 9/102.

gittiler, Ma'n'ın evinden getirdiği hurma dalından tutuşturulmuş ateşle mescidi yaktılar.⁵¹⁴ Allah Teâlâ, haklarında Tevbe Suresi 107. ayeti indirdi.⁵¹⁵

“Bir de şunlar var ki, zararlı eylemler gerçekleştirmek, inkârcılıklarını pekiştirmek, müminlerin arasına ayrılık sokmak ve daha önce Allah ve Resulü’ne savaş açmış kişi lehine fırsat kollamak üzere bir mescid yapmışlardır. “Amacımız sadece iyi bir şey yapmaktı” diye de yemin edecekler. Allah şahit, onlar kesinkes yalancılardır.”⁵¹⁶

2.1.54. Hucurât Suresi 4. Ayet (وفيهم نزل من القرآن): Kur’an’da, Onlar Hakkında İndi)

Temim oğullarından bir heyet, Hz. Peygamber’e gelerek Müslüman olmak istediklerini söyledi. Topluluğun yaş olarak en küçüğü olan Amr b. Ethem, bineklerin ihtiyaçlarını gidermek için, topluluğun arkasında kalmıştı. Ona düşmanlığı, nefreti olan Kays b. Âsım, Hz. Peygamber’e gelip, onun hakkında rencide edici sözler söylemiş, onu küçük düşürmüştü. Hz. Peygamber, gelen heyette Müslüman olanlara verdiği şeylerin aynısından Amr’a da verdi. Amr, kendisine söylenenleri duyunca, Kays’a ağır bir şiir⁵¹⁷ yazdı. Bu ikisi hakkında⁵¹⁸ Kur’an’dan, Hucurât Suresi 4. ayet indirdi:⁵¹⁹

“Odaların dışından sana seslenenlerin çoğu kuşkusuz düşünemiyorlar.”⁵²⁰

⁵¹⁴ İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 428.

⁵¹⁵ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِداً ضِرَاراً وَكُفْراً وَتَفْرِيقاً بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَاداً لِمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ وَلَيَحْلِفُنَّ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَىٰ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ

⁵¹⁶ Tevbe, 9/107.

⁵¹⁷ İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 439; Tercüme, Cilt: 4, s. 306.

⁵¹⁸ İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 439.

⁵¹⁹ إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ

⁵²⁰ Hucurât, 49/4.

2.1.55. Ra'd Suresi 8-13. Ayetler (وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي عَامِرٍ وَارِدٍ) Âmir Ve Erbed Hakkında, Aziz ve Celil Olan Allah İndirdi)

Âmir b. Tufeyl ve Erbed b. Kays b. Cez b. Hâlid b. Ca'fer ve Cebbâr b. Selma b. Mâlik b. Ca'fer heyet olarak, Hz. Peygamber'e gelmiş grupların başkanlarıdır, liderleridir. Onlar, Hz. Peygamber'e karşı tuzak kurmak istemişler ve başaramamışlardı. Hz. Peygamber de, onlara beddua etmişti.⁵²¹

Beddua sonrası Âmir b. Tufeyl ve diğer heyetler, memleketlerine geri gitmek için yola çıktıklarında Âmir'in boynundaki çizik, yaraya dönüşmesi nedeniyle bir kadının evinde ölmüştür. Onu defneden heyet, Âmir oğullarının hudutlarına geldiğinde, Erbed b. Kays'a orada ne olduğunu, nasıl bilgiler getirdiğini soranlara; orada hiçbir şeyin olmadığını, Hz. Peygamber'i kastederek, onun bir başka varlığı ilah edindiğini söyleyen kişiyi, okla öldürmek istediğini söyledi. Erbed, bir iki gün sonra devesiyle memleketinden çıktıktan sonra, yıldırım çarpıp devesi ile beraber yandı.⁵²²

İbn Hişâm, Zeyd b. Eslem'den, O da, Atâ b. Yesâr'dan, o da, İbn Abbâs'tan aktardı ki:⁵²³ Aziz ve Celil olan Allah, Ra'd Suresi 8-13. ayetlerini Erbed ve Âmir için⁵²⁴ indirmiştir.⁵²⁵

“Allah her dışının karnında neyi taşıdığını, rahimlerin neyi eksiltip neyi artıracığını bilir. O'nun katında her şey bir ölçüye bağlıdır. O, görüneni de görünmeyeni de bilir; O, büyüktür, yücedir. Sizden, sözü gizleyenle onu açıkça söyleyen, geceleyin gizlenenle gündüzün yürüyen O'na göre eşittir. Kişinin önünde ve arkasında Allah'ın emriyle onu kayıt ve koruma altına alan takipçiler vardır. Bir toplum kendisindekini değiştirmedikçe Allah onlarda bulunanı değiştirmez. Allah herhangi bir toplumun başına bir kötülük gelmesini diledi mi, artık onun geri çevrilmesi mümkün değildir. Onların Allah'tan başka yardımcıları da bulunmaz. Size korku ve ümit duyguları içinde şimşegi gösteren ve yağmur dolu bulutları meydana

⁵²¹ İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 440; Tercüme, Cilt: 4, s. 309.

⁵²² İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 440; Tercüme, Cilt: 4, s. 308.

⁵²³ İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 440; Tercüme, Cilt: 4, s. 308.

⁵²⁴ İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 440.

⁵²⁵ اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنْثَىٰ وَمَا تَغِيصُ الْأَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ (٨)... وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلَكُ مِنْ خِيفَتِهِ وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَنْ يَشَاءُ وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ (١٣)

getiren O'dur. Gök gürültüsü Allah'ı överek tenzih eder; O'nun korkusundan dolayı melekler de buna katılır. Onlar Allah hakkında tartışıp dururken O, yıldırımlar gönderip bunlarla dilediğini çarpar. O'nun azabı pek şiddetlidir.”⁵²⁶

Ayette geçen “مُعَقَّبَاتٌ” “muakkıbât” kelimesini İbn Hişâm, “Allah'ın emriyle Hz. Peygamber'in koruma altında olması” anlamında açıklamıştır.⁵²⁷

2.1.56. Nisâ Suresi 94. Ayet (واخبرناه الخبر نزل فينا) Ona Haber Verdik, Hakkımızda İndi)

H. Peygamber, Ebû Katâde Hâris b. Rib'î ve Muallim b. Cessâme b. Kays'ın da aralarında bulunduğu bazı Müslümanları, İdam denilen şehre gönderdi. Yola çıkan Müslümanlar, İdam şehrine ulaştıklarında, Âmir b. Azbat el-Eşcâî ile karşılaştılar. Onun devesinin üzerinde küçük eşyaları, süt kabı gibi malzemeleri bulunmaktaydı. Hz. Peygamber'in gönderdiği kişilere, İslam'a uygun selam vermişti, onlarda selamına cevap vermemişlerdi. Muallim b. Cessâme, aralarındaki eski husumetten dolayı onu öldürdü; onun devesini, üzerindeki malını ve eşyalarını zapt etti. Bu durum Hz. Peygamber'e bildirilince⁵²⁸ Nisâ Suresi 94. ayet indirildi:⁵²⁹

“Ey iman edenler! Allah yolunda savaşa çıktığınız zaman iyi anlayıp dinleyin. Size selâm verene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek “Sen mümin değilsin” demeyin; çünkü Allah katında sayısız ganimetler vardır. Daha önceleri siz de böyleydiniz. Derken Allah size lütufta bulundu. Bu sebeple iyi anlayıp dinleyin. Hiç şüphe yok ki Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır.”⁵³⁰

İbn Hişâm'a göre, Ebû Amr b. Alâ bu olay için “Size selam verene; siz mümin değilsiniz, demeyin...” ayetini okudu.⁵³¹

⁵²⁶ Rad, 13/8-13.

⁵²⁷ İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 440; Tercüme, Cilt: 4, s. 309.

⁵²⁸ İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 483.

⁵²⁹ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْفَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ مَغَازِمُ كَثِيرَةٌ كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوا إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

⁵³⁰ Nisâ, 4/94.

⁵³¹ İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 497; Tercüme, Cilt: 4, s. 371.

2.1.57. Ahzâb Suresi 37. Ayet (ففيها أنزل الله تبارك وتعالى: Onun Hakkında, Yüce Allah İndirdi)

Hiz. Peygamber, Zeynep bt. Cahş b. Riâb el-Esediyye ile evlendi. Onların evlenmesini sağlayan, vesile olan Zeynep'in kardeşi Ebû Ahmed b. Cahş'tır. Hiz. Peygamber, mehir olarak dört yüz dirhem verdi. Hiz. Peygamber'le evlenmeden önce Zeynep, Zeyd b. Hârise ile evliydi. Zeyd, Hiz. Peygamber'in azatlısıdır.⁵³² Zeynep bt. Cahş ve Zeyd b. Hârise hakkında Ahzâb Suresi 37. ayet indirildi:⁵³³

*“Bir zaman, Allah'ın kendisine lütufta bulunduğu, senin de lütuftâr davrandığın kişiye, “Eşinle evlilik bağını koru, Allah'tan kork” demiştin. Bunu derken Allah'ın ileride açıklayacağı bir şeyi içinde saklıyordun, kendisinden çekinme hususunda Allah'ın önceliği bulunduğu halde sen halktan çekiniyordun. Zeyd, onunla beraber olduktan sonra müminlere, evlâtlıklarının-kendileriyle beraber olup ayrıldıkları-eşleriyle evlenmeleri hususunda bir sıkıntı gelmesin diye seni o kadınla evlendirdik. Allah'ın emri elbet yerine getirilecektir.”*⁵³⁴

2.2. TEKRARLANAN AYETLER

2.2.1. Ahzâb Suresi 5. Ayet

Şam'dan getirilen esirlerden Zeyd b. Hârise b. Şurahbil b. Kâ'b b. Abdüluzzâ b. İmrulkays el-Kelbi'yi, Hâkim b. Hişâm b. Huveylid köle olarak aldı. Hiz. Hatice'nin yeğeni olan Hâkim, Hiz. Hatice'nin isteği üzerine Zeyd'i hediye etti. Hiz. Peygamber de onu Hiz. Hatice'den istedi ve o da verdi. Peygamber de, Zeyd'i azat etti ve onu evlat edindi. Hiz. Peygamber'e, peygamberlik gelmeden önce gerçekleşen bu olayların akabinde, Zeyd'in babası geldi. Zeyd'i, peygamberden isteyen babasına; Zeyd'i serbest bıraktığını söyleyen Hiz. Peygamber, “İstersen kal, istersen babanla

⁵³² İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 497.

⁵³³ وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُنْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ جَرَحٌ فِي أَزْوَاجِ أَذْعَانِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا

⁵³⁴ Ahzâb, 33/37.

dön” dedi.⁵³⁵ Zeyd kalmayı seçti, peygamberlik gelince, Hz. Peygamber’e iman edip Müslüman oldu ve Hz. Alî’den sonra namaz kılan ikinci kişi oldu.⁵³⁶ Allah, Ahzâb Suresi 5. ayeti indirdi:⁵³⁷

*“Evlâtlıklarınızı babalarının soyadlarıyla anın. Bu Allah katında adalete daha uygun bir davranıştır. Eğer onların babalarını bilmiyorsanız o zaman kendileri sizin din kardeşleriniz ve dostlarınızdır. Yanıldığınız hususta size günah yoktur, fakat bilinçli ve kasıtlı olarak yaptıklarınızdan sorumlusunuz. Allah çok bağışlayıcı ve ziyadesiyle esirgeyicidir.”*⁵³⁸ Bu ayet indirilince Zeyd: “Ben Zeyd b. Hârîse’yim” dedi.⁵³⁹

Vâkıd b. Abdullâh b. Abdimenaf b. Arin b. Sa’lebe b. Yebu b. Hanzala b. Mâlik b. Zeyd Menât b. Temîm, Adî b. Kâ’b oğullarının dostlarından.⁵⁴⁰

İbn Hişâm’a göre, Bahiler, Vâkıd’ı köle olarak getirmişti ve Hattâb b. Nüfeyl onu satın almıştı. Onu azat ederek evlat edinmişti. Ahzâb Suresi 5. ayet indirilince Vâkıd: “Ben Vâkıd b. Abdullâh’ım” demiştir.⁵⁴¹

Ahzâb Suresi 5. ayet, Zeyd b. Hârîse⁵⁴² ve Vâkıd b. Abdullâh⁵⁴³ ile ilgili kalıplar *فلما أنزل الله تعالى* şeklinde gelmiştir.

2.2.2. Kalem Suresi 15. Ayet

Nadr b. Hâris b. Alkame b. Kelede b. Abdimenâf b. Abdüddâr b. Kusay,⁵⁴⁴ Kureyş’in azılı müşriklerinden ve Hz. Peygamber’e eziyet edenlerin önde gelenlerindendir. Nadr, İran hikâyelerini, Rüstem ve İsfendiyar kıssalarını öğrenmiş biridir. Hz. Peygamber, insanlara Allah’tan, eski kavimlerin yaşadıklarından aktarınca onlar korktular. Hz. Peygamber’in oradan ayrılmasından sonra Nadr, Hz. Peygamber’in yerine iskân edip kendisinin Hz. Peygamber’den daha güzel ve iyi

⁵³⁵ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 179; Tercüme, Cilt: 1, ss. 314-316.

⁵³⁶ İbn Hişâm, Cilt: 1, s.180.

⁵³⁷ *أَدْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَاِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ وَلَكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا*

⁵³⁸ Ahzâb, 33/5.

⁵³⁹ İbn Hişâm, Cilt. 1, s.180.

⁵⁴⁰ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 183.

⁵⁴¹ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 183.

⁵⁴² İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 180; Tercüme: Cilt: 1, s. 316.

⁵⁴³ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 183; Tercüme: Cilt: 1, s. 327.

⁵⁴⁴ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 210.

hikâyeler bildiğini ve bunları daha güzel anlattığını söyleyince⁵⁴⁵ Nadr hakkında, Kur'an'dan 8 ayet,⁵⁴⁶ indirilmiştir. Kalem Suresi 15. ayetlerden biridir.⁵⁴⁷

*“Ona ayetlerimiz okunduğu zaman, “Öncekilerin masalları!” der.”*⁵⁴⁸

Kalem suresi 15. ayet, İbn Hişâm'ın Sîreti'nde yine Nadr b. Hâris ve yaptıkları, söylediklerine karşılık iki yerde daha geçmektedir.⁵⁴⁹ Kalıbın verilmiş şekli şöyledir: نَزَلَ فِيهِ ثَمَانُ آيَاتٍ مِنَ الْقُرْآنِ.⁵⁵⁰

2.2.3. Tebbet Suresi

Ebû Leheb, kavminin, Hz. Muhammed'in tarafını seçmesi sebebiyle kavmine kızıp ayrıldı. O, kendi kavmine ve Hz. Peygamber'e karşı Kureys'i destekledi. Hint bt. Utbe b. Rebî'ye, Lât ve Uzzâ'ya karşı onlardan ayrıldığını söylemesi, bazen de ölümden sonra olacak şeylerle Hz. Peygamber'in onu tehdit ettiğini, ölümden sonra eline ne geçeceğini, ellerine üfleyip Hz. Peygamber'in dediği şeylerin başına gelmediğini söylemesi⁵⁵¹ hakkında Tebbet Suresi 1. ayet⁵⁵² nazil olmuştur.⁵⁵³

*“Ebû Leheb'in elleri kurusun! Kurudu zaten.”*⁵⁵⁴

İbn Hişâm'a göre “tebbet”; “ziyan” anlamındadır. Bu ayette de kastedilen Ebû Leheb'in iki elini, cehennemdeki cezasıyla, ellerini ziyan ettiği anlaşılmaktadır.⁵⁵⁵ Bu ayet فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِ kalıbıyla gelmiştir.⁵⁵⁶ Tebbet suresinin ikinci kez açıklandığı yerde İbn Hişâm, فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِمَا kalıbıyla vermiştir.⁵⁵⁷ Bu verilmiş şekli de şöyledir:

Hz. Peygamber'i, Allah Teâlâ Kureyslilerden koruduğu, Hâşim ve Muttalip oğulları vesilesiyle Hz. Peygamber'i koruma altına alıp diğer kabilelerin ona zarar

⁵⁴⁵ İbn Hişâm'a göre, En'âm Suresi 93. ayet de geçen ifadedden kastedilen Nadr b. Haris'tir. İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 210.

⁵⁴⁶ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 210.

⁵⁴⁷ إِذَا تَنَزَّلَ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ

⁵⁴⁸ Kalem, 68/15.

⁵⁴⁹ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 210; Tercüme: Cilt: 1, s. 379.

⁵⁵⁰ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 249; Tercüme: Cilt: 1, s. 451.

⁵⁵¹ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 244.

⁵⁵² İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 244.

⁵⁵³ تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ

⁵⁵⁴ Tebbet, 111/1.

⁵⁵⁵ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 244; Tercüme, Cilt: 1, s. 442.

⁵⁵⁶ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 244.

⁵⁵⁷ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 246.

vermelerine engel olunca, Kureyşliler Hz. Peygamber’le alay etmeye, onu çekiştirmeye; hatta daha da ileri giderek düşmanlık etmeye başladılar.⁵⁵⁸ Kur’an’da Kureyş’in yaptıkları ve Hz. Peygamber’e düşmanlık edenlerin durumları hakkında ayetler iniyordu. Bazen bu kişilerin isimleri verilirken bazen de isimler zikredilmeden bütün kâfirler kastediliyordu.⁵⁵⁹

Hakkında vahiy inen ve ismi geçen İslam düşmanlarından biri de Hz. Peygamber’in amcası Ebû Leheb b. Abdülmuttalip ve karısı Ümmü Cemîl bt. Harb b. Ümeyye’dir. Onlar hakkında inen ayette, onlar için “odun hamalı” ifadesi geçmektedir.⁵⁶⁰ Çünkü onlar, Hz. Peygamber’in geçtiği yollara dikenler atarak Hz. Peygamber’e eziyet etmektedir. İkisi hakkında⁵⁶¹ Allah Teâlâ Tebbet Suresi 1-5. ayetleri indirdi: ⁵⁶²

*“Ebû Leheb’in elleri kurusun! Kurudu zaten. Ona ne malı fayda verdi ne de kazandığı başka şeyler. O, alev alev yanan ateşe atılacak! Dedikodu yapıp söz taşıyan karısı da. Boynunda da ipten bükülmüş bir halat bulunacak.”*⁵⁶³

2.2.4. Tevbe Suresi 65. Ayet

Vedia b. Sâbit, Ümeyye b. Zeyd b. Mâlik oğullarındandır. Bu kişi, münafıklara ait olan Dırar Mescidi’ni yapanlardan biridir. O, Hz. Peygamber sohbet ederken gülen, alay eden, sohbetin bozulmasına sebep olan kişidir.⁵⁶⁴ Bu kişi hakkında Tevbe Suresi 65. ayet indirilmiştir:⁵⁶⁵

⁵⁵⁸Bu olay sahife olayından sonra gerçekleşmiştir. Sahife olayı; Kureyşlilerin, Hz. Ömer ve Hz. Hamza’nın Müslüman olmasına ve Habeşistan’a göçen kişilerin orada huzurla yaşadıklarına, Necaşi’nin onları koruduğu haberlerine karşılık Kureyşli müşrikler, Hz. Peygamber’e ve Müslümanlara boykot uygulamak için şartları bir kâğıda yazıp anlaşma ve ahitleşme yaptıkları olaydır. İbn Hişâm, Cilt: 1, ss. 246-247.

⁵⁵⁹ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 246.

⁵⁶⁰ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 246.

⁵⁶¹ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 246.

⁵⁶² تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ (١) مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ (٢) سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ (٣) وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ (٤) فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ

⁵⁶³ Tebbet, 111/1-5.

⁵⁶⁴ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 386; Cilt: 4, s. 406.

⁵⁶⁵ وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِإِلَهِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِؤُنَّ

*“Onlara soracak olsan mutlaka, “Biz lafa dalıyor eğleniyorduk, hepsi bu!” derler. De ki: “Siz Allah ile O’nun ayetleriyle ve peygamberiyle mi eğleniyordunuz?””*⁵⁶⁶

Münafıklar arasında bazı gruplar vardı. Bunların içlerinde Amr b. Avf oğullarından Vedia b. Sâbit ve Selime oğullarının ortağı olan Mahşi b. Humeyyir bulunmaktadır.⁵⁶⁷ Hz. Peygamber ve askerler, Tebük Savaşı’na giderken, onları arkadaşlarına göstererek; Rumlarla savaşmanın, Araplarla savaşmak gibi kolay olduğunu zannetmemesini, onların, Müslümanları esir alacağını söylemiştir. Onun, bunları söylemesindeki amaç; savaşa giden Müslümanları korkutmaktı. Sonra bu sözlerinden ötürü Mahşi b. Humeyyir,⁵⁶⁸ “Hakkımızda vallahi yüz sopa vurulması kararının verilmesini çok isterdim. Çünkü hakkımızda, Kur’an indirilmesinden, kurtulmuş olurduk” dedi.⁵⁶⁹

Hz. Peygamber, Ammâr b. Yâsir’e bu topluluğa ulaşmasını; çünkü onların helak-zelil olduklarını, sözleri söyleyip söylemediğini öğrenmesini ve eğer bunları söylemediklerini dillendirirlerse, dediklerini onlara aktarmasını söyledi. Ammâr b. Yâsir de, onlara ulaşip durumu aktarınca; Hz. Peygamber’e gelip ondan af dilediler. Bu sırada, devenin üstünde olan Hz. Peygamber, devenin karın kısmındaki ipten tutan Vedia b. Sâbit’in, sadece eğlendiklerini söylemesi⁵⁷⁰ üzerine Allah Teâlâ, Tevbe Suresi 65. ayeti indirdi.

Mahşi b. Humeyr’in söylediğine göre; Hz. Peygamber’in onun adından rahatsız olmuş ve adını “Abdullâh” ismiyle değiştirmiştir. Mahşi şehit olup, yerinin gizli kalmasını Allah’tan istedi. Muhaşşin, Yemame Savaşı’nda şehit oldu ve onun bedeni bulunamadı.⁵⁷¹ Bu ayet onun, Yahûdîlerin Dırar Mescidi’ni yapanların arasında olduğunu⁵⁷² göstermektedir. Ayrıca o, peygamber sohbet ederken gülüp, oynayan, sohbeti bozan kişi olduğu söylenmiştir.⁵⁷³

⁵⁶⁶ Tevbe, 9/65.

⁵⁶⁷ İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 405.

⁵⁶⁸ İbn İshak; Muhaşşin b. Humeyr der. İbn Hişâm’a göre, bu kişinin ismi; Mahşi b. Humeyyir’dir. İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 405.

⁵⁶⁹ İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 405.

⁵⁷⁰ İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 405.

⁵⁷¹ İbn Hişâm, Cilt: 4, s. 406; Tercüme, Cilt: 4, s. 246.

⁵⁷² İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 386; Tercüme, Cilt: 2, s. 181.

⁵⁷³ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 386.

2.2.5. Mâide Suresi 11. Ayet

Hız. Peygamber, Amr b. Ümeýye ed-Damri'nin öldürdüğü iki kişinin diyeti hakkında konuşmak için Nadir oğullarına gitti. Onlar, kendi gruplarıyla kalınca, “Muhammed'i bir daha bu kadar yakınıımızda bulamayız. Kim bu evin çatısından onun üstüne kaya atacak ve bizi ondan kurtaracak” dediler. İçlerinden Amr b. Cihâş b. Kâ'b, bu işi kabul etti. Hız. Peygamber'e durum bildirilince oradan ayrıldı.⁵⁷⁴ Bu işi yapmak isteyen kiři ve onun kavmi⁵⁷⁵ hakkında Allah, Mâide Suresi'nden 11. ayeti indirmiştir.⁵⁷⁶

*“Ey iman edenler! Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın; hani bir kavim size el uzatmaya yeltenmişti de Allah onların ellerini sizden çekmişti. Allah'tan korkun! Müminler yalnız Allah'a dayansınlar.”*⁵⁷⁷

Muharib oğullarından Gavres; Gatafân ve Muharib topluluğuna, Hız. Muhammed'i öldürebileceğini söyledi.⁵⁷⁸ Onlar da kabul ettiler. Nasıl öldüreceği hakkında bilgi almak istediler. Gavres ise Hız. Peygamber'e haince bir plan hazırlayıp, tuzak kuracağını söyledi. Sonra o, Hız. Peygamber'in yanına gitti. Hız. Peygamber, ashabıyla beraber oturuyordu. Hız. Peygamber'in kucağında kılıfın içinde gümüş süsleri olan kılıcı bulunmaktaydı. Gavres, Hız. Peygamber'e gelip kılıcına bakmak istediğini söyledi. Kılıcı alıp düşmanca savurmaya başlayan Gavres, Hız. Peygamber'e kendinden korkup -korkmadığını sordu. Hız. Peygamber'in, Allah tarafından korunacağını, kendisine zarar veremeyeceğini söylemesi üzerine Gavres, kılıcı Hız. Peygamber'e geri verdi. Bu sebeple Mâide Suresi 11. ayet indirilmiştir.⁵⁷⁹

İbn İşhâk'tan gelen rivayete göre bu ayet, Nadir oğullarından Amr b. Cahhaz ve düşmanca olan kötü planı hakkında indirilmiştir.⁵⁸⁰

⁵⁷⁴ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 418; Tercüme, Cilt: 2, s. 243.

⁵⁷⁵ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 418; Cilt: 3, s. 146.

⁵⁷⁶ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ عَلَيْكُمْ إِذْ هُمْ قَوْمٌ أَنْ يَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

⁵⁷⁷ Mâide, 5/11.

⁵⁷⁸ Bu olay hicretin dördüncü yılında gerçekleşen Zâtürrika' Gazası'nda korku namazı kılınmasından sonra gerçekleşmiştir. İbn Hişâm, Cilt: 3, s. 144; Tercüme, Cilt: 3, s. 289.

⁵⁷⁹ İbn Hişâm, Cilt: 3, s. 146; Tercüme, Cilt: 3, s. 291.

⁵⁸⁰ İbn Hişâm, Cilt: 3, s. 146.

2.2.6. Haşr Suresi 11-16. Ayetler

Avf b. Hazrec oğullarından olan Abdullâh b. Übey b. Selûl münafıkların ileri gelenlerindendir. Beni Müstalik Savaş'ında, "Hayırlı olanlar, hayırsız olanları Medine'den çıkaracaktır" dediği için hakkında Münafikun Suresi'nin tamamı indirilmiştir. Hz. Peygamber, Nadir oğullarını kuşatma altına aldığında o, "Vallahi sizinle, onlara karşı savaşırız. Sizi memleketinizden çıkartırlarsa, biz de çıkarız" gibi sözleri söyleyen kimselerse Mâlik b. Ebi Kavkal, Süveyd, Dais, Vedia gibi kişilerdir. Vedia, Avf oğulları kabilesindendir. Bu grup onunla aynı topluluktandır ve bu topluluk küçümşenen, değersiz görülen bir topluluktur.⁵⁸¹ Onların hakkında⁵⁸² Allah Teâlâ, Haşr Suresi 11-16. ayetleri indirmiştir.⁵⁸³

*"Şu münafıklık edenleri görüyor musun? Ehli-i Kitap'tan inkârcı yandaşlarına, "Şayet siz çıkarılacak olursanız, bilin ki biz de sizinle beraber çıkarız, sizin hakkınızda (aleyhinizde) kimseye asla itaat etmeyiz. Eğer size savaş açılırsa muhakkak yardımınıza koşarız" diyorlar. Allah şahittir ki onlar düpedüz yalancılardır. Oysa çıkarılırsalar asla onlarla beraber çıkmazlar, onlara savaş açılrsa asla yardımlarına koşmazlar; yardım etmeye kalksalar da, muhakkak arkalarını dönüp kaçarlar. Ve sonunda onlar yardımsız kalırlar. Şu bir gerçek ki, yüreklerinde size karşı duydukları korku Allah'a karşı duyduklarından daha şiddetlidir. Çünkü onlar anlayışı kıt bir topluluktur! Onların topu birden sizinle, ancak müstahkem yerlerde ve siperler ardında olduklarında savaşırılar. Kendi aralarındaki gerginlik ve çatışma şiddetlidir: Sen onları birlik içinde sanırsın, oysa kalpleri dağınıktır. Çünkü onlar aklını iyi kullanamayan kimselerdir. Kendilerinden az öncekilerin durumu gibi: Onlar yaptıklarının cezasını tatmışlardı ve onları elem veren bir azap beklemektedir. Tıpkı şeytanın durumu gibi: Hani o insana "İnkâr et" der; o inkâr edince de, "Bilesin ki benim seninle ilgim yok, ben âlemlerin rabbi olan Allah'tan korkarım" der."*⁵⁸⁴

⁵⁸¹ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 389; Tercüme, Cilt: 2, s. 185.

⁵⁸² İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 389; Cilt: 3, ss. 134-136.

⁵⁸³ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (١١) كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ (١٦)

⁵⁸⁴ Haşr, 59/11-16.

Haşr suresi 11-16. ayetlerin tekrar açıklandığı es-Sîretü'n Nebeviyye'de, Nadir oğulları hakkında, Haşr Suresi'nin bütün bir şekilde indirildiği bildirilmektedir. Abdullâh b. Übey ve arkadaşlarının yaptıkları örneklerle aktarılmış; burada azap görenlerin, Kaynukâoğulları olduğu ifade edilmiş, bu aktarışın rivayet kalıbı da *ثم قال تعالى* şeklinde verilmiştir.⁵⁸⁵

2.2.7. Tevbe Suresi 49. Ayet

Beni Cüşem b. Hazrec'den ve Selimeoğulları'ndan olan Ced b. Kays, Tebük Savaşı'na hazırlık yapılırken, "Ey Allah'ın Peygamberi! Benim fitneye düşmeme izin verme, bana izin ver. Çünkü ben kadınlara çok düşkün biriyim. Bu savaştığımız kadınları (sarı benizli yani Rumları) görürsem dayanamam." dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, savaşa katılmamasına izin verdi.⁵⁸⁶ Ced b. Kays'ın bu sözlerine karşılık,⁵⁸⁷ hakkında Tevbe Suresi 49. ayet indirildi:⁵⁸⁸

*"İçlerinden "Aman bana izin ver, başımı derde sokma!" diyenler de var. Ama bilmiş olsunlar ki asıl (bu tutumlarıyla) belânın içine düşmüş oldular. Cehennem inkârcıları mutlaka kuşatacaktır."*⁵⁸⁹

Ced b. Kays, burada gerçekleşmemiş bir durumdan korktuğunu ifade ederken, aslında kendisinin savaşa gitmemek veya ölmek için bir bahane öne sürmüştür; ancak Allah Teâlâ, onun gerçek niyetini bildiğini ifade etmek için "Cehennem inkârcıları mutlaka kuşatacaktır" buyurmuştur.⁵⁹⁰

Sîret-i İbn Hişâm'da bu ayet iki farklı yerde ve iki farklı kalıpta verilmiştir.⁵⁹¹ Ancak bu ayetin farklı yerde ve farklı kalıpta gelmesine rağmen Ced b. Kays hakkında indirildiği ifade edilmiştir.

2.2.8. İsrâ Suresi 60. Ayet

⁵⁸⁵ İbn Hişâm, Cilt: 3, ss. 134-136; Tercüme, Cilt: 3, ss. 274-275.

⁵⁸⁶ İbn Hişâm, Cilt: 4, ss. 237.

⁵⁸⁷ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 388; Cilt: 4, s. 398.

⁵⁸⁸ وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ اِنَّنِي لِي وَلَا تَقْنِيَّ اِلَّا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا وَاِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ

⁵⁸⁹ Tevbe, 9/49.

⁵⁹⁰ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 388; Cilt: 4, s. 398.

⁵⁹¹ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 388; Cilt: 4, s. 398; Tercüme, Cilt: 2, s. 185; Cilt: 4, s. 237.

İsrâ' suresi 60. ayet es-Sîre'de iki farklı kalıpla ele alınmış olup bu kalıpların birinci verilîş şekli şöyledir: وَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيمَنْ ارْتَدَّ عَنْ إِسْلَامِهِ لَذَلِكَ.⁵⁹² Ele alınan konu İsrâ olayı ve Hz. Ebû Bekir'e "Sıddık" lakabının verilmesi ile alakalıdır: Hasen Basri aktardı ki: Hz. Peygamber, İsrâ için çıktığında, Cebrail (a.s) onu takip etti. Sonra Beytûlmakdis'e geldiler. Orada Hz. İbrahim, Hz. Mûsâ ve Hz. İsrâ gibi bazı peygamberlerin bulunduğu bir topluluğa Hz. Muhammed, imam olarak namaz kıldırıldı. Namaz sonrası Hz. Peygamber'e iki kap ikram edildi. Hz. Peygamber, kaplardan süt olanı seçti ve içti. İçki olan kabı terk etti. Cebrail (a.s), Hz. Peygamber'e, "Sen ve ümmetin doğruyu seçtiniz; size içki haram, süt ise helal kılındı" buyurdu. Sonra Hz. Peygamber, Mekke'ye geldi.⁵⁹³

Hz. Peygamber, sabah Mekke'de Kureyşlilere seslendi, yaşadıklarını anlattı. Onların çoğu inanmadılar. Çünkü ticaret kervanı Şam'a bir ayda gider, bir ayda gelirdi. Müslümanlardan bu olayı duyanların çoğu, dinden döndüler. İnsanlar bu durumu Hz. Ebû Bekir'e haber verdiler. Hz. Ebû Bekir önce iftira attıklarını zannetti; sonra duyduklarının doğru olduğu söylenince Hz. Peygamber tasdik etti. Mescide gidip Hz. Peygamber'den doğrusunu dinlemek isteyen Hz. Ebû Bekir, "Ya Rasûlullah, senin Beytûlmakdis'e gittiğini söylüyorlar, bana orayı anlatır mısın? Ben oraya daha önce gittim" demesi üzerine Hz. Peygamber'in gözünün önüne Beytûlmakdis getirildi ve peygamber gördüklerini anlattıkça Hz. Ebû Bekir, "Doğru söyledin, şahitlik ederim ki sen, Allah'ın Peygamberi'sin" dedi. Onun bu sözlerinin üzerine Hz. Peygamber, "Ey Ebû Bekir, Allah'a yemin olsun ki sen Sıddık'sın" dedi ve bu lakap o gün verildi. Allah Teâlâ dinden dönenler için Kur'an'dan İsrâ' Suresi 60 ayeti indirdi.

Hz. Hatice'den gelen bir rivayette Hz. Peygamber'in, İsrâ' yolculuğunda bedeninin kaldığı ruhu ile yükseldiği belirtilmektedir. Muâviye'den gelen rivayette ise, İsrâ olayının Allah tarafından gösterilen sadık bir rüya olduğudur. Bunların hepsi de doğrudur. Çünkü peygamberler, Allah'tan gelen vahyi sadece uyanıkken almazlar,

⁵⁹² İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 288.

⁵⁹³ İbn Hişâm, Cilt: 2, ss. 287-288.

uykudayken de alırlar.⁵⁹⁴ Nitekim Allah Teâlâ, Saffat Suresi 102. ayette şöyle buyurmuştur:⁵⁹⁵

“Çocuk, babasıyla beraber iş güç tutacak yaşa gelince babası ona, “Yavrucuğum” dedi, “Rüyamda seni kurban ettiğimi gördüm; düşün bakalım sen bu işe ne diyeceksin?” Dedi ki: “Babacığım! Sana buyurulanı yap; inşallah beni sabredenlerden biri olarak bulacaksın.””⁵⁹⁶

İbn Hişâm, İsrâ’ Suresi 60. ayetini ikinci kez, Duhân Suresi 43-46 ayetlerin indirilmesi konusunda mühl kelimesi açıklamak için zikretmiştir.⁵⁹⁷ Mühl ile ilgili gelen rivayetin kalıbı فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِ şeklindedir.⁵⁹⁸ Ona göre mühl; bakır, kurşun ya da buna benzer eritilebilen bir çeşit madendir. İbn Hişâm, Ebû Ubeyde’nin açıklamasını aktardıktan sonra İbn Mes’ûd’un tefsirini nakletmiştir. Ömer b. Hattab, Abdullâh b. Mes’ûd’u Kufe’ye vali olarak atamıştı. Bir gün gümüş eritilmesini istemiş, içindeki çözelti renklenmeye başlamıştı. Dışarıda olan birilerini içeri çağırarak onlara mühlenin asıl rengini göstermiştir.⁵⁹⁹

İbn Hişâm, İbn Mes’ûd’un açıklamasından sonra, Hz. Ebû Bekir’in öleceği zaman, yıkanmış iki elbise istediğini ve onlarla kefenleneceğini söyledi. Kızı Hz. Aişe, bunlara ihtiyacı olmadığını, yeni bir kefen alması gerektiğini, babasına söylemesi üzerine Hz. Ebû Bekir’in, “Kefen, bir saatliktir. Sonra cerahate karışır,” demiştir.⁶⁰⁰

İbn İshâk’a göre, Allah Teâlâ, bu konu hakkında⁶⁰¹ İsrâ’ Suresi 60. ayeti de indirmiştir:⁶⁰²

“Hani sana, “Rabbin insanları çepeçevre kuşatmıştır” demiştik. Sana gösterdiğimiz o rüyayı ve Kur’an’da lânetlenen ağacı, sadece insanları sınamak için

⁵⁹⁴ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 289; Tercüme, Cilt: 2, ss. 45-48.

⁵⁹⁵ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ

⁵⁹⁶ Saffat, 37/102.

⁵⁹⁷ إِنْ شَجَرَتِ الزُّقُومِ (٤٣) طَعَامُ الْإِثِيمِ (٤٤) كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ (٤٥) كَغَلِيِّ الْحَمِيمِ (٤٦)

“Zakkum ağacı günahkârın yiyeceğidir. O, karınlarda, fokurdayan su misali kaynayan bir tortu gibidir.” İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 253.

⁵⁹⁸ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 254; Tercüme, Cilt: 1, ss. 458-459.

⁵⁹⁹ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 253-254; Tercüme, Cilt: 1, s. 458.

⁶⁰⁰ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 254; Tercüme, Cilt: 1, ss. 458-459.

⁶⁰¹ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 254; Cilt: 2, s. 288.

⁶⁰² وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ وَمَا جَعَلْنَا الرُّءْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ وَنُخَوِّفُهُمْ فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا طُغْيَانًا كَبِيرًا

meydana getirdik. Biz onları korkutan uyarılarda bulunuruz, fakat bu onların taşkınlıklarını iyice arttırmaktan başka bir şey sağlamaz.”⁶⁰³

2.2.9. Âl-i İmrân Suresi 12-13. Ayetler

Kureyş’te, Bedir Savaşı’nda müşrikler mağlup oldu. Hz. Peygamber, Medine’ye gelince, Yahûdî olan Kaynukâ oğullarına, kendi çarşılarında seslendi: “Ey Yahûdî topluluğu, Kureyş gibi yenilmeden önce Müslüman olun” dedi. Onlar da: “Ey Muhammed, savaşı kazanmak ve galip gelmek sizi aldatmasın, sevindirmesin. Sen orada savaşmayı bilmeyen Kureyşlileri öldürdün. Vallahi bizimle savaşamazsın; bizimle savaşırsan yenilirsin” diye karşılık verdiler.⁶⁰⁴ Allah Teâlâ, onların bu sözlerine karşılık,⁶⁰⁵ Âl-i İmrân Suresi 12. ve 13. ayetleri indirdi.⁶⁰⁶

*“(Resulüm!) İnkâr edenlere de ki: Yakında mağlûp olacaksınız ve cehenneme sürükleneceksiniz. Orası ne kötü bir kalma yer! (Bedir’de) karşı karşıya gelen şu iki grupta sizin için büyük bir ibret vardır: Biri Allah yolunda çarpışan (mümin) grup, diğeri ise gözleriyle bunları kendilerinin iki misli imiş gibi gören kâfir grup. Allah dilediğini yardımıyla destekler. Elbette bunda basiret sahipleri için büyük bir ibret vardır.”*⁶⁰⁷

Bu ayetler es-Sîre’de iki yerde verilmiştir.⁶⁰⁸ Aynı konu farklı cümlelerle, farklı kalıplarla⁶⁰⁹ verilmiştir. Verilen kısımların birinde, rivayet aktarımı da verilmiştir. Verilen silsile şu şekildedir: “İbn Hişâm, İbn İshâk’tan, o da Said b. Cübeyr’den veya İkrime’den, o da İbn Abbâs’tan dedi ki,” Bu silsile aynı ayetlerin aktarılan diğer kısmında verilmemiştir.⁶¹⁰

⁶⁰³ İsrâ’, 17/60.

⁶⁰⁴ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 410; Tercüme, Cilt: 2, ss. 224-225.

⁶⁰⁵ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 410; Cilt: 3, s. 8.

⁶⁰⁶ قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا سَعْتٌ وَلَٰكِنْ سَعْتُهُمْ لَا تُغْنِي عَنْهُمْ كُفْرَهُمْ وَلَا يُنصِرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْ لَهُمْ آلِهَةٌ غَيْرُ اللَّهِ لَا بَلْ هُمْ كَافِرُونَ (١٢) قَدْ كَانَ لَكُمْ آيَةٌ فِي فِئَتَيْنِ الْتَقَتَا فِئَةٌ تُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأُخْرَىٰ كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُمْ مِثْلَهُمْ رَأْيَ الْعَيْنِ وَاللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصَرِهِ مَن يَشَاءُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ (١٣)

⁶⁰⁷ Âl-i İmrân, 3/12-13.

⁶⁰⁸ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 410 ve Cilt:3, s. 8; Tercüme, Cilt: 2, ss. 224-225 ve Cilt: 3, s. 71.

⁶⁰⁹ ما نزل هؤلاء الآيات الا فيهم ve فأنزل الله تعالى في ذلك من قولهم

⁶¹⁰ İbn Hişâm, Cilt: 3, s. 8; Tercüme: Cilt: 3, s. 71.

2.2.10. Âl-i İmrân Suresi 86. Ayet

Hâris b. Süveyd, Uhud Savaşı'nda Mücezzet b. Ziyâd el-Belevî ile Dubey oğullarından Kays b. Zeyd'i öldüren bir münafıktır. Savaşta, Müslümanlar tarafının ittifakındaydı. Hâris b. Süveyd, savaşta karşı tarafla karşılaşınca iki kişinin üzerine atladı ve hemen onları öldürdü. Sonra da Kureyş tarafına geçti. İbn Hişâm'a göre; Mücezzet b. Ziyâd, Evs-Hazrec savaşlarının birinde Süveyd b. Sâmit'i öldürdü. Uhud Savaşı'nda ise Hâris b. Süveyd, Mücezzet b. Ziyâd'ı öldürmek istedi ve sadece onu öldürdü.⁶¹¹

İbn İshâk'tan gelen rivayete göre ise, Hz. Peygamber, Hz. Ömer'in imkânı olursa savaşta onu öldürmesini istemiştir. Ancak Hz. Ömer, onu öldürme imkânı bulamadı.

Hâris b. Süveyd, Mekke'ye gitti. Sonra kardeşi Cülâs'a haber gönderdi. Çünkü o tövbe edip kavmine geri gelmek istiyordu.⁶¹² İbn Abbâs'tan aktarılan bilgiye göre⁶¹³ Yüce Allah, Âl-i İmrân Suresi 86. ayeti indirdi:⁶¹⁴

*“İman edip bu resulün hak olduğuna şahit olduktan ve kendilerine apaçık kanıtlar geldikten sonra inkârcılığa sapan bir kavme Allah nasıl hidayet nasip eder? Allah zalimler topluluğunu doğru yola iletmez.”*⁶¹⁵

Bu ayet de Sîret-i İbn Hişâm'da iki kez tekrarlanmış⁶¹⁶ ve farklı kalıplarda ifade edilmiştir. Anlatılan konunun veriliş şekli de şu şekildedir:

Uhud Savaşı'nda öldürülenlerden biri de Fityen oğullarından Muhayrik'tır. Savaş başladığında Yahûdîlere seslenmiş; ancak onlar cumartesi günü olması nedeniyle savaşmayacaklarını söylemişlerdir. Muhayrik duyduklarına karşılık savaş malzemelerini alarak, “Eğer ölürsem servetim Muhammed'indir, istediği şekilde kullanabilir” dedi ve Hz. Peygamber'in yanında öldürülünceye kadar savaştı. Hz. Peygamber onun hakkında, “Yahûdîlerin en hayırlısı Muhayrik'tır” dedi. Ardından Mücezzet b. Ziyâd'ın öldürülmesi hakkında bilgi verilmiştir. İbn Hişâm'a göre; Hâris b. Süveyd, Kays b. Zeyd'i öldürmemiştir. Çünkü İbn İshâk, Uhud Savaşı'nda

⁶¹¹ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 384; Tercüme, Cilt: 2, s. 177.

⁶¹² İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 384; Tercüme, Cilt: 2, s. 177.

⁶¹³ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 384 ve Cilt: 3, s. 44.

⁶¹⁴ كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ وَشَهِدُوا أَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ وَجَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

⁶¹⁵ Âl-i İmrân, 3/86.

⁶¹⁶ İbn Hişâm, Cilt: 2, s. 384 ve Cilt: 3, s. 44; Tercüme, Cilt: 2, s. 177 ve Cilt: 3, ss. 120-121.

öldürülenlerin isimlerini verirken Kays'ın ismini vermemiştir. Hâris, sadece Mücezzer'i öldürmüştür.⁶¹⁷

Hâris b. Süveyd'in öldürülmesi ise; Hz. Peygamber ashabıyla beraberken, Hâris, Medine'deki bahçenin birinden onların önüne çıktı. Hâris b. Süveyd'in üzerinde kırmızı bir elbise bulunmaktaydı. Hz. Peygamber, Hz. Osmân'a emretti ve onun boynunu vurdurttu.⁶¹⁸

2.2.11. Bakara Suresi 89. Ayet

İbn Hişâm'ın, İbn İshâk'tan aktardığına göre, o da, Âsım b. Ömer b. Katâde; Bu ayetin kendileri hakkında olduğunu belirtmiş ve Allah'ın rahmetinin yanında İslam'ı seçmemizdeki sebebi şu şekilde açıklamıştır: “Bizler müşriktik, putlara tapardık. Yahûdîler ise Ehli Kitap'tandı. Onlarda ilim çok fazlaydı. Aramızda hep bir münakaşa, tartışma olurdu. Onların sevmediği şeyleri yaptığımızda: “Bir peygamber gelecek, vakti yaklaştı; bizler ona itaat edeceğiz. Sizleri, Ad ve İrem kavimleri gibi öldürürüz” diyerek tehdit ederlerdi. Hz. Peygamber, Kureyş'ten çıkınca bizler ona tabii olduk, itaat ettik; ancak onlar reddettiler, inkâr ettiler. Allah da onlar hakkında,⁶¹⁹ Bakara Suresi 89. ayeti indirdi.⁶²⁰

*“Onlara Allah katından ellerindekini (Tevrat) doğrulayan bir kitap gelince, daha önce kâfirlere karşı zafer isterlerken işte şimdi bilip tanıdıkları (Kur'an) kendilerine gelince onu inkâr ettiler. Allah'ın lâneti böyle inkârcıларdır.”*⁶²¹

İbn Hişâm'a göre, “يَسْتَفْتِحُونَ” “yestefihûne” kelimesi; “yardım isterler” anlamındadır. Bu kelimenin mastarı “istiftahtır.” Bu kelime ayrıca “hâkime giderler” anlamına da gelmekte ve kullanılmaktadır.⁶²² Yüce Allah Kur'an'da A'râf Suresi 89. ayette de bu kelimeyi⁶²³ bu şekilde ifade etmiştir:⁶²⁴

⁶¹⁷ İbn Hişâm, Cilt: 3, s. 44; Tercüme, Cilt: 3, s. 120.

⁶¹⁸ İbn Hişâm, Cilt: 3, s. 44; Tercüme, Cilt: 3, s. 121.

⁶¹⁹ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 156 ve Cilt: 2, s. 406.

⁶²⁰ وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ

⁶²¹ Bakara, 2/89.

⁶²² İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 156; Tercüme, Cilt: 1, s. 273.

⁶²³ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 156.

⁶²⁴ قَدْ افْتَرَيْنَا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا إِنْ عُدْنَا فِي مِلَّتِكُمْ بَعْدَ إِذْ نَجَّيْنَا اللَّهُ مِنْهَا وَمَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَعُودَ فِيهَا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّنَا وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ

*“Doğrusu Allah bizi ondan kurtardıktan sonra tekrar sizin dininize dönersek Allah hakkında yalan uydurmuş oluruz. Rabbimiz Allah dilemedikçe sizin dininize dönmemiz bizim için olacak şey değildir! Rabbimiz’in ilmi her şeyi kuşatmıştır. Biz sadece Allah’a dayanırız. Ey Rabbimiz! Kavmimizle bizim aramızda adaletli hükmünü ver. Sen hüküm verenlerin en hayırlısısın.”*⁶²⁵

İbn Hişâm, bu ayeti de iki yerde vermiştir.⁶²⁶ Aynı olayı benzer ifadeyle tekrar aktarmıştır. Fakat ilk verildiği ayetteki gibi bazı kelimeleri açıklamış, başka ayetlerle örneklemiştir.⁶²⁷

⁶²⁵ Araf, 7/89.

⁶²⁶ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 156; Cilt: 2, s. 406; Tercüme, Cilt: 1, s. 273; Cilt: 2, s. 208.

⁶²⁷ İbn Hişâm, Cilt: 1, s. 156; Tercüme, Cilt: 1, s. 273.

SONUÇ

İbn Hişâm (218/828), Basra'da dünyaya gelmiştir. İbn Hişâm'ın, Himyeri kabilesinin, Meâfir koluna mensuptur. İbn Hişâm'ın, Basra'ya, Mısır'a, Fustat'a gittiği ve buralarda yaşadığı da bilinmektedir. O, İbn İshâk'ın eserini inceleyip revize etmiş ve ortaya özgün bir eser çıkarmıştır.

Siyer alanında önemli bir kaynak olan es-Sîretü'n-Nebeviyye, İbn Hişâm'ın ilim dünyasına bıraktığı önemli bir eserdir. Eserde, Hz. Peygamber'in hayatı baştan sona verilirken, ayetlerin iniş sebepleri hakkında da çokça açıklama yapılmıştır. es-Sîre'de ayrıca ayetlerde geçen, anlaşılması zor veya farklı anlamlara gelebilecek kelimeler de açıklanmıştır. Kelimelerle ilgili açıklamalara bakılınca İbn Hişâm'ın kendine özgü bir şekilde yorumladığı görülür.

İbn Hişâm'ın eserinde sadece Hz. Peygamber'in hayatı ile ilgili sebab-i nüzul bilgileri yer almamaktadır. Çok zengin bir içeriğe sahip olan bu eser, tefsir ve hadis konusunda da geniş malumat içermektedir. Eserde zikredilen kişiler hakkında detaylı bilgiler veren İbn Hişâm'ın, iyi bir nesep bilgisi olduğu da görülmektedir. Dolayısıyla es-Sîretü'n-Nebeviyye İbn Hişâm'ın tefsir, hadis, tarih ve nesep ilmindeki önemini göstermektedir.

es-Sîretü'n-Nebeviyye tefsir ilmi bağlamında incelendiğinde bu eserde yer yer kelime izahlarının yapıldığı görülmektedir. Bu izahlarda Arap dili ve Cahiliye dönemi ağırlıklı olmak üzere şiir ilminden yararlanılmıştır. Ayetlerin ayetle açıklanması ise es-Sîre'de uygulanan diğer bir tefsir yöntemidir. Bilhassa ayetlerin anlaşılmasında illet ve hikmetlerinin anlaşılacak her dönem en iyi şekilde hayata tatbik edilmesinde önemi, açık olan sebab-i nüzul malumatı ise es-Sîre'de çok fazladır.

Es-Sîre'ye sebebi nüzul bilgisi bağlamında bakıldığında bazı surelerden daha çok yararlanıldığı göze çarpmaktadır. Bunların bazıları; Bakara, Âl-i İmrân, Mâide, Nisâ, Ahzâb, Enfâl, Tevbe, Fetih sureleridir.

İbn Hişâm'ın es-Sîre'de, Hz. Peygamber'in hayatını anlatırken naklettiği sebab-i nüzulla ilgili rivayetler vahyin iniş sürecini de gözler önüne sermektedir. Bu rivayetler ilk dönem toplumu itikadi sapkınlıklardan kurtuluş sürecini; hicret sonrası ibadetler ve muamelatı içine alan fıkhi hükümlerin tedriciliğini göstermektedir. Kimi

zaman müşrik ve münafıkların söz, davranış, plan ve tuzaklarını göstermektedir. Kimi zaman da ehli kitapla ilişkilerin gelişme sürecini ortaya koymaktadır. Kimi zaman iyi bir davranışı yüceltme, kötü bir davranışı yeme, Müslüman olan veya olmayanların sorularına cevap gibi çeşitli nitelikler arz etmektedir. Sonuçta da ayetlerin net ve daha açık, anlaşılır olmasına katkı sağlamıştır.

Esbab-ı nüzul, ayetlerin içerdiği hüküm veya hikmetin dışında, Kur'an'ın indiği ortamın anlaşılmasını, vahyin indiği ortamın, zihinlere resmedilmesi açısından önemlidir. Nüzul sürecinde yaşanan olayların, doğru anlaşılmasını isteyen kişi; bunu sebebi nüzule başvurmakla sağlayabilir.

Nüzul rivayet kalıpları, Kur'an'da belirtilmemiş veya Hz. Peygamber tarafından zikredilmemiştir. Bizler, bu rivayet kalıplarını, sahabenin aktardığı durumlarla bilmekteyiz. Onlarda, bu bilgiyi Hz. Peygamber'den işiterek almışlardır.

İbn Hişâm, eserde nüzul sebepleri zikredilen ayetlerden sonra, ilgili ayete dair farklı sahabenin görüşlerine de yer vermiştir. Örneğin İsrâ' Suresi 60. ayette geçen "mühl" kelimesini açıklarken Hasan Basri'nin, İbn Mes'ûd'un görüşlerini de vermiştir.

Eserinde birçok esbab-ı nüzul rivayeti zikreden İbn Hişâm, genellikle açıklayacağı, bilgi vereceği ayetten önce, olayı aktarmıştır. Olaydan sonra rivayet kalıbı kullanarak "bu ayet falan konu hakkında indirildi," "Yüce Allah, bu ayeti falan kişi hakkında indirdi," "bu ayet şunların sözlerine-davranışlarına karşılık indirildi" şeklinde sunmuştur.

İbn Hişâm, olayı aktarıp, ayetin nüzul sebebini bildirdikten sonra, bazen ayette geçen bir kelimenin sözlük anlamını vermiştir. Anlamını verdiği kelimeyi İbn Hişâm, bir şiirle, Arapça bir cümleyle veya başka bir ayetle yorumlamıştır. İbn Hişâm, Nûr Suresi 22. ayet hakkında bilgi verdikten sonra, "Vela ye'teli ülül fadli" cümlesini; "hali vakti yerinde olan yemin etmesin" anlamında kullanmıştır. "Eliyye" kelimesini "yemin" anlamında kullanmıştır.

es-Sîretü'n-Nebeviyye'yi incelediğimizde, nüzul rivayet kalıplarının, dağınık bir şekilde olduğunu düşündüğümüzden, kalıpları tespit ederek tablo şekline dönüştürdük. Bunu yapmadaki amacımız, nüzul kalıplarının zihinde net bir şekilde fotoğraflanmasını sağlamaktır. Tablolara gelince, öncelikle İbn Hişâm'a ait olan, tespit ettiğimiz nüzul kalıplarında zikredilen ayetleri, İbn Hişâm'ın aktardığı sıra ile

sınıflandırdık. Nüzul rivayetlerine bakıldığında, aynı kalıpla verilen ayetlerin; farklı olayları kapsadığını gördük. Ya da aynı konuyla ilgili zikrettiği ayetlerde; farklı rivayet kalıpları kullanıldığını belirledik. Bunun sonucunda esbab-ı nüzul bilgisi verilen ayetlerin, konulara göre dağılım tablosunu oluşturduk. Bunların daha iyi anlaşılmasını sağlamak için tabloların açıklamalarını yaptık.

İbn Hişâm'ın, sebeb-i nüzulüne dair rivayet naklettiği her ayette, yorum veya açıklama yapmadığını fark ettik. Bu ayetlerden hangilerinde İbn Hişâm'ın, yorum yaptıklarını tespit ettik ve yorum yapılan ayetleri tablo şeklinde verdik.

İbn Hişâm'ın, bazı ayetleri tekrarladığını saptadık. Bu ayetleri, ayrı bir başlık altında değerlendirdik. Bu ayetler; Ahzâb Suresi 5, Kalem Suresi 15, Tebbet Suresi, Tevbe Suresi 65, Mâide Suresi 11, Haşr Suresi 11-16, Tevbe Suresi 49, İsrâ' Suresi 60, Âl-i İmrân Suresi 12-13, Âl-i İmrân Suresi 86, Bakara Suresi 89'dur. Bu ayetlerin, farklı konuları kapsadığı da dikkatimizi çekmiştir. İbn Hişâm, bu ayetlerle ilgili, bazen yorum yapmakta; bazen de sessiz kalmaktadır. Ayetler incelendiğinde, ayetlerin zikredildikleri yerlerde, hepsinin rivayet silsilesinin verilmediği sonucuna da ulaşılmıştır.

İbn Hişâm, her ayette, olaylar veya durumlarla ilgili nüzul zamanı ya da nüzul yeri hakkında bilgi vermediğini belirledik. Bunun için eserde, ayetin indiği yer veya zaman bilgisini tablo şeklinde verdik.

Esbab-ı nüzul bilgisi dâhilinde, İbn Hişâm'ın eseri olan es-Sîretü'n-Nebeviyye'nin, eğitim verilen kurumlarda, temel eser olarak okutulması gerektiğini düşünmekteyim.

KAYNAKÇA

Altuntaş, Halil ve Muzaffer Şahin. **Kur'an-ı Kerim Meali**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2007.

Cerrahoğlu, İsmail. “**İbn Hişâm ve Sîresi’ndeki Garibu’l-Kur’an’ı**”, İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1977, sayı: 3, ss. 1-28.

Ege, Hasan. **İslam Tarihi Sîret-i İbn Hişâm Tercemesi**, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1985.

Ebu’l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed Ragıb el-İsfehânî. **el-Müfredât fî Garîbi’l-Kur’ân**, thk: Safvân Adnan Dâvudî, Dâru’l-Kalem, Beyrut, h.1430.

Fayda, Mustafa. “**İbn Hişâm**”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1999, Cilt: 20, ss. 71-73.

Güneş, Abdülbaki ve Mehmet Yolcu. **Müfredat Kur’an Kavramları Sözlüğü**, Çıra Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2012.

Hasan, İzzet ve Çağatay Necdet. **H. Muhammed’in Hayatı (Es-Sîretü’n-Nebeviyye)**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1971.

İbn Hişâm. **Sîretü’n-Nebeviyye**, Darü’l-Hadis Yayınları, Kahire, 2006.

İbn Kesir, ed-Dımeşki eş-Şafii. **el-Bidaye ve’n-Nihaye**, Mektebetü’l-Meârif, h. 1410, m. 1990, Beyrut.

İbn Manzur, Muhammed b. Mükerrrem b. Alî Ebu’l-Fadl Cemâlüddîn. **Lisanü’l-Arab**, 3. Baskı, Dâru Sâdır, Beyrut, h. 1405.

Kâtip Çelebi, Mustafa b. Abdillâh Hacı Halife. **Keşfü’z-Zünûn an Esâmii’l-Kütübi ve’l-Fünûn**, Mektebetü’l-Müsennâ, Bağdat, 1941-1943.

Küçükaşçı, Mustafa Sabri. “**Süheyli**”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1999, Cilt: 38, ss. 30-32.

Küçükaşçı, Mustafa Sabri. “**Umretü’l-Kaza**”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2012, Cilt: 42, ss. 153-155.

Mutçalı, Serdar. **Arapça-Türkçe Sözlük**, Dağarcık Yayınları, İstanbul, 1995.

Öz, Şaban. “**İlk Siyer Kaynakları ve Müellifleri**”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları (İslam Tarihi), Doktora Tezi, Ankara, 2006.

Özel, Mustafa. “**Bir Tefsir Kaynağı Olarak İbn Hişâm’ın es-Sîresi**”, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2001, sayı: 14, ss. 205-215.

Öztürk, Abdülvehhab. **İslam Tarihi Sîret-i İbn Hişâm**, Kahraman Yayınları, İstanbul, 2016.

Serinsu, Ahmet Nedim. **Kur’an ve Bağlam**, Şule Yayınları, İstanbul 2012.

Es-Suyuti, Celalüddin. **Buğyetü’l-Vuat fi Tabakati’l-Luğaviyyin ve’n-Nühat**, Mısır, h. 1384, m. 1965.

Es-Süheyli, Abdurrahman. **er-Ravdü’l-Ünüf**, Kahire, h. 1387, m.1967.

Uzun, Mehmet. “**İlk Dönem Tarih Eserlerinde Tefsir Rivayetleri (Es-Sîretü’n-Nebeviyye)**”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yüksek lisans Tezi, Ankara, 2011.

Yazıcı, İshâk. “**Bahîre** ”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 1999, cilt: 4, s. 487.

Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân. **Siyeru E’lâmi’n-Nübelâ**, thk: Şuayb el-Arnâvut, Müessesetü’r-Risale, h.748, m. 1374.

Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân. **Tarihu’l-İslam**, Arapça Kitap Evi, h.748, m. 1374.

Ziriklî, Hayreddin b. Mahmûd b. Muhammed b. Alî b. Fâris. **el-E’lâm Kâmûsü Terâcim**, 15. Baskı, Dâru’l-İlm Li’l-Melâyîn, Beyrut.

EKLER

Ek 1: İbn Hişâm'ın Es-Siresi'nde Sure Ve Ayetlerin Veriliş Sırası Ve Geçtiği Cilt Numarasına Göre Dağılımları

Sıra No	es-Sîre'de Geçen Sureler Ve Ayetler	es-Sîre'de Geçen Sayfa Numarası	es-Sîre'de Geçtiği Cilt Numarası			
			1. Cilt	2. Cilt	3. Cilt	4. Cilt
1.	Sebe' 34/15-16	26	X			
2.	Burûc 85/4-8	41	X			
3.	Tevbe 9/37	47	X			
4.	En'âm 6/136	72	X			
5.	En'âm 6/139-144	78	X			
6.	Mâide 5/103	78	X			
7.	Yûnus 10/59	78	X			
8.	Bakara 2/199	151	X			
9.	A'râf 7/31, 32	151	X			
10.	Bakara 2/89	156	X			
11.	A'râf 7/89	156	X			
12.	Alak 96/1-5	172	X			
13.	Bakara 2/185	174	X			
14.	Duhâ 93/9-11	176	X			
15.	Ahzâb 33/5	180	X			
16.	Ahzâb 33/5	183	X			
17.	Müddessir 74/11-16	189	X			
18.	Müddessir 74/17-25	190	X			
19.	Hicr 15/90-93	190	X			
20.	Müddessir 74/1, 2	205	X			
21.	Kalem 68/15	210	X			
22.	Meryem 19/64	211	X			
23.	İsrâ' 17/85	216	X			
24.	Lokmân 31/27	217	X			
25.	Furkân 25/1-7	217	X			

26.	Furkân 25/20	217	X			
27.	İsrâ' 17/90-93	217	X			
28.	Ra'd 13/30	218	X			
29.	Alak 96/9-19	219	X			
30.	Sebe' 34/47	220	X			
31.	Müddessir 74/31	220	X			
32.	İsrâ' 17/110	221	X			
33.	İsrâ' 17/45, 46	222	X			
34.	Leyl 92/5-21	225	X			
35.	Tebbet 111/1	244	X			
36.	Tebbet 111/1-5	246	X			
37.	Hümeze	248	X			
38.	Meryem 19/77-80	249	X			

39.	En'âm 6/108	249	X			
40.	Furkân 25/5, 6	249	X			
41.	Kalem 68/15	249	X			
42.	Câsiye 45/7, 8	249	X			
43.	Enbiyâ 21/101, 102	250	X			
44.	Enbiyâ 21/26-29	251	X			
45.	Zuhrûf 43/57	251	X			
46.	Kalem 68/10-13	251	X			
47.	Zuhrûf 43/31, 32	252	X			
48.	Furkân 25/27-29	252	X			
49.	Yâsin 36/78-80	253	X			
50.	Kâfirun	253	X			
51.	Duhân 44/43-46	253	X			
52.	İsrâ' 17/60	254	X			
53.	Abese 80/1-14	254	X			
54.	Kasas 28/52-55	271	X			
55.	Mâide 5/82, 83	272	X			

56.	En'âm 6/52-54	272	X			
57.	Nahl 16/103	272	X			
58.	Kevser	273	X			
59.	En'âm 6/8, 9	274	X			
60.	En'âm 6/10	275	X			
61.	İsrâ' 17/60	288		X		
62.	Saffat 37/102	289		X		
63.	Hicr 15/94-96	296		X		
64.	Bakara 2/278	299		X		
65.	Sad 38/1-7	303		X		
66.	Bakara 2/193	340		X		
67.	Zümer 39/53-55	347		X		
68.	Enfâl 8/30	353		X		
69.	Tur 52/30, 31	383		X		
70.	Tevbe 9/74	384		X		
71.	Âl-i İmrân 3/86	385		X		
72.	Tevbe 9/61	385		X		
73.	Âl-i İmrân 3/154	385		X		
74.	Ahzâb 33/12	386		X		
75.	Tevbe 9/65	386		X		
76.	Ahzâb 33/13	387		X		
77.	Nisâ 4/107	387		X		
78.	Nisâ 4/60	388		X		
79.	Tevbe 9/49	388		X		
80.	Haşr 59/11-16	389		X		
81.	Fetih 48/29	403		X		
82.	Bakara 2/89	406		X		
83.	Bakara 2/100	406		X		
84.	Bakara 2/99	406		X		
85.	Bakara 2/108	406		X		
86.	Bakara 2/109	407		X		

87.	Bakara 2/113	407		X		
88.	Bakara 2/118	407		X		
89.	Bakara 2/159	409		X		
90.	Bakara 2/170	410		X		
91.	Âl-i İmrân 3/12, 13	410		X		
92.	Âl-i İmrân 3/23, 24	410		X		
93.	Âl-i İmrân 3/65-68	411		X		
94.	Âl-i İmrân 3/71-73	411		X		
95.	Âl-i İmrân 3/79, 80	411		X		
96.	Âl-i İmrân 3/98, 99	413		X		
97.	Âl-i İmrân 3/100-05	414		X		
98.	Âl-i İmrân 3/113	414		X		
99.	Âl-i İmrân 3/118, 119	415		X		
100.	Âl-i İmrân 3/181	415		X		
101.	Nisâ 4/37-39	416		X		
102.	Nisâ 4/44-46	416		X		
103.	Nisâ 4/47	417		X		
104.	Nisâ 4/51	417		X		
105.	Nisâ 4/163-165	418		X		
106.	Nisâ 4/166	418		X		
107.	Mâide 5/11	419		X		
108.	Mâide 5/18	419		X		
109.	Mâide 5/19	419		X		
110.	Mâide 5/41	420		X		
111.	Mâide 5/49, 50	422		X		
112.	Mâide 5/59	422		X		
113.	Mâide 5/68	422		X		
114.	En'âm 6/19, 20	423		X		
115.	Mâide 5/57-61	423		X		
116.	A'râf 7/187	423		X		

117.	Tevbe 9/30	424		X		
118.	İsrâ' 17/88	425		X		
119.	İhlâs	425		X		
120.	Bakara 2/217	450		X		
121.	Bakara 2/218	450		X		
122.	Nisâ 4/97	479		X		
123.	Enfâl 8/48	498		X		
124.	Âl-i İmrân 3/12, 13	8			X	
125.	Mâide 5/51-56	9			X	
126.	Enfâl 8/36	17			X	
127.	Âl-i İmrân 3/128	34			X	
128.	Âl-i İmrân 3/86	44			X	
129.	Bakara 2/204-207	119			X	
130.	Haşr 59/2-5	134			X	
131.	Mâide 5/11	146			X	
132.	Nisâ 4/51-55	153			X	
133.	Nûr 24/62	154			X	
134.	Tevbe 9/102	170			X	
135.	Enfâl 8/27	170			X	
136.	Hucurât 49/6, 7	220			X	
137.	Nûr 24/11	225			X	
138.	Nûr 24/22	225			X	
139.	Fetih 48/1, 2	239			X	
140.	Fetih 48/11-27	240			X	
141.	Mümtehhine 60/10, 11	244			X	
142.	Bakara 2/194	285				X
143.	Fetih 48/27	287				X
144.	Mümtehhine 60/1-4	308				X
145.	Tevbe 9/25, 26	356				X
146.	Tevbe 9/81, 82	398				X

147.	Tevbe 9/49	398				X
148.	Tevbe 9/60	406				X
149.	Tevbe 9/107	410				X
150.	Tevbe 9/117-119	414				X
151.	Tevbe 9/96	414				X
152.	Tevbe 9/80, 84	427				X
153.	Hucurât 49/4	439				X
154.	Ra'd 13/8-11	440				X
155.	Ahzâb 33/ 37	497				X
156.	Ahzâb 33/ 50	498				X

Ek 2: İbn Hişâm'ın Sireti'ndeki Nüzul Kalıpları

Sıra no	Sureler ve İlgili Ayetler	Nüzul Kalıpları
1	Sebe' 34/15-16	ففيه أنزل الله تبارك و تعالى على رسوله محمد صلى الله عليه وسلم
2	Enfâl 8/27 Ahzâb 33/9	وانزل الله تعالى في...
3	Tevbe 9/102	والاية التي نزلت في توبة قول الله عز و جل
4	Burûc 85/4-8	أنزل الله تعالى على رسوله سيدنا محمد صلى الله عليه وسلم
5	Hucurât 49/6-7	فأنزل الله تعالى فيه و فيهم
6	Tevbe 9/37	ففيه أنزل الله تبارك و تعالى
7	Nûr 24/62, 63, 64	فأنزل الله تعالى في اولئك من المؤمنين
8	En'âm 6/136	وفيهم أنزل الله تبارك وتعالى فيما يذكرون
9	Mâide 5/103	فلما بعث الله تبارك وتعالى رسوله محمد صلى الله عليه وسلم أنزل عليه
10	Âl-i İmrân 3/128	فأنزل الله عز وجل في ذلك
11	En'âm 6/139 Sad 38/1-2, 5, 6, 7 Tevbe 9/117-119	وأنزل الله تعالى
12	Yûnus 10/59 En'âm 6/143-144	وأنزل عليه
13	Âl-i İmrân 3/86	فأنزل الله تعالى فيه فيما بلغني عن ابن عباس
14	Bakara 2/199	حتى بعث الله تعالى محمد صلى الله عليه وسلم فأنزل عليه

15	A'râf 7/31-32	وأنزل الله عليه
16	Bakara 2/89	وفيهم نزل هؤلاء الآيات من البقرة
17	Ahzâb 33/5	فلما أنزل الله عز وجل
18	Ahzâb 33/5	فلما أنزل الله تعالى
19	Hicr 15/90-93	وأنزل الله تعالى في رسوله صلى الله عليه وسلم
20	Müddessir 74/1-2	فأنزل الله تعالى عليه
21	Müddessir 74/11-16, 17-22, 23-25	فأنزل الله تعالى في الوليد بن المغيرة وفي ذلك من قوله صلى الله عليه وسلم
22	Enfâl 8/ 1	فكان مما نزل منها في اختلافهم في النفل حين اختلفوا فيه
23	Leyl 92/5-6, 19-21	فيتحدث انه ما نزل هؤلاء الآيات الا فيه وفيما قال له ابوه
24	Lokmân 31/27	فأنزل الله تعالى عليه فيما سالوه عنه من ذلك
25	Ra'd 13/31 Sebe' 34/47	وأنزل الله تعالى عليه فيما...
26	Furkân 24/7-10	وأنزل عليه في قولهم
27	Furkân 24/20	وأنزل عليه في ذلك من قولهم
28	İsrâ' 17/90-93	وأنزل الله عليه فيما قال عبد الله بن أبي اميه
29	Ra'd 13/30	وأنزل عليه في قولهم
30	Alak 96/9-19	إنزل عليه فيما قال ابو جهل ابن هشام لعنه الله وما هم به
31	İsrâ' 17/110	أنزلت هذه الآية
32	Tebbet 111/1 Hümeze 104/1-9 Meryem 19/77-78, 80	فأنزل الله تعالى فيه

	En'âm 6/108 Kalem 68/10-11 Yâsin 36/78-80 Duhân 44/43-46 İsrâ' 17/60 Abese 80/1-14 Tevbe 9/49 Enfâl 8/48	
33	Tebbet 111/1-5 Furkân 24/27-29 Bakara 2/109 Âl-i İmrân 3/23-24 Mâide 5/57-61 A'râf 7/187	فأنزل الله تعالى فيهما
34	Furkân 24/5-6 Bakara 2/100 Nisâ 4/44-46 Mâide 5/11	فأنزل الله فيه
35	Kalem 68/15 Câsiye 45/7-8	ونزل فيه
36	Enbiyâ 21/101-102	فأنزل الله تعالى عليه في ذلك
37	Enbiyâ 21/26-29 Zuhrûf 43/57	ونزل فيما
38	Nisâ 4/51-55	فهم الذين أنزل الله تعالى فيهم
39	Zuhrûf 43/31, 32	فأنزل الله تعالى فيه فيما بلغني
40	Kâfirûn 109/1-2 En'âm 6/52-54 Haşr 59/11-16 Bakara 2/142-143, 144, 145, 147	فأنزل الله تعالى فيهم

	Bakara 2/159 Âl-i İmrân 3/71-73 Nisâ 4/47 Nisâ 4/51-54 Mâide 5/18 Mâide 5/41 Mâide 5/59 Mâide 5/68	
41	Kasas 28/52-53, 55	فيهم نزلت هؤلاء الآيات
42	Nahl 16/126-127	ان الله عز وجل أنزل في ذلك من قول رسول صلى الله عليه وسلم وقول اصحابه
43	Nahl 16/103 En'âm 6/8, 9 Bakara 2/102 Bakara 2/113 Âl-i İmrân 3/12-13 Âl-i İmrân 3/113, 114 Nisâ 4/166	فأنزل الله تعالى في ذلك من قولهم
44	Kevser 108/1-3	فأنزل الله في ذلك قوله
45	En'âm 6/10	فأنزل الله تعالى عليه في ذلك من أمرهم
46	İsrâ' 17/60	وأنزل الله تعالى فيمن ارتد عن اسلامه لذلك
47	Hicr 15/94-96	أنزل الله تعالى عليه
48	Bakara 2/193	ثم أنزل الله تبارك وتعالى عليه
49	Zümer 39/53-55	أنزل الله تعالى فيهم وفي قولنا وقولهم لأنفسهم
50	Enfâl 8/30 Tur 52/30, 31	وكان مما أنزل الله عز وجل من القرآن في ذلك...

51	Tevbe 9/74 Tevbe 9/61 Ahzâb 33/12	فأنزل الله عز وجل فيه
52	Âl-i İmrân 3/86	فأنزل الله تبارك وتعالى فيه فيما بلغني عن ابن عباس
53	Âl-i İmrân 3/154 Bakara 2/99 Bakara 2/118	فأنزل الله تعالى في ذلك من قوله
54	Tevbe 9/65 Ahzâb 33/50	فأنزل الله تبارك وتعالى
55	Ahzâb 33/13	فأنزل الله تبارك وتعالى فيه
56	Nisâ 4/107	الذي أنزل الله تعالى فيه
57	Nisâ 4/60 Bakara 2/76 Bakara 2/97-102 Âl-i İmrân 3/65-68 Bakara 2/218	فأنزل الله عز وجل فيهم
58	Bakara 2/80 Bakara 2/89	فأنزل الله في ذلك من قولهم
59	Âl-i İmrân 3/7	ان هؤلاء الآيات نزلت فيهم
60	Bakara 2/108 Âl-i İmrân 3/79-80 Nisâ 4/163-165 Mâide 5/19	فأنزل الله تعالى في ذلك من قولهما
61	Nisâ 4/37-39 Mâide 5/49-50	فأنزل الله فيهم
62	Bakara 2/135	فأنزل الله تعالى في ذلك من قول عبد الله بن صُوريا وما قالت النصارى
63	Bakara 2/170	فأنزل الله عز وجل في ذلك من قولهما

64	Âl-i İmrân 3/98-99	فأنزل الله تعالى في شاس بن قيس وما صنع
65	Âl-i İmrân 3/118-119	فأنزل الله تعالى فيهم بينها عن مَبَاطِنَتِهِمْ
66	Âl-i İmrân 3/181, 186, 187-188	فأنزل الله تعالى فيما قال فنحاص، ردا عليه، و تصديقا لأبي بكر
67	Mâide 5/11	فأنزل الله تعالى فيه، وفيما اراد هو وقومه
68	Bakara 2/204-207	فأنزل الله تعالى في ذلك من قول المنافقين
69	Nisâ 4/97	فنزّل فيهم من القرآن-فيما ذكرنا
70	Nûr 24/22 Bakara 2/194	فأنزل الله في ذلك
71	En'âm 6/19-20	فأنزل الله فيهم وفي قولهم
72	Tevbe 9/30	فأنزل الله عز وجل في ذلك من قولهم
73	İsrâ' 17/88	فأنزل الله تعالى فيهم و فيما قالوا...
74	Bakara 2/217	فلما أكثر الناس في ذلك أنزل الله على رسوله صلى الله عليه وسلم
75	Enfâl 8/1	أنزل الله عز وجل فيه من القرآن الانفال بأسرها
76	Enfâl 8/36	أنزل الله تعالى
77	Müzzemmil 73/1	ما كان بين نزول
78	Âl-i İmrân 3/12-13	ما نزل هؤلاء الآيات الا فيهم
79	Mâide 5/51-56	ففيه و في عبد الله بن أبي نزلت هذه القصة من المائدة
80	Mümtehine 60/10	فلما نزلت هذه الآية
81	Fetih 48/27	فأنزل الله عز وجل عليه فيما حدثني ابو عبيدة
82	Mümtehine 60/1-4	فأنزل الله تعالى في حاطب

83	Tevbe 9/25, 26	وأنزل الله عز وجل في يوم حنين
84	Tevbe 9/49	ففى الجدل بن قيس نزلت هذه الآية
85	Tevbe 9/81-82	فأنزل الله تبارك وتعالى فيهم
86	Tevbe 9/65	فأنزل الله عز وجل
87	Tevbe 9/107	ونزل فيهم من القرآن ما نزل
88	Tevbe 9/84	...نزلت هاتان الايتان
89	Hucurât 49/4	وفيههم نزل من القرآن
90	Ra'd 13/8, 11, 13	وأنزل الله عز وجل وفي عامر واريد
91	Nisâ 4/94	واخبرناه الخير نزل فينا
92	Ahzâb 33/37	ففيها أنزل الله تبارك وتعالى
93	Müddessir 74/31	فأنزل الله تعالى عليه في ذلك من قوله
94	İsrâ' 17/45-51	فأنزل الله تعالى عليه في ذلك من قولهم
95	Meryem 19/64	قال لجبريل حين جاءه
96	Fetih 48/1, 2, 10, 15	 نزلت سورة الفتح
97	Âl-i İmrân 3/100-105	وانزل الله في....
98	Duhâ 93/1-11	فجاءه جبريل بسورة الضحى يقسم له ربه...
99	İsrâ' 17/60	ان هذه الآية انزلت في ذلك قول الله تبارك وتعالى
100	Bakara 2/278	نزلن في ذلك من طلب خالد الربا
101	İhlâs 112/1-4	وجاءه من الله بجواب ما سالوه عنه...
102	Zümer 39/67	وجاءه من الله تعالى بجواب ما سالوه عنه...
103	Kalem 68/15	نزل فيه ثمان آيات من القرآن...

Ek 3: İbn Hişâm'ın Sireti'nde Nüzul Bilgisi Verilen Ayetler Ve Konu Dağılımı

Sıra no	Sure ve İlgili Ayetler	Konusu
1	Sebe' 34/15-16	Amr b. Âmir'in Yemen'den çıkmak için planı, Yemen'den çıkışları, Ak topraklarında konaklamaları, Aklilerle savaşmaları, seddin üzerine Allah'ın Arîm selini göndermesi ve seddin yıkılması.
2	Burûc 85/4-8	Zû Nuvâs'ın, Necranlıları Yahûdî dinine girmeleri için zorlaması, onları hendeklerde yakması, işkence etmesi.
3	Tevbe 9/37	Cahiliye Araplarının ayların yerlerini değiştirmesidir. Haram ayları helal saymaları, helal ayları haram saymaları veya haram ayları ertelemeleri hakkında indirilmiştir.
4	En'âm 6/136	Havlan topraklarında bulunan Umyanis putu ve ona tapan Edimlilerin putlar için kesilen kurbanlardan veya ekinlerinden ona pay ayırmasıdır.
5	Mâide 5/103 En'âm 6/139, 143-144 Yûnus 10/59	İnkârcıların uydurduğu ve Allah'a yakıştırmaya çalıştıkları bahîre, sâibe, vasîle ve ham ile ilgili Allah'ın bir hüküm koymadığı.
6	Bakara 2/199 A'râf 7/31-32	Hums (fanatikler, harem halkı) olayı; adetlerin dine katılması, cahiliye Araplarının hac tavafı ve diğer amilleri değiştirmeleri, din diye uygulamaları.
7	Bakara 2/89	Yahûdîlerin kendilerinden gelecek bir Hz. Peygamber'le puta tapanları korkutmaları.
8	Müddessir 74/11-16, 17-22, 23-25 Hicr 15/90-93	Kureyş müşriklerinin Hz. Peygamber'e komplo için toplanmaları ve Velîd b. Muğire'nin Hz. Peygamber'e sihirbaz demesi hakkında inen ayetler.

9	Müddessir 74/1-2	Müşriklerin, Hz. Peygamber'i yalanlaması ve ona eziyet etmesi. Hz. Peygamber'in de bu durum karşısında evine gidip örtüsüne bürünmesi.
10	Kalem 68/15	Nadr b. Hâris'in Hz. Peygamber'e eziyet etmesi, sözlerine münafıklık yapması.
11	Meryem 19/64	Hz. Peygamber'e sorulan soruya vahyin gecikmesi, Cebrail (a.s) geç gelmesinin nedeni hakkında indirilen.
12	Kehf 18/9-29	Kureyş'in Hz. Peygamber'e Ashab-ı Kehf ile ilgili sorular sormaları üzerine indirilenler.
13	Kehf 18/83-85	Zülkarneyn (a.s) dünyayı dolaşması hakkında soru sormaları üzerine indirilenler.
14	İsrâ' 17/85	Ruh hakkında sorulan soru üzerine indirilen ayet.
15	Lokmân 31/27	Hz. Peygamber'e "kendilerine az ilim verildi" sözünden kendilerinin mi kastedildiğini soran Yahûdîlere sordukları şey hakkında inen ayet.
16	Ra'd 13/31	Dağların yürütülmesi, geçmiş atalarının diriltilmesini isteyenler hakkında indirilen ayettir.
17	Furkân 25/7-10, 9-10, 20	Hz. Peygamber'den kendileri için Allah'tan bahçeler, köşkler, melek gönderilmesini istemesini söyleyenler hakkında inenler.
18	İsrâ' 17/90-93	Abdullâh b. Ebû Ümeyye'nin sözlerine karşılık indirilenler.
19	Ra'd 13/30	Rahman'ı inkâr edenler için indirilenler.
20	Alak 96/9-19	Ebû Cehil ve düşünceleri için indirilenler.
21	Sebe' 34/47	Müşriklerin Hz. Peygamber'e teklif ettikleri mal hakkında indirilenler.
22	Müddessir 74/31	Ebû Cehil'in hak ile alay etmesi üzerine indirilenler.
23	İsrâ' 17/110	Namazda sesin orta seviyede olmasına yönelik ayet.

24	İsrâ' 17/45-51	Hız. Peygamber'i ve ona indirilenleri Kureyşlilerin inkâr etmeleri ve alay etmeleri hakkında inenler.
25	Leyl 92/5-6, 19-21	Hız. Ebû Bekir ve babası hakkında indirilenler.
26	Tebbet 111/1	Ebû Leheb'in Hız. Peygamber'le alay etmesi.
27	Tebbet 111/1-5	Ebû Leheb hakkında indirilenler.
28	Hümeze 104/1-9	Ümeyye b. Halef'in Hız. Peygamber'e eziyeti.
29	Meryem 19/77, 78, 80	Âs b. Vâil es-Sehmî'nin Habbâb b. Eret ile diyalogu hakkında indirilenler.
30	En'âm 6/108	Ebû Cehil'in, Hız. Peygamber'e eziyetlerine karşılık indirilen ayet.
31	Furkân 25/5, 6 Kalem 68/15 Câsiye 45/7, 8	Nadr b. Hâris'in, Hız. Peygamber'e eziyetlerine karşılık indirilen ayetler.
32	Enbiyâ 21/101, 102 Enbiyâ 21/26-29 Zuhrûf 43/57 Zuhrûf 43/59-61	Abdullâh b. Ziba'râ'nın meleklere, Hız. İsâ'ya, Hız. Üzeyir'e tapmak ile ilgili söylediklerine karşılık indirilenler.
33	Kalem 68/10, 11	Ahneş b. Şerîk hakkında indirilenler.
34	Zuhrûf 43/31, 32	Velîd b. Muğire hakkında indirilenler.
35	Furkân 25/27-29 Yâsin 36/78-80	Ubey b. Halef ve Ukbe b. Muayt hakkında indirilenler.
36	Kâfirûn	Müşriklerin kullukla ilgili batıl tekliflerine yönelik olarak indirilenler.
37	Duhân 44/43-46	Ebû Cehil ve indirilenler.
38	Abese 80/1, 2, 13, 14	Hız. Peygamber'in müşriklerin ileri gelenlerine yönelik tebliğde bulunurken İbn Ümmi Mektum geldiğinde, Hız. Peygamber'in tavrına yönelik olarak indirilenler.
39	Kasas 28/52, 53, 55 Mâide 5/82, 83	Müslüman olan Hristiyan heyet (Necranlı) hakkında indirilenler.

40	En'âm 6/52-54	Müşriklerin Allah'ın ihsan ettikleriyle dalga geçmeleri nedeniyle indirilenler.
41	Nahl 16/103	Müşriklerin Hz. Peygambere öğrendiklerini iddia ettikleri kişi ya da şeyler hakkında inenler.
42	Kevser 108/1-3	Âs b. Vâil es-Sehmî'nin Hz. Peygamber ile soyu kesik diye alay etmesi üzerine indirilenler.
43	En'âm 6/8, 9	Hz. Peygamber'den melek gönderilmesini isteyenler hakkında.
44	En'âm 6/10	Hz. Peygamber'le alay eden Velîd b. Muğire ve arkadaşları hakkında.
45	İsrâ' 17/60	İsrâ' olayının imtihan olması hakkında.
46	Hicr 15/94-96	Alay eden Huzâa oğulları hakkında.
47	Bakara 2/278	Hâlid b. Velîd'in babasının faizini istemesiyle ilgili.
48	Sâd 38/1, 2, 5-7	Hz. Peygamber'den söz almak isteyenler hakkında.
49	Hac 22/39-41 Bakara 2/193	Savaş emri için inen ayetler.
50	Zümer 39/53-55	Dinden dönenlerin sözleriyle Müslümanların sözleri hakkında inenler.
51	Enfâl 8/30 Tur 52/30, 31	Müşriklerin Hz. Peygamber'in hicreti öncesi evinin önünde bekledikleri ve yaptıkları şeyler hakkında.
52	Tevbe 9/74	Tebük Savaşı'na katılmamış olan Cûlâs b. Süveyd b. Sâmit'in söylediği sözü inkâr etmesi ve yalan yere yemin etmesi.
53	Âl-i İmrân 3/86	Hâris b. Süveyd hakkında inenler.
54	Tevbe 9/61	Nebtel b. Hâris'in sözlerine karşılık inenler.
55	Âl-i İmrân 3/154 Ahzâb 33/12	Dubey Oğullarından bazılarının hak dışı konuşmalarına karşılık inenler.
56	Tevbe 9/65	Ümeyye Oğullarından Vedia b. Sâbit'in ayetlerle ve Hz. Peygamber'le alay etmesi.

57	Ahzâb 33/13	Nebit Oğullarından Hz. Peygamber'e hakaret etmeleri üzerine indirilenler.
58	Nisâ 4/107	Zafer Oğullarından zırh çalanlarla ilgili indirilenler.
59	Nisâ 4/60	Cülâs ve birkaç kişinin bir davada Hz. Peygamber yerine kâhini çağırmaları üzerine inenler.
60	Tevbe 9/49	Cüşem Oğullarından Ceyd b. Kays'ın savaşa katılmamak için izin istemesi.
61	Haşr 59/11, 16	Avf Oğullarının münafıkları hakkında.
62	Bakara 2/1-100	Yahûdî haham ve Evs/Hazrec münafıkları hakkında.
63	Bakara 2/8, 9, 10-24, 40-58, 60, 78, 80	Evs ve Hazrec münafıkları hakkında inenler.
64	Bakara 2/80-90, 94-97	Yahûdîlerin dünyaya ve ahrete ömür biçimleriyle ilgili indirilenler.
65	Bakara 2/97, 100-102	Yahûdîlerin Hz. Peygamber'e sordukları sorularda Cebrail (a.s) hakkında düşünceleri hakkında inenler.
66	Bakara 2/102	Yahûdîler, Hz. Süleyman'ı (a.s) peygamber olarak kabul etmemeleri.
67	Bakara 2/1, 2 Âl-i İmrân 3/7	Ebû Yâsir b. Ahtab'ın hakkı-dini bozmak için sorular sorması.
68	Bakara 2/89	Yahûdîlerin cahiliye döneminde fetih istemeleri ve daha sonra vazgeçmeleri hakkında.
69	Bakara 2/100	Mâlik b. Sayf'ın verdiği sözden dönmesi.
70	Bakara 2/99	Ebû Saluba'nın Hz. Peygamber'e mucize verilmediğini ve bilindik bir şey getirmediğini söylemesine karşılık.
71	Bakara 2/108	İbn Hureymile ile Vehb b. Zeyd'in isteklerine karşılık indirilenler.

72	Bakara 2/109	Huyey ile kardeşlerinin İslam'a karşı tutumları ve davranışları hakkında.
73	Bakara 2/113	Yahûdîlerin ve Hristiyanların birbirini tekfir etmesi, Hz. Peygamber'in yanında tartışmaları hakkında indirilenler.
74	Bakara 2/118	Hureymile'nin, Allah'ın kendisiyle konuşmasını istemesi.
75	Bakara 2/135, 141	Sûriyâ'nın Hz. Peygamber'i Yahûdîliğe çağırması.
76	Bakara 2/142-147	Kıblenin değişmesi, Yahûdîlerin tutumu hakkında.
77	Bakara 2/159	Tevrat'taki gerçeklerin saklanması hakkında.
78	Bakara 2/170	İslam'a davet edilen Yahûdîlerin atalarının dininde kalmakta ısrarcı olmaları hakkında.
79	Âl-i İmrân 3/12, 13	Hz. Peygamber'in Yahûdîleri İslam'a çağırması, onların da savaşla tehdit etmeleri hakkında.
80	Âl-i İmrân 3/23, 24	Mirdas'ın evinde Hz. Peygamber'in Tevrat'ı hakem tutması, Yahûdîlerin reddetmesi.
81	Âl-i İmrân 3/65-68	Yahûdî ve Hristiyanların İbrahim Peygamber'in dini hakkında anlayamamaları.
82	Âl-i İmrân 3/71-73	Bazı Müslümanların akılları karışsın diye münafıkların, sabah Müslüman olup; akşam kâfir olmaları şeklindeki planları hakkında.
83	Âl-i İmrân 3/79, 80	Ebû Rafî el-Kurazi'nin Hz. Peygamber'in davetine karşılık diğer milletlerin peygamberlerine taptıkları gibi kendisine de mi tapılacağını söylemesi üzerine.
84	Âl-i İmrân 3/81	Hz. Peygamber'in onlardan tasdik ve ikrar etmek için aldığı söz.
85	Âl-i İmrân 3/98-102, 105	Şa's b. Kays'ın Buas Savaşı hakkındaki sözleriyle Evs-Hazrec arasını bozmaya çalışması.

86	Âl-i İmrân 3/113, 114	Peygambere iman edenlerin kötü insanlar olduklarını iddia edenler hakkında.
87	Âl-i İmrân 3/118, 119	Müslümanlarla Yahûdîler arasında sır vermenin yasaklanması.
88	Âl-i İmrân 3/181, 186-89	Finhas'ın sözlerinin reddedilmesi, Hz. Ebû Bekir'in tasdik edilmesi.
89	Nisâ 4/37-39	Münafıkların Müslümanlara cimriliği tavsiye etmeleri hakkında.
90	Nisâ 4/44-47, 51, 54	Yahûdîlerin İslam'ı inkârları ve ayıplamaları hakkında.
91	Nisâ 4/163-165, 166	Yahûdîlerin Hz. Mûsâ'dan sonra peygamber göndermediğini söylemeleri ve vahyi inkârları hakkında.
92	Mâide 5/11	Hz. Peygamber'i taşlamak için toplananlar hakkında.
93	Mâide 5/18	Kendilerinin Allah'ın oğulları ve sevgilileri olduklarını iddia edenler hakkında.
94	Mâide 5/19	Hz. Mûsâ'dan sonra gelen kitapları kabul etmeyenler hakkında.
95	Mâide 5/41	Recmi kabul etmeyenler hakkında.
96	Mâide 5/42	Nadir Oğulları ile Kurayza Oğulları arasındaki diyet hususunda.
97	Mâide 5/49, 50	Hz. Peygamber'i dininden döndürmek için gelenler hakkında.
98	Mâide 5/59	Hz. İsâ'yı inkâr edenler hakkında.
99	Mâide 5/68	Hak yolun kendi yolları olduklarını iddia edenler hakkında.
100	En'âm 6/19, 20	Allah'a şirk koşmakla ilgili ayetler.
101	Mâide 5/57, 61	Münafıklarla dost olmanın yasaklanması ile ilgili.
102	A'râf 7/187	Kıyametin kopma zamanı hakkında soru soranlarla ilgili.

103	Tevbe 9/30	Hız. Üzeyir'in, Allah'ın oğlu olduğunu iddia edenlerin sözlerine karşılık indirilen.
104	İsrâ' 17/88	Müşriklerin gökten kitap gönderilmesini istemeleri ve Kur'an'ın benzerini getirebileceklerini iddia etmeleri.
105	Âl-i İmrân 3/1-20	Allah'ın tek olmadığı, Hız. İsrâ'nın rab olduğu gibi sözler üzerine indirilenler.
106	Âl-i İmrân 3/21-27	Yahûdîlerin ve Hristiyanların uydurduklarına karşılık indirilenler.
107	Âl-i İmrân 3/31, 32	Müminlere nasihat için indirilenler.
108	Âl-i İmrân 3/33-37	Hız. İsrâ'nın yaratılışıyla ilgili durumlar hakkında.
109	Âl-i İmrân 3/42-44	Zekeriya ve Meryem kıssası hakkında indirilenler.
110	Âl-i İmrân 3/44-47	Rahip Cüreyc ve Hız. Meryem'in bakımı.
111	Âl-i İmrân 3/48-53	Hız. İsrâ'nın mucizeleri hakkında.
112	Âl-i İmrân 3/54-64	Hız. İsrâ'nın göğe çıkmasıyla ilgili.
113	Bakara 2/217	İbn Cahş'ın haram aylarda savaşması hakkında.
114	Bakara 2/218	İbn Cahş'ın hicretten sevap ummasıyla ilgili.
115	Nisâ 4/97	Bedir Savaşı'nda müşriklerin bazılarının canlarını melekler zulmederek almasıyla ilgili ayetler.
116	Enfâl 8/48	Bedir Savaşı'nda iblisin görülmesi hakkında.
117	Enfâl suresi tamamı	Bedir savaşı hakkında.
118	Enfâl 8/1	Ganimetlerdeki ihtilaflar hakkında.
119	Enfâl 8/5, 6, 7, 8, 9, 11	Müşrikler Hız. Peygamber'in Kureyş'e yürüdüğünü anlaması, toplumun peygamberle çıkması.
120	Enfâl 8/12, 13, 15, 16	Allah tarafından Müslümanlara yardım edilmesi ve Müslümanların zaferle müjdelmesi.
121	Enfâl 8/17	Müşriklerin üzerine Hız. Peygamber'in taş atmasındaki asıl sebep hakkında.
122	Enfâl 8/19	Ebû Cehil'in duasına karşılık indirilen.

123	Enfâl 8/20-29	Müminlerin Hz. Peygamber'e itaat etmesiyle ilgili nasihatler.
124	Enfâl 8/30	Hz. Peygamber'e Allah tarafından yapılan yardımların hatırlatılması.
125	Enfâl 8/32-35	Kureyş'in Hz. Peygamber'in hak olduğu doğruysa üzerlerine taş yağmasını istemesi, kendileri için hüküm istemeleriyle ilgili ayetler.
126	Enfâl 8/38, 39, 40	Kâfirlerle savaş emrinin verilmesi.
127	Enfâl 8/41, 42	Ganimetin paylaşılmasıyla ilgili ayetler.
128	Enfâl 8/43, 44	Hz. Peygamber'e verilen lütuf ve ihsan.
129	Enfâl 8/45-48, 57, 60-66	Müslümanlara nasihat edilmesi ve savaş taktiğinin verildiği ayetler.
130	Enfâl 8/67-70	Savaş ganimetinin nasıl dağıtılacağı ve esirlerin durumu hakkında hükümler.
131	Enfâl 8/73-75	Müslümanların birbiriyle yardımlaşması hakkında indirilenler.
132	Âl-i İmrân 3/12, 13	Kaynukâoğulları hakkında indirilenler.
133	Mâide 5/51-56	Abdullâh b. Übey ve Ubâde b. Sâmit hakkında inme sebebi.
134	Enfâl 8/36	Kureyşlilerin tekrar savaşmak için toplanmaları.
135	Âl-i İmrân 3/128	Uhud Savaşı'nda Hz. Peygamber'in, yaralandığında ifade ettiği söze karşılık.
136	Âl-i İmrân 3/86	Muhayrik'in mürted olmasıyla ilgili pişmanlığı.
137	Nahl 16/126, 127	İşkencenin yasaklanması.
138	Âl-i İmrân	Uhud Savaşı hakkında 60'a yakın ayet indirildi.
139	Âl-i İmrân 3/121, 125-129	Faizin yasaklanması.
140	Âl-i İmrân 3/132-136	Allah'a ve Resulü'ne itaat etme hakkında.
141	Âl-i İmrân 3/142-144	Mücâhitlerin cennetle müjdelenmesi hakkında indirilenler.

142	Âl-i İmrân 3/145	Ecelin, Allah'ın elinde olduğunu belirten ayet.
143	Âl-i İmrân 3/146, 147	Önceki peygamberlerle beraber olanların durumuyla ilgili ayetler.
144	Âl-i İmrân 3/149-152	Düşmanlara itaat etmekten vazgeçmeleri için uyarılmaları hakkında indirilenler.
145	Âl-i İmrân 3/153-154	Hz. Peygamber'in Uhud Savaşı'nda çağrısını dinlemeyenler hakkında.
146	Âl-i İmrân 3/156-158	Allah uğruna ölmekten kaçanların uyarılması.
147	Âl-i İmrân 3/159, 160	Uhud'da Hz. Peygamber'in sözünü dinlemeyenlere Allah'ın merhametiyle ilgili.
148	Âl-i İmrân 3/161-163	Hz. Peygamber'in emirleri gizlemediğini ifade eden.
149	Âl-i İmrân 3/164	Hz. Peygamber'in gönderilmesinde asıl amacın Allah'ın insanlara merhameti olduğu.
150	Âl-i İmrân 3/165-168	Musibetlerin başa gelme sebebi.
151	Âl-i İmrân 3/169-171	Cihadın teşvik edilmesiyle ilgili.
152	Âl-i İmrân 3/169	Uhud Savaşı'nda öldürülenlerin durumu.
153	Âl-i İmrân 3/172-179	Uhud Savaşı'ndan sonra yaralı olanların Hamraulesed'e Hz. Peygamber'in yanına katılmaları.
154	Bakara 2/204-207	Münafıkların Recî''de öldürülenlere söyledikleri sözlere karşılık.
155	Haşr 59/2-6-16	Nadiroğulları hakkında.
156	Mâide 5/11	Gavres adında bir adamın peygamberi öldürmek istemesiyle ilgili.
157	Nisâ 4/51-55	Yahûdîlerin Kureyşlileri kışkırtmalarıyla ilgili.
158	Nûr 24/62-64	Hendek Savaşı için hendekte çalışanlarla münafıkların durumu hakkında.
159	Enfâl 8/27	Ebû Lübâbe'nin Hz. Peygamber'e ve Müslümanlara ihanet etmesi hakkında.

160	Tevbe 9/102	Ebû Lübâbe'nin pişmanlık duyması ve tövbe etmesi hakkında inenler.
161	Ahzâb Suresi 33/1-73	Hendek Savaşı ve Kurayza Oğulları hakkında.
162	Hucurât 49/6, 7	Velîd b. Ukbe'nin fasıklığı ve Mustalik oğullarının bu husustaki durumlarıyla ilgili.
163	Nûr 24/12-15	Hz. Aişe'ye atılan iftira olayı hakkında.
164	Nûr 24/22	İftira olayından sonra Hz. Ebû Bekir'in Mistah'a yaptığı yardımı kesmek istemesiyle ilgili.
165	Fetih Suresi	Müslümanların biatı ile ilgili.
166	Fetih 48/10	Müslümanların Hz. Peygamber'e biat etmesiyle ilgili.
167	Fetih 48/11-15, 18-21	Sefere katılmayıp geride kalanların hakkında.
168	Fetih 48/24-27	Hz. Peygamber'in savaştan el çektilmesiyle ilgili.
169	Fetih 48/27	Umretülkaza olayı ile ilgili indirilenler.
170	Mümtehhine 60/1-4	Hâtıb b. Ebî Beltea'nın Kureyş'e mektup yazması ve Hz. Peygamber'e bildirilmesi hakkında.
171	Tevbe 9/25, 26	Huneyn Savaşı için indirildi.
172	Tevbe 9/49	Ced b. Kays'ın Tebük Savaşı'ndan geri kalmasıyla ilgili.
173	Tevbe 9/81, 82	Maneviyatı bozulan toplum hakkında.
174	Tevbe 9/65	Münafıkların Tebük Savaşı'na giden Müslümanlara ağır sözler söylemeleri ve bırakıp gitmeleriyle ilgili.
175	Tevbe 9/107	Mescid-i Dırar'ın yıkılmasıyla ilgili.
176	Tevbe 9/117-119, 95, 96, 118	Tebük Savaşı'ndan geri kalanların tövbesiyle ilgili.
177	Tevbe 9/11	Müşriklerle anlaşmanın bozulmasıyla ilgili.
178	Tevbe 9/13, 15, 16	Allah, Hz. Peygamber'ine müşriklerle savaşmayı emretti.

179	Tevbe 9/18, 19	Kâbe'nin bakımını yaptıklarını, hacılara su temin ettiklerini iddia edenlerin sözlerinin çürütülmesi hakkında.
180	Tevbe 9/28, 29	Müşriklerle savaşma hakkında indirilenler.
181	Tevbe 9/34, 36, 37	Ehli Kitapların kötülükleri ve iftiraları hakkında.
182	Tevbe 9/38-40	Tebük Savaşı öncesi, hazırlık aşamaları ve Müslümanların düşünceleri hakkında indirilenler.
183	Tevbe 9/42, 43, 47	Münafıkların yaptıkları hakkında.
184	Tevbe 9/47-49, 57, 58	Münafıkların savaştan geri kalanlarla ilgili.
185	Tevbe 9/60	Sadaka almaya hakkı olanlar.
186	Tevbe 9/61, 62, 65, 66, 73-79, 79, 81, 82	Hız. Peygamber'e ağır sözler söyleyen ve eziyet edenler hakkında.
187	Tevbe 9/84	Abdullâh b. Übey'in cenaze namazını kılması üzerine Hız. Peygamber'in uyarılması.
188	Tevbe 9/86, 88, 89, 90-93, 95, 96	Tebük Savaşı'na katılmamak için izin alanların durumu hakkında.
189	Tevbe 9/98, 99	Münafıklık yapan bedeviler hakkında indirilenler.
190	Tevbe 9/100-103, 106, 107, 111	Muhacirin-i evvelin ve Ensarın fazileti, sevapları hakkında.
191	Hucurât 49/4	İbn Ehtem ve kendisini yeren kişi hakkında.
192	Ra'd 13/11, 13	Erbed b. Kays ve Âmir'in inkârlarının cezasının karşılığı.
193	Nisâ 4/94	İbn Azbat'ın selamının alınmaması ve öldürülmesine neden olan olay hakkında.
194	Ahzâb 33/50	Hız. Peygamber'in Hız. Meymûne ile evliliği hakkında.
195	Ahzâb 33/5	Çocukların babalarının ismiyle çağrılmasıyla ilgili.
196	Bakara 2/194	Umretülkazaya çıkılması ve umretülkısas denmesinin sebebi.

197	Müzzemmil 73/1, 11-13	Bedir olayıyla Kureyş'e musibet verilmesi hakkında.
198	Mümtehhine 60/10	Hudeybiye anlaşmasından sonra gelen kadınların durumu ve mehirleri hakkında.
199	Ahzâb 33/37	Hz. Peygamber'in Zeyd bt. Cahş ile evlenmesi hakkında.
200	Duhâ 93/1-11	Vahyin duraklaması ve Hz. Peygamber'in üzülmeye sebebiyle.
201	İhlâs 112/1-4	Hz. Peygamber'e Allah'ın yaratılmasıyla ilgili soru soran Yahûdîler hakkında.
202	Zümer 39/67	Hz. Peygamber'e Allah'ın yaratılmasıyla ilgili soru soran Yahûdîler hakkında.

Ek 4: Siret-İ İbn Hişâm'ın Ayetlerin İniş Yerleri Ve Zamanları İle İlgili Verdiği Bilgiler

Sıra no	Sure Adı ve Ayet	İndiği yer	İndiği zaman
1.	Ahzâb 33/5		H.Ö
2.	Müddessir 74/11-25	Mekke	H. Ö
3.	Lokmân 31/27	Medine	Peygamber Medine'ye geldiğinde
4.	Tebbet 111/1-5		Hâşimoğulları peygamberi koruma altına aldığı zaman
5.	İsrâ' 17/60	Mekke	İsra olayının gerçekleştiği zaman
6.	Kasas 28/52-55	Mekke	Necranlı Hristiyan heyet Müslüman olduğunda
7.	Nahl 16/103	Merve Tepesi (Mekke)	
8.	Sad 38/1-7	Ebû Tâlib'in yanında	
9.	Bakara 2/193		Akabe biatından önce
10.	Enfâl 8/30		Hicretin başlangıcı
11.	Âl-i İmrân 3/86		Uhud Savaşı
12.	Ahzâb 33/12		Hendek savaşı
13.	Tevbe 9/65		Tebük savaşı
14.	Ahzâb 33/13		Hendek savaşı
15.	Nisâ 4/107		Uhud savaşı
16.	Tevbe 9/49		Tebük gazasına hazırlık yapılırken
17.	Haşr 59/11-16		Nadiroğulları kuşatıldığı zaman
18.	Bakara 2/142-147		Hicretten 17 ay sonra Recep ayında
19.	Âl-i İmrân 3/12, 13	Kaynukâoğulları çarşısı	Bedir savaşından sonra
20.	Mâide 5/11		Zâtürrika' Gazası ve

			korku namazından sonra
21.	Mâide 5/41	Medine	
22.	Âl-i İmrân 3/7		Necran Hristiyanlarıyla gelen heyet
23.	Bakara 2/217		Bedir savaşı dönüşü (Abdullâh b. Cahş birliği)
24.	Bakara 2/218		Bedir savaşı dönüşü (Abdullâh b. Cahş birliği)
25.	Nisâ 4/97		Bedir savaşı
26.	Enfâl 8/48		Bedir savaşı
27.	Enfâl 8/27		Kurayzaoğulları gazasından 25 gün sonra
28.	Enfâl 8/36		Uhud savaşı sonrası
29.	Mâide 5/51-56		Kaynukâoğulları savaşı sonrası
30.	Âl-i İmrân 3/128		Uhud savaşı
31.	Âl-i İmrân 3/154		Uhud savaşı
32.	Bakara 2/204-207	Recî'	Recî' olayı
33.	Nûr 24/62		Hendek savaşı için hazırlık
34.	Tevbe 9/102		Kurayzaoğulları gaza sonrası
35.	Hucurât 49/6, 7		Müstalikoğulları gaza sonrası
36.	Nûr 24/22	Medine	Aişe'ye atılan iftira sonrası
37.	Fetih 48/1-15	Mekke ile Medine arası bir yer	
38.	Fetih 48/27		Hayber fethi
39.	Mümtebine 60/10	Hudeybiye	
40.	Bakara 2/194		Hicretin 7. Yılında

			Zilkade ayında
41.	Bakara 2/278		Taif halkı Müslüman olduğu zaman
42.	Mümtebine 60/1-4		Mekke üzerine yüründüğü vakit
43.	Tevbe 9/25-26		Huneyn savaşı
44.	Tevbe 9/107	Medine’de Zi Evan	Tebük savaşından sonra
45.	Tevbe 9/117-119		Tebük savaşı sonrası
46.	Nisâ 4/94	İdam şehri	

Ek 5: Siret-i İbn Hişâm'ın Yaptığı Yorumlar Tablosu

Sıra no	Sure-ayet	İbn Hişâm'ın Yorumladığı Ayetler
1.	Kalem 68/10-11	“زَنِيم” “Zenim” kelimesi “bir kavme, topluluğa sonradan katılan kimse” anlamındadır. Bu kelimedenden asıl anlaşılması gereken; Ahnes b. Şerîk'in soyundaki illet, eksiklik veya kusur değildir. Allah, kimseyi nesep yönüyle ayıplamaz. Allah'ın bu kelimeyle onu sıfatlandırmasının sebebi, onun bu özelliklere sahip olmasıdır.
2.	Abese 80/1-14	İbn Ümmi Mektum, Âmir b. Lüey oğullarındandır, adı da Abdullâh'tır, Amr da denilmiştir. Hz. Peygamber'in uyarılmasındaki sebep, Hz. Peygamber'in tek kişiyle ilgilenmesi için gönderilmediği; herkes için gönderildiğidir. Peygamber, bütün insanlar için müjdeleyici-uyarıcı bir elçidir.
3.	Enfâl 8/48	Umeyr b. Vehb'e ya da Hâris b. Hişâm'a, şeytan yaptıklarını güzel göstererek, onları kandırmış, aralarında geçen eski bir savaşı hatırlatmıştır. Sonra Bedir Savaşı'nda, Allah'ın asker olarak melekleri, müminler ve Rasulullah için gönderdiğini görmüştür. Savaş başladığında, iki topluluğu birbiriyle savaşırken görünce, kaçmış ve onları, tehlike içinde bırakmıştır.
4.	Bakara 2/142-147	Kıblenin değişmesi müşriklerin bir denemeye tabi tutulduklarını, bunun da ancak Allah'ın hidayet nasip ettiklerine kolay olduğunu göstermektedir. İlk kibleye uyan için dininden, Hz. Peygamber'inden, ya da itaatinden bir şey eksileceği anlamına gelmemektedir. Sonraki kibleye dönüşte de yapılan ibadet, itaat zayi olamayacaktır. Allah hepsinin

		sevabını, ayrı ayrı verecektir. Bu yapılan her şey Allah'tandır, şüphe edilmemelidir.
5.	Tevbe 9/117-119	Tebük Savaşı'dan geri bırakılan üç kişinin tövbesi hakkında indirilenler, diğer kişiler gibi savaştan geri kalmaları ile ilgili değildir. Diğerleri kendilerini savunurken, durumlarını ifade ederken yalana başvurmuştur. Üç kişinin ise, yalan yerine doğruyu söylemeleri, onların felaketten kurtulmalarını sağlamıştır. Onların, doğruyu söylemelerine karşılık, Allah Teâlâ da onların tövbelerini kabul edip, bağışlamıştır.
6.	Bakara 2/76	"İman edenlerle karşılaşanlar" diye ifade edilen Hz. Muhammed'dir. Peygamber olarak gönderilecek kişinin, kendi kavimlerinden geleceğini düşünenlerin, peygamber gelmezden önce onun için savaş isteyenlerin, Hz. Peygamber'in kendi aralarından gelmemesiyle inkâr ettiler. Oysaki Allah, peygambere itaat için onlardan söz almıştı. Ama onlar, Hz. Muhammed'i ve kitabı inkâr edip, onu kabul etmediler ve onaylamadılar.
7.	Bakara 2/218	Müslümanların elde ettikleri ilk ganimet; bu ticaret kervanı olmuştur. Müslümanların ilk öldürdüğü kişi; Amr b. Hadramî'dir. Ele geçirilen ilk esir ise; Osmân b. Abdullâh ve Hakem b. Keysân'dır.
8.	Ahzâb 33/ 9	Ordulardan kastedilen; Kureyş, Gatafân ve Kurayza oğullarıdır. Allah'ın asker olarak rûzgârla gönderdikleri ise meleklerdir.
9.	Nûr 24/22	"وَلَا يَأْتَلِ أُولُو الْفَضْلِ" "Vela ye'teli ülül fadli" cümlesi "hali vakti yerinde olan yemin etmesin" anlamındadır. "أَنْ يُؤْثَرُوا" "En yü'tü" kelimesini "en la yu'tu" dur.

		Bu kelimeye Nisâ Suresi 176. ayette geçen kelime de örnektir.
10.	Tur 52/30-31	Ayetteki “المنون” “menun” kelimesi “ölüm ve ölümün emaresidir.” İnsanı şüphelendiren ve onda arız olan şeylerdir.
11.	Mâide 5/103	Bahîre: Sâibenin kızı olan dişi devedir. Sâibenin arka arkaya on batın dişi doğurmuş olmasıdır. Doğanların arasında erkek bulunmayan ve serbest bırakılan onbirinci dişi yavru olup, annesi gibi o da serbest bırakılır. Bu dişi devenin kulağı kesilir, ilahlar için başıboş bırakılır. Bu hayvanın sütünden, saadece misafirlere ikram edilebilir ya da sadaka olarak verilebilir. Ancak bunların, sırtına binilmez ve hayvanın yünü kırpılmaz veya kullanılamaz. Sâibe: Adak için veya dileğinin yerine gelmesi sonucunda bırakılan dişi devedir. Serbest bırakılan deve dişi olsun erkek olsun ondan istifade edilmez, serbest dolaşır veya otlar. Vâsile: Devenin anası her batında ikiz doğurur ve sahibi dişi olanları tanrılara, erkek olanları kendine ayırdığı dişi devedir. Dişi deve yavruyu doğurur ve bir batında dişi devenin yanında erkek yavru da doğarsa, erkek deveyle birlikte dişi deve de serbest kalır ve ondan faydalanılmaz. Bu sebeptendir ki dişi yavru erkek kardeşine vasıl oldu denilir.
12.	Furkân 25/7-10	Bu ayetlerde, Hz. Peygamber’in bir beşer olması, çarşıda dolaşması, geçimini sağlamak için çalışmasından rahatsız olanlar dile getirmiştir. Ancak böyle bir durum olmasaydı da Hz. Peygamber’in durumunu yanlış yorumlayacaklarına işaret vardır.

13.	Furkân 25/20	Gelen her peygamberin, bir beşerdir, rızkını temin etmek zayıflığı göstermemektedir. Ayrıca imtihan vesilesine sabretmek gerekmektedir. Allah dileyeydi bütün peygamberlerin kabul görmesini sağlayabilir.
14.	Burûc 85/4-8	Ayette geçen “الاحدود” “uhdud” kelimesi, “yere uzunlamasına kazılan hendek, çukur” anlamındadır. “Ehadid” kelimesi çoğuludur.
15.	Tevbe 9/37	“لِيُؤَاطُوا” “Liyuvêtiû” kelimesini “muvafakat” anlamındadır.
16.	Âl-i İmrân 3/128	Uhud Savaşı’nda Utbe, Hz. Peygamber’i yaralamıştı. Abdullâh b. Şihâb ez-Zührî de Utbe’yi yaraladı. Müslümanların bilmediği ve Ebû Âmir’in kazdığı hendeklerden birinin içine Hz. Peygamber düştü. Hz. Alî, Hz. Peygamber’in elinden tuttu. Talha b. Ubeydullâh, Hz. Peygamber’i, hendeğin içinden kaldırdı. Mâlik b. Sinan, Hz. Peygamber’in yüzündeki yarayı ağzıyla sordu. Mâlik b. Sinan, Hz. Peygamber’in kanını yuttu. Hz. Peygamber, “Kanım kimin kanına karışırsa ona ateş dokunmaz” dedi. Hz. Peygamber’i çukurdan kaldıran Talha b. Ubeydullâh için Hz. Peygamber, İbn Hişâm, Abdülazîz b. Muhammed ed-Derâverdi’den aktarılan rivayete göre: “Kim yeryüzünde yürüyen bir şehit görmek isterse Talha b. Ubeydullâh’a baksın” dedi.
17.	Lokmân 31/27	Yahûdîlerin sözlerine karşılık Tevrat’taki bilgilerin, Allah’ın ilmine göre çok az olduğunu ifade etmektedir.
18.	İsrâ’ 17/90-93	Ayetteki kelimeleri şu şekilde ifade etmiştir: “يَنْبُوعَا” “Yenbu” kelimesi, “yerden veya başka bir yerden

		kaynayan, fışkıran pınardır.” “كسفا” “Kisef” kelimesi, “azap parçaları” anlamındadır. “قبيل” “Kabil” kelimesi ise “kişinin karşısında veya gözünün önünde, gözünün göreceği yerde duran” anlamındadır. Kur’an’da Kehf Suresi 55. ayette de “ayan-beyan açık” anlamında olduğu görülmektedir.
19.	Alak 96/9-19	Ayette geçen “لنسنفعا” “lenesfean” kelimesini “elbette çekeriz, tutarız” anlamındadır. “نادية” “Nêdiye” kelimesini ise “grupların toplandığı ve karar alınan meclis” şeklinde ifade etmiştir. Ankebut Suresi 29. ayette geçen kelime ile aynı anlamdadır. Yine Meryem Suresi 73. ayetteki “nêdiye” sözcüğü de “meclis halkının çağırılması” anlamındadır. Meclis halkından kastedilen “köy halkının çağırılmasıdır.”
20.	Kevser	Ayette geçen “كوثر” “Kevser” öyle bir şeydir ki kişinin dünyada istediği her şeyden daha hayırlıdır. “Kevser” kelimesi “büyük ve çok” anlamındadır.
21.	Ahzâb 33/ 13	Ayette geçen “عورة” “avret” kelimesini “düşmana açık ve perişan” anlamındadır.
22.	Bakara 2/204-207	“الد” “Eled” kelimesini “fitne çıkaran, fasıklık yapan” anlamındadır ve çoğulu ise “lüdd”dür. Lüdd kelimesi Kur’an’da Meryem Suresi 97. ayette de geçmektedir. “يشرى نفسه” “Yeşri nefsehu” kelimesi ise “kendini satmak, nefsinin satmak” anlamındadır.

23.	Tevbe 9/30	Ayette geçen “يُذَاهِيُونُ” “yudâhiûne” kelimesi “kâfirlerin konuşmasına benzer konuşma” anlamındadır.
24.	İsrâ’ 17/88	Ayette geçen “ظَهَرَ” “zahir” kelimesini “yardımcı” anlamındadır. “Tezaheru aleyhi” kelimesindeki gibi “birine yardım etmek” anlamındadır.
25.	Bakara 2/217	Ayette, müşriklerin Müslümanları Allah yolundan alıkoymaları, Allah’ı inkâr etmeleri, Mescid-i Haram’a girmeyi engellemeleri, Müslümanları dinden dönmeye zorlamaları ve bu kadar yapılan zulme karşı da pişmanlık duymayıp, tövbe etmemeleri Müslümanların haram aylarda savaşmalarından daha büyük ve daha kötü bir suçtur. Bu ayetin indirilmesinden sonra Hz. Peygamber, haram aydaki savaştan elde edilen kervanı ve ele geçirilen iki esiri de bırakmadı. Osmân b. Abdullâh ve Hakem b. Keysân’ın esir almasından dolayı Kureyşliler Peygamber’e onların fidyesini gönderdi. Hz. Peygamber de onların savaşta esir aldıkları Sad b. Ebî Vakkas ile Utbe b. Gazvan’ın sağ olarak gönderilmedikleri sürece esirlerin fidyesini kabul etmeyeceğini söyledi. Nihayetinde Müslüman esirler sağ olarak gönderildi ve Hz. Peygamber de diğerlerinin fidyesini kabul etti.
26.	Ra’d 13/8-13	Ayette geçen “مُعَقَّبَاتٌ” “muakkıbât” kelimesi, “Hz. Peygamber’in, Allah’ın emriyle tutan ve korunan” anlamındadır.
27.	İsrâ’ 17/45-51	Ayette Allah, kâfirlerin kalplerinde ve kulaklarında ve perde gibi bir engeli kendisinin koymadığını

		ifade etmiştir. Allah'tan gelen şeylerin bırakılmasını birbirlerine nasihat ettiklerini, verdikleri batıl örneklerden dolayı dalalette oldukları için kâfirlerin hidayete eremeyeceklerini belirtmiştir. Allah, kâfirlerin çürüyen kemikler hakkındaki sorularına onları ilk yarattığı madde olan topraktan yarattığı gibi, tekrar yaratmasının da zor olamayacağını açıklamıştır.
28.	Duhâ	Allah Teâlâ, Hz. Peygamber'ine yemin ettiğini, onu yalnız bırakmadığını, kırılmadığını bildirmektedir. Aslında Allah, Hz. Peygamber'ine ikram etmiştir. Ayette Allah'ın, Hz. Peygamber'ine darılmadığını, küsmediğini, Allah katında verilecek ikram ve lütfun dünyadaki ikramlardan daha iyi, faydalı olacağını, dünya ikramlarının, nimetlerinin zafer olacağı, ahiret nimetlerinin sevap olacağını açıklamıştır. Allah'ın Hz. Peygamber'ine verdiği yetimlik, fakirlik, Allah'ın ihsan ve rahmetine dönüşeceğini ve bütün sıkıntılardan kurtulacağını anımsatmak içindir. Hiz. Peygamber'in üslubunun ağır ve kırııcı olmaması istenmiş; ayrıca kibre kapılmaması tavsiye edilmiştir. Hiz. Peygamber'e verilen görevin Allah tarafından verilen bir hediye ve lütuf olduğu; bunun için de her an dua ile Allah'ın anılması istenmektedir. “سجى” “Seca” kelimesini; “sakinleşti, sessizleşti” anlamındadır. “عائل” “Âil” kelimesini de “fakir, aile sahibi, korkan kişi-kimse, ağır, yorucu şey” anlamlarında kullanılmıştır. Buna Nisâ Suresi 3. ayeti örnektir. Bu ayette de geçen “ail” kelimesini de

		“korkan” anlamında kullanmıştır.
29.	İhlâs	“صمد” “Samet” kelimesi “kendisini sığınılan koşulan kimse” anlamındadır.
30.	Ahzâb 33/5	Bahiler, Vâkıd’ı köle olarak getirmiş ve Hattab b. Nüfeyl onu satın almıştır. Onu azat ederek evlat edinmiştir. Ayet indirilince Vâkıd, “Ben Vâkıd b. Abdullâh’ım” demiştir.
31.	Tebbet 111/1	“تبت” “Tebbet” kelimesi “ziyan” anlamındadır. Bu ayet ile Ebû Leheb’in cehennemdeki cezasıyla ellerini ziyan ettiği ifade edilmektedir.
32.	Âl-i İmrân 3/86	Mücezzer b. Ziyâd, Evs-Hazrec savaşlarının birinde Süveyd b. Sâmit’i öldürdü. Uhud Savaşı’nda ise Hâris b. Süveyd, Mücezzer b. Ziyâd’ı öldürmek istedi ve sadece onu öldürdü.
33.	Nisâ 4/94	Ebû Amr b. Alâ, bu olay için “Size selam verene; siz mümin değilsiniz, demeyin.” ayetini okudu.
34.	İsrâ’ 17/60	Ayette geçen mühl; “bakır, kurşun ya da buna benzer eritilebilen bir çeşit madendir”. İbn Hişâm, Ebû Ubeyde’den gelen anlamı açıkladıktan sonra İbn Mes’ûd’un tefsirini açıklamıştır. Hz. Ömer b. Hattâb, Abdullâh b. Mes’ûd’un mühlenin rengini açıkladığını anlatmıştır. Daha sonra da Hz. Ebû Bekir’in vefatıyla ilgili bu kelimeyi örneklendirmiştir.
35.	Bakara 2/102	Yahûdîler, Süleyman Peygamber’i inkâr etmiş oldukları için Allah da onları reddetmiştir.
36.	Nûr 24/62-64	62. ayet Müslümanlardan hendekte çalışanların, ecir ve sevap beklemelerinden dolayı onlar hakkında inmiştir. 63. ayet ise münafıkların işlerinden izinsiz gidişleri, görevlerini yerine getirmeyişleri ve tembelliklerinden dolayı inmiştir.

		“لَوَاذًا” “Livâz” kelimesi “bir şeyin arkasına saklanmak ve kaçmak” anlamındadır.
37.	Âl-i İmrân 3/7	Allah’ın, onlar hakkında kanıtı; kulları korumak, düşman olan ve yanlış olanların inkâr edilmesidir. Ayrıca Allah tarafından konulan kararın kulların eliyle ne değiştirilmesine ne de farklı yorumlanmasına imkân olduğudur. Değiştirme olmamasının sebebi ise kulların helal ve haramla imtihan edilmesidir. Bunun içindir ki yanlışla yönelmesinler ve haktan ayrılmasınlar. Hidayetten ayrılanların kendilerince uydurdukları şeyleri onaylamalarındaki amaç ise kendi lehlerine ellerinde delil bulunmasıdır. Bunu yapma sebeplerinden biri de fitne-kargaşa çıkarmaktır ki; bu da Hz. İsa’nın hüküm verdik sözüne karşılık bu sözü yanlış anlama çekme çabasıdır. İndirilenler Allah’ın sözü olduğuna göre onda anlaşmazlık olamayacağından, müteşabih olanın yorumlanmasını, muhkem olan ile yorumlanarak anlaşılmasını sağlar. Bu da gösterir ki kitapta bir ayrılık yoktur ve birbirini kabul eder, onaylar. Böylece yanlış ortadan kalkar ve küfür silinmiş olur.
38.	Bakara 2/89	“يَسْتَفْتِحُونَ” “Yestefihûne” kelimesi “yardım isterler” anlamındadır. A’râf Suresi 89. ayet ile bu kelime örneklendirilebilir.